T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAŞAMBOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(HALK EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

YETİŞKİNLERİN KENTLİLEŞME VE EĞİTİM İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

(Eskişehir İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zuhal TATAR

Ankara

Eylül, 2009

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAŞAMBOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(HALK EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

YETİŞKİNLERİN KENTLİLEŞME VE EĞİTİM İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

(Eskişehir İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zuhal TATAR

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLİR

Ankara

Eylül, 2009

Eğitim bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Meral UYSAL……

Üye Doç. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY ……...

Üye Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLİR……..
(Tez Danışmanı)

Onay
Yukarıdaki imzaların adı geçen üyelere ait olduğunu onaylarım.

……. / …… / 2009

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan

Enstitü Müdürü

Umut dolu tarla kuşları kentin
kıyısına hep gece kondu.
Sunay Akın

ÖNSÖZ

Çeşitli nedenlerle insanların yer değiştirme ve nüfus hareketi olan göç, toplum yapısını sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla değiştirmektedir. Yurt içindeki göçler daha çok kırsal kesimden büyük kentlere doğru olmaktadır. Göç edenler kente geldiklerinde ilk önce başlarını sokacak bir barınak bulmaya çalışmakta ve kentin dışına, gecekondu bölgelerine yerleşmektedirler.

Kente göç ederek kentlerin gecekondu bölgelerine yerleşenler kent ve köy kültürü arasında farklı bir kültürü oluşturmaktadırlar. Kente göç eden kişi kente uyum sağlamaya çalışırken çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Kötü koşullarda barınmaya çalışan, işsizlik, beslenme eksikliği, yoksulluk ve sağlık sorunları gibi sorunlarla boğuşan bu insanların çoğu eğitimsiz, sosyal güvenceleri olmayan, yoksulluk ve açlık sınırının altında yaşayan kişilerdir. Yoksulluk ve işsizlikle mücadele etmeye çalışan gecekondulu sosyal ve kültürel açıdan da kente uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Kentle bütünleşemeyen ve pek çok sorunun üstesinden gelmeye çalışan bu insanlar stresli ve sıkıntılı bir yaşantı sürdürmektedirler.

Bir uyum süreci olarak değerlendirebilecek kentlileşme sürecinde, gecekondu bölgelerinde yaşayan bu yetişkinlerin kente uyum sağlayabilmesi ve kentle bütünleşebilmesi için, yeni tutum ve davranışlar edinmesi gerekmektedir. Bu davranışlar eğitim ihtiyaçları olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu ihtiyaçlar, okuma-yazma ve temel eğitim ihtiyacı, mesleki ve teknik eğitim ihtiyacı, sosyal-kültürel alandaki ihtiyaçlar, yurttaşlık ve siyasal ihtiyaçlar vb. alanlarda olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Bu ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Bu da yetişkin eğitimi yoluyla gerçekleştirilebilir. Kentlileşme sürecinde sıkıntı yaşayan yetişkinlerin ihtiyaçlarının neler olduğunun bu bölgelerde yaşayan yetişkinlerin görüşlerine başvurularak saptanması, bu yetişkinlerin gerçek anlamda ihtiyaçlarının ortaya çıkarılmasını sağlar. Bu ihtiyaçlara yönelik çalışmaların yapılması gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin kentle bütünleşmelerini kolaylaştırır.

Bu araştırmanın amacı yetişkinlerin kentlileşme sürecinde duydukları eğitim ihtiyaçlarının yetişkin görüşlerine göre belirlemektir. Yetişkinlere yönelik hazırlanacak çalışmalar, eğitim etkinlikleri, halk eğitimi çalışmaları, kurslar vb. etkinlikler, bu araştırmanın sonuçlarına ve sunulan önerilere göre düzenlenebilir.

Yetişkin eğitimi çalışmaları düzenlenirken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir ilke, eğitimin halkın genel çıkarı için düzenlenmesidir. Bu yetişkin eğitiminin temel ilkelerindendir. Eğitim egemen ideolojinin yeniden üretimini sağlayan bir süreç olduğundan, egemen sınıflar yetişkin eğitimini de kendi çıkarları doğrultusunda, kendi hegemonyalarını güçlendirmek için kullanmak isterler. Yetişkin eğitiminin gerçek işlevini gerçekleştirmesi bu dayatmalardan sıyrılarak kendi özgür ve halkçı çalışmalarını yapması ile mümkündür.

Yetişkin eğitiminin tam anlamıyla başarıya ulaşması ise daha kapsamlı değişiklikleri gerektirmektedir. Öyle görünüyor ki, mevcut olanaklarla düzenlenen yetişkin eğitimi çalışmaları, gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarını bir ölçüde karşılarken bu bölgede yaşayanların sorunlarını tam anlamıyla çözmeye yetmemektedir. Çünkü yaşanan sorunlara ve eğitim ihtiyacı sorununa bütünlüklü bakılmalı ve sorunun bütünündeki aksaklıklar düzeltilmelidir. Kısaca, gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin yaşadıkları sorunlar üretim ilişkilerinden bağımsız düşünülemeyeceğinden, yetişkinlere yönelik yapılacak çalışmalar ancak yürürlükteki ekonomik sistemde yapılacak değişiklikle anlam kazanacak ve yetişkin eğitimi çalışmaları da gerçek anlamda başarıya ulaşacaktır.

Zuhal TATAR

TEŞEKKÜR

"Yetişkinlerin Kentlileşme ve Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Görüşleri" konulu tez çalışmamı yazarken bana yol gösteren, destek olan tez danışmanım, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir'e, görüşme formunun hazırlanmasında uzman görüşüne başvurulan ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım; Prof. Dr Meral Uysal'a, Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy'a, Dr Fevziye Sayılan'a ve Doç. Dr. Hüseyin Ünver'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çok küçük yaşlarda okumanın, araştırmanın, bilgi sahibi olmanın erdemini öğreten büyükbabama, öğrenim hayatımı rahat bir şekilde sürdürebilmem için her türlü desteği sunan anneme ve babama, bu tezin yazımı sırasında manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim kardeşlerime, yeğenlerime, arkadaşlarıma ve eşime teşekkür ederim.

Ek olarak, alan çalışmam sırasında mahalleyi tanımamda yardımcı olan Salih Zeki Anadolu Lisesi'ndeki öğrencilerime ve son olarak da görüşmeleri birlikte gerçekleştirdiğimiz Gültepe Mahallesi'ndeki görüşmecilere çok teşekkür ederim.

Zuhal Tatar

ÖZET

YETİŞKİNLERİN KENTLİLEŞME VE EĞİTİM İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
(Eskişehir İli Örneği)
Tatar, Zuhal
Yüksek Lisans, Halk Eğitimi Bölümü
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir
Eylül, 2009, XI – 176 sayfa

Bu araştırmada Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum sorunlarının ve eğitim ihtiyaçlarının neler olduğu yetişkin görüşlerine göre betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Kentlileşme, göç, gecekondu ve yetişkin eğitimi ile ilgili literatür taraması yapılarak kavramlar incelenmiş, bunların sınıflaması ve tanımlaması yapılmıştır. Literatür taramasından elde edilen verilere göre, yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alacak soruların geliştirilmesinde ve değerlendirilmesinde uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu araştırmanın evrenini Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinler oluşturmaktadır. Bu evrenden köyden kente göç edenler kriterine uygun olanlar tesadüfî olarak seçilmiş ve bu grup örnekleme alınmıştır. Örneklem olarak belirlenen yetişkinlerle yapılan görüşmeler sonucunda görüşme formuyla veri toplama işlemine geçilmiştir. Görüşme 12 kadın, 8 erkek olmak üzere toplam 20 yetişkin ile gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonunda elde edilen verilerin analizini gerçekleştirmek için ‘betimsel analiz’ ve ‘içerik analizi’ yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi kullanılırken, toplanan verilerin özgün formuna mümkün olduğu kadar sadık kalarak ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yaparak betimsel bir yaklaşımla veriler sunulmuştur. Veriler sunulurken bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik analiz yapılmış ve elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin okuma- yazma temel eğitim, sosyal-kültürel, mesleki, yurttaşlık ve siyasal eğitim ihtiyaçları olduğunu göstermiştir. Cinsiyet, ekonomik gelir düzeyleri, yaşları, çalışıp çalışmamaları gibi değişkenlerin yetişkinlerin ihtiyaçlarını farklılaştırdığı belirlenmiştir. Yetişkinlerin ihtiyaç duydukları kursların mahallelerinde açılması, bütçelerine ve çalışanların çalışma saatlerine de uygun olması durumunda yetişkinlerin açılacak kurslara ve eğitim etkinliklerine katılmak için istekli oldukları saptanmıştır.

ABSTRACT

ADULTS' OPINIONS ON URBANIZATION AND EDUCATIONAL NEEDS

(Eskisehir Province Model)

Tatar, Zuhal

Master of Science. Adult Education

Thesis Advisor: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir

September, 2009, XI- 176 pages

In this research, it was tried to represent what the adaptation problems and educational needs encountered by the adults living in the shantytown of Gültepe Neighborhood of Eskisehir Province within the course of urbanization are according to the adults' opinions.

The survey model was used in the research. The concepts were examined, classified and identified by carrying out literature review on urbanization, migration, shantytown and adults' education. Based Pon the data obtained from the literature review, semi-structured interview form was drawn up. The expert opinions were referred to in developing and evaluating the questions to be included in the interview form. The population of this research consists of the adults living in the shantytown of Gültepe Neighborhood of Eskisehir Province. Among this population, those who were suitable for the criterion of those who migrated from the rural to urban were selected randomly and this group was taken as sample. As a result of the interviews made with the adults identified as sample, the data collection process was started by using interview form. The interviews were made with total 20 adults of which 12 were female and 8 were male.

In order to perform the analysis of the data obtained at the end of the interviews made, 'descriptive analysis' and 'content analysis' methods were utilized. When using the descriptive analysis method, the data were submitted by a descriptive approach by remaining true to the original form of the collected data as far as possible and by directly quoting from what the individuals participating in the research said, when necessary. While submitting the data, systematical analysis were performed and the data obtained were interpreted by the researcher for the purpose of achieving some causal and explanatory results.

The findings obtained from this research indicated that the adults living in shantytowns have literacy, basic education, social-cultural, vocational, citizenship and political education needs. It was defined that such variables as their genders, economic income levels, ages, whether they are employed or unemployed differentiate the needs of the adults. It was found that the adults are disposed to take part in the courses to be opened and educational events if the courses the adults need are opened in their neighborhood and if these courses are suitable for their budgets and working hours of those who are employed.

Çocuklarına iyi bir gelecek sunmak için köyden kente gelerek, kendini de geliştiren, dogmalara değil aydınlanmanın ışığına, akla ve bilime yüzünü dönen, Cumhuriyet'in kazanımlarına sahip çıkan kadınlarımıza, anneme, anneanneme…

İÇİNDEKİLER **Sayfa**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI İ

ÖNSÖZ İİ

ÖZET V

BÖLÜM
1. GİRİŞ 1

Problem 1
Amaç 8
Önem 9
Varsayımlar 10
Sınırlılıklar 10
Tanımlar 11

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 12

Kentin ve Köyün Tarihsel Gelişimi 12
Kentleşme 16
Kentleşme Hareketlerinin Nedenleri 21
Farklı Sistemlerde Kent ve Kentleşme 23
1. Kapitalist Ülkelerde Kent ve Kentleşme 23
2. Sosyalist Ülkelerde Kent ve Kentleşme 25
Kentlileşme 27
Göç 29
Türkiye'de Göç 30
Türkiye'de Göçün Eğitime Etkileri 34
Göç İçin Alınan Önlemler 36
Gecekondu 37
Türkiye'de Gecekondulaşma Süreci 41
Kentle Bütünleşme Ve Uyum 44
Eğitim, Eğitim İhtiyacı ve Yetişkin Eğitimi 51
Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları İle İlgili Araştırmalar 60

3. YÖNTEM 64

Araştırmanın Modeli 64
Çalışma Grubu 65
Verilerin Toplanması 65
Verilerin Analizi 66

4. BULGULAR ve YORUMLAR 67

1. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Bireysel Özellikleri 67

2.Okuma-Yazma ve Temel Eğitim ihtiyacı “Okuma-yazma bilmeyince kör tavuksun!” 68
3. Sosyal Kültürel Eğitim ihtiyaçları “Görevlinin verdiği formu bile dolduramadım!” 79
4. Mesleki Eğitim İhtiyaçları “Hem bir becerim yok hem de ev işleri ve çocuklarla ancak ilgileniyorum.” 99
5. Yurttaşlık ve Siyasal Eğitim İhtiyaçları “Televizyonda yürüyüş yapanları, ellerini yumruk yapıp bağıranları merak ediyorum!” 108
6. Yetişkinlerin Araştırma Konusu İle İlgili Düşünceleri “ ihtiyaçlarımıza uygun kurslar açılırsa biz de noksanlarımızı gideririz.” 123

5. SONUÇ ve ÖNERİLER 129

Sonuç 129

1. Okuma-Yazma ve Temel Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar 129
2. Sosyal Kültürel Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar 132
3. Mesleki Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar 138
4. Yurttaşlık ve Siyasal Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar 142

Öneriler 151

KAYNAKÇA 155

EKLER 161

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problemine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırmayla ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Problem

Göç, çeşitli sebeplerle insanların kırdan kente doğru yer değiştirmeleri hareketidir. Fichter, 1996'da yayımlanan çalışmasında "Tarih, insanların göçleriyle doludur der ve bu göçlerin zorla ve gönüllü olarak iki tipte gerçekleştiğini ve kişilerin bir coğrafi alandan diğerine gönüllü devinimlerini belirleyen sayısız faktör" olduğunu belirtir. Nedenleri ne olursa olsun göçleri iki kategoride ele almak mümkündür: İç göçler ve dış göçler. Bir ülkenin kendi siyasal sınırları içindeki geçici ya da devamlı göç hareketleri "iç göçler" terimi ile tanımlanır. Bu hareketler kentin içinde kademeli, uzun mesafeli, devamlı veya mevsimlik gibi alt tiplere ayrılırlar. Dış göçler ise; herhangi bir ülkeden başka ülkelere olan göçlerdir. (Onat, 1993).

> Büyük, sanayileşmiş toplumlarda kırdan kente sürekli bir akın vardır. Gönüllü, tek yönlü olan bu hareketlilik seçime dayanır. Kişilerin bir ülkeden diğerine, bir bölgeden diğerine göçme sebepleri sayısız denecek kadar çok ve karmaşıktır. Geleneksel olarak ekonomik faktör temel etkileyici olmuştur. Tarımsal işçiye duyulan gereksinimlerin azalması, kişileri kırdan iter. Artan sanayileşme bu kişileri geniş nüfuslu merkezlerdeki iş bulabilme fırsatlarına doğru çeker. Daha iyi yaşama koşullarına sahip olma isteği kişileri kentlere çekmektedir. (Fichter 1996).

Özer (2004)' e göre de göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir. Türkiye'deki gecekondulaşma ve gecekondu kültürünün göç

sonucunda yer değiştiren grupların yeni yerleşim yerlerinde büyük ölçüde değişmeler yaratması bu tanımı doğrular niteliktedir.

Kırsal kesimin iticiliği ve kentin çekiciliği Türkiye'de kentleşmeye yönelik olan iç göçlerin nedenlerindendir. Kırsal kesimdeki göç hareketlerinin temel nedenleri arasında, artan nüfusla doğru orantılı olarak tarım topraklarının azlığı ve sonucunda ortaya çıkan geçim sıkıntısı verilebilir. Bunun yanı sıra, kan davaları, aileler arası geçimsizlikler, toprak satımı sonucu zenginleşme de kente göçte etkilidir.

> Gecekondu yalnızca bir barınma sorunu değildir. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunun büyük kentlerinde gecekondu olgusu vardır ve benzeri koşullar içinde, benzer nedenlerle yer almaktadır. Gecekondu, köylerden kentlere nüfus akınlarının ve ilgili ülkelerin toplumsal, ekonomik gelişme düzeyinin dolaysız bir ürünüdür. Gecekonduda yaşayanların toplumun dar gelirli ve yoksul sınıfları olduğu bir gerçektir. Yapılan pek çok araştırma, buralarda yaşayanların, okuma yazması olmayan, niteliksiz hemen, hemen istihdam edilemeyecek ölçüde yeteneksiz kişiler olduklarını ortaya koymuştur. (Keleş, 1996).

Bir görüşe göre gecekondularda yaşayanlar kentlere köy havasını taşımakta ve kentleri köyleştirmektedirler. Bir başka görüşe göre de gecekonduda yaşamak insanları kentlileştirmektedir. Kentlerin sağladığı olanaklar sayesinde, gecekondulu ailelerin, beslenme, giyinme, sağlık ve temizlik gibi alışkanlıklarında ve değer sistemlerinde önemli değişmeler olmuştur. Gazete okuyan, kitle-iletişim araçlarını kullananların sayısı artmış, kız-erkek çocuklarının öğrenimleri ve eğitimleri konusunda çağdaş eğilimler benimsenmiştir.

Bunların yanı sıra bazı olumsuzluklar da devam etmektedir. Tatlıdil (1989) köyden kente göçerek kentleşme sürecini yaşayanlar üzerinde yaptığı araştırmada, kente göçü izleyen ilk yıllarda, daha önce göç edip gelmiş olan dost ve akrabaların iş bulmada etkin rol oynadıklarını belirtmiştir. Aynı çalışmada özellikle köy doğumlu kadınların çalışma yaşamına büyük ölçüde katılmadıklarını, katılmayış nedenleri arasında eşlerinin, kadının çalışma yaşamına katılmasına karşı bir tutum içinde olmasının da önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Köyden kente göçmüş ailelerle, kentsel aileler arasında görülen kültür farklılıkları, her iki toplumun üretim ve tüketim sürecinde bulundukları düzeyden kaynaklanmaktadır.

Kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlayabileceğimiz kentleşme, demografik, ekonomik ve sosyal-kültürel bir değişmeyi ifade eder. Demografik anlamda kentleşme, nüfusun kırsal ve tarımsal alanlardan kente göç etmesi iken, ekonomik anlamda kentleşme, tarım ve hayvancılıkla uğraşan nüfusun başta sanayi olmak üzere, tarım dışı faaliyetlere (sektörlere) kaymasıdır. Sosyo-kültürel anlamda kentleşme ise, demografik ve ekonomik olarak kentleşen nüfusun kentin normlarını ve yaşayış biçimini bir tarz olarak benimsemesi, yaşaması, yani 'kentlileşmesi' demektir. Kentlileşme temelde bir kültür değişmesidir. Kentlileşme için kent kültürünün geliştirilmesi yanında, kentte yaşayanların fiziksel ve davranışsal olarak da uyum içinde olmaları gerekmektedir.

"Hızlı ve plansız kentleşmenin sonucu olarak, kırsal kesimden kente göç eden, kente uyum problemleri yaşayan ailelerin yerleştiği varoş diye tanımlanan yerleşimler oluşmuştur Daha iyi koşullarda yaşamak için kırsal kesimden kentlere göç eden kişiler, kentlerde bekledikleri yaşantıyı bulamamaktadır, yaşadıkları uyum sorunlarına, işsizlik ve ekonomik güçlükler de eklenince bu kişiler çok daha büyük güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Aileler yoğun bir şekilde kültür çatışması yaşamakta, bu durum sosyal gerilimlere ve çatışmalara dönüşmekte ve bundan en çok etkilenenlerde çocuklar olmaktadır. Köylerden kentlere göç eden yoksullar genellikle, insanların yerleşmesine ve insanca bir yaşam sürdürmesine elverişli olmayan arsalar üzerine de gecekondu yapmaktadırlar. Sel baskınına uğramış ovalar, çöl nitelikli kurak yerler, toprak kayması tehlikesi bulunan tepeler, kirlenmenin ileri düzeye yaydığı sanayi kuruluşlarının yakınındaki alanlar bunlar arasındadır." (Keleş,1996)

Kırdan kente göç gecekondulaşma sorununu da beraberinde getirmektedir. Gecekonduda yaşayanlar ekonomik gelir düzeyi düşük yoksul insanlardan oluşmaktadır. Keleş'in de (1996) söylediği gibi gecekondular insanca yaşam sürdürmenin zor olduğu yerleşim bölgelerine kurulmaktadır. Ülkemizde hızlı ve plansız kentleşme ile birlikte özellikle İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük kentlerin çevresinde kırsal alandan göçle gelen ailelerin oluşturduğu ve varoş olarak tanımlanan, kente uyumsuzluk sorunu yaşanan yerleşimler meydana gelmiştir.

Hızlı kentleşme sonucu pek çok sorun oluşmaktadır. Göç ederek kente gelenler kentin dışında kalan gecekondu bölgelerine yerleşmekteler. Gecekondu bölgelerine yerleşenlerin çoğu okuma yazma bilmeyen, herhangi bir mesleği, el becerisi, yeteneği olmayan kişilerdir. Kente göç edenler örgün eğitimden yararlanamamış vasıfsız iş gücü olduğundan, iş bulmakta güçlük çekmektedirler. Bu

nedenle geldikleri yerde sürekli ve düzenli iş bulamamakta, gelir garantisi olmayan günlük işlerde yani marjinal sektörde çalışmaktadırlar. İşsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, iyi beslenmeme, sağlık ve çevre koşullarının kötü oluşu gibi insan yaşamını olumsuz yönde etkileyen nedenlerden dolayı çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar.

Göçle birlikte insanlar eski gelenek görenekleri ve kentli kültürü arasında sıkışmakta, çeşitli sıkıntı ve stresler yaşamaktadırlar. Bu da insanların kente uyumunu ve kentle bütünleşmelerini güçleştirmektedir. Göç yoluyla kentlerin varoşlarına yerleşen gecekondularda yaşayan yetişkinlerin ve çocukların insanca yaşamaya elverişli ortamlarının yaratılması devletin sorumluluğundadır. Barınma, iyi beslenme, eğitim, sağlık gibi devletin temel sorumluluklarından olması gereken bu haklar gecekondu bölgelerinde yaşayan kişilerin iyi bir şekilde ulaştırılmalıdır.

Çeşitli olumsuzluklara rağmen, köyden kente gelenler gecekondu bölgesinin olumsuz şartlarını kendi köyü ile karşılaştırmakta ve yine de yaşantısını daha iyi, memnuniyet verici bulmaktadır. Bu nedenle köyden gelen nüfus geri dönmeyi düşünmemektedir. Ancak kuşaklar değiştikçe gecekondu bölgesinin insanı kıyaslamayı köyle değil yaşadığı şehrin gelişmiş bölgeleriyle yapmaktadır. Gecekondu köyden de kentten de farklı kültüre sahiptir. Buna geçiş kültürü de denilebilir. Gecekonduda yaşayanlarla kentte yaşayanların yaşam düzeyleri arasındaki uçurum giderek derinleşmekte, kültürel farklılaşma ve şehre uyum güçlüğü meydana gelmektedir. Gecekondu bölgelerinde yaşayanlar sadece ekonomik açıdan değil, kültürel ve sosyal açıdan da güçlüklerle karşılaşmaktalar.

Şehre göç etmeye daha konforlu bir hayat sürme ve şehrin eğlence merkezi olması gibi durumlar da sebep olmasına karşın, en büyük sebep ekonomik sorunlardır. Göçük, heyelan, deprem, sel, terör gibi sebepler de köyden kente göçü artırmıştır. Endüstrileşmenin şehirleşmeye göre daha yavaş olan temposu, şehre gelen iş gücünün emilmesini engellemektedir. Bu nedenle şehre göç edenler, belli bir uzmanlığa dayalı olan işlerden çok, geçici olan ve uzmanlık istemeyen işlerde yer almaktadırlar. Bu işler daha çok, marjinal sektör denen seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık gibi işlerdir. Bu durum işsizliğe, kayıt dışı ekonomi oluşmasına ve kırsal kesimden gelen genç, atılgan, becerikli unsurların yerinde kullanılamaması nedeniyle sosyal erozyona neden olmaktadırlar.

Üretim şeklindeki değişimin, yani ekonomik öğenin kentleşme tanımında önemli bir yeri vardır. Kentleşmenin tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyine geçiş olarak tanımlanabilmesinin asıl nedeni de budur. Kentleşme bir yandan kent nüfusunun artışını anlatırken, öte yandan kent kültürü olarak nitelendirebileceğimiz davranış ve tutumların benimsenmesi olarak da görülebilir.

Örf ve adetlerine bağlı, kapalı ve özel bir toplumsal yaşam biçimine sahip olan gecekondunun çekirdek ailesi, kırsal kesimdeki geniş aileden de kentin modern çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahiptir. Göç ettiği şehre uyum güçlüğü içindedir. İşsizlik ve yetersiz gelir düzeyi bu uyumu daha da güçleştirmektedir. Şehirdeki insanın yaşamını kolaylaştıran konfora özenmekle birlikte diğer yandan da kırsaldaki gelenek ve göreneklere uymayan bir yapı içinde olan şehri yadırgamaktadır. Köyden şehre göç etmiş gecekondunun çekirdek ailesindeki erkek, otoritesini kaybetme endişesi taşımakta, kadın ve çocuklar ise daha bağımsız olmak istemektedirler.

İç göçlerin artması ve hızlı kentleşme, büyük şehirlerde konut açığı sorununu beraberinde getirmiş ve gecekondulaşma gibi olumsuz bir yapılanmaya neden olmuştur. Şehre göç edenlerin ilk durağı gecekondu olmaktadır. Ancak yavaş sanayileşme ve güvenli ve yüksek ücretli işlerin azlığı nedeniyle, gecekondu bölgeleri geçici bir alan olmaktan çok kesin ve kalıcı konutlar olmaktadırlar. Gecekonduda yaşayanlar genellikle yaşadıkları evin mülkiyetine sahip değildirler. Gecekondu bölgelerinde evler genellikle birbirine yakın mesafede ve tek katlıdır. Konutların bu kadar sık olması, dışarıdan gelebilecek bir tehlikeye karşı korunma psikolojisinden kaynaklanmaktadır. Evlerin tek katlı olmasının nedeni ise ekonomik olanaksızlıklar olduğu kadar, devlet güçlerince yıkılma ihtimaline karşı bir tedbirdir aynı zamanda. İlk aşamada illegal olarak araziyi işgal ettikleri için gecekondu sakinleri her an dışarı atılma endişesi yaşamaktadırlar. Bu durum da siyasiler için koz olmakta ve seçim kampanyalarında bu durumu oy toplayabilmek amacıyla kullanmaktadırlar (Hancı, 1999)

Şehirlerde suç işleyenlerin büyük çoğunluğu köyden şehre göç etmiş kişilerdir. Bir kültür ortamından diğerine geçiş, kültür şoku yaratmaktadır. Bu terim köyden şehre gelmiş kişinin yaşadığı şaşkınlığı, yalnızlığı ve dışlamışlık hissini anlatır. Bütün bunlar köyden gelmiş kişinin, kendisi ile içinde bulunduğu şehirli grup arasındaki mesafeden kaynaklanır ki bu da yabancılaşmadır. Bütün bunların sebebi de toplumsal hareketlilik, toplumsal değişme ve ekonomik güçlüklerdir.

“Hızlı kentleşme gelenekleri ve görenekleri eriterek düzensizliklerin ve problemlerin kaynağı olmaktadır. Her göç, insanları ruhsal stresle karşı karşıya

bırakır. Göçle birlikte eski sistem ve mekanizmalar çözülür, ancak yenileri eskilerin yerini henüz alamamıştır. Ortaya, sapan davranışlar çıkar: Belli başlıları suçluluk, alkolizm, fuhuş, ruh sağlığı bozukluklarıdır. Kentte, koruyucu, denetleyici ve gözetici mekanizmalar çözülür, başıboşluk meydana gelir" (Sencer, 1970).

Çarpık yapılanmış bir kentte, yeni gelen kişi geleneklerini sürdüremez. Göç etmiş olduğu yer ile içine girdiği yeni ortam arasında bağdaşıklık göremez. Çaresizlik ve mahrumluk çekmekte, çoğu zaman farklı derecelerde bunalımlara düşmektedir. Psikolojik -sosyal ve ekonomik sıkıntıların büyük bir kısmını, bu bocalama durumunun bir fonksiyonu olarak görebiliriz.

Kırdan kente göç önemli toplumsal değişmelere yol açar. Bu değişmeler her türlü insan ilişkisinin yeniden oluşması demektir. Yapısal değişiklikler fiziksel yapıyı etkilediği gibi, kişilerin davranışlarının, kişilerin davranışlarının ve hatta heyecanlarının değişmesine yol açar (Keleş, 1984).

Kente göç eden ailelerde, her ne kadar biçim açısından çekirdek aile tipi yaşam sürdürülse de, ailenin sosyal hayat ve güvencesinde geniş aile ölçüleri uygulamaktadırlar. Ölüm, kaza, iflas ve benzeri olaylar karsında, aynı çatı altında olmasalar bile, geniş akrabalığın kapsamı içindeki kişiler hemen bütünleşip gerekli desteği sağlamaktadırlar (Koptagel,1985)

Köyden kente göç edenler kentle bütünleşmekte sıkıntı çekmektedirler. "Kente gelenlerde uyum sorunu farklı bir biçimde, uzun vadeli ve psikolojik kökenli olarak ortaya çıkmaktadır. Yerleşilen çevre ile ilgili olarak geleneklerde zayıflama, bireysel ve ailevi problemlere yol açar." (Geray,1996, Akt. Balcıoğlu, 2001, 177).

Göç edenlerin yaşadıkları problemlerin başında yer alan işsizlik problemi onların kendi içlerine kapanmalarına ve kendi sorunlarıyla uğraşmalarına ve bu nedenle çevreden kopmalarına neden olmaktadır."Kent içine göç olayında gerek fertlerde gerek ailenin içinde, çevre karşısında kültürel intibaksızlık görülmektedir. Bunun yanı sıra kırdan gelenlerin işsiz kalmaları halinde sosyal dayanışma şuurunu

yitirerek kendi sosyal grupları içine çekilmeleri söz konusudur.” (Kingsley, 1940, Akt. Balcıoğlu, 2001,177)

Eğitim, toplumsal değişmeyi hızlandırıcı bir rol oynar. İnsanlar ihtiyaçlarını, karşılamak için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve tutumları eğitimle kazanmaktadırlar. Çocukların yanı sıra yetişkinlerin de eğitime olan ihtiyaçları diğer ihtiyaçlar kadar önemlidir. Yetişkin eğitimi insanların mevcut ihtiyaçlarına ve problemlerine yönelen; katılanların yaşı, öğretim düzeyi gibi özelliklerini dikkate alan hayatın birbirinden farklı pek çok alanını öğretim ortamı olarak kullanabilen planlı bir eğitim biçimidir. (Kurt, 2000)

> Yeteri kadar eğitim görmemiş yetişkinlerin gereksinmeleri, onların eğitim kurumlarına gelmelerini beklemekle karşılanmaz. Daha fazlasını yapmak gerekmektedir. Eğitim etkinliklerini yetişkinlerin ayaklarına, köylere, gecekondulara, fabrikalara, bürolara, dükkânlara ve diğer işyerlerine götürmek gerekmektedir. (Lowe, 1985)

Geray’ın 2002’de yaptığı çalışmasında belirttiği gibi, yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarının ve ilgilerinin ortaya çıkarılmasında; yetişkinlerin her biriyle yüz yüze görüşme yapmak, öğretilmesini istedikleri konuları içeren bir liste sunmak, resmi olmayan danışma toplantılarında yetişkinlerden görüş alma, bilimsel araştırmalar yapmak, derlenmiş istatistikleri kullanma, gibi yöntemler kullanılabilir.

Öğrenim hayatını çeşitli sebeplerle tamamlayamamış ve kente yeni göç etmiş yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarını tek başlarına karşılamaları beklenmemelidir. Burada devreye resmi ve yarı resmi kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri gibi pek çok kurum ve kuruluşlar girmektedir. Gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin kente ekonomik ve sosyal yönden uyum sağlama sürecinde yaygın eğitim kurumlarının ne derece etkili olduğunu tespit etmek için gecekondu bölgesinde yaşayanların bu kurumlarla olan etkileşimlerini incelemek gerekir.

Köyden kente göç ederek kentin gecekondu bölgelerine yerleşmiş yetişkinler, kente uyum sürecinde ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel bir dizi sorunla karşılaşmaktadırlar. Yetişkinlerin ekonomik ve toplumsal gelişmelere uyumu, sosyal ihtiyaçların karşılanıp değerlendirilmesi de önemli bir problemdir. Ayrıca hızla gelişen teknoloji sosyal hayatı etkileyerek hızlı değişmelere yol açmış bu değişmeler

yetişkinlerde uyum güçlüklerine, bunalımlara ve streslere sebep olmuştur. Yetişkinin öğrenme ve gelişme ihtiyacı, devamlı bir iş yapmak ve toplumda etkin rol almak isteği, değişiklik, üreticilik, statü ve saygı isteği, boş zamanlarını değerlendirme vb. nedenler yetişkine dönük sürekli bir eğitimi zorunlu kılmıştır.

Araştırmanın problemini, kırdan kente göç ederek Eskişehir ili Gültepe mahallesi gecekondu bölgelerinde yeni bir yaşama başlayan yetişkinlerin, kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum sorunları ve eğitim ihtiyaçlarının neler olduğu oluşturmaktadır.

Amaç

Araştırmanın amacı, Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum sorunlarının ve eğitim ihtiyaçlarının neler olduğunu yetişkin görüşlerine dayalı olarak belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1-Eskişehir İli Gültepe Mahallesi gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin;

a) Sosyal, kültürel ve ekonomik durumları,

b) Kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum problemleri,

c)Kentlileşme sürecinde duydukları;

Okuma-yazma ve temel eğitim,

Mesleki beceri,

Yurttaşlık- siyasal

Sosyal ve kültürel eğitim ihtiyaçlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

2-Eskişehir İli Gültepe Mahallesi gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin görüşleri,

a) Yaşlarına,

b) Cinsiyetlerine,

c) Eğitim düzeylerine,

d) Çalışma durumlarına,

e) Ekonomik durumlarına, göre farklılaşmakta mıdır?

Önem

Kırsal bölgelerden kente göç yoluyla gelen ve gecekondu bölgelerine yerleşen yetişkinlerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü için eğitim ihtiyaçlarını ortaya çıkaran bu araştırmanın bulguları bu bölgelerde yaşayan yetişkinlere yönelik düzenlenecek yetişkin eğitimi programlarının hazırlanmasına katkı sağlayabilir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin kente uyum problemlerinin en aza indirgenebilmesinin yollarının araştırılması ile elde edilen sonuçların bölge halk eğitim merkezleri, bölge belediyesi ve mahalledeki okullarla, derneklerle ve halk eviyle paylaşarak, bu bölgede yapılan eğitim çalışmalarına bilimsel destek sunulabilir. Bu araştırmanın sonuçları sayesinde bölgedeki halk eğitim merkezi bu bölgedeki yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde hizmetlerini planlayabilir. Belediye açtığı kursları yetişkinlerin de ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenleyebilir, aynı şekilde mahalledeki okullarda ihtiyaç doğrultusunda, okuma-yazma kursları, beceri geliştirici kurslar vb. düzenlenebilir. Bölgede bulunan Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği, çeşitli köy dernekleri ve halkevi de yetişkinlere yönelik açacakları kursları programlarken bu araştırmanın bulgularına bakarak bölgede oturan yetişkinlerin ihtiyaçlarına ve isteklerine yönelik daha faydalı programlar düzenleyebilir, yetişkinlerin katılım oranını artırabilirler.

Varsayımlar

1- Yapılan görüşmelerde anketlere verilen cevaplar, var olan durumu ortaya koyar.
2- Gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik hazırlanan anket sorularına ilişkin alınacak uzman kanısı anketin geçerli ve güvenilirliği için yeterlidir.
3- Tüm katılımcıların ankete verdiği cevaplar doğru ve gerçeği yansıtmaktadır.

Sınırlılıklar

1- Bu araştırma yalnızca Eskişehir ili Gültepe Mahallesi Gecekondu Bölgesinde yaşayan yetişkinlerin Kentleşme ve Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin görüşleri ile sınırlıdır.
2- Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve sonuçlar Türkiye geneline genellenerek yorumlanamaz.
3- Araştırmada toplanacak veriler, veri toplama araçları açısından; problemin ortaya konmasında ve anket sorularının hazırlanmasında literatür taraması, görüş alınmasında ise yarı yapılandırılmış görüşme formlarının kullanılması ile sınırlıdır.

Tanımlar

Kentleşme: Kentleşme kentlerin geçirdiği değişikliklere paralel olarak ortaya çıkmıştır. Kentlerin sayılarının artarak büyümesi sonucunu doğuran nüfus birikimi ile ortaya çıkan yerleşim yerleridir.

Kentlileşme: Kentlileşme, kırdan kente göç eden bireylerin kente özgü düşünce ve davranışlar geliştirme sürecidir.

Gecekondu: Kırdan kente göç eden ailelerin yaşadığı kısa sürede yapılmış konutların bulunduğu kent yerleşimlerinden biridir.

Yetişkin: Toplumda bir iş-meslek sahibi, eş, anne, baba gibi rolleri yerine getiren, kendi yaşamını yönetme sorumluluğunu üstüne alan, kendi kararlarını vermeye kendini hazır hisseden kişidir.

Yetişkin Eğitimi: Hedef grubunu, herhangi bir örgün eğitim kurumunun tam zamanlı programına devam eden belli yaş grubundaki çocuk ve gençler dışında kalan kişilerin oluşturduğu, düzenlenirken ve uygulanırken, yetişkinlerin bireysel özelliklerinin dikkate alındığı, yetişkinlerin öğrenme ihtiyacı duyduğu her konuyu kapsayan eğitim, yetişkin eğitimidir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusuna ilişkin kavramsal bir çerçeve sunulmuştur.

Kentin Ve Köyün Tarihsel Gelişimi

İnsanlar yerleşik hayata geçmeden önce ihtiyaçlarını karşılayabilmek için toplayıcılık ve avcılık yapıyorlardı. Toprağı kullanmaya başlamalarıyla birlikte göçebe yaşantılarını bırakarak toprağa yerleştiler. Köylerin ilk ortaya çıkışı ise insanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte gerçekleşmiştir. Ö. Şenyapılı'nın 1981'de yaptığı çalışmasındaki tanıma göre; köy, tarımsal etkinliğin yerleşimidir. Bir önemli özelliği daha vurgulanmak istenirse ilk yerleşim biçimidir.

> İnsan, önce avcılık ve toplayıcılık yaparak sağlıyordu geçimini. Yiyecek toplamak da, avlanmak da insanın sürekli dolaşmasını gerektiriyordu. Yiyeceğini, toprağı işleyerek, toprağı ekip biçerek sağlamayı becerdiğinde dolaşmayı bıraktı. Öteki bir anlatımla, "yerleşik" duruma geçti. Tarım toprağının üstüne yerleşti. Köy, böylece doğdu. Yiyecek toplayıcılığı ve avcılığın gerektirdiği "göçebelik" sona erdi. İlk yerleşim biçimi olan köyle birlikte iş bölümü ve işlev ayrımlaşması da başladı. Köy toplumunda kişi, genellikle çeşitli toplumsal rolleri bir arada yüklenebiliyor. Katılım yüksek ama örgütlenme düzeyi oldukça düşük. Örgütlenme hemen hemen yok. Ancak, zaman içerisinde ve özellikle köy toplumun geçimini sağlayan toprağın "korunması" gereği, toplum içinden kimi kişilerin tarımsal etkinlikten koparak koruma görevini yüklenmesine yol açtı. Toplum dışı güçlerin saldırılarından toprağı (köyü) koruma görevini yüklenenler, bir süre sonra toplumun egemenleri oldular. (Şenyapılı, 1981)

Bu koruma görevini toplumun egemeni konumuna gelmeleriyle çeşitli düzenlemeler yapmaları gereği doğdu ve böylece yeni yerleşim biçimi olan kentler doğdu. Şenyapılı 1981'deki çalışmasında kentlerin doğuşuna ilişkin şunları söylemektedir. Toprağı koruma işlevini yüklenenler, toprakta çalışmayı bıraktılar. Geçimlerini öteki çalışanlar sağladı. Üretim bir bölümü toplum içinde ayrımlı bir işlev yüklenmiş kişilere verildi. Tarım yapılan toprak genişleyince ve bu topraklar üzerinde çalışan nüfus artınca, koruma işlevinin daha etkin biçimde yerine getirilebilmesi için yeni düzenlemeler gerekti. Toprağın ve çalışanların egemenleri kimliğini alan koruyucular, daha etkin koruma yapabilme amacıyla bir takım yeni düzenlemelere giriştiler. İşte bu düzenlemelerin mekâna yansıyan yeni yerleşim biçimi "kent" oldu.

Şenyapılı, koruma işlevinin daha etkili bir şekilde yerine getirilebilmesi için yeni düzenlemelerin gerekliliğine dikkat çekmektedir. Toprakta çalışmayan egemenler, geçimlerini tarımda ürün fazlasının elde edilmesiyle sağlamaya başlarlar. Bu ürün fazlasının çoğalmasıyla da koruma daha önemli bir hale gelir ve yeni örgütlenmelere ihtiyaç duyulur.

> Burada yukarıdaki tartışmaların sıcaklığı yitmeden vurgulanması gereken nokta, kentin, tarımda belli bir ürün fazlası (artı - ürün) sağlanma olanağı bulunduktan sonra ortaya çıktığı. Koruma işlevini yüklenenlerin toprakta çalışmayıp, çalışanların ürettiğinden bir bölümüyle geçimlerini sağlayabilmeleri, tarımda ürün fazlası sağlanmasından sonra. Artı-ürünün çoğalması, hem koruma işlevinin önemini artırdı, hem de yeni örgütlenme gereksinimleri doğurdu. Örgütlenme gereksinmesi özellikle, tarımsal üretimin düzenlenip denetlenmesi ve elde edilen ürünün dağıtımının eşgüdülenmesi konularında ortaya çıktı. Gerek toprakta çalışanları, gerekse elde edilen ürünü aynı toprak üzerinde korumak güçtü. Nüfus da, elde edilen ürün de başka bir "mekân"da, koşulları daha elverişli bir mekânda korunmalıydı. Böylece tehdit altındaki köylülerin (tarımsal nüfusun) daha kolayca korunabileceği bir yerleşim biçimi olarak "kent" ortaya çıktı. Bir yıllık etkinlik sonucu elde edilen ürünler de burada depolanıyor", saklanıyor ve korunuyordu. (Şenyapılı,1981)

Sencer (1979) tarımda insan gücünün veriminin artmasının, ürün fazlası yaratarak, hem zanaatkârlığın gelişmesine hem de fazla ürünün feodal birimler arasında değiştirilmeye başlamasıyla ticaretin belirmesine yol açtığını söylemektedir.

Feodal toplumda, mülk sahibi olan senyörler korunaklı şatolarda yaşarken, kır kesimi şato duvarlarının altına sığınmış korunaklı küçük köylerde yaşıyorlardı. Bu korunaklı kesimlerin devamlı bir yerleşim yeri olmasıyla birlikte kasaba düzeyinde kentler belirmeye başlamıştır. Sencer'in de (1979) belirttiği gibi 15. yüzyıla kadar süregelen ortaçağ kasabasının toplumsal dokusunu, feodal senyör ve çevresi, kilise üyeleri, lonca zanaatkârları ve tüccarlar oluşturmuştur.

Kentler tarımsal etkinliğin yapılmadığı yerlerdi ve bu da köyleri kentlerden ayıran en önemli özelliklerden birisiydi. Tarımsal etkinlik yapılmıyordu fakat ortaya çıkan yeni ihtiyaçların karşılanması için bazı yeni etkinlikler ortaya çıktı.

> Bu yeni yerleşmede "kent" te tarımsal etkinlik yapılmıyordu. Ama tüm tarımsal etkinlik kentçe yönlendiriliyor, denetliyor ve kent için yapılıyordu. Başlangıçta, yalnızca "koruma" işlevinin etkinliğini artırmak için doğan bu yeni yerleşim biçimi, her türlü işlevin ivmesini ve yoğunluğunu arttırdı. Yeni etkinlik alanları doğdu. İş bölümü ve işlev ayrımlaşması hızlandı. Tarımsal etkinliği gerçekleştirenlerin yaşamlarını yitirmek çekincesinden uzak, bu tür kaygılarından arınmış olarak işlerini görebilmeleri için bir güvence ortamı niteliğiyle biçimlenen kent, beliren yeni gereksinmeleri karşılamak zorunluluğu sonucu doğan yeni etkinliklerin (ve bu etkinliklerin doğurduğu yan etkinliklerin) yerine getirildiği yerleşim kimliğini aldı. Böylece kenti köyden ayıran önemli

özelliklerinden biri daha belirmiş oldu. Her türlü tarım-dışı etkinliğin mekânıydı kent. (Şenyapılı,1981)

Kıra karşıt olarak ortaya çıkan kentler bölgesel ticaret ve pazar ilişkilerinin merkezi olmuştur. Kentler bir taraftan feodal gelişmenin bir ürünü, bir taraftan da bu toplumun çözülmesinin nedenidir.

Toplumda bilimler arası ürün değişimine bağlı olarak ekonomik kullanım değerinin yerini değişim değerine bırakması, feodal bağların çözülmesine elverişli koşulları hazırlamıştır. Böylelikle senyör malikânelerinde çeşitli yöntemlerle topraktan koparılmış ve özgür bir işgücü durumuna gelmişlerdir. Toprağa olan bağlılıklardan kurtuldukları gibi feodal haklarından da yoksun kalan köylüler, topraktan itilmekle birlikte, başlangıçta yine kırda kalarak çoğunlukla başıboş ya da yasal sayılmayan yollarla geçimini sağlayarak yaşamış, ancak giderek gelişme çekirdekleri halinde oluşmuş kentlere yönelerek yepyeni bir üretim örgütlenmesinin doğuşuna yol açmıştır. Söz konusu olan örgütlenme, başlangıçta manüfaktür biçiminde beliren kapitalist örgütlenmedir. Ticaretle sağlanan anamal, kentteki zanaatkârlığın yarattığı üretim aracını satın aldığı gibi, topraktan koparak kente gelmiş işgücünü kiralayarak, yeni bir iş örgütlenmesi oluşturmuştur. Böylelikle kentler, tarımda feodal bağların kopmasıyla birlikte üretimin nitelik ve boyutça gelişmesine yol açarak yeni bir toplumun beşiği ve temel yerleşme biçimi olmuştur. (Sencer, 1979)

Sanayi devrimiyle birlikte kentlerin geleneksel yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. Keleş (1996) sanayi devriminden sonra kentleşmenin sanayileşmenin bir yan ürünü olduğunu söylemektedir.

Sanayi devriminin başlangıcında, kentlerin ekonomik yapısında başlıca rol oynayan öğeler, kentsoylular (burjuvalar), tüccar ve bankacılardı. Gelişen bir ticaret yaşamı ile sanayi öncesi bir dönemin izlerini taşıyan zanaatlar bütünleşebilmişti. Bununla birlikte, sanayi devrimi yani makineleşmenin ve ussallaşmanın sistemli (düzenli) bir biçimde ve geniş ölçüde uygulanması ve zihniyet ve davranışların bu yeni kapitalist üretim biçiminin isterlerine uydurulmaya başlanması geleneksel kent yapısını sarsmaya, değiştirmeye önayak oldu. Tüm sanayi dalları eski kentleri dışında, enerji kaynakları, ulaşım araçları, hammadde kaynakları ve insan gücü sunusunun ucuz ve kolay olduğu yerlerde yerleşmeyi yeğ tuttu. Fabrikalar yakınında sanayi kapitalizminin simgesi olan işçi kentleri doğdu. Şu halde sanayi devrimi sonrasında kentleşme sanayileşmenin bir yan ürünü olarak görünür. Bu özel koşullarda, sanayileşme ve kentleşme ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı olaylardır. (Keleş,1996)

Kentleşme, içinde bulunduğumuz yüzyılın ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur. Gelişmiş olsun, gelişmekte olsun, kapitalist olsun sosyalist olsun bütün ülkeler kentleşme olayının ve sonuçlarının etkileriyle karşı karşıya kalmışlardır.

Antik çağın kentlerinin ne kadar büyüklükte olduğunu kesin olarak bilinmemektedir. Bu durumu Keleş (1996) Kentleşme politikası adlı yapıtında şöyle açıklamaktadır:

Tarihçilerle, toplumbilimciler, kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların doğuşu gözü ile bakarlar. Tanınmış bir kent bilgini ve hümanist Lewis Mumford, önemli bir yapıtında, neolitik çağlardan bugüne değin kentlerin gelişimini ayrıntılarıyla gözden geçirmektedir. Antik çağların

kentlerinin büyüklüklerine ilişkin fazla bilgimiz olmamakla birlikte, Milattan Önce 6. yüzyılda Babil'in 350 bin ve iki yüzyıl sonra da Syracuse'ün 400 bin nüfuslu olduğu bilinmektedir. Perikles zamanında Atina daha büyük bir kent idi. Kuşkusuz, antik çağın en büyük kenti bir buçuk milyon nüfuslu Roma idi. Eski Yunan ve Roma kentleri, tutsaklık düzenine dayanan bir uygarlığın ürünüydüler. Ortaçağların surlarla çevrili kentleri, bir yandan savunma gereksinmelerinin, öte yandan da güzel görünme etkisiyle, içlerine kapanık kentler olmuşlardır. 12 yüzyılda, nüfusu 100 bini aşan kentler parmakla sayılacak kadar azdır. Ortaçağ kentlerine ya tümüyle siyasal ve kültürel işlevler ya da tamamen ekonomik işlevler egemendi. Çağdaş sanayileşme, teknoloji, ulaşım ve yönetim olanaklarının ürünü olan çok işlevli kent olgusu, ortaçağ kentlerine yabancı bir olgudur. (Keleş,1996)

"Kent" sözcüğünün çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

"Şehirlerin var oluş sebebi, şehrin çevresi ile çok yönlü ilişkileri ile idare, koordinasyon ve kontrol fonksiyonlarının merkezi olmasıdır. Ayrıca burada tarımsal olmayan üretim de yer almaktadır".(Kıray,1972, 110 Akt. Ö. Şenyapılı, 1981, 21)

Kentin daha geniş ve kapsamlı bir tanımı Çezik'in 1982'deki çalışmasında yer almaktadır:

> Kent, tarım dışı ve tarımsal tüm üretimin denetlendiği, dağıtımının koordine edildiği, ekonomisi bunu destekleyecek biçimde tarım dışı üretime dayalı bulunan, teknolojik gelişmenin beraberinde getirdiği teşkilatlanma, uzmanlaşma ve işbölümünün en yüksek dereceye ulaştığı, geniş fonksiyonlarının gerektirdiği nüfus büyüklüğüne ve yoğunluğuna varmış, toplumsal heterojenlik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli olarak işlediği bir insan yerleşmesidir.

Ö. Şenyapılı 1978'de yaptığı araştırmada kentsel alanları "tarım dışı faaliyetlerin hâkim olduğu, ihtisaslaşma ve örgütlenme düzeyinin yüksek olduğu yöreler" olarak tanımlamaktadır.

Bir başka tanıma göre de, "kent, köy ve kasabadan daha büyük bir fiziki alana sahip, iş bölümü ve örgütlenmenin yoğun olduğu, geçim kaynaklarının genelde ticaret ve endüstriye dayalı olduğu heterojen yapıdaki yerleşim birimidir." (İşçi,2000)

Sencer ise toplumbilimsel olarak kenti, "karmaşık, ayrı cinsten, farklılaşmış ve örgütlü bir toplumsal bütünlüğe sahip, yoğun nüfuslu bir yerleşme" olarak tanımlamaktadır. (Sencer,1979, 7 Akt. Tekin, 1989, 216)

Kentleşme

Nüfus artışı ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlanabilir. Kentleşme demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel bir değişmeyi ifade eder. Ö.Şenyapılı 1981'de yayınlanan çalışmasında son çeyrek yüzyıllık süre içerisinde kentlerde ve kırda gözlenen değişmelerin güncel tartışmalara katılan çok çeşitli sorunun kaynağını oluşturduğunu, bu nedenle de üzerine enine boyuna tartışılmış, tüm boyutlarıyla irdelenmiş olması gerektiğini, sorunların kökenleri belirlenmiş, göç olgusunun toplumsal ve ekonomik yapıyla ilişkilerinin ayrıntılı bir biçimde saptanmış olmasının gerektiğini belirtmekte.

> Gerekirdi, olmalıydı… ama "kentleşme – kentlileşme" olgusu çok yönlü bir ele alışla değerlendirilmedi. Bütüncül bir kuramı geliştirilmedi. Hep parçacı yaklaşımlarla incelendi. Çok zaman duygusal yorumlar yapıldı. Zamanına göre ilginç bulunan sonul görüntüleriyle- nedensellik ilişkisi aranmaksızın- ilgilenildi. Hala aynı tutum sürdürülüyor. Milyonlar kentlere yığılıyor. Nüfusun kır-kent dengesi, neredeyse, çeyrek yüzyıl öncesindeki oranlamanın tam tersi değerleri almak üzere. Kentler kalabalıklaşıyor, yayılıyor, genişliyor. Kent ve kentleşme sorunları da öylesine, günde güne artıyor, çeşitleniyor. Ama Türkiye'de şöyle dört başı bayındır bir kentleşme siyasası saptanmış değil. (Ö. Şenyapılı, 1981)

Yukarıda aktarma yapılan kitabın yayın tarihi üzerinden yaklaşık yirmi yedi yıl geçmiş ve öyle görünüyor ki, bir kentleşme siyasası hala saptanmış değil. Bugüne kadar "Kentleşme" ve "Kentlileşme" üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, Türkiye'de bu alandaki çalışmaların kuramsal düzeyde yeterli olduğunu söylemek mümkün görünmüyor.

Ancak "Yetişkinlerin Kentlileşme ve Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Görüşleri" adlı tez konusu için "Kentleşme" ve "Kentlileşme" kavramlarının tartışılması açısından yeterli bilgiye ulaşılmıştır.

"Kentleşme" ve "kentlileşme" birbiri içinde yer alan ancak farklı olan iki ayrı olgudur. Kentleşme daha kapsamlıdır ve tüm ülke çapındaki değişmeleri, nüfus ve kaynak akımlarını içerir. Kentlileşme ise, kentleşme akımının içinde yer alan insanlardaki (nüfustaki) değişmeleri içerir. Kentleşme sadece tarımsal olmayan üretimin göreli ağırlık kazanmasına koşut biçimde, kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran nüfus birikim olayı olurken, kentlileşme, "kırda çözülme" ve kentte yoğunlaşma nedeniyle nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan kırın özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanması sürecidir (Kartal, 1983).

> "Kentleşme" kavramı özellikle 1960'larda üzerinde en çok konuşulan, tartışılan konulardan biri oldu. 1961 Anayasasının buyruğuyla kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin hazırladığı Beş Yıllık Ulusal Kalkınma Planlarında, "Kent, Kentleşme ve Yerleşim Sorunları" başlıklı ayrı bölümler yer aldı. Planlı kalkınma çabalarının sanayileşmeye dönük olması benimsendi ve kentleşmenin, sanayileşmenin gerçekleştirilmesi için itici bir güç olduğu vurgulandı."Kentleşme" diye genellikle, nüfusun kentlere yığılması, kentli nüfusun gitgide kalabalıklaşması anlatılmak isteniyor. Oysa, "kentleşme" terimi, bilimsel olarak, yalnızca nüfusla ilgili bir olgu değil. Herhangi bir yerleşimde tarımsal olmayan üretim artıyor ve gerek tarımsal, gerekse tarımsal olmayan üretime ilişkin tüm üretimin dağıtımını eşgüdümleme etkinliği yoğunlaşıyorsa o yerleşim kentleşiyor demek. (Ö. Şenyapılı,1981)

Sencer'in 1979'da yaptığı çalışmasında da belirttiği gibi, kentleşme nüfusun kesin bir kararla bulunduğu yerden ayrılarak bir kent merkezinin belli bir kesimine son ve sürekli olarak yerleşmesi biçiminde gerçekleşen tek aşamalı bir olay değildir. Tersine kentleşme, birbirinden anlamlı ayrımlar gösteren çeşitli aşamalardan oluşmuş bir süreçtir.

Kentsel nüfus, doğumlarla ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine olmasından ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. Kentleşmenin bu manadaki tanımı, demografik yani nüfus artışıyla ilgilidir. Oysa kentleşme yalnız bir nüfus hareketi olarak görülürse eksik kavranmış olur. Çünkü kentleşme bir toplumun ekonomik ve doğal yapısındaki değişmelerden de kaynaklanabilir. Bu nedenle kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketinin kaynağını oluşturan ekonomik ve toplumsal değişmelere de yer vermek gerekir. (Keleş, 1984).

Kentleşme, emeğin örgütlenmesine dayalı olarak tanımlandığında "… nüfusun büyük oranının tarımdan ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayide karmaşık örgütlerde ve dolayısıyla köyden başka yerlerde, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamaları demektir (Kıray, 1982, 57 Akt. Tekin, 1992, 216).

Kentleşmenin bu açıklamalardan sonra geniş bir tanımı şöyle yapılabilir: İşleyişleşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütleşmeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci. (Keleş, 1980)

Anlaşıldığı gibi, kentleşme yalnızca bir nüfus birikimi, nüfusun sadece belli merkezlere toplanması değildir. Kartal'ın da (1982) belirttiği gibi; ülkenin teknolojik

düzeyinde, ekonomik ve sosyal yapısında gerçekleşen değişmelere koşut olarak ve onların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Belli bir hıza ve dereceye ulaştıktan sonra da toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal yapısının değişmesi sürecini etkilemeye başlamaktadır. (Kartal, 1982)

Yani kentleşme olgusunun en önemli işlevi, toplumun siyasal, sosyal ve iktisadi yapısında yaptığı değişikliklerdir.

Tekin 1992'de yazdığı makalesinde kentleşme sürecinin sonuçlarına ilişkin genellemelere vararak şu saptamalara yer vermiştir:

> 1. Kentleşme, üretim biçimi ve üretim ilişkilerindeki değişmelerin bir sonucudur ve dolayısıyla kentleşmeyi durdurmak mümkün değildir.
> 2. Kırsal kesimde, nüfus azalmasına karşılık olarak kentsel alanlardaki nüfus artışının, gelişmiş ve azgelişmiş ülkelerdeki sonuçları farklıdır.
> 3. Kentleşme, emeğin örgütlenmesindeki değişmelere koşut olarak, yaşam biçiminde de değişmelere neden olmaktadır. Azgelişmiş ülkelerde değişen yaşama koşullarına uyum sorunları önemli boyutlara ulaşmaktadır. Kültürel yapıdaki değişme, emeğin yapısındaki değişme ile aynı hızda gerçekleşmemektedir.
>
> Yukarıdaki genellemeler, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde farklı kentleşme dinamiklerine dikkat çekmektedir, dolayısıyla azgelişmiş ülkelerde kentleşme süreçlerinin, farklılaşmayı doğuran kaynaklardan bağımsız olarak ele alınması olanaksızdır. Endüstrileşmiş batı toplumlarında, kentleşme, endüstrileşmenin bir sonucu olarak görülürken, azgelişmiş ülkelerdeki kentleşme, dışa bağımlı bir süreç izlediği konusunda pek çok toplum bilimci uzlaşmış görülmektedirler. (Tekin, 1992)

Türkiye'de kentleşme hızı ve bölgelere göre kentleşme dereceleri farklılık göstermektedir. Keleş 1975'de yaptığı çalışmasında, "Son otuz yıllık süre içinde Türkiye, dünyanın en hızlı kentleşen ülkelerinden biri olmuştur", demekte ve Türkiye'deki kentleşmenin üç özelliğinin belirtilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlar: "a)Büyük kentlerde büyük nüfus toplanması b) kentsel merkezlerin ülke yüzeyinde dengeli dağılmamış olması ve bölgelerdeki kentleşme hızının da farklı olmaması; c) İşgücünün yapısında değişiklikler olması." (Keleş,1975)

Keleş'e (1975) göre Türkiye'nin kentsel nüfusunun yüzde 54'ü bugün nüfusları 100 bini aşkın kentlerde yaşamaktadır. Hemen neredeyse kentsel nüfusun üçte ikisi 10 kadar büyük kentte bulunmaktadır. Metropolitenleşme, Türkiye'deki kentleşmenin en önemli özellikleri arasındadır. Fakat bununla beraber örneğin, İstanbul gibi en büyük kentler diğer kentlerin de metropolitan birer merkez olmaya başlamaları nedeniyle devamlı olarak eski önemlerini

yitirmektedirler. Keleş, Türkiye'nin batısındaki büyük kentsel merkezlerin gerek kendi civarları gerekse tüm ülke üzerindeki etkileri yüzünden Türkiye'nin geri kalmış bölgelerinin gelişmelerinin son zamanlara gelinceye kadar yavaş seyrettiğini ve Türkiye'nin geri kalmış üç bölgesindeki kentselleşme hızının ulusal kentleşme oranının çok gerisinde kaldığını belirtmektedir.

Tarım sektöründen nüfus kaçışının başlamasının nedenlerini, 1950'lerden beri bütün bir Türkiye'de tarımsal verimliliğin düşük olması, tarım sektöründe gelirin yetersizliği, toprak mülkiyetindeki dağılımın dengesizliği tarımda mekanizasyonun (makineleşmenin) başlaması, ailelerin mal ve mülklerinin küçük parçalara bölünmesi gibi nedenlerle açıklamaktadır Keleş.

Keleş (1975) Uluslararası işçi göçünün Boğazlıyan ilçesindeki etkilerini incelediği çalışmasında, Orta Anadolu'nun kentleşmesinin genel ortalama düzeyinde kalmasının Ankara'nın yanı sıra Eskişehir, Kayseri Konya ve Sivas'ın kentleşmeleri sayesinde olduğunu söylemektedir. Yozgat ilinin ise, bölge içinde, nüfusun düşük kentleşme hızı ile olağanüstü bir durum göstermektedir. Aşağıdaki tablo bu çalışmadan alınmış olup, 1975 yılında Türkiye'deki bölgelerin kentleşme derecelerini göstermektedir.

Çizelge 1. 1975 Yılında Bölgelere Göre Kentleşme

Bölge	Kentleşme Derecesi %
Marmara	% 51.9
Güney Anadolu	44.6
Ege	37.1
Orta Anadolu	39.6
Güneydoğu	31.6
Doğu	23.6
Karadeniz	20.7
Türkiye Ortalaması	37.3

Kaynak: Keleş, 1975, 155

> Bu değişim, hızlı bir sosyo - ekonomik değişim geçiren bir ülkede anlaşılabilir bir şeydir, fakat değişim sürecine yakından bakıldığında; özellikle, tarımsal olmayan faaliyetlerdeki grupların yapıları incelendiğinde, kentsel işgücü artışının en çok hizmetler ve dağıtım sektöründe olduğu görülmektedir. 1950'lerden itibaren sanayileşmenin gelişme umudu göstermesi nedeniyle kasaba ve kentlere nüfus göçü olmuş, bu göç, kentlerdeki yeni sınai istihdam olanaklarını aşacak düzeyde kalmıştır. Bugün ise, kentsel yerlerde sanayide ciddi sayılabilecek bir istihdam yetersizliği sorunu vardır.
> Gecekondu mıntıkalarında yapılan çeşitli araştırmalar buralarda büyük bir işsizlik sorununun bulunduğunu kanıtlamaktadırlar. Kırsal nüfustan kentsel nüfus alanlarına göç, Türkiye'de kentleşmeden çok, bir "görünüşte kentleşme" : "pseudo urbanization" sürecinin bulunduğunu göstermektedir. Bunun, ekonomik gelişmeye katkısı pek azdır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yayınlanan rakamlar, 1973 - 1978 döneminde de kırsal yerlerdeki gizli işsizliğin kentsel yerlere aktarılmasının devam edeceğini göstermektedir. (Keleş,1975)

Kentleşme toplumun siyasetle ilişkisinde de etkili olmaktadır. Sosyal mobilite kavramı, siyasi partilerin ve seçmen kitlelerinin ideolojilerini belirleyebilmektedir. Sosyal mobilitenin korelâsyonu olan yapısal farklılaşma da siyasal örgütlerin doğmasına neden olmaktadır. Bu örgütler, toplumdaki yönetici-yönetilen, seçkinler-kitle ilişkilerini yeni bir yörüngeye oturtmaktadır. Ayrıca sosyal mobilite tabakalaşma sistemini de değiştirmektedir. Yeni meslekler ortaya çıkmakta, mevcut statülere dair algılar ve bir sınıfın diğer bir sınıfla ilişkisi değişmektedir. (Vergin,1986)

Kentleşmenin siyasal sonuçlarıyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır: Bir görüşe göre; kentleşme sürecine giren göçmen kitle kentleşme yolu ile daha katılımcı olmakta ve siyasal sistemden daha çok ve daha kapsamlı taleplerde bulunmaktadır. Ayrıca büyük kentlerde yaşayanların, küçük kentlerde yaşayanlara göre oya katılma oranının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu iddiaya göre büyük kentlerde tüketim alışkanlıkları kamçılanmakta ve yoksunluk duygusunun ortaya çıkmasıyla siyasallaşma gerçekleşmektedir. Yani kent hayatı demokrasinin önkoşulu olarak katılımcılığı geliştirmektedir.

Kentleşmenin insanları siyasallaştırdığını iddia eden görüşlerin tersine, bir diğer görüş de kentte yaşamakla siyasallaşma arsında herhangi bir ilişkinin bulunmadığıdır. Bazı araştırma sonuçları göç edenlerin siyasal ilgisizliğini göstermektedir. Vergin, 1986'da yayımlanan çalışmasında göçmenlerin kentte ikamet etmekle özerk olan bir siyasal hayata hemen giremediklerini belirtmektedir.

Bu görüşlerin dışında kentleşmenin siyasal yapıda çözülmeye ve siyasal istikrarsızlığa yol açtığı tezi de savunulmaktadır. Kentin yoksul göçmenleri devrimci niteliğe sahip olup siyasal sistemi tehdit edici bir potansiyeli teşkil ettikleri ileri

sürülmektedir. Bu görüşün tersine bir başka görüşe göre; göçmenler köydeki hayatlarına oranla toplumsal bir ilerleme kaydettikleri bilincini taşımaktalar. İlerleme ve yükseliş kendileri için olmasa bile çocuklarının yükseleceği umudunu taşımaktalar. Bu nedenle kentleşme göç edenler için sosyal terfi olarak algılanmakta ve kurulu sistemin koruyucuları olmaktadırlar. Bu nedenle de kentleşme ile devrim arasında korelasyon bulunmamaktadır. (Vergin, 1986) Öte yandan, siyaset sosyologlarının rağbet ettikleri bir başka görüşe göre de; kente göç edenlerin çocukları ve kentte doğanlar kendi ebeveynleri gibi yaşantılarını köydeki hayatlarıyla karşılaştırmamakta ve eğitim kurumlarından yararlanma imkânlarını ve yaşama şartlarını köy yaşantısı ile kıyaslamamaktalar. Bu nedenle göç edenlerin çocukları kapitalist düzenin en alt tabakasını oluşturduklarının bilincine varacaklardır. Bu bilinçlenme onları radikal tutumlara itebilecektir.

Kentleşme ve siyasallaşma arasında bazı görüşlere göre bir ilişki bulunmakta, bazı görüşlere göre de herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Demokrasinin gelişmesi açısından göç edenlerin kente geldiklerinde bir yabancılaşma yaşamaları ve politik alanın dışında durmaları, siyasal süreçlere katılmamaları tercih edilebilir bir şey değildir. Kente uyum sürecinde göç ednlerin demokratik süreçlere katılarak ülkenin sorunlarına politik olarak müdahil olmaları kentle bütünleşmeleri anlamına gelmektedir.

Kentleşme Hareketlerinin Nedenleri

Kentleşme sadece bir nüfus hareketi olarak değerlendirilmemelidir. Kentleşme, toplumun ekonomik ve toplumsal yapısıyla da ilgilidir. Bu nedenle kentleşmeyi tanımlarken nüfus hareketlerine neden olan toplumsal ve ekonomik değişim ve gelişimlere de bakmak gerekir.

Keleş 1996'da yazdığı kitabında kentleşme hareketlerinin, ekonomik, teknolojik, siyasal ve psiko-sosyolojik olmak üzere dört etmenin etkisi altında oluştuğunu söylemekte ve bu dört nedeni açıklamaktadır:

> Bir kısmı, köylü nüfusu köyünden iten, tarım kesiminin içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan nedenlerdir. Tarımda çağdaş üretim araçlarının kullanılması, makinenin tarıma girmesi, tarımsal üretim sürecinin her aşamasına ilkel yöntemlerin terk edilmesi, buna karşılık,

üretimi etkileyen yeni girdilerin artan oranda kullanılması, tarımda çalışmasına gereksinme duyulan insan gücü miktarını azaltmaktadır. Kısacası kapitalistleşmiş tarım işletmeleri, tarımdaki işgücünün azalmasını özendirici etkide bulunmaktadır. Ekonomik nedenlerden bir diğer kısmı ise, köyünde beslenemeyen gelecek için güvence bulamayan nüfusu kent özeklerine çeken nedenlerdir. Sanayileşmekte olan toplumlarda, kentlerdeki iş olanakları, köylük yerlere oranla daha hızlı çoğalır. Kentlerin sunduğu bütün bu göreceli ekonomik üstünlükler, kent büyüdükçe artar ve daha fazla sayıda bireyi kırsal alanlardan kentlere doğru çeker.

Keleş'e göre (1996) kentleşme nedenlerinden birisi de teknolojik nedenlerdir. Gerek sanayi devriminin getirdiği değişikliklere gerekse tarıma egemen olan koşullar, kentleşmenin hızlanmasını, teknolojik gelişmelerle birlikte sağlamışlardır. Artan üretimin kentleşmede rol oynaması, ürünün kolay ve ucuz taşınmasını sağlayacak teknolojik araçların gelişmesine bağlıdır.

Keleş bir başka kentleşme nedeni olarak da siyasal nedenlerden söz etmektedir. Çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar, yönetim yapısının özellikleri, hukuk kurumlarında bazıları ve uluslararası ilişkilerin de kentleşmeyi özendirici nitelik taşıyabileceğini, savaşlar ve siyasal anlaşmazlıkların da, kentleşmeye etki yapacağını belirtmektedir. Ayrıca toprak iyeliğini yöneten hukuk kurallarının durumu ve bunlarda yer alan değişmelerin de, kentleşme hareketlerini etkilediğini ve tarım topraklarının büyük bir kesiminin küçük işletmelerde kiracı olarak çalışan çiftçi ailelerce kullanıldığı ülkelerde, kentlere büyük nüfus akınları olduğunu belirtmektedir.

Çünkü toprağın tamamı toprak mirasçılarından örneğin büyük oğul tarafından elde tutulduğunda kapalı veraset sistemlerinde ailenin öteki çocukları için ya toprak sahibi kimselerle evlenmek, ya kendilerine özel çiftlik satın almak, ya da bir başka çiftlikte işçi olarak çalışmaktan başka seçenek yoktur. Aksi halde, kente göç etmeleri kaçınılmaz olacaktır. Kapalı veraset sisteminde olduğu gibi feodal sistemin feodal beylere bağlı ve onlara karşı sorumlu insanların bağımsız toprak sahibi olmalarını önleyen hareket özgürlüklerini sınırlayan yapısı da kentleşme hareketlerini geciktiren bir nedendir. Feodalizm zamanla ve yer yer kalkmasından kentler kırsal işgücünü çekmek ve büyümek olanağına kavuşmuşlardır.

Keleş'in kentleşme de sözünü ettiği diğer bir etken de sosyo-psikolojik etmenler, köy ve kent yaşam biçimleri, ölçümleri arasındaki ayrımlardan kaynaklanır. Bunlara genellikle, kentlerin çekici

özelliği gözü ile bakılır. Gerçekten kentlerin sahip bulunduğu birçok toplumsal ve kültürel olanaklar ve hizmetler çok çekicidir. (Keleş,1996)

Türkiye'ye özgü kentleşme nedenlerini ise Sencer (1979) Türkiye'de Kentleşme adlı kitabında Türkiye'nin azgelişmiş ülkelerle yapısal benzerlikleri olduğunu ve Türkiye'nin hızlı bir değişme sürecine sahne olduğunu, ayrıca diğer toplumlarda olduğu gibi, Türkiye'de de geleneksel ilişkilerin çözülmesine bağlı olarak beliren ve giderek hızını arttıran bu sürecin toplumun yeniden biçimlenmesi doğrultusunda geliştiğini ve çeşitli sorunların kaynağı olduğunu söylemektedir.

Türkiye'de kentleşmenin nedenleri üç alt başlıkta toplanmaktadır. Keleş (1996)'da yayınlanan çalışmasında, kentleşmeyi itici (push), iletici ve çekici (pull) güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketi olarak nitelemekte, İtici etmenleri, genellikle, nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenler olarak, İletici etmenleri, köyünden kopan nüfusu kentlere, büyük özeklere taşıyan ulaşım araçlarındaki ve olanaklarındaki gelişmeler olarak, çekici güçleri ise, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve toplumsal etmenler olarak açıklamaktadır.

Farklı Sistemlerde Kent, Kentleşme

1. Kapitalist Ülkelerde Kent Ve Kentleşme

Gelişmiş kapitalist ülkelerde kentler modern sanayi kentleridir. Bu kentlerde sınıflı toplumun tüm özellikleri vardır. Kapitalizmde üretim araçları kişilerin mülkiyetindedir ve toplum farklı sınıflardan oluşur. Kapitalist ülkelerde farklı sınıfların oluşturduğu mahalleler hemen fark edilebilir. Keleş 1996'da yaptığı çalışmasında, kapitalizmi, üretim araçlarının genel olarak, bireylerin iyeliğinde bulunduğu ve kar sağlamak amacıyla üretim yapılan bir ekonomik sistemdir, diye tanımlamaktadır. Bu sistemlerde, kentlerin içyapısında, belirgin sınıfsal farklılaşmalar görüldüğünü, yoksul, orta halli ve zengin sınıfların oluşturdukları mahallelerin birbirlerinden oldukça kesin çizgilerle ayırt edilebildiğini eklemektedir.

Toprak iyeliğinin kamunun değil, bireylerin elinde olması, kentlerin imarında ve planlanmasında yüksek gelir kümelerinin başrolü oynamalarına olanak verir. Toprak ve konut, ticarete konu yapılır. O kadar ki, bu sistemde arsa değerlerinin, spekülasyon sonucunda

> alabildiğine artmasına olumlu gözle dahi bakılabilir. Konut yapımını ve tüm sınıfların barınma gereksinimlerinin karşılanmasını, özel kesim üstlenmiştir. 1929 dünya ekonomik bunalımının etkilerinden dar gelirli aileleri kurtarmak için, kamu kuruluşlarının konut yapımında etkin rol almasını sağlayan yasalar (public housing) öneren Başkan Franklin D. Roosevelt'i komünistlikle suçlayanlar olmuştur. Bu sistem konut piyasasında, liberal ekonominin oyun kurallarının geçerli olmasını engelleyen önlemlere karşıdır.(Keleş,1996)

Kapitalist toplumlarda ekonomik ve toplumsal gelişmenin bir plana bağlanmamış olması nedeniyle, kırdan kente göç bir plan çerçevesinde ele alınamaz. Kapitalist toplumlarda plan daha çok kentleşme hareketinin sonuçlarına yöneliktir. Kapitalist ülkelerde böyle bir planlama olmadığından ülkenin bazı kentleri çok büyük kentler niteliğindedir. Dolayısıyla kentleşme hareketi de büyük kentlerin bulunduğu, gelişmiş bölgelere yönelir. Bu da bölgeler arasında dengesizliklerin oluşmasına neden olur.

> Gelişmiş kapitalist ülkeler, birkaçı dışında, kentlerinin birkaç milyonluk kent durumuna gelmesiyle övünür, bu gelişmeyi kalkınmalarının bir ölçüsü olarak göstermeye çalışırlar. Bu olgu, sanayileşmiş kapitalist ülkeler için, bir ölçüde gerçeği de yansıtır. Ama geri kalmış kapitalist ülkelerde bir ya da iki kentin aşırı derecede büyümesini hem kendi işlevlerinin gereği gibi yerine getirilmesi bakımından, hem de bölgesel dengesizlikleri sürdürmesi yönünden önemli sakıncaları vardır. Ülkenin bütünleşmesini geciktiren bu tek yönlü kentleşmenin, giderek toplumsal ve siyasal huzursuzluklara yol açtığı da görülmektedir. (Keleş, 1996)

Kapitalist sistemlerde yaşanan bu huzursuzlukları gidermek ve farklılıkları ortadan kaldırmak için çeşitli önlemler alınmaya çalışılır. Bu önlemlerin, üretim araçlarını ellerinde bulunduran zümrelerin çıkarlarına ters düşmemesi gerekir. Keleş 1996'da yayınlanan çalışmasında, kapitalist sistemin doğasından ileri gelen sorunların çözümü; mekânda toplumsal adaletin sağlanmasına çalışmakla kolaylaşır ve bu amaçla bu sistemlerde, kentler içindeki, kentlerle kentler, kentlerle köyler ve bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesinde devlet, ekonomik ve toplumsal yaşama karışarak, gelir dağılımını düzeltmeye çalışır, bunu yaparken her kent ve kasabadaki nüfusun gereksinmelerinin karşılanmasına, kaynakların mekândaki çoğaltan etkilerini açığa çıkaracak biçimde dağıtılmasına ve çevrenin özel sorunlarını çözmek için ek kaynaklar ayrılmasına önem verir, demektedir.

> Özellikle, en az üstünlüğe sahip kent, kasaba, köy ve bölgelerin bu dağılımdan en büyük payı almalarına çalışılır. Bununla birlikte unutmamak gerekir ki, geri kalmış kapitalist ülkelerde üretim araçlarını ellerinde bulunduranların örgütlü çıkar kümelerinin baskıları sonucunda mekândaki toplumsal adaleti sağlamaya her zaman olanak bulunamaz. Bunun dışında, sanayileşmiş kapitalist ülkelerde, kent yaşamına devletin karışması, daha çok, kent özeklerinin düzenlenmesinde, kentlerin yoksul kesimlerinin yüksek nitelikli konutlara taşınmasında, ırk ayrımının toplumsal barışı bozucu etkilerinin önlenmesinde, dar gelirli ve yoksul kentlilerin,

yalnızca eşit okuma, sağlık, konut ve benzeri haklardan değil, aynı zamanda, kent planlamasına katılma hakkından da yararlanmalarının sağlanmasında kendini göstermektedir. (Keleş, 1996)

2. Sosyalist Ülkelerde Kent Ve Kentleşme

Kapitalist modelden çok farklı olarak sosyalist modelde ekonomik düzenlemeler geniş halk yığınlarının çıkarına oluşturulur. Özel mülkiyet yerine kamu mülkiyeti anlayışı hâkimdir. Temelinde işçi merkezliliği ve sınıfsız toplum ideali vardır.

Düşünsel temelleri Marx, Engels ve Lenin tarafından atılan sosyalist kuram toplumla mekân, dolayısıyla kentleşme arasındaki ilişkinin tarihsel bir gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkmış belli, bir üretim biçimi örgütlenmesinin işlevi olduğunu varsayar. Sosyalizmde temel öğe üretim araçlarının özel iyeliğe konu olmaması; kamuya mal edilmiş bulunması ve devlet aracılığı ve karışması yolu ile gelir ve gönencin dağılımında yöresel de olsa bir eşitliğe varılmasıdır. Sosyalist toplumlarda kent ve kentleşme, kapitalizmin, uzun bir tarihsel gelişme sonunda yarattığı belirli izleri taşır. Sosyalist ülkelerin plancılarının karşılaştıkları başlıca güçlük, kapitalist çağın bıraktığı bu kalıtın izlerini, olabildiği kadar çabuk silmektir. Sosyalizm ise, hızlı sanayileşmenin etkisiyle, kentleşmeyi yaygınlaştırmıştır. Sosyalist kentler arasındaki ayrımlar, nitel bir ayrımdan çok, geçirdikleri gelişimin gerçekleştiği sürenin uzunluğu ya da kısalığındadır. (Keleş,1996)

Sosyalist ülkelerde sosyalist kurama uygun kentler oluşturulmaya çalışılsa da kapitalist toplumun kentlerini değiştirmek pek de kolay olmamıştır. Ancak sosyalist kentler sınıfsız toplumu yansıtacak şekilde düzenlenmeye çalışılmıştır. Keleş (1996) “Kentleşme Politikası” adlı kitabında, sosyalist bir kentin dayandığı bir ilkeyi, bir kentin çeşitli semtleri asında keskin ve açık çelişkilerin bulunmaması, oturma alanlarının kalitesi, insanların konut ve temel kent hizmetleri gibi en temel gereksinmelerinin belli bir düzeyde karşılanmış olması, toplumsal yapının kentler arasında ve kentlerin bütün kesimlerinde türdeşlik göstermesi olarak açıklamaktadır. Lüks ve zengin mahallelerde varlıklı ailelerin, fakir, gösterişsiz ve kent hizmetlerinden yoksun semtlerde ise emeği ile geçinen yoksul kitlelerin yığılmasından doğan karşıtlıklara sosyalist, yani sınıfsız toplumların kentlerinde yer olmaması gerektiğini, gecekondu ve büyük kentlerde yaşayan işsizler ordusunun sosyalist ülkelerin kentlerine yabancı olgular olduğunu ve bunun tersinin sosyalist felsefeye ters düşeceğini belirtmektedir.

Sovyet devriminin ilk yıllarında, köylü kitleleri kentlere çekmek ve kentlerde sosyalist toplumun kurulmasını ve siyasal sürece katkıda bulunmalarını sağlamak için, yoğun bir propaganda yapılmıştır. Bu, temelde Bolşevik devriminin kentsel ve proleter bir devrim niteliğinde olmasındandır. Marx ve Engels’in köy ve kent karşıtlıklarını ortadan kaldırmak ve ülkenin bütününü, kalkınmadan eşit olarak yararlandırmak, tüm üretici güçleri harekete geçirmek umdesine uygun olarak, hızlı sanayileşmeye, köylerin toplumsal ve ekonomik yönden yeni bir düzene kavuşturulmasına, sanayinin hammadde kaynaklarına yakın yerlere yerleştirilmesine,

sanayi ve tarım kesimleri arasında denge ve tamamlayıcılık sağlanmasına önem verildiği görülür. (Keleş,1996)

Marx ve Engels bir ülkede nüfusun coğrafi dağılışı konusundaki görüşlerini, kentsoyluluk (burjuvazi) üzerindeki bir gözlemlerine dayandırmış ve kentsoyluluğun, toplumları kentlerin egemenliği altına soktuğunu; büyük kentlerin doğmasına yol açarak, kentleşmeyi hızlandırdığını belirtmişlerdir.

Üretim araçlarına devletin sahip olması, daha önce kullanılmayan toprakların üretime açılması ve toprağın belli bir plana göre iyileştirmesi olanağı vardır. Tarım ile sanayinin birlikte düşünülmesi, nüfusun ülke yüzeyine daha dengeli bir biçimde dağıtılması, Komünist Manifesto'da yer almış bir ilkedir. Marx, Engels, Komünist manifestoda, burjuvazinin kırı kentin egemenliği altına soktuğunu, çok büyük kentler yaratarak, kentsel nüfusu kırsal nüfusa göre artırdığını, kırı kente bağımlı kıldığını, barbar ve yarı barbar ülkeleri uygar ülkelere, doğuyu batıya bağımlı kıldığını belirtmektedirler. (Marx, Engels, 1975)

Bunun yanında, Marx'ın Engels ile birlikte yazdıkları Alman İdeolojisi adlı yapıtta köy ve kent karşıtlığına daha açık bir biçimde yer verilmiş; bir ülkedeki işbölümünün, önce tarımla sanayi ve ticareti birbirinden ayırdığı ve bunun sonucunda da köy ve kent ve bunların çıkarları arasındaki ayrılıkların doğduğu belirtilmiştir. Kentlerin birbirleriyle türlü ilişkiler kurmaları sonucunda, köy ve kent karşıtlığının yanında bir de sanayi ve ticaret kentleri karşıtlığı doğmaktadır.

Marx ve Engels Alman ideolojisi'nde, kent ile kır arasındaki karşıtlığın ve daha sonraları kentlerin çıkarlarını temsil eden devletler ile köylerin çıkarlarını temsil eden devletler arasındaki ve kentlerin kendi içlerinde deniz ticareti ile sanayi arasındaki karşıtlığın daha o sıralarda görüldüğünü ve yurttaşlar ile köleler arasındaki sınıf ilişkilerinin geliştiğini belirtmektedir. (Marx, Engels, 1999)

Sosyalist kuram, özdeksel ve tinsel en büyük işbölümünün, köy ve kent arasındaki ayrım olduğu noktasından yola çıkarak, "kentin, nüfusun elindeki üretim araçlarının anamalın, köyün ise, tam tersine yalnızlık ve sömürü ortamı" olduğunu belirtmektedir.

Kentler yalnız kentsoyluluğun değil, aynı zamanda proletaryanın da doğmasına yol açmıştır. Ticaret ve özellikle liman kentlerinde büyük kent soylular, sanayi kentlerinde ise küçük kentsoylular gelişmekte ve bu da kentler arasındaki farklılaşmayı doğurmaktadır. (Keleş, 1996)

Kentlileşme

Kentlileşme, demografik ve ekonomik olarak kentleşen nüfusun kentin normlarını ve yaşayış biçimini bir tarz olarak benimsemesi, yaşaması anlamına gelmektedir. Kentlileşme bir kültür değişmesidir. Kentlileşme için kent kültürünün geliştirilmesinin kentte yaşayanların fiziksel ve davranışsal olarak da uyum içinde olmaları gerekmektedir.

Kentlileşme, kentleşmeden farklı olarak insanın davranışlarındaki değişim sürecini ifade etmektedir. Keleş'in Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde yaptığı kentlileşme tanımı da şöyledir: "Kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişmenin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratma süreci." (Keleş, 1980).

Ö. Şenyapılı 1978'de yaptığı çalışmasında, kentlileşmeyi "Ekonomik bakımdan kentlileşme" ve "Sosyal bakımdan kentlileşme" diye ikiye ayırmaktadır: Kente göçen bu insanlar zaman içinde ekonomik ve sosyal bakımlardan "kentlileşmektedirler". "Ekonomik bakımdan kentlileşme", kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. "Sosyal bakımdan kentlileşme" ise, kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir. (Ö. Şenyapılı, 1978, 31–34 Akt. Kartal, 1983,50)

Kentlileşme, kentleşmeden farklı olarak insanın davranışlarında, düşüncelerinde, başkalarıyla olan ilişkilerinde bir değişim yaratmaktadır. Ancak bu değişim her zaman kolay bir şekilde olmamaktadır. Özellikle kırsal kesimden şehirlere göç ederek gelen nüfus şehre geldiğinde kentle bütünleşme sürecinde bir uyum sorunu yaşamaktadır.

Bazı görüşlere göre, kentte yaşama süresi pek çok değeri değiştirdiği gibi siyasallaşmayı da etkilemektedir. Bir grup araştırmacı kenti başlıca siyasallaştırıcı faktör olarak düşünmekte, kırsal toplumdan gelen ve kente yerleşen yeni kentlilerin eski kentlilere göre daha az politize olduklarını varsaymaktadır. Başka bir araştırmacı gruba göre de siyasallaşma toplumsal katılmanın bir fonksiyonudur ve siyasal katılma siyaset alanı dışında bir dizi örgütlere üye olmakla pekiştirilmektedir. Vergin, 1986'da yayımlanan çalışmasında bu konuda şunları söylemektedir:

> Bu teze göre, doğrudan doğruya siyasal bir niteliği olmayan bu yan örgütlere üye olmak kişisel tutumların toplumsal eyleme dönüşmesi için bir önkoşul teşkil etmektedir. Gerçekten burada önemli olan bireylerin siyasal platformda kişiliklerini menfaatleri doğrultusunda kanıtlamaya yol açacak genel düzeyde, hayatlarının çeşitli yönleri ile ilgili bir toplumsal katılma süreci içerisinde bulunmalarıdır. Bu süreç ise bir dizi ara kuruma üyelikte oluşmaktadır. Dernekler, birlikler gibi kurumlara katılmakla siyasal alanda katılma da artmaktadır. Kırsal toplumun geleneksel kurumlarının ötesinde bir siyasal boyutu içeren bu tür ara kurumların ise kent ortamında mevcut olduğu açıktır ve bunlar yeni kentlileşen köylülerin de katılma yolu ile kent hayatıyla bütünleşmelerine imkân vermektedir. (Vergin, 1986)

Kentleşmenin politikleşmeyi artırdığını vurgulayan görüşlerin yanı sıra bir diğer görüşe göre de kentte yaşamakla siyasallaşma arsında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Öte yandan kentleşmenin toplumda yarattığı yeni bölünmelerin toplumsal çatışmayı arttıracağı ve kente göç edenlerinin siyasal patlamalara neden olacağını varsayan bir görüş de bulunmaktadır. Bu görüş, kentin yoksul göçmenlerinin devrimci niteliğe sahip olup, siyasal sistemi tehdit edici bir potansiyel teşkil ettiklerini ileri sürmektedir.

Ö. Şenyapılı 1981'deki çalışmasında, "kente göçen köylülerin, kentlinin tüketim normlarına kısa sürede ayak uydurduklarını ve benimsedikleri tüketim normları ile bir anlamda, kendilerinin kentlileştikleri sanmaktadır", demektedir. Yani, kente göçen köylüleri, kentin yeni ögelerini "tüketim pazarı"na çekmek, onlara kentle bütünleştikleri, kentli oldukları, kentlileştikleri duygusunu vermekte önemli bir araç.

Bu uyum sorunlarına geçmeden önce bu satırların yazarı göç kavramının ve göçün nedenlerinin açıklanmasının faydalı olacağını düşünmektedir.

Göç

Göç, insanların, ekonomik, sosyal, dini ve benzeri çeşitli nedenlerle bir yerden başka bir yere gitmesidir.

"Göç, kişilerin gelecekte hayatlarının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre ile bir yerden başka bir yere yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafî yer değiştirme hareketidir." (Akkayan,1979).

Göçler iç göçler ve dış göçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç göçler nüfusun ülke içinde yer değiştirmesidir. Dış göçler ise başka bir ülkeye yapılan göçtür. Göçler sonucunda sosyal yapıda çeşitli değişiklikler meydana gelmektedir.

> Göçler içersinde de en çok gerçekleştirilen göç tipi olan ve aynı zamanda bir ülkenin iç dinamiklerini değiştirmesi bakımından iç göçler hem en büyük yüzdeyi kapsamakta hem de önemli sosyal değişmelere yol açmaktadır. Ülkemiz açısından da coğrafi ve mesleki hareketlilik örneği olarak köyden kente yapılan iç göçler, kitlesel bir toplumsal hareketliliği ortaya koymaktadır. Bu hareketliliğin kısmen yatay ölçüde gerçekleştiği söylenebilir. (Özkalp, 1992).

Göçlerin çok çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenleri iki grupta incelemek mümkündür. "Göçleri tür olarak sınıflandırmaya tabi tutmadan önce ilk olarak göçlerin gerçekleşme güdüsü açıklanmalıdır. Göçlerin temel sebebi itici ve çekici faktörlerin varlığı ile açıklanabilir."(Doğan,1998). İtici nedenlerin başında; işsizlik, eğitim ve sağlık olanaklarından faydalanamama, iklim şartları, toprakların verimsiz oluşu vb. nedenler gelmektedir. Çekici faktörler ise; gidilen yerde iş bulma imkânının yüksek oluşu, sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanabilme imkânının olması, toprakların daha verimli olması, yaşam standartlarının daha iyi oluşu vb. faktörler sayılabilir.

Kişinin göç etmesini etkileyen bu faktörler herkesi aynı derecede etkilemiyor. Tekeli ve Erder'in de (1978) belirttikleri gibi gözlemler bir toplumda herkesin göç etmediğini ve göçün çok "seçmeli" olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan gözlemlerde genellikle 20-30 yaş grubundaki yetişkinlerin göç etme eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu yaş grubu kadınlarda çocuk taşıma yaşı olduğu için, böyle seçmeli bir göç ile çoğalma eğilimi de mekânda taşınmış olmaktadır. Böylece göç alan yerlerin nüfusu yalnız aldığı göç miktarı kadar artmamakta, çoğalma hızının yükselmesi dolayısıyla da artmaktadır.

Türkiye'de Göç

1950'lerden beri Türkiye, nüfusun yerleşme biçimi bakımından temel nitelikte bir değişim süreci içindedir. Toplumsal ve ekonomik birimler olarak köyler, kasabalar ve kentler, bu süreç içinde değişiklikler geçirmişler; nüfusun çeşitli tiplerdeki yerleşme birimleri arasındaki dağılımı, kentsel topluluklara ağırlık kazandırıcı bir yön almıştır. Türkiye'de nüfus yüksek sayılacak bir derecede hareketlilik kazanmıştır. Son otuz yıllık süre içinde, yaşadığı yerler doğdukları yerlerden farklı olan nüfus kesimi, bu sürenin başlangıcındaki nüfus kesiminin oranca iki katına ulaşmıştır. (Keleş, 1975)

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren nüfusta yaşanan bu hareketliliğin siyasal ve ekonomik nedenleri bulunmaktadır. O dönem iktidarda olan siyasi iktidar özel girişimi desteklemiş, devletin etkinliğini azaltacak girişimlerde bulunmuştur.

> Yürürlükteki ekonomik dizgenin ayakta kalabilmesi de aynı aracın işlerliğini korumasına bağlı elbette. Türkiye'de bir "tüketim toplumu" siyasal kararıyla birlikte kırdan kente göçün hızlanması, bir rastlantı değil. 1950 yılı, Türkiye'de izlenecek ekonomi siyasasının değiştirilmesi kararının verildiği yıl. Yönetim erkini 14 Mayıs 1950 seçimleriyle ele geçiren Demokrat Parti (DP) ekonomide devletin etkinliğini azaltan ve özel girişime her türlü özendirme ve desteği sağlayacak bir siyasa izleneceğini bildirdi o yıl. Vergiler yenileştiriliyor; bir bölümü, örneğin yol, muamele ve hayvan vergileri kaldırılıyor; tarımsal ürünlere yüksek baş fiyatlar verilerek, tarım kredisi muslukları sonuna dek açılarak tarımla uğraşanların eline bol para geçmesi sağlanıyor; dıştan büyük ölçüde tüketim malı alınarak iç pazara sürülüyor, böylece, satın alma gücü bir ölçüde artırılarak geniş yığınların tüketim eğilimleri kamçılanıyordu. (Ö. Şenyapılı,1981)

DP iktidarı döneminde özel girişimcilere türlü kolaylıklar sağlanmış, kredi imkanları genişletilmiş, devlet eliyle bireyi zengin etme yolu benimsenmiş. Bu yolla tarım dışı etkinliklerin, öteki bir anlatımla, kentsel işlerin çoğaltılması hedefleniyordu. Gerçekten de iktidarın bu desteği ile, kentte yapılan işler az zamanda çok kazanç getirmiş, Şenyapılı'nın (1981) değimiyle "taşın altın olduğuna değin inanış bu dönemde yaygınlaşmış, bir anlamda, somutluk kazanmış."

> Tarım kesiminde gizli işsiz sayısı artmaktaydı zaten, Marshall Planı diye anılan antlaşma uyarınca tarımda teknoloji yenilenmesi, bir bölüm emek açıkta kalmıştı. Nüfus artışı dolayısıyla tarım toprağının emebileceği işgücünün üstünde bir emek sunuşu (arzı) da söz konusuydu. Gene nüfus artışına bağlı olarak, atadan çocuklara geçen topraklar gittikçe küçük parçalara bölünmekteydi. Gittikçe küçük alanlara bölünen toprak bir yerde yeterli gelir sağlamaz oluyordu. Bilimsel olarak, "mülksüzleşme süreci" diye anılan bu süreç sonunda, topraktan elde ettiği gelirle yaşamını sürdürme olanağını yitiren tarımdaki emek, böyle bir geliri tarım - dışı etkinlik alanlarında aramak zorunda kalmaktaydı. (Ö. Şenyapılı, 1981)

Tarım dışı etkinliklerin yer aldığı yerleşimler kentler olduğu için kentlere göç başladı. Ö. Şenyapılı 1981'deki çalışmasında, 1950'de uygulamaya konulan ekonomik siyasa sonucu, tarımdan yüksek gelir elde eden bir azınlığın, tüketim ya da halk ağzıyla "para yemek" amacıyla kentlere geldiğini, kır nüfusunun çok büyük bölümünün gelir kaynağı bir iş bulmak ya da "para kazanmak" amacıyla kentlere akmaya başladığını belirtmektedir.1950 yılında Türkiye toplam nüfusunun yüzde 75'i kırda yaşarken, yirmi yıl sonra bu oran yüzde 61.2'ye düştü. Kentlerde yaşayanlar oranı ise, aynı süreç içerisinde yüzde 25'ten yüzde 38.8'e yükseldi. (Ö Şenyapılı, 1981)

Türkiye'de iç göçlerin temel karakteristik özelliklerinden birisi göçlerin ülkenin büyük kent merkezlerine doğru oluşudur.

> Ülke içi göçlerin belirtilmeye değer iki özelliği görülmektedir: göç eden nüfus içinde erkeklerin başat grup olması (%65); İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropolitan merkezlerin bulunduğu bölgelerde yoğunlaşması. 1950 yılından bu yana, Doğu Marmara, Orta Anadolu ve Çukurova bölgeleri önemli miktarlarda net göçmen nüfus kazanmış bulunmaktadırlar. Bu bölgelerde bazı iller nüfusça gerilemişse de, bölgeler net kazanç elde etmişlerdir. İç–göçte nüfus kazanan illerin çoğu Samsun'dan, Hatay'a çekilen bir hattın batısına düşmektedirler. Ankara hariç, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu, Karadeniz Bölgesi ve bazı Orta Anadolu illeri iç–göçlerle nüfus kaybeden yörelerdir.(Keleş,1972)

Aşağıdaki Türkiye'nin kırsal ve kentsel nüfusundaki yıllık ortalama artış oranını gösteren tablo Keleş'in 1975'de yaptığı incelemesinden alınmıştır.

Çizelge 2. Türkiye'nin Kırsal Ve Kentsel Nüfusundaki Yıllık Ortalama Artış Oranı

Dönem	Toplam	Kırsal	Kentsel 10 bin +	Büyük Kentler 100.000 +
1940 -1950	1,8	1,6	2,2	5,2
1950-1960	3,2	2,1	8,3	9,0
1960-1970	2,9	1,2	7,7	11,1
1970-1975	2,4	1,0	5,2	7,2

Kentsel ortamda yaşayanlar (10,000'den fazla nüfuslu kasaba ve kentlerde) 1970 yılında yüzde 35,8 olmuştur. Bu oran, 1975 Genel Nüfus Sayımında yüzde 37,3 ye ulaşmıştır. Son otuz yıllık süre içinde, nüfusu 10 binden fazla olan kasaba ve kentlerde de önemli bir artış olmuş; bu kentlerin sayıları 1945 yılında 98 iken, 1970'de 229'a, 1975'de 270'e çıkmıştır. (Keleş, 1975)

Yeryüzünün her yanında, kentlerin çekme ve köylerin itme güçleri altında devinim etmektedir. Kentlerin çekici ve köylerin itici özellikleri arasında her yerde ayırımlar vardır. Bu devinimin düzenli bir şekilde planlanamaması ona " erozyon" niteliği kazandırmaktadır. Keleş (1996), bu erozyonun kırsal alanlar üzerindeki etkisini; geçim olanakları daralmış bu yerleşmelerde yaşayanların büyük düşlerle kentlere göçmesi, köylerin atılgan, genç, becerikli ve girişimci öğelerini yitirmesi biçiminde kendini gösterdiğini, büyük kentlere gelenlerin çoğunun, baba ocaklarından, alışagelmiş oldukları çevrelerinden uzaklaşmış olduklarından, gereksindikleri özdeksel ve tinsel destekten yoksun kaldıklarını, parlak iş hayalleriyle geldikleri büyük kentlerde, çoğu kez bunları gerçekleştiremediklerini belirtmektedir. "İşsiz" ya da "gizli işsiz" durumuna gelen bu kişilerin, küçük köy topluluğunun oynadığı denetim işlevinin, etkisi azaldığından, toplum için yararlı olmayan, hatta zararlı yollara kapılmaları olasılığı da artar.

Keleş toplumsal erozyonun, büyük özeklere gelenlerin çalışma durumlarıyla ilgili olduğunu ve marjinal hizmetlerdeki yığılmaların, erken saatlerde köşe başlarında oluşan işçi pazarlarının, trafik, park yeri, içme suyu, elektrik otobüs sıkıntıları, kanalizasyon yetersizliğinin, okul, kitaplık, yeşil alan eksikliğinin, toplumsal erozyonun büyük kentlerdeki belirtileri olduğunu belirtmektedir.Ş. S. Aydemir'in "kentlerin kanserleşmesi" olarak adlandırdığı gecekondulaşma, büyük kentlere damgasını vurmuştur.

> Öte yandan, ülkemizde kentleşme, bir "ekonomik erozyon" niteliği de taşımaktadır. Köylerden kentlere, yalnız beden gücü ile çalışarak yaşamlarını kazanmak isteyenler gelmez; türlü yollardan ellerine önemli miktarda para geçen kimseler arasında da, kentlere giderek iş yapmak, parasını yatırmak isteyenler bulunur. Kimileri de, çocuk okutmak, hasta tedavi ettirmek, eğlence yerlerine yakın olmak için işyerlerini büyük kentlere taşır ya da büyük kentlerde ve mülk sahibi olmaya çalışırlar. Geri kalmış yörelerle köylerde biriktirilen paranın o yerlerin kalkınmasına hizmet edecek yerde, büyük kentlere akması, hatta oralardan da türlü yollarla yurt dışına aktarılması, Türkiye'de kentleşmenin köyler ve gerici yöreler bakımından da bir "kan kaybına", ekonomik erozyona yol açtığını gösterir. (Keleş,1996)

Kırsal bölgelerde yaşayan insanlar daha iyi işler bulabilmek için kentlere göç etmektedirler. Ancak Türkiye'de ekonomi kırsal bölgelerden gelen insanlara iş alanı yaratabilecek düzeyde değildir.

> Türkiye'nin kentsel nüfusunun tükenmez kaynağı nüfus yoğunluğunun fazla ve kentleşmenin düşük olduğu tarımsal bölgeler olmuştur. Demografik araştırmalar ise, ampirik olarak, kentleşmede yerleşim birimlerinin nüfusu arttıkça doğum oranının azaldığını göstermektedir.

> 1973'de aile başına çocuk sayısı ortalaması kırsal bölgelerde 6,2, kentsel alanlarda 3,88, Ankara'da 3,30, İzmir'de 2,91 ve İstanbul'da 2,65'e olarak değişik oranlarda saptanmıştır. Bu verilerden büyük kentlere nüfus göçü olduğu anlaşılmaktadır. Bu nüfus göçü ise bir aşamada olduğu gibi iki aşamada gerçekleşen tedrici göç şeklinde de olabilmektedir: Kırsal bölgelerden dolaysız olarak büyük kentlere gelip yerleşme yolu ile; ya da kırsal yerlerde doğan insanların önce orta büyük kasabalara, kentle sonra da iş bulma olanaklarına göre daha büyük kentler göçüp yerleşme şeklindeki tedrici göç. Bu ikinci göç yolunun sonu İstanbul, Ankara, ya da bir başka büyük kente varmaktadır. (Tümertekin,1970,157–169 Akt. Keleş, 1975, 158)

Keleş 1975'deki yazdığı makalesinde, ülke içi nüfus göçünü uluslar arası nüfus hareketinin de etkilediğini, yurt dışına giden işçilerin önemlice bir kısmının, ülke dışına çıkmadan önceki kentselleşmiş yerlere göçüp yerleştiğini belirtmektedir.

> Ortalama gelir, ekonomik geliş hızı, gelişme potansiyeli ve yaşama standardı bölgeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. En büyük kentler Türkiye'de Batı bölgelerinde bulunduğu için ekonomik gelişmenin çevredeki etkileri de, her şeyden çok, Batı Anadolu'nun gelişmiş bölgelerinde görülecektir. Bunun sonucu olarak, merkez nitelikteki gelişkin mıntıkalar bu merkezlerin uzağındaki mıntıkaların bağımlılığını zorunlu hale getirmekle kalmamakta, fakat bu bağımlılığa kökeni kendi içinde bulunan bir süregenlik kazandırmaktadır. (Freidman,1973, 51, 52 Akt. Keleş, 1975, 158)

Keleş 1975'te yaptığı çalışmasında, Hilhorst'un ekonomik sömürgecilik dediği bu ilişkinin sonucu olarak, Türkiye'nin bazı belirli bölgelerinin gelişme şansı önemli ölçüde azaldığını, son günlere gelinceye kadar devletin bu konuda hiçbir girişimde bulunmadığını, belirtmektedir.

1980'lerden sonra metropollere yoğun bir göç dalgası başlamıştır. Göç edenler gittikleri yerlerde işsizlik, yoksulluk gibi çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan göç edenler ise güvenlik nedeniyle göç etmişlerdir.

> Göç eden bu ailelerin bir kısmı, kentlerde oluşan hızlı nüfus artışı, yeterli eğitimlerinin ve kente uygun iş becerilerinin olmaması gibi sebeplerle göç ettikleri yerlerde de işsiz kalmış ve çocuklarını çalıştırmaya yönelmiştir. Ekonomik kaynaklı göçlerin yanı sıra gezici çocuk işçiliğinin sebepleri arasında Doğu ve güneydoğu Anadolu'dan güvenlik nedeniyle gerçekleştirilen zorunlu göçler büyük önem taşımaktadır. 1990'lı yıllarda PKK ve güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmaların yoğunlaşması ile birlikte can ve mal güvenliği olmaması sebebiyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan hem bölge dışına hem de böle içindeki il ve ilçe merkezlerine göçler başlamıştır. (Karabulut, 2008)

Memleketlerinde çatışma ortamı içinde kalan bu insanlar, göç ettikleri yerlerde de umduklarını bulamamışlardır. Kente ilk geldiklerinde, yoksulluk ve işsizlikle boğuşan bu insanlar, sağlıksız ortamlarda yaşamak zorunda kalmışlar, kente uyum sağlamakta güçlük çekmişler, ana dilleri Kürtçenin dışında Türkçeyi öğrenmeyenler

daha çok sıkıntı çekmişler, sağlık, eğitim vb. olanaklardan yeterince faydalanamamışlar, kentle bütünleşememişlerdir."

Türkiye'de Göçün Eğitime Etkileri

Göç olgusunu incelerken parçalı değil, bütüncül bakmak gerekiyor. Göç kentlerin sadece fiziksel görünüşünü değil, pek çok alanı etkiliyor. Kırdan kente göçün önlenmesi için ekonomiden eğitime pek çok alanda değişiklikler yapılması gerekiyor.

> Tartışılan "büyük göç"ün yol açtığı temel değişiklikler ve bu değişikliklerin uzun vadede yol açacağı sorunlar düşünülmeksizin, yalnızca kentlerin görünümüne ilişkin konularda önlemler alma yollarının denenmesi, bugün, toplumsal sorunlara çözüm bulunmasında, bir bakıma, umarsızlığa (çaresizliğe) düşülmüş olmasının kaynağı. Yığınlar kırı bırakıp kente göçerken, ilk yıllarda, üstünde titizlikle durulan konular, kentin fiziksel biçimlenmesinin bozulması, kent nüfusunun niteliksel yapısının bozulması… Eski kentlileri rahatsız eden konular bunlar. Kentin düzeni bozuluyor, kent ahalisine yabancı ögeler karışıyor. Kır nüfusunun kırda tutulması amacıyla gerekli girişimlerin yapılması isteniyor. Gecekonduların yıktırılması isteniyor. Kırdan kente göçün "önüne geçilmez bir olgu" olduğunu saptayan yok. Dahası, "kentleşmenin" kentlere nüfus yığılmasının bir "sosyal olgu" olduğunu bildirmeye çalışanlar hakkında kovuşturma açıldığı bile görülüyor. (Ö. Şenyapılı, 1981)

Tezcan 1994'de yazdığı makalesinde göçün çok yönlü bir olay olduğunu, göçler nedeniyle, eğitim yönünden de pek çok sorunun ortaya çıktığını, aileyi etkileyen iç göçlerin, özellikle örgün eğitimde sorunların biriktiği bir alan olduğunu belirtmektedir. 1960'lı yıllardan sonra da, Türkiye'nin gündemine dış göçler girmeye başlamış, toplu olarak yurtdışına çıkan kırsal kesimli vatandaşlarımız, çocuklarını da yanlarına aldırınca, gittikleri ülkelerde, çocuklarının eğitim sorunları ile karşılaşmışlardır. Bu nedenle Türkiye ile gidilen ülkeler arasında, yurtdışına giden işçi çocuklarının eğitimi konusunda, bazı anlaşmalar yapılmıştır.

Türkiye'de yurt içindeki göçler, daha çok kırsal kesimden büyük kentlere doğru olmaktadır. Tezcan (1994) Ülkemizde göç ve eğitim sorunlarını araştırdığı çalışmasında, yurtiçi göçlerin eğitim açısından doğurduğu sonuçları iki yanlı düşünmek gerektiğini belirtmekte ve bu yönleri olumlu ve olumsuz yanlar diye ikiye ayırmaktadır.

Olumlu yanlardan birisi göç eden aileler bakımından ortaya çıkmaktadır. Çünkü kırsal kesimde ilkokul sonrası öğrenim olanakları ya yok ya da çok sınırlı

düzeydedir. Kente gelen aileler çocuklarını ilkokul ya da ilköğretimden sonra da okullara gönderebilmektedirler. Zaten kente göç nedenleri arasında çocukların okutulması isteği de yer almaktadır. Gecekondulardaki halk, çocuklarının özellikle yüksek öğrenim yapmalarını istemektedirler.

Öte yandan, iç göçler, eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Kırdan kente göçle birlikte okullardaki öğrenci sayısı artmakta, yeterince sınıf olmadığı için sınıf mevcutları artmakta ve kalabalık sınıflarda eğitimin niteliği düşmektedir. Tezcan 1994'de yayınlanan çalışmasında, "Nüfusumuzun hızlı artışı da eğitimde nitelik değişmesine yol açmakta, her yıl 1.300.000 çocuk, ilkokul kapılarını zorlamaktadır", demektedir.

> Türkiye'deki hızlı nüfus artışı, eğitime daha fazla kaynak ayrılmasını gerektirmektedir. Ancak kişi başına eğitim harcamalarında yeterli düzeye erişilememiştir. Binde 22'ye ulaşan yıllık nüfus artışı eğitim için ayrılan kaynakların tamamının alt yapı hizmetlerine gitmesine yol açmaktadır. Bu nedenle eğitimde niteliğin arttırılmasına varılamamaktadır. (Tezcan, 1994)

1990 yılı sayım sonuçlarına göre kentlerdeki nüfus %59'a yükselmiş, köyde yaşayanların toplam nüfus içindeki oranı %41'e düşmüştür. Bunun sonucu, büyük merkezlerde yoğunlaşan eğitim istek ve gereksinimi, büyük oranda artmıştır. Göç nedeniyle öğrenci sayısı 11'in altına düşmüş 2046 ilkokul ve 21 ortaokul; öğrenci sayısı 11–20 arasında değişen 6034; ilkokul ve 74 ortaokul bulunmaktadır Yine, öğrenci sayısındaki hızlı düşüş nedeniyle son üç yılda 2180 ilkokul ile 43 ortaokul, öğretime kapanmıştır. (Ayaz, 1993, 38 Akt. Tezcan, 1994, 62).

> Göçlerden önce kırsal kesimdeki okullar eğitim yükünü paylaşmakta idiler. Oysa bugün hızlı göçler nedeniyle kırsal kesimdeki çocukların yükünü de kent okulları üzerlerine almış durumdadırlar. Bu durum okul, öğretmen, araç - gereç sayısının yetersizliğine ve öğrencilerin başarısızlığına yol açmaktadır. Yurt içi göçler, sadece kırsal kesimden kentlere doğru olmayıp, bir kentten başka bir kente doğru da olmaktadır. Bu da memuriyet dolayısıyla, tayinler nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu durumda gençler, yer değiştirmeden dolayı yeni çevreye, okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine belirli bir süre uyum sağlayamamaktadırlar. Bu husus da onların akademik başarılarını olumsuz olarak etkilemektedir. (Tezcan, 1994)

Tezcan 1994'deki çalışmasında kırdan kente göç sonucunda ortaya çıkan sorunların çözümü için çeşitli önerilerde bulunmaktadır: Tezcan, göç eden ailelerin çocuklarının okul değiştirmelerinden kaynaklanan arkadaş grubu, yeni çevreye, okula, öğretmenlere intibaksızlıklarına okullardaki rehberlik hizmetlerinin ilgi duyması ve bu konuda öğrencilere yardımcı olması ve göç eden ailelerin, okul nüfusunu aşırı

derecede arttırmaları nedeniyle okul sayısı, araç-gereç sayısı ve öğretmen sayısının gerek kamu kesimince, gerekse özel kişilerin yardımlarıyla arttırılması, teşvik edilmesi gerekmektedir, demektedir. Nüfusun büyük illere göçünü engelleyecek, yurt çapında dengeli bir kentleşme politikasının titizlikle takip edilmesi, büyük kentlerin gecekondu yörelerindeki eğitimin klasik eğitimden çok, mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı bir biçime konulması gerektiğini de eklemekte, gecekondu yörelerinde gecekondu sakinlerini kente intibak ettirecek örgütlerin kurulması teşvik edilmeli ve bu gecekondu yörelerindeki eğitime ağırlık verilerek, okula devam, kız çocuklarının okullaştırılması ve kimsesiz çocukların okullaştırılması önlemlerine öncelik verilmelidir, demektedir.

Göç için alınan önlemler Ö. Şenyapılı 1981'de yayınlanan çalışmasında Türkiye'de kırdan kente göçün hızlanmasıyla birlikte doğan sorunları gidermek amacıyla alınan önlemlerin de, sürekli olarak, eski kentliler ve özellikle varlıklı sınıfların çıkarlarını koruduğunu, alınan ve uygulanan önlemlerin ortak özelliklerinin, sosyal içerikli olmadıklarını, yürürlükteki ekonomi siyasası koşulundaki gelişmeleri denetleyebilecek nitelik taşımadıklarını belirtmekte, kentlerin daha geniş alanlara yayıldıkça yönetim açısından yeni sorunlar doğurduğunu, yeni yeni yönetim birimleri oluştuğunu, bağımsız yönetim birimlerinin sayısı çoğaldıkça kentsel yerleşim alanının tümünü ilgilendiren sorunlara çözüm bulmanın da zorlaştığını eklemektedir.

> Elbette, kentin gerçek anlamda kent olabilmesi, yalnızca elektriğinin, suyunun kesilmesine, düzgün ve yeterli yolların varlığına, temizliğine, çöplerinin toplanmasın, kamu ulaşım araçlarının bolluğuna, imar tüzük ve yönetmeliklerine uygun düzenli yapılarla donatılmış olmasına vb. bağlı değil. Sayılanlar ve benzerleri tümden önemsiz sayılamaz ama, bunlardan daha temel olan kentte yaşayan nüfusun tarım-dışı ya da öteki bir anlatımla, kentsel etkinliklerce emilebilmesi, dolayısıyla sağlıklı ve sürekli bir gelire kavuşabilmesi. Bir başka deyişle kentlerin barındırdıkları nüfusu "istihdam" edebilmesi. Kentleri gerçek kent yapan tarım dışındaki kesimlerde gösterdiği iş çeşitliliği ve zenginliği. Türkiye'de kentlere ilişkin sorunların gittikçe ağırlaşmasının kökenindeki neden, kentlere gelenlerin büyük çoğunluğunun sağlıklı ve sürekli gelir getiren işler bulamamaları. Ekonomik açıdan değersiz bir takım işlerde çalışmak zorunda kalmaları. Bu durum, kentlerde yaşayan nüfusun "üretken" olmayan bir nüfus kimliğini almasına da yol açıyor. (Ö.Şenyapılı, 1981)

Göç yoluyla kentlere gelen işçilerin en büyük sorunlarından birisi barınma sorunudur. Göç edenlerin oturdukları evler de yeterizdir ve bu durum çocukların eğitimlerini de olumsuz olarak etkilemektedir. Çocukların genellikle ev ödevlerini yapacakları, ders çalışacak ayrı bir odaları yoktur. Aynı zamanda bu evlerde nüfus da kalabalıktır. İyi evler ise çok pahalıdır ve göç edenlerin kazançları bu kira bedellerini

karşılayamaz. Bu nedenle göç edenler kentin kenar mahallelerinde gecekondulara yerleşmektedirler. Bu satırların yazarı, gecekondu konusunun, kentlileşme ve eğitim bağlamında özel olarak incelenmesi gereken bir konu olduğundan bu konuyu daha detaylı olarak ayrı bir başlık altında incelemenin uygun olduğunu düşünmektedir.

Gecekondu

Gecekondu sadece konutla ilgili bir kavram değildir. Gecekondu ve gecekondu bölgesi denildiğinde akla burada yaşayanların yaşam biçimleri, sosyal, kültürel, siyasal bütünleşme ve uyum sorunları akla gelmektedir. Sosyal bilimcilerin en çok ilgilendiği konulardan biri olan gecekondu sorunu, araştırmayı yapan sosyal bilimcilerin uzmanlık alanlarına göre, fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal gibi farklı özellikleri ile araştırılmıştır.

Kongar, gecekondulaşmanın gelişmiş ülkelerde görülmediğine, diğer az gelişmiş ülkeler gibi Türkiye'nin de toplumsal bir gerçeği olduğuna, sadece eski ya da yeni yapıya ilişkin olmayıp geçiş döneminde ortaya çıkarak bütünleşmeyi sağlayan tampon bir mekanizma olarak işlev gördüğüne dikkat çekmektedir. (Kongar,1982, 25,26 Akt. Tekin, Günlü, 1992)

Gecekondu olgusu dünyada ve Türkiye'de pek çok araştırmaya konu olmuş bir olgudur. Tekin ve Günlü'nün de (1992) belirttiği gibi "gerek dünyada, gerekse Türkiye'de mekân boyutu açısından konuya yaklaşanların ilgi alanlarından birisi gecekondu olmuştur." Gecekonduyu ve gecekonduda yaşayanların karşılaştıkları sorunları tartışmadan önce çeşitli disiplinlerin gecekondu olgusuna yaklaşımlarına bakmakta fayda vardır.

Gecekonduya çeşitli disiplinler kendi bakış açılarından tanımlamalar getirmişlerdir. Hukuk açısından gecekondu, başkalarının arsası ya da toprağı üzerine kurulmuş konuttur. Yönetimsel bir bakış açısı ile imar ve yapı mevzuatına aykırı yapıdır. Kentbilim, bunların yanında yaşama koşulları ile de ilgilenmektedir. Toplumbilim ve eğitim bilimciler, sorunun toplumsal yönüne, uyum sorunlarına, bunların ortaya çıkardığı eğitsel ihtiyaçlara dikkat çekmektedirler. O halde gecekondu sorununa disiplinler arası bir yaklaşımla çözüm aranması gerektiği açıktır. (Tekin, Günlü, 1992)

Gecekondu olgusu incelenirken gecekonduyu ortaya çıkaran etmenlere de bakılması gerekmektedir. Gecekonduyu çok boyutlu olarak ele aldığımızda gecekonduda oturanların ekonomik ilişkilerine de bakılmalıdır.

T. Şenyapılı (1981) kentleşme sürecinin bir fizik mekan boyutu olan gecekondu sorunu ve sorunu yaratan marjinal kesim olgusuna çok yönlü bakılması gerektiğini, aksi halde, dondurulmuş bir zaman süresi içinde mekansal bir gecekondu sorunu ele alınırsa, bu tür konutların fiziksel özellikleri, yapı teknolojisi, mekan paylaşma biçimleri, yapıların evrimi, yapı malzemesi içinde oturanların özellikleri ve mekan taleplerine ilişkin bilgi toplamakla yetinilmiş olacağını, gecekondu olgusunu denetlemek için, hangi tür ilişkilerin bu tür konutları ortaya çıkardığını bilmek gerektiğini, o zaman, planlama müdahalesinin konutlar yerine onun bağımlı değişkenlerine yapılacağını belirtmektedir. Bunun için de eğer olgu çok yönlü ele alınacaksa, ekonomik, sosyal, siyasal boyutlar ile mekânsal boyut arasında ilişki arayan bir model geliştirilmesi gerektiğini eklemektedir.

Ö. Şenyapılı da (1981) yaptığı çalışmasında örgütsüz işler yapan kesimin marjinal sektör olarak adlandırıldığını belirtmekte. Tarımdan sağlanan gelirle yaşamını sürdürmek olanağını yitirerek kente göçenlerin büyük bölümünün, kentteki yaşantısını işportacılık, ayakkabı boyacılığı, simit satıcılığı, sandviç satıcılığı, eskicilik, dolmuş kâhyalığı, park değnekçiliği, küfecilik, hamallık, araba yıkayıcılığı, şip-şakçılık (fotoğrafçılık), bilet karaborsacılığı vb. gibi örgütsüz işler yaparak çalıştığını, sayılan türdeki işlerin, gün geçtikçe çeşitlendiğini ve örgütlenme sağlanamamasından ötürü, örgüt eksikliğinden ötürü, örgütler eliyle yürütülmesi gerekli işlerin bile kişisel girişimlerle yürütülmeye başlandığını belirtiyor.

> Ekonomisi gelişmiş toplumlarda, çağdaş işleyimsel toplumların kentlerinde örgütlenme de geliştiğinden ötürü anlatılan türdeki örgütsüz işlere ve bu işlerle geçim sağlayanlara rastlanmaz. Yiyecek-içeceğin, gıda maddelerinin sokakta satıldığı görülmez. İşportacılık, hizmetçilik, değnekçilik, hamallık vb. gibi örgütlenmiş bir ekonomik yapıda bulunmayan ya da böyle bir ekonomik yapıdan çıkarılıp atılacak olursa ekonominin işlerliğinde herhangi bir aksamaya yol açmayacak işler, yakın zamanlarda “marjinal işler” diye anılmaya başlandı. Hem bu tür işleri, hem de bu işlerde çalışanları dile getiren bir deyim olarak “marjinal kesim (sektör) kullanılıyor bir süredir. Kırdan kente göçenlerin çok büyük bir bölümü, kentlere göçen nüfusu emecek ölçüde, yeterince örgütlü iş bulunmadığından ötürü, marjinal işler yaparak geçimlerini “kurtarmaya” çalışıyorlar. Her gün yeni yeni marjinal işler çıkıyor ortaya. (Ö. Şenyapılı, 1981)

Bu marjinal kesim yedek ordu oluşturmakta ve bu kesim üretim araçlarını ellerinde bulunduranların çıkarlarına uygun düşmektedir.

> Marx, Kapital'de "Kapitalizmde Nisbi Fazla Nüfus" sorunu üstünde dururken, bu ordunun varlığından anamalcının nasıl yararlandığını ayrıntılı olarak tartışır. Önemli yararlarından birini şöyle açıklar: "Yedek sanayi ordusu, duraklama ve ortalama refah dönemlerinde faal işçi ordusunu baskı altında tutar, aşırı-üretim ve coşkunluk dönemlerinde bu faal ordunun isteklerini dizginler. İşte bu nedenle, nisbi fazla nüfus, emeğin arz ve talep yasasının üzerinde döndüğü eksendir. Nisbi fazla nüfus, bu yasanın geçerlik alanını, sermayenin sömürü ve egemenlik faaliyetlerine mutlak şekilde uyan sınırlar içerisinde tutar". (Marx, 1867 Akt. Şenyapılı, 1981, 39,40)

T. Şenyapılı 1981'de yayınlanan çalışmasında, gecekonduda oturanların 1950'li yıllarda "marjinal sektör" olarak nitelendiğini, artık gecekondu mahallelerinde marjinal sektörün ancak % 6-20 oranlarında temsil edildiğini ve gecekondu nüfusunun, merkez işlerde çalışanlar, çevre işlerde çalışanlar, ve marjinal işlerde çalışanlar olmak üzere üç ana grupta toplanabileceğini belirtmektedir.

> 'Merkez' işler, ekonominin yaratabildiği en gelişmiş ve örgütlenmiş düzeyde işlerdir. Bu işler örgütlü, düzeyi yüksek, eğitimli, iş deneyimine sahip işçiler tarafından yapılır. 'Çevre' kesiminde ise, o iş kolunun modernleşmemiş, uzmanlaşmamış, küçük çaplı hizmet ya da mal üretim ve dağıtımı gerçekleştirilir. Bir öteki deyişle, 'çevre' işler, örgütlü, uzmanlaşmış işlerin, örgütsüz ya da oldukça gevşek örgütlü, uzmanlaşamamış bu nedenle bilgi, deneyim, eğitim ve beceri birikimi gerektirmeyen, çalışma koşulları standartlaşmamış, güvencesiz, dolayısıyla işçi devingenliğinin yüksek olduğu kesimleridir. Marjinal sektör, genellikle, temel istihdam özellikleriyle tanımlanır. Kapsadığı işler genel çizgileriyle; küçük boyutlu, tek kişilik, yatay ve dikey örgütlenme göstermeyen, yüksek işçi devinimi olan, giriş ve çıkışın kolay olduğu, düşük verimli ve genelde geçici karakter taşıyan işlerdir. (T. Şenyapılı, 1981)

Endüstrisi gelişmiş toplumlarda kentleşme endüstrileşmenin bir sonucudur. Azgelişmiş toplumlarda ise, dışa bağımlı bir süreç izlemektedir. Pek çok toplumbilimcinin ortak görüşü olan bu görüşe ek olarak gecekondu olgusu ile uluslararası ekonomik ilişkiler arasında bağıntı kuran merkez- çevre modeline göre; gelişmiş kapitalist ülkelerin ekonomilerine bağımlı olan, azgelişmiş ülkelerin kentleşme sürecinde gecekondular ortaya çıkmaktadır.

> Gecekondunun oluşumu azgelişmişliğin uluslar arası ilişkileri içinde ele alan Kongar, konuya "merkez-çevre" kavramı açısından yaklaşmaktadır. Merkez-çevre kavramının temelinde, azgelişmiş ülke ekonomilerinin gelişmiş ülke ekonomilerine destek olacak biçimde geliştirildikleri, gelişmekte olan ya da azgelişmiş denilen çevre ülkelerinin yapılarının gelişmiş ülkeler tarafından belirlendiği anlayışı yatar. Az gelişmiş ülkeler, gelişmiş metropol ülkelerin uzantılarıdır. Bu ülkelerde geleneksel feodal kesim ile çağdaş kapitalist kesim bir arada bulunur. Çevre ülkelerindeki kentleşme süreci batı toplumlarında görülen kentleşme olgusundan farklı niteliklerine sahiptir, çünkü metropol ülkelerin ekonomik çıkarlarına göre örgütlenen bir yapıda, kentli işgücünün önemli bir bölümü çağdaş kesimlerle bütünleşmemektedir. (Tekin, Günlü, 1992)

Yine bu görüşle bağlantılı olarak gecekondunun bir tanımı da şöyle verilmektedir. Gecekondu, “dıştan alınan teknoloji ile kalkınan, bir ülkenin modern teknoloji kullanan kesimi tarafından emilemeyen işgücünün…” kentsel alanda oluşturduğu bir yerleşme ve yaşama biçimidir. (Tekeli, 1977, 93 Akt. Kongar, 1982, 25)

Merkez- çevre kuramının özüne baktığımızda kapitalist sistemdeki sömürü mekanizmasının uluslarası ilişkilerdeki yansımaları görülmektedir. Azgelişmiş ülkelerdeki kentleşme süreci de buna koşut olarak dışa bağımlı bir nitelik taşır. Kongar’a göre merkez- çevre kuramı, merkezdeki çok gelişmiş metropol ülkelerin çevredeki azgelişmiş olan ülkeleri sömürmekte oluşuna dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu kuram, azgelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki ticaretin kaçınılmaz olarak, işçi ücretlerindeki farklılıktan dolayı, gelişmiş ülkeler lehine bir sömürü belirlediğini öne sürer. (Keyder, 1976, 41-48 Akt. Kongar, 1982, 26). Çünkü ticaret genellikle, sermaye yoğun ile emek yoğun mallar arasında yapıldığından fiyat mekanizmaları da bu farklılıkları ve dolayısı ile sömürüyü pekiştirir. Sömürü yalnız ücretler ile ilgili değildir. Azgelişmiş ülkelerin kapitalistleri de karlarının önemli bir bölümünü, yine ücret farklılıklarının yol açtığı fiyat mekanizmalarından dolayı, gelişmiş ülkelerin kapitalistlerine kaptırırlar. (Emmanuel, 1972 Akt. Kongar, 1982, 26)

Kongar, (1982) bu anlayış çerçevesinde Türkiye’deki kentleşmenin dışa bağımlı olduğunu ve tarihte batı toplumlarında görülen kentleşme olgusundan farklı nitelikler taşıdığını, bunun nedenin de, gelişmiş metropol ülkelerinin ekonomik çıkarlarına göre örgütlenen bir yapıda, kentli işgücünün önemli bir bölümünün çağdaş kesimlerle bütünleşememesi olduğunu belirtmektedir.

Gecekondu olayı ile ülkenin uluslararası ekonomik ilişkileri arasında bağıntı kuran bu görüşe göre, gecekondulaşma, merkez ülkelerinin ekonomilerine bağımlı bir kapitalistleşme süreci içinde bulunan azgelişmiş çevre ülkelerindeki kentleşmenin görünümüdür. (Kongar, 1982)

Türkiye'de Gecekondulaşma Süreci

Türkiye'de gecekondulaşma süreci, kırsal kesimin iticiliği ve kentin çekiciliğinin bir sonucu olarak köyden kente göçe paralel bir şekilde gelişmiştir. Tekin ve Günlü'nün (1992) belirttiklerine göre Türk tarımına traktörün girmesi, belirli bir işgücünü açığa çıkarmış, kırsal kesimden kentsel kesime yoğun göçler başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nı izleyen 1950'li yıllar az gelişmiş ülkelerde kırsal kesimden kentlere yoğun göçlerin yaşandığı yıllardır.

Sencer, kırsal kesimdeki hızlı nüfus artışına karşılık, tarımsal toprakların son sınırına ulaşması, tarımsal teknoloji ve girdi yetersizliği, işletmelerin küçüklüğü, parçalılığı ve toprak dağılımın dengesizliği gibi etmenlere bağlı olarak tarımsal verimin düşüklüğünün itici güçlerin işlemesine elverişli koşullar hazırladığını belirtmektedir. (Sencer, 1979)

Tekin ve Günlü 1992'de ele aldıkları makalelerinde, itici ve çekici güçler, taşınım olanaklarının artması, kitlesel iletişim araçları ile kent yaşamı hakkında bilgi edinme, kentte yaşamayı özendiren yönetsel kararlar gibi aracı etmenlerin de etkisiyle kentlerin kırdan gelen nüfus akımı ile karşı karşıya kaldığını ve bu yoğun göçlerin mekânsal yansımasının kentle bütünleşememiş gecekondu toplumunu ortaya çıkardığını belirtmektedirler. Kentsel çekiciliğin, kentin, kırsal alanlardan daha gelişmiş yaşama standartları sunması ile ilgili olduğunu, çalışma koşulları, kırsal kesime yeterince götürülmeyen eğitim, sağlık ve kültürel hizmetler, kentleri, kırda yaşayanlar için çekici kılabildiğini eklemektedirler.

Bugüne kadar tartışılan konuların arasında, kırın iticiliğinin mi, yoksa kentin çekiciliğinin mi, göçlerin ve onun sonucu olan gecekonduların oluşumunda belirleyici olduğu yer almaktadır. Şenyapılı, kırın iticiliğinin belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Feodal üretim biçimi sürüyor olsaydı, kentin çekiciliğinin kırdan göçmek için yeterli bir neden olamayacağını, "çünkü feodal tarım biçiminin ailelerin küçük çocuk ve yaşlıların istihdamını gerektirecek, köylüyü, zorla kırda tutacak yasalar geçirtecek ölçüde emek yoğun" olduğunu belirmektedir.(Şenyapılı,1978, 18,19 Akt. Tekin, Günlü, 1992, 219)

Türkiye'de kentsel nüfusun hızla artmasının nedeni kırdan kente göçtür. Göç ederek kente gelenler, kentlerde ekonomik, fiziksel ve toplumsal pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. En önemli güçlüklerin başında ise, işsizlik, maddi yetersizlikler ve barınma sorunu gelmektedir.

Kente göç yoluyla gelen insanlar barınma ihtiyaçlarını karşılamak için kendi imkânlarıyla konutlar yaptılar. Bu da kentlerin fiziksel görünümünde değişikliklere neden oldu. Çünkü bu yığınların öncelikli sorunu barınmaydı ve kentlerin yakın çevresine başlarını sokabilecekleri konutlar kondurdular. Bunlar köyden kente göçedenlerin kentte oluşturdukları gözle görülebilen somut farklılıklardı. Köyden kente göçenlerin en çok gündeme getirilen ve en çok tartışılan sorunu gecekondu sorunudur. Göç edenler yerleştikleri gecekondularda sağlıksız koşullarda yaşamaktadırlar. Eronat, 1977'de yayımlanan çalışmasında barınma koşullarının en kötü olduğu bölgelerin gecekondu bölgeleri olduğunu belirtmektedir. Siyasal alanda da çok ilgi gören ve konuşulan bu konu aslında sadece bir barınma sorunu değildir. Gecekonduyu sadece bir barınma sorunu gibi görmek ve temeldeki sorunlara inmemek sorunun çözümüne hiçbir katkı sağlamamaktadır.

Şenyapılı (1981) "Kentleşemeyen Ülke Kentlileşen Köylüler" adlı kitabında, karşı karşıya bulunan sorunlardan hiçbirinin yürürlükteki temel üretim ilişkilerinden bağımsız olarak doğduğuna da, bağımsız yaklaşımlarla çözümlenebileceğine de inanmıyor. Köylülerin kentlileşmesi olgusunun da, kentlileşen köylülerin yol açtığı sanılan birçok sorunun da, kökende, üretim ilişkilerinden ve bu ilişkilerin sultasında verilen yapısal kararlardan, izlenen siyasalardan, oluşan toplum biçiminden ve ekonomik yapıdan kaynaklandığı inancını taşıyor. İnancını, kanıtlamaya çalışıyor 1981'deki çalışmasında. Kırdan kente göçün, büyük ölçüde tarım teknolojisindeki değişme dolayısıyla topraktan kopma sonucu hızlandığı bilimsel olarak kanıtlandığı halde, "kan davası"nı birincil etmen olarak öne süren gazete röportajlarının bol olduğunu ve bu nedeni birincil sayan bilim adamlarının, toplumbilimcilerin var olduğuna da tanık olduğunu belirtmektedir.

Sencer (1979) Türkiye'de Kentleşmeyi incelediği çalışmasında, yeni kentlilerin barınma sorununu çözümlemek üzere başvurdukları yolların çok çeşitli

olduğunu söylemiş. Birinci yol çok elverişsiz bir konumda, yetersiz fiziksel koşullara sahip ve donatım olanaklarından yoksun konut, bölme veya odalarda kirayla barınma, ikinci yol akraba veya hemşerileri ile birlikte oturmak. Üçüncü yol ise, konut yaptırmaktır. Bu konutlar fiziksel niteliği elverişsiz ve en düşük düzeyde donatılmış barınaklardır.

Bu barınaklar da kentin varoş diye tanımlanan yerlerine yapılmakta ve gecekondu mahallelerini oluşturmaktadırlar. Keleş 1996'da yayınlanan çalışmasında, gecekondu, köylerden kentlere nüfus akınlarının ve ilgili ülkelerin toplumsal, ekonomik gelişme düzeyinin dolaysız bir ürünü olduğunu, gelişmekte olan ülkelerdeki konut sunusunda görülen açığın da, kentlere göçmüş bulunanları gecekondu yapmaya zorladığını belirtmektedir.

> Yüksek gelir toplulukları kentin daha "değerli" kesimlerinde daha geniş, daha kolaylık (konfor) içeren konutlarda barınmanın bedelini ödeyebilirken, bu bedeli ödeyemeyenler, ödeme güçlerine göre, daha düşük nitelikli konutlarda barınıyorlar. Kentin planlanmış, alt yapısı tamamlanmış kesimlerinde yerleşebilmeye geliri hiçbir biçimde yeterli olmayanlar ise, kent çevresindeki ya da kente yakın ve henüz "kentleşmemiş" topraklar üzerinde kendi olanaklarıyla kurdukları konutlarda oturarak barınma gereksinimlerini gidermeye uğraşıyorlar. Barınma gereksinimi bu yolla karşılayanlar, genellikle yukarıda betimlenen marjinal kesimi oluşturan nüfus. Ayrıca kente yeni göçüp de henüz bir işte çalışmayanlar, küçük esnaflar, işçiler, memurlar, özetle düşük gelirliler. Marjinal işler yaparak, ya da az bir gelirle kentteki yaşamını sürdüren nüfus barınma gereksinimi için gelirinden olanaklı en küçük payı ayırmak zorunda. (Şenyapılı, 1981)

Tekin ve Günlü 1992'de yayınlanan makalelerinde Türkiye'de nüfusun % 50'den fazlasının kentte oturduğunu, kentsel nüfusun Ankara'da %72'sinin, İstanbul'da %36'sının, İzmir'de %40'ının gecekondularda yaşadığını, Türkiye'de gecekondu toplumunun, kırdan kente göç eden nüfus yanında, yoksullaşan kent kesimleri ile de beslendiğini belirtmektedirler. Gecekondunun oluşumuna ilişkin olarak yukarıda ortaya konulan görüşler şu şekilde özetlemektedirler:

> 1. Türkiye'de kentleşmenin kendi iç dinamikliği ile gelişerek değil dışa bağımlı bir süreç izlemesi gecekondu toplumunun oluşumuna uygun koşulları hazırlamıştır.2. Türkiye'de kentleşme olgusu, gecekondu olgusunu da beraberinde getirmiştir. Böylece gecekondu Türkiye'deki kentleşmenin bir görünümü, mekânsal boyuttaki yansımasıdır.3. Türkiye'de kırdan kente yoğun göçlerde, kentlerin çekiciliğinden çok, kırın iticiliği etken olmuştur. (Tekin, Günlü 1992)

Gecekondu kırdan kente göç eden yetişkinlerin kentlileşme sürecinde üzerinde durulaması gereken en önemli olgulardan birisidir. Gecekondu bölgeleri kentleşme olgusunun mekânsal boyutunu göstermektedir. Ayrıca, kente göç eden

kişilerin kentlileşme sürecine bakılırken, kente uyum güçlükleri ve kentle bütünleşme sorunları da araştırılmalıdır.

Kentle Bütünleşme Ve Uyum

Kırdan kente göç yoluyla gelen bireyler kente geldiklerinde uyum sorunları ile karşılaşmakta ve çeşitli nedenlerle kentle bütünleşememektedirler. Kente uyum sürecinde yaşadıkları sıkıntılar, bireyin yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Ö. Şenyapılı 1981'de yaptığı çalışmasında bütünleşmenin, kentleşmenin niteliğini açıklayan önemli bir ölçüt olduğunu belirtmekte ve bütünleşmenin bir yerleşimdeki insan ilişkilerinin, coğrafi alandaki dağılımını ve yoğunluğunu gösteren ve kentleşme sürecini belirleyen temel değişkenlerden biri olduğunu ve ilişkiler dağılımının coğrafi eşitliği, aynı zamanda kişi ya da birim alan başına ilişki yoğunluğunu anlatan değerler ve kentleşmenin sağlıklı ya da sağlıksız olduğunu açıklayan ölçütler olduğunu anlatmaktadır.

> Kırsal alandan kente gelenler eski davranış ve alışkanlıklarını, örf ve adetlerini de getirmektedirler. Göç edenlerin bazıları şehirle bütünleşirken bazıları şehirde ayrı gruplar meydana getirmektedirler. Gelenek ve göreneklerin uymayışı nedeniyle kent değerlerini yadırgayan ve zaman zaman şehirle çatışan kendine has bir gecekondu kültür çevresi oluşmuştur. Göç edenlerin şehirleşmesi yani şehre entegrasyonu için çok uzun zaman gerekmektedir. Daha iyi yaşama özlemi içinde şehre göç eden aile geldiği yerde tam olarak umduğunu bulamamakta, şehirde yeni ve katlanılması güç sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örf ve adetlerine sadık, kapalı ve özel bir toplumsal yaşam biçimine sahip gecekondunun çekirdek ailesi geniş kırsal aileden de, kentin modern çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahiptir. Göç ettiği şehre uyum güçlüğü içindedir. Özellikle işsizlik ve yetersiz gelir düzeyi bu uyumu daha da zorlaştırmaktadır. Kentin insan yaşamını kolaylaştıran konforunun çekiciliğine özenmekte, ancak kentteki gelenek ve göreneklerin kırsal kesimdekilere uymaması nedeniyle aynı zamanda kent değerlerini yadırgamaktadır. (Hancı, 1999)

Sencer'e (1979) göre, kentlileşme, her şeyden önce bir toplumsal değişme süreci, bir uyum ilişkisi olmakla birlikte, aynı zamanda bir fiziksel yerleşme sürecidir. Daha yerinde bir değişle, kentlileşmenin toplumsal içeriği en somut karşılığını yerleşme sürecinde bulmuştur. Kentlileşme aşamasında beliren farklı yerleşme evreleri, aynı zamanda kentle bütünleşme sürecinde çeşitli gelişme aşamalarını simgelemektedir.

> Köylüler kentlileşiyor; yani kentli nüfusun bir parçası oluyorlar, olmaktalar ama, gerçek anlamda kentli sayılabilirler mi? Sayılamazlar deniyorsa, neden?... Nedeni şu: bir ortamla kaynaşmak, o ortamda geçerli ve gerekli tüm olanaklardan yararlanmaya bağlı. Söz konusu olanakların başlıcaları ise ekonomik olanları. Bir çevre içerisinde ekonomik açıdan gerekli ve yeterli biz düzeye yükselemeyenlerin çevreyle tam bir uyum kurmaları beklenmemeli. Bugünün Türk kentleri, kırdan göçerek kentte yaşamayı yeğleyen yığınlara yeterli ekonomik olanakları sunamadıklarından ötürü, kırdan göç önemli ve çözümlenmesinde zorluk çekilen sorunların başlıca kaynağı halini aldı. Belirtilen bu temel olgu gözden kaçırılmaksızın incelemek gerekmekte köylülerin kentlileşmesini. Anılan olguyu gözden kaçırmamanın önemli bir yararı, köylülerin kentlileştiği sanısını uyandıran çeşitli görünümlerin aldatıcı nitelik taşıdığını da ortaya koyması. (Şenyapılı, 1981)

Kişinin yeni girdiği toplumla bütünleşmesi oldukça uzun bir süreçtir. (Tekeli, Erder, 1978). Kırdan kente gelen kişinin kente gelmesiyle kırla ilişkisi bir anda kesilmemektedir. Bu kişiler eski alışkanlıklarından kolay kolay vazgeçemedikleri için kente uyum sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Şenyapılı'ya (1978) göre, kente göçen, kırın en duyarlı olduğu temel geleneksel davranışları kentte de sürdürerek ilişkisinin kopmadığını kıra kanıtlamak zorundadır. Örneğin namus konuları, kadınların kentlerde yaptıkları işler, törenlerin düzenlenme süreçleri gibi. Bu nedenle, göçenin kentle bütünleşmesi daha çok materyal kültür yolu ile gerçekleşmekte, sosyal ve davranışsal bütünleşme ise daha yavaş gelişmektedir.

Yörükhan 1968'de yaptığı araştırmasında gecekondulunun şehirle bütünleşmesinde bazı problemlerle karşı karşıya kaldığını şöyle belirtmektedir:"…yeni yerleştikleri şehirsel çevrenin özelliklerinden dolayı, gecekondulu vatandaş birtakım problemlerle karşı karşıyadır ve karşılaştığı bu problemler de, kötü fizik şartlar altında sıkışık bir şekilde yaşamaktan ve şehir sosyal hayatına intibak etmekte karşılaşılan müşküllerden doğmaktadır."

Ö.Şenyapılı da 1981'deki çalışmasında, kentlileşen köylülerin, kente göçer göçmez kent yaşantısına uyum sağlayamadıklarını, gerçek anlamda kentli olamadıklarını, kentlilerin yaşamlarından ayrımlı bir yaşam biçimini sürdürdüklerini, dostlarını arkadaşlarını kendi çevrelerinden seçtiklerini, kurdukları ilişkilerin de sağlam, sürekli, dengeli ve sağlıklı bir ilişki olmadığını, köyden kente göç edenlerin kentteki örgütleri kullanma yoğunluklarının oldukça düşük olduğunu, iş ve barınma çevrelerinin dışına pek çıkmadıklarını ve bu nedenle de kenti tanımadıklarını belirtmektedir. "Belirli birkaç semti bilirler. Gittikleri kahvehane, sinema vb. yerler

gene iş ya da barınma çevrelerinde yer alır. Kısacası, kentte yaşamaktadırlar ama, kentten kopukturlar. Yani, bütünleşmemiş bir nüfus niteliğindedir." (Şenyapılı,1981)

Köyden kente göç eden ve gecekondu bölgelerine yerleşenler çevrelerinde, yakınlarında olanlarla ilişki kurmaktadırlar. T. Şenyapılı da "Kentsel Bütünleşme" konulu seminerde yaptığı konuşmasında gecekondulu kesimin sosyal ilişkileri incelendiğinde bir iç çevre olgusu ortaya çıktığını ve kentte girişilen sosyal ilişkilerin kırdan kaynaklanan tanış ve akrabalıklar, kentte çalışılan iş yerlerinden kaynaklanan tanışlar ve yaşanılan mahalleden kaynaklanan komşuluk ilişkileri olmak üzere üç temelden kaynaklandığını belirtmektedir. Gecekonducunun içinde kaldığı bu iç çevrenin gelişmesinin bir toplumsal çeşitlenme anlamında değil, aynı katmandan kişilerin katılması ile bir genişleme biçiminde gerçekleştiğini, akraba ve komşular büyük bir hızla değişmediği için en değişken grubun iş çevresinden edinilen arkadaşlar olduğunu ve kişi iş değiştirdikçe bu arkadaşların sayılarının arttığını belirtmektedir.

> Gecekondu nüfusunun iç çevresi içinde oluşan çeşitli amaçlı dernekler türünden örgütlere katılımı oldukça düşüktür. Kentin eğlence-dinlence amaçlı örgütlerinin kullanımı da sınırlıdır. Bu konudaki araştırmalar gecekondulu erkeklerin en çok kahvehaneleri kullandıklarını, sinemaya az, tiyatroya ise çok az gittiklerini ortaya koymuştur. (T.Şenyapılı, 1978)

Kentle sosyal bütünleşmeyi geciktiren nedenlerden birisi de kırdaki geleneksel davranışları sürdürme eğilimi. T. Şenyapılı 1978'de yayınlanan çalışmasında, kente göçen kişinin kırın en duyarlı olduğu temel geleneksel davranışları kentte de sürdürerek ilişkisinin kopmadığını kıra kanıtlamak zorundadır demekte ve kadınların davranış ve giyimlerini, namus konularını, kadınların kentlerde yaptıkları işler ile törenlerin düzenleme süreçlerini buna örnek olarak vermekte, göçenin kentle bütünleşmesinin daha çok materyal kültür yolu ile gerçekleştiğini, sosyal ve davranışsal bütünleşmenin ise daha yavaş geliştiğini belirtmektedir.

Bu süreçte zaten sıkıntı yaşayan bireyler bir de toplum tarafından dışlanmaktadırlar. Kentte yaşayan yerli nüfus kentte yaşadıkları sıkıntıların nedeni olarak göç edenleri görmektedirler. Ö. Şenyapılı 1981'de yayınlanan çalışmasında, kentin yerli nüfusunun kente yabancılaşmasının bu duyumsamasının kaynağı olarak kente göçen köylüleri gördüğünü, göçenlere karşı tavır takınmalarına yol açtığını ve bu tavrın köylülerin kentlileşmesini kent yaşantısıyla uyum kurmasını daha da

güçleştiren nitelikte olduğunu, kente göçenlerin, tümüyle yepyeni bir toplumsal çevreye girdiklerinden ötürü zaten yabancılık çektiklerini, çekilen bu yabancılığa kentin yerli nüfusunun olumsuz tavrı da eklenince uyum sorununun daha da zorlaştığını, eski ve yeni kentli nüfus arasındaki ilişkilerin toplumun sağlıklı, oturmuş, bütünleşmiş bir yapı kazanmasını engellediğini belirtmektedir.

Kente uyum sürecinde karşılaşılan en önemli sorunlardan bir diğeri de şüphesiz ekonomik güçlüklerdir. Göç edenler kırdaki yaşantılarını yeni bir iş ve yeni bir hayat umudu ile terk ederken daha iyi ekonomik koşullara ulaşacağı hayallerini kurarak kente gelmektedirler. Oysa bu kişiler ekonomik açıdan rahatlamak şöyle dursun ciddi maddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Keleş 1982'de "Kentsel Bütünleşme" konulu seminerde yaptığı konuşmasında, kentlere göç edenlerin karşılaştıkları sıkıntılardan söz etmektedir. Kentlere gelen kitlelerin iş bulma konusunda içine düştükleri düş kırıklıklarına, bu kentlerdeki barınma, sağlık, eğitim, taşınma, beslenme ve eğlenme hizmetlerinin karşılanmasındaki darboğazlar da eklenince, göç kararının ussallığının iyice tartışılabilir duruma geldiğini belirten Keleş, kentleşmenin hem bireylerin, hem de toplumun gelirinde hatırı sayılır bir artış sağlamadığını ya da sağlanan artışın, o toplumun üretici güçlerinin yaratabileceğinden az ise, kısacası, kentte yaşamanın toplumsal maliyeti ekonomi için gerçekten bir yük halini almışsa, böyle bir kentleşmeye kalkınmanın bir göstergesi gözüyle bakılamayacağını eklemektedir.

Ekonomik olarak sıkıntı çeken, barınma, eğitim, sağlık, iş gibi konularda istediği hizmeti alamayan kısacası hayal kırıklığı yaşayan kesimin düzen karşıtı muhalif bir grup oluşturacağı yönünde inanışlar bulunmaktadır. Bazı siyasal bilimciler bu ekonomik çıkmazın politik radikalizme dönüştüğünü varsaymaktadırlar.

> Göçenlerin kendilerine tamamen yabancı olan kent ortamına girdiklerinde çözemedikleri kişisel sorunlarla karşılaşırlar; büyük düş kırıklığına uğrarlar; eski dünyalarında edindikleri inançlar, normlar çöker (anomie); çevre ile geçerli, yaşayan ilişki kuramadıklarından ötürü çevreye de yabancılaşırlar (alienation); gerek kişisel iç dünyasında gerekse dış dünyayla ilişkilerinde başarılı olamayan, geçerli bir dayanak ve sigortası kalmayan göçen çaresizliğe düşer; bu çaresizlik zaman içinde sistemi hedef alan politik radikalizme dönüşür.(T. Şenyapılı, 1978)

T. Şenyapılı böyle bir varsayımın geçerli olabilmesi için bazı ön koşulların gerekli olduğunu belirtmekte ve bu koşulları şöyle sıralamaktadır:

> Göçen için kentsel ortam "anomie" yaratacak kadar yabancı, umulmadık, sert ve düşman bir ortamdır, göçenler bu çevreye uyamayacak ölçüde çevreden habersiz, uyum için gerekli bilgiden, eğitimden, görenek ve psikolojik esneklikten yoksundurlar, göçenler kente vardıklarında, kendileri ve aileleri için koydukları hedefler, yetenek ve olanakları ile uzun süre karşılanamayacak ölçüde yüksektir, göçenin kentte katıldığı uğraşlar kesiminde devingenlik düşük, giriş olanakları dar, yükselme olanakları yok denecek ölçüde azdır. Dolayısıyla, göçenin içinde girdiği koşullar ona kırdaki yaşantısından çok daha üstün düzeyde bir yaşam sağlamaz, göçenler kentsel çevrede geçerli işlev göremezler, bu nedenle çevre ile yaşayan ilişki kuramazlar, çevreye yabancılaşırlar, göçenler, kentte ekonomik, sosyal koşulları benzeyen homojen bir topluluk oluştururlar, sınıfsal dost ve düşmanlarını tanırlar. Ekonomik ve sosyal sıkıntılarını politik eyleme dönüştürebilirler, anomi ve yabancılaşma sistemi hedef almıştır. Politik açıdan hızla bilinçlenen göçenler topluluk olarak da örgütlenebilirler.(T. Şenyapılı,1978)

Göç edenlerin siyasal olarak bilinçlendikleri ve mevcut düzene karşı politik bir tavır alarak örgütlendikleri varsayımı, siyasal bilimcilerin kendi aralarında hem fikir olmadıkları bir varsayımdır. Çünkü bazı araştırmacılar bu varsayımları doğrulayan verilere ulaşmadıklarını, bu grupların düzene karşı değil, düzen doğrultusunda yer aldıklarını yazmışlardır.

Gerçekten de uyum sürecinde sıkıntı yaşayan, barınma, sağlık, eğitim vb. insanca yaşamak için gereken temel ihtiyaçlara bile maddi olanakları çerçevesinde ulaşmaya çalışan veya ulaşamayan kesimin mevcut düzene karşı örgütlenmeleri, kendi sınıflarının farkına vararak sınıf bilinçlerinin yüksek olması beklenirken, seçimlerde düzenin en sıkı savunucusu olan düzen partilerine oy verdikleri, hatta onları iktidara taşıyan kesimin de yine bu kesim olduğu görülmektedir.

Kentlerde ezilen ve dışlanan bu kesim bir gün rahat ve konforlu bir hayat yaşayacağını ve sınıf atlayacağını ummaktadır. Erk ve otorite sahibi iktidara yakın durarak sistemle bütünleşmeye çalışmakta, sistemi sorgulamamaktadır. Çünkü bir gün sınıf değiştireceğine inanmaktadır, inandırılmaktadır.

Ö. Şenyapılı'da 1981'de yayınlanan çalışmasında kapitalizmde sınıf değiştirmenin imkânsız olduğunu şöyle anlatmaktadır:

> **K**entin "umutlar ortamı" niteliği yalnızca "marjinal işler"in varlığından gelmiyor. Kentte umutlu olmak için çok neden var. Nedenleri çoğu yapay olabilir, aldatıcı olabilir ama var. Benimsenmiş ekonomik sistem "var" olduğunu aşılıyor sürekli olarak. Benimsenmemiş

> ekonomik sistem anamalcılık (kapitalizm). Anamalcılık bireylerin "sınıf" değiştirmelerinin olanaklı olduğunu savunuyor. Öteki bir deyişle, anamalcı toplumda kişilerin dikey devingenlik gösterebileceklerini alt sınıftakilerin üst sınıflara tırmanabileceklerini öne sürüyor. Oysa olanaksız. Olanaksızlığı araştırmalarla da belirlenmiş bulunuyor. "Sınıf" değiştirmek, toplumda "denetlenen" olmaktan çıkıp "denetleyen"ler arasına katılmak; öteki bir anlatımla, üretim araçlarının iyesi olmak demek. "Sınıf" değiştirilebileceği kanısını uyandıran, üretimin sürekliliğini, eşgüdümünü sağlayan ve "beyaz yakalı işçiler" diye anılan bir topluluğun varlığı. Stratejik kararların da beyaz yakalılarca verildiği sanısı, anamalcı düzende dikey devingenliğin olanaklı bulunduğu kanısını uyandırıyor. Oysa beyaz yakalılar ile mavi yakalıları da aynı. Ayrım, yer aldıkları katmanlar arasında. Ama stratejik kararların beyaz yakalılarca, öteki deyişle, üst kademe yöneticiler, mühendisler, işletme mühendislerince, vb. verildiğinde ve dolayısıyla "orta sınıflar"ın da "karar-vericiler" arasına katılabildiğine değin (yanlış) kanı; günün birinde kendisinin değilse bile oğlunun-kızının böyle bir olanağı yakalayabileceğini düşündürüyor kır kökenli kentli nüfusa. (Ö. Şenyapılı, 1981)

Köyden kente göçenlerin kentle hiç bütünleşemediklerini söylemek doğru olmaz. Bazı tampon mekanizmalar sayesinde göçenlerde kentlileştikleri sanısı oluşuyor ve bu yolla kentle bütünleştiklerini düşünüyorlar. Ö.Şenyapılı (1981) "Kentleşemeyen Ülke Kentlileşen Köylüler" adlı kitabında, kentlerde çözülüp dağılan geleneksel kurum ve mekanizmaların yerine geçecek çağdaş kurum ve mekanizmalar olmadığından, köy yaşantısından kent yaşantısına geçişte çeşitli zorluklarla karşılaşıldığını, böyle kurum ve mekanizmaların yokluğunun kentle bütünleşmemeye yol açtığını, en azından bütünleşmeyi geciktirdiğini; çok geniş bir zamana yaydığını, ama elbette hiç bütünleşme sağlayamamanın söz konusu olmadığını belirtmektedir. Ö. Şenyapılı, hiç bütünleşme olmaması durumunda büyük toplumsal bunalımlar ortaya çıkacağını ve bu tür bunalımların doğmasını önleyen, gerek çözülen geleneksel kurum ve mekanizmalardan gerekse işleyimsel toplumsal var olan çağdaş kurum ve mekanizmalardan yapısal ve işlevsel ayrımlar gösteren kurum ve mekanizmaların var olduğunu aktarmaktadır. Tampon kurum ve mekanizmaların, yalnızca bulunmayan, gerçeklerinin yerini doldurmakla kalmayıp, kente gelen köylünün var olanlarını kullanma alışkanlığı olmamasından doğan boşluğu da dolduruyor.

Yani, bu tampon kurum ve mekanizmalar yardımıyla yeni çevre koşullarına uyum sağlamaya çalışan köylü nüfusun, kent ortamında kendini güvencesiz hissetmesi önleniyor, kentle bütünleşme olanakları yaratılmış oluyor. Ö.Şenyapılı' da 1981'de yayınlanan çalışmasında tüketimin yürürlükteki düzenin sonul ereği olmakla birlikte, kente göçenlere kentlileştikleri sanısını veren, kentle bütünleştikleri kanısını uyandıran önemli bir "tampon mekanizma" niteliği taşıdığını ve her gelir topluluğunun

bütçesine uygun, kolayca, tedirginlik duymadan yararlanabileceği ucuz mal satan zincirleme büyük mağazalar örgütlenmesi gelişmediğinden, düşük gelir topluluklarının tüketime çekilmesinin işporta aracılığıyla sağlandığını belirtmektedir.

Tampon mekanizma işlevi gören bir diğer araç ise televizyon. Televizyon örgütlü bir iletişim kurumu olmasına karşın, tampon kurum ve mekanizmalar arasında sayılabiliyor. Çünkü televizyon, kente yeni gelen, kente uyum sağlayamayan, örgütlenmemiş işlerde çalışan, kente yabancılık çeken nüfusun yabancılığını, bir ölçüde giderme aracı olarak kullanılmaktadır. Televizyon, kent yaşantısıyla bütünleşmemiş, genellikle kentin merkezine uzak gecekondularda yaşayanlara, kentle bütünleştikleri izlenimini vermektedir. Örneğin, televizyon çok yüksek fiyatlarla izlenebilen sanatçıları, gazinoyu, eğlenceyi, bu dar gelirli, kentin nimetlerinden faydalanamayan, kentle bütünleşmemiş yığınların ayağına kadar getirir. Televizyon bu yığınların yabancılık duygusunu azalttığından bir tampon mekanizma olarak görülmektedir.

Ö. Şenyapılı (1981) kentlileşen köylüleri incelediği çalışmasında kırdan kente göçenlerin, kırsal çevreden büyük ve önemli ayrımlar gösteren kent çevresine girmesiyle uyum güçlüğü çekmesinin doğal olduğunu, uzun süre kentte yaşanıyor olmasına karşın kentle bütünleşmenin sağlanamamasının doğal olmadığını belirtmektedir. Eskisiyle yenisiyle, köy kökenlisi, kent kökenlisi, doğma büyüme kentlisiyle, kentlerde yaşayan nüfusun gittikçe kentine yabancılaşması, uyum güçlüğü çekmesi, kentle, kent yaşantısıyla bütünleşememesinin bir başka yerde aksayan bir şeylerin bulunduğunu düşündürdüğünü kapitalizmin toplum içerisinde dikey devingenliğin olanaklılığını savunmasına karşın, böyle bir olanağın bulunmadığını aktarmaktadır. Öteki bir anlatımla, yürürlükteki temel üretim ilişkilerinin oluşturduğu toplumsal sınıflar arasında devinimde bulunmanın söz konusu olmadığını, kapitalist düzende sınıf değiştirmenin olanaksızlığının her türlü kentlinin yabancılaşmasına yol açan en önemli etken olduğunu, her türlü çabasına karşın, giderek gelirinde artış olsa bile, temelde değişen bir şey olmamasının kentliyi sarstığını belirtmektedir.

İnsanın yaşadığı topluma yabancılaşmasının en önemli nedeni, içinde yaşadığı kapitalist düzen. Marx, insanın kendi doğasını kendisinin yaptığını öne sürmektedir. Ancak, sınıflı toplumda insan kendi yaptığı temel doğasından

koparılmıştır. Marx'a göre iş bölümü, mülkiyet her ikisine de kapital tarafından el konulması, işçinin üretkenliğini yitirmesine yol açmaktadır. Kapitalizm, insanı öz doğasından koparmaktadır. Böylece, insan yaptığı dünyaya yabancılaşmaktadır.

Bireyleri yabancılaşmaya karşı korumak için kendilerini ifade edebildikleri, özdoyum sağladıkları kendilerini, gerçekleştirebildikleri bir işte çalışmaları, üretime katılmaları gerekmektedir. Yabancılaşmaya karşı alınacak önlemlerden birisi de bireyin yönetime katılmasına olanak sağlamaktır. Aynı zamanda kişinin aldığı hizmetler de kişinin yabancılaşmasını önleyebilir. Bu nedenle bireyleri yabancılaşmaktan kurtarmak, bireyin kentle bütünleşmesini sağlamak için kaliteli ve etkili hizmetler sunulmalıdır. Kentle bütünleşme sorununu çocuklar okullarda aldıkları eğitimle daha kolay aşabilirken, yetişkinler çok daha fazla sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu nedenle kırdan kente göçmüş yetişkinlerin kente uyum sürecinde yaşadığı sıkıntıları en aza indirmek, kentle bütünleşmelerine katkı sağlamak için yetişkinin yabancılaşmasını önlemek ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak gerekmektedir.

Eğitim, Eğitim İhtiyacı Ve Yetişkin Eğitimi

Eğitim bireysel gelişmeyi sağlayan sosyal bir süreçtir ve önceden belirlenmiş esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesizdir. Toplum içinde yaşayan birey eğitim yoluyla toplumsallaşarak üretime katılır.

Eğitimin en genel tanımlarından birisi; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Bu tanıma bazı eğitim bilimciler şüpheyle yaklaşmaktadır. Ayhan (2005) bu tanımın tarafsız gibi görünmesine karşın 'istendik' sözcüğünün aslında egemenlerin ve yönetici sınıfın istemlerini yansıttığını ve toplumun bu doğrultuda şekillendirildiğini belirtmektedir.

Eğitimin bir işlevi de mevcut düzenin sürmesini kolaylaştırmaktır. Bu nedenle iktidarlar kendi ideolojilerine uygun eğitim felsefesini uygulamaktadır. Ülkemizde her yeni iktidarla birlikte Milli Eğitim müfredatının değişmesinin arkasında da bu gerçek

yatmaktadır. Kapitalist sistemde eğitim, insanların sisteme entegre olmalarını kolaylaştırmakta ve öğreneni nesneleştirmektedir.

Ayhan (2005) insanı amaç olmaktan çıkaran ve bir araç haline getiren yaklaşımın yanlış olacağını, eğitimin amacının, doğrudan insan ve onun yaşamıyla ilgili olması gerektiğini, bu amacın, öncelikle, kapitalizmin geliştirmiş olduğu ve insanı insanlıktan çıkaran o kişisel, toplumsal kişilik yapısını dönüştürmeyle ilgili olması gerektiğini belirtmekte, insanın bugün "başkaları için varlık" durumundaki kişilik yapısını, "kendisi için varlık" haline gelebileceği şekilde dönüştürmekle ilgili olduğunu vurgulamaktadır.

İnsanın kendisi için varlık haline gelmesi, insanı temel alan, insanın içindeki yaratıcılığı ve potansiyeli ortaya çıkaran bir eğitim içeriğiyle mümkündür. İnsan bu yolla özgürleşebilir ve ancak bu yolla topluma ve insanlığa katkı sunabilir.

Çakıcıoğolu (2005) Sosyalizm ve Eğitim Sempozyumu'nda yaptığı konuşmasında eğitimin bireyi üretkenleştirerek toplumsal yaşama kattığını ve bireyin toplumsallaşmasını sağladığını belirtmektedir:

> Eğitim, bireylerin toplumsallaşması ve üretkenleştirilmesi sürecidir. Bu süreçte birey hem yeni davranış biçimleri kazandırılarak toplumsallaştırılır; hem de gerek bilimsel buluş ve bulgulardan yararlanılarak, gerekse var olan üretim biçimi içinde etkinlik yapmasına olanak sağlanarak üretkenleştirilir. Toplumsallaştırma süreci, aynı zamanda toplumun da yeniden üretilmesi sürecidir. Bir yandan bireye toplumun tarihsel bilgi birikimi aktarılırken, bir yandan da yeni deneylerle kendini ve toplumu daha ileriye taşıması için gereken bilinç donanımı sağlanır. Bu yönüyle eğitim, toplumun yeniden düzenlenmesi ve biçimlenmesinin sürekliliği için vazgeçilmezdir. Eğitimin ortaya çıkabilmesi ve sürekliliği için de toplumsal düzenlemenin devamı gereklidir. (Çakıcıoğlu, 2005)

Eğitim doğumdan ölüme dek süren bir süreçtir ve bu nedenle sadece okul gibi resmi kurumlarla sınırlı kalamaz. İnsanlar hayatlarının her döneminde eğitime ve öğrenmeye ihtiyaçları vardır. Knowles 1996'da yayınlanan çalışmasında, Edgar Faure ve arkadaşlarının, UNESCO tarafından kurulan Eğitimin Geliştirilmesi Uluslararası Komisyonu'nda bazı önerilerde bulunduklarını aktarmaktadır:

> Zamanla ("okul yaşı" ile) sınırlı ve mekân içine (okul binalarına) hapsedilmiş eğitim kavramı terk edilmelidir. Okul eğitimine bir son olarak bakılmamalı; fakat hem kurumlaşmış eğitimi ve hem de okul dışı – eğitimi kapsayan, tüm eğitsel etkinliğin temel bileşeni olarak düşünülmelidir. Eğitsel etkinliğin bir kısmının biçimi bozulmalı ve yerine esnek, değiştirilmiş modeller geçirilmelidir. Belirli ülkelerin yeterlikleri dışında kalan, zorunlu eğitimi aşırı uzatmaktan kaçınılmalıdır. Sürekli yetiştirmenin genişletilmesi, daha kısa ortalama süreli

> başlangıç çalışmalarının eksiğini daha rahat giderecektir. Kısacası, eğitim yaşam kadar uzun bir varoluşsal süreklilik olarak tasarlanmalıdır. (Faure, 1972, 233 Akt. Knowles, 1990, 169–170)

Eğitimin yaşam kadar uzun olması yaşam boyu eğitim ile mümkündür. Bu da her yaşta ve her koşulda, eğitime ihtiyaç duyan herkese, eğitimin ulaştırılması ile sağlanabilir. İlerlemeyi hedef alan toplumlar için yaşam boyu öğrenme kavramı vazgeçilmezdir. Yaşam boyu öğrenmenin topluma çok katkısı vardır.

Duman (2004) "Yaşam Boyu Öğrenme Sempozyumu'nda" yaptığı konuşmasında, yaşam boyu öğrenmenin 1990'lı yıllardan itibaren yeniden eğitimsel gündemin en sıcak konusu haline gelmeye başladığını, öğrenmenin, en temel insan gereksinmelerinden birisi olarak kabul edilmeye başlanmasıyla birlikte, 1960'lardan beri var olan yaşam boyu öğrenme kavramının geliştirilen diğer bazı kavramlarla birlikte biraz daha öne çıktığını belirtmektedir. Bunun nedenin ise 21. Yüzyıl toplumunda, var olabilmek için öğrenmenin, yaşam boyu devam etmesi gereken, dönüştürücü bir süreç olarak görüldüğünü anlatmaktadır. Yaşam boyu öğrenmeyi, her toplumda var olan öğrenme etkinliklerinin toplamı olarak tanımlayan Duman, yaşam boyu öğrenmenin beşikten mezara kadar devam eden temel bir davranış biçimi olarak ele alınabileceğini eklemektedir. (Duman, 2004)

Beşikten mezara kadar süren bir eğitim etkinliği için okul dışında da süren bir eğitim etkinliği gerekmektedir. Kurt, 2000'de yayınlanan çalışmasında, "Çocukların yanı sıra yetişkinlerin de hemen tüm ihtiyaçlarının eğitim konusu olabildiği görülmektedir. Çünkü insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için gerek duydukları bütün bilgi, beceri ve tutumları eğitimle kazanmaktadır. Dolayısıyla, insanlar için eğitimin diğer ihtiyaçlardan önce geldiği söylenebilir." demektedir. Okul dışında bulunan kimselerin yararına sunulan ve ihtiyaçlarına göre düzenlenen eğitim etkinliği için yetişkin eğitimi terimi kullanılmaktadır.

> "Yetişkin eğitimi, özellikle yetişkinler için düzenlenmiş tam – zamanlı programlar dışında artık tam – zamanlı ve sürekli olarak okula devam etmeyen kimselerin, bilerek ve isteyerek bilgi ve anlayışlarını genişletmek, beceri geliştirmek veya zevk ve tutumlarında değişiklik meydana getirmek ya da karşılaştıkları kişisel veya toplumsal sorunları kavramak ve çözümlemek amacıyla giriştikleri birbirine bağlı ve düzenli faaliyetlerden oluşan bir süreçtir." (Liveright& Haygood, 1969, 8 Akt. Lowe, 1985, 22)

Lowe (1985) bu tanımın gelişmekte olan ülkelerden çok gelişmiş ülkelere uygun düştüğünü " artık tam zamanlı olarak okula devam etmeyen" şeklindeki ifade ile herkesin zorunlu eğitimden geçtiğinin farz edildiğini, okula hiç gitmemiş olan yetişkinler için düzenlenen programlara yer verilmediğini belirtmekte ve UNESCO'nun yaptığı tanımla, bu eksikliği giderdiğini belirtmektedir.

UNESCO'nun kullandığı yetişkin eğitimi terimi, okul-dışı eğitim ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu terimle genellikle onbeş ya da daha ileri yaşta olup normal okul ve üniversite sisteminin dışında bulunan kimselerin yararına sunulan ve ihtiyaçlara göre düzenlenen eğitim kastedilmektedir.

Ekonomik Kalkınma ve işbirliği örgütü (OECD) ise yetişkin eğitimi için aşağıdaki tanımı vermektedir:

> "Yetişkin eğitimi, zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayan kimselerin, hayatlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyacını veya ilgiyi tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen faaliyetleri ya da programları kapsar. Bu faaliyetlerin ve programların içine, mesleki eğitim dışındaki eğitim, meslek eğitimi, genel eğitim, biçimsel nitelik taşıyan ve taşımayan öğrenme türleri girdiği gibi ortak sosyal amaçlara yönelik eğitim de girer." (OECD. Learning Opportunities for Adults: General Report, Cilt I, Paris, 1977, 23–24, Akt. Lowe, 1985, 23)

Bir ülkenin gelişmesi de yetişkin eğitimi çalışmaları ile doğru orantılıdır. Bir toplumun bilgi toplumu olması, gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurması için yetişkin eğitimi vazgeçilmez bir unsurdur. OECD'nin 1973'de yayınladığı raporda da, dinamik bir yetişkin eğitimi hizmetinin, kişilerin olduğu kadar toplumların da, hızlı değişmenin etkilerine uyum sağlayabilmeleri için gerekli olduğu, değişikliğin aksatıcı çatışmalara yol açmaksızın, makul bir hızla gerçekleşmesi için yetişkinlerin, sadece yukarıdan aşağı planlanan politikaları değerlendirmekle kalmayıp kendi inisiyatifleri ile değişme sürecine katılmalarına ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. (OECD, Recurrent Education: A Strategy for Lifelong Learning, Paris, 1973 Akt. Lowe, 1985, 33)

İnsanın yaşamı boyunca öğrendikleri bir kısmı kendiliğinden gerçekleşirken bir kısmı da ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. İhtiyaçla ilgili literatürde çeşitli sınıflamalar bulunmaktadır. "Maslow insanda ihtiyaçlar hiyerarşisini; fiziki ihtiyaçlar, güven

ihtiyacı, sevgi ihtiyacı, başkaları tarafından kabul görme ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak sıralamıştır. Yetişkinlerin eğitimi gerektiren ihtiyaçlarını genel olarak psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar şeklinde de ifade etmek mümkün. (Kurt, 2000) Yetişkinlerin ihtiyaç duydukları eğitimler için çeşitli eğitim programları düzenlenmektedir. Yetişkin eğitimi programları hazırlanırken, öncelikle, yetişkinlerin ne tür eğitime ihtiyaç duydukları saptanmalıdır. Güner, 1988'de yayınlanan çalışmasında çeşitli ihtiyaç türlerini şöyle sıralamaktadır:

Hissedilen ihtiyaçlar, Semptomatik (Belirti) İhtiyaçlar, Gerçek İhtiyaçlar, Eğitim İhtiyaçları, Gerçek Eğitim İhtiyaçları, Normatif İhtiyaçlar, Kıyaslamalı İhtiyaçlar, Temel İnsan ihtiyaçları.

> Atwood ve Ellis'e göre **hissedilen ihtiyaçlar**, kişi ya da kişiler tarafından gereklilik olarak görülen ihtiyaçlardır. Bunlar bilinçli arzular ya da yüzeysel göstergeler olabilir. Atwood ve Ellis, yetişkin öğrencinin, hissedilen ihtiyaçların farkına vardığında gerçek eğitim ihtiyaçları olarak tatmin yoluna gideceğini savunmaktadır. Atwood ve Ellis'e göre, ihtiyaç tanımlamalarının bir bölümü **semptomik ihtiyaç** olarak sınıflanabilir. Hissedilen ihtiyaçla yakından ilişkili bir terimdir. Bu ihtiyaç kişi tarafından gerçek algılanan, fakat gerçekte, gerçek ihtiyacın sadece bir belirtisi olan şeyin tanımlaması için kullanılır. Atwood ve Ellis, **eğitim ihtiyaçlarının** diğer ihtiyaç çeşitlerinden eğitim deneyimi yoluyla tatmin edilebilirliği kriteriyle ayrılabileceğini söylemektedirler. Atwood ve Ellis'e göre **gerçek eğitim ihtiyacı**, eksik olan ve arzu edilen duruma ulaşmak için gerek duyulan bir takım anlayış, tavır ve becerilere karşılık gelir. Burada, "gerçek" sıfatı, basit olarak, eğitim ihtiyacının gerçekte var olduğunu belirtmektedir. (Atwood ve Ellis, 1971,12 Akt. Güner, 1988, 30–33)

Güner (1988) gerçek eğitim ihtiyacının, gerçek ihtiyaç ve eğitim ihtiyacı kullanımlarının bazen birlikte ifade edilmesi olduğunu ve kimi yetişkin eğitimcisinin bu iki kavramı birlikte kullandığını belirtmekte, gerçek eğitim ihtiyacı ve eğitim ihtiyaçları için Monette'nin açıklamalarına da başvurmaktadır:

> Monette'e göre **gerçek ihtiyaçlar**, kişideki bilgi, beceri, tutum eksikliğine karşılık gelir. Buradaki gerçek, bireyin kendisinin değil, dışarıdan bir gözlemcinin de kriter koyabileceğini göstermektedir. Yetişkinin farkında olmadığı "gerçek" ihtiyaçlara sahip olabileceği de söylenebilir. Böylece, öğrenme sürecinin bir kısmı, gerçek ihtiyaçları ortaya çıkarmak için hissedilen ihtiyaçları sınamayı içermelidir. Monette, **eğitim ihtiyaçlarının** ya bireylerin bakış açısıyla ya da dışarıdan bir bakışla bilgi, beceri ve tutumlarda eksikliğin objektif olarak belirlenmesiyle tanımlanabileceğini söylemektedir. Monette'e göre, ihtiyaç, aynı zamanda eğitim hizmeti almayanlar alanların özelliklerine sahipse, o zaman bu grup için "ihtiyaçları var" diye düşünülebilir. (Monette, 1977, 118,121 Akt. Güner, 1988, 32–34)

Güner (1988) Normatif İhtiyaçlar ile kıyaslamalı ihtiyaçlar için ise Bradshaw'ın tanımlamalarına başvurmaktadır:

> Bradshaw'a göre "istendik" bir standartla, var olan standart karşılaştırıldığında, eğer birey veya grup istendik standarda ulaşmamışsa, bunların **normatif ihtiyaca** sahip olduklarını söylenir. Bradshaw'a göre, eğer benzer karakteristiklere sahip insanlar aynı eğitim hizmetini almamışlarsa, onları ihtiyaç sahibi sayabiliriz.(Bradshaw, 1985 Akt. Güner,1988, 33, 34)

Eğitim programları da bu ihtiyaçlara göre belirlenmektedir. Lowe 1985'de yayınlanan çalışmasında eğitim programlarının kişisel ihtiyaçlara göre sınıflandığını ve bunların içinde en çok kabul gören ve birçok duruma uyan sınıflamanın aşağıdaki gibi olduğunu belirtmektedir:

> 1. Tamamlayıcı eğitim: Temel eğitim ve okuma-yazma öğretimi bütün öteki tür yetişkin eğitimi çalışmaları için önkoşul.
> 2. Mesleki ve teknik yeterlik için eğitim bu eğitim, bir yetişkini ilk işine veya yeni bir işe hazırlamaya ya da ona işinde veya mesleğinde yeni gelişmeler hakkında bilgi kazandırmaya yönelik olabilir.
> 3. Sağlık, refah ve aile hayatı her türlü sağlık, aile, tüketici eğitimi, çocuk sahibi olma, kişisel bakım, aile ilişkileri, çocuk bakımı vb.
> 4. Yurttaşlık eğitimi, siyasal ve toplumsal yeterlik için eğitim, yurttaşlık bilgisi, oy verme ve siyasal eğitim, toplum gelişmesi, kamu işleri, uluslar arası ilişkileri, vb. içine alan programları.
> 5. Özdoyum için eğitim kısa ve uzun süreli her türlü erkin eğitim programları, müzik, sanat, dans, tiyatro ve elsanatları eğitimi vb. programlar. Yukarıda yer alan dört kategoride yer alanlar dâhil olmak üzere başka amaçlara erişmeye yönelik olma yerine, temelde öğrenme uğruna öğrenmeyi amaçlayan her çeşit program. (Liveright ve Haygood, 1969, 9 Akt. Lowe, 1985, 60,61)

Kurt, 2000'de yayınlanan çalışmasında yetişkin eğitimini zorunlu yapan ihtiyaçları, öğrenme ve gelişme ihtiyacı, topyekûn gelişmeler, olgunlaşma ihtiyacı, güven ihtiyacı, iş ve etkin rol isteği, değişiklik ve üreticilik isteği, statü ve saygı isteği, boş zamanı değerlendirme ve dinlenme, ilgiler kazandırma, hızlı değişmelere ve gelişmelere uyum olarak on alt başlık altında değerlendirmiş bu ihtiyaçların yetişkinlere yönelik bir eğitimi zorunlu kıldığını belirtmiştir.

Güner 1988'de yaptığı çalışmasında Liverght ve Haygood'un sınıflamasındaki yurttaşlık eğitimi maddesinde, toplumsal ve politik ihtiyaçlardan da söz etmektedir. Bu tip ihtiyaçların, ulusal ve uluslar arası problemler, toplumsal örgütler, grup ilişkileri ve liderlik fonksiyonları hakkında bilgi ve öğretimi kapsadığını söylemekte ve bu grubun uygulamalı toplum kalkınması programlarını da kapsadığını belirtmektedir.

Simpson, 1974'de yayınlanan çalışmasında politik eğitimle ilgili şunları belirtmektedir: "Programlarda hala oldukça geniş bir yer tutmakla beraber, bir zamanlar dünya problemleri ve halkın sosyal sorunları ile ilişkili- akademik eğitimin bir

parçası olarak tarih, politik bilim veya felsefe, yurttaşlık, uluslar arası ilişkiler, çağdaş sorunlar ve politik ekonomi veya ekonomi konularında dikkate değer bir azalma olmuştur.” (Simpson, 1974)

Bir toplumun demokrasisinin gelişebilmesi o toplulukta yaşayanların politik bilinç düzeylerinin gelişmesine ve toplumu oluşturan bireylerin demokratik ve siyasal süreçlere katılmalarına bağlıdır. Bu nedenle siyasal eğitim yetişkinlere yönelik düzenlenecek eğitim etkinlikleri içinde önemli bir yere sahiptir.

Sanders, iyi bir toplumun dört özelliğe sahip olduğunu söyler. Bunlar, tüm topluma öncülük edebilen liderler, problem çözmede kolektif bir yol izleme, güçlü bir toplum bilinci, ve temel olarak, yerleşik bir ekonomidir. (Sanders, 1953, 1 Akt. Güner, 1988, 39)

İyi bir toplum yaratmak iyi bir eğitimle mümkün olduğundan, eğitim toplumun tüm kesimlerine ulaştırılmalı hiçbir birey eğitimden mahrum bırakılmamalıdır. Tümleşik (Bütünleşmiş) yaşam boyu eğitim dizgesi içinde herkese eğitim fırsatını genişletmek gereğini dikkate alan konferansta yer alan konulardan birisi de yetişkinlerin eğitim etkinliklerine katılmaları ile ilgilidir.

> Hiçbir küme ya da birey, halk eğitiminden yoksun bırakılmamalıdır. Katılma olabildiğince geniş tabana oturtulmalıdır. Bu katılmayı önleyen engellerin kaldırılmasını, yetişkinlerin öğrenme dürtülerinin özellikle incelenmesini gerektirir. Birçok yetişkinin halk eğitimine katılmak için zamanda, kaynaktan yoksun olduğu belirtilmelidir. Yasalarla, öğrenme için yapılan işten ayrılmalarda ücretli izin, günlük izin, iş güvenliği sağlanmalıdır. İşsiz kalan işçiler mesleki öğrenim hakkına sahip olmalı, öğrenim sırasında kendilerine ücret ödenmelidir. İşçi eğitimi, sendikacılık ve kooperatifçilik eğitimi geliştirilmelidir. (Geray, 2002)

Yetişkin eğitiminin göz önünde bulundurması gereken temel unsurlardan birisi eğitim hakkından mahrum kalan kesimlerin gereksinmelerini karşılamak olmalıdır. Eğitimden mahrum kalanlar daha çok kızlar ve kadınlardır. Tekin, 1989’da yayınlanan çalışmasında işsiz olmaları nedeniyle para kazanamadıklarından, maliyetin kadınlar için daha önemli engel olduğunu, çocuk bakımı ve ailesel problemler, kadınlar için sorun olduğundan kadınlarda erkeklere oranla eğitime katılma oranın daha düşük olduğunu belirtmektedir. (Tekin, 1989)

Yetişkinlere yönelik hazırlanan eğitim programlarına katılımın artması için eğitimler ücretsiz bir şekilde sunulmalıdır. Eğitim etkinliklerinin başarıya ulaşabilmesi için, yetişkinlerin ihtiyaçları, yetenekleri, kişisel özellikleri de dikkate alınmalıdır. Güneş, 1996'da yayınlanan makalesinde temel teorilere dayalı öğrenme ilkelerinden söz etmektedir. Güneş, yetişkinin özelliklerinin, eğitim sürecinde önemli bir rol oynadığını belirtmekte, bu nedenle öğrenme sürecinde yetişkinin özelliklerine dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Öğrenme için sosyal olduğu kadar fiziki yönlerden de uygun ortamın hazırlanması gerektiğini ve öğrenmenin yetişkinin yaşam durumunu geliştirmeye izin verecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. (Güneş, 1996)

Yaşam-boyu eğitim, yetişkin eğitimi ve halk eğitimi iç içe geçmiş, bazen birbirlerinin yerine kullanılan kavramlardır. Halk eğitimi okul eğitiminden farklı olarak, insanların değişmelere uyum sağlamalarını sağlayan yetişkin halk tarafından alınan eğitim öğretim çalışmalarıdır. Halk eğitiminde kuram ve uygulamaların çalışıldığı bir çalışmada, "halk eğitiminin kesin olarak sınırlandırılamayacağı, benzeri kavramlarla karıştırıldığı, bazen de birbirlerinin yerine kullanıldıklarını görmekteyiz" denilmektedir. (Kılıç, 1981)

Yetişkin eğitimi eğitimin ayrılmaz bir parçası konumundadır. İnsanların hayatında gün geçtikçe daha fazla önemli bir yere sahip olan yetişkin eğitimi sadece boş zaman etkinliklerinin yapıldığı bir eğitim çeşidi gibi algılanmamalı, eğitimin temel unsurlarından olduğu unutulmamalıdır. Jarvis, 1998'de yayımlanan çalışmasında yetişkin eğitiminin öneminin daha da artacağını şöyle ifade etmektedir:

> Eğer yetişkin eğitimi, insanların çağdaş kültürle ilişki kurmasında yardımcı olabiliyorsa, eğer onların boş zaman kullanımlarına yaratıcı bir şekilde yardımcı olabiliyorsa, eğer ona katılan pek çok kişinin hayatını zenginleştiriyorsa, onu eğitim dünyasının kenar boşlukları olarak görmek oldukça saçma görünür. Ve açıkçası onun hükmü daha önemli olacak, çünkü daha fazla insan daha uzun yaşıyor ve dolayısıyla hayatlarında bir şeyler öğrenmek için daha fazla fiili zamana sahipler. (Jarvis, 1998/2009)

Dünyada ve Türkiye 'de halk eğitiminin sorunlarının incelendiği bir makalede, halk eğitiminin ikincil bir eğitim olarak algılandığı ve yetişkinlerin sürekli oluşan ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz olduğu belirtilmektedir.

> Dünyada yaşam-boyu eğitim anlayışı ile örgün eğitim ile halk eğitimi arasında olan ayrılıklar ortadan kaldırılarak, iki sistemin etkili bir şekilde bütünleştirilmesine yönelik görüşler ağırlık kazanmakla birlikte, iki sistemin bütünleşmesi örneklerine sınırlı olarak rastlanmaktadır. Eğitim sisteminin ağırlıklı yönü, örgün eğitim olarak kabul edilmekte, halk eğitimi sadece çocukluk ve gençlik dönemlerinde eğitim olanaklarından yararlanamayanlara sunulan, sınırlı mali kaynaklarla finanse edilen, ikincil bir eğitim alanı olarak görülmekte ve eğitim sisteminin her yaştaki yetişkinlerin, sürekli oluşan eğitim ihtiyaçlarına cevap vermesi söz konusu olmamaktadır. (Tekin, 1991)

Eğitimin yaşam boyu sürdüğü ve toplumların ilerlemesinde önemli bir rolü olduğuna göre, yetişkin eğitimine de gereken önem verilmelidir. Eğitimin yaşam boyu sürmesi yetişkin eğitimi ile sağlanabilir. Yetişkinlere yönelik hazırlanacak eğitim etkinlikleri, eğitim programları yetişkinlerin görüşlerine başvurularak yapılmalıdır. Bilir, 2004'de yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarını araştırdığı çalışmasında, yetişkinler için hazırlanan programların her sürecine yetişkinlerin de katılması gerektiğini söylemektedir:

> Halk eğitimi yetişkinin davranış, düşünce ve eylemlerinde değişiklik yaratmayı sağlayacak yeni bilgilerin, becerilerin kazandırılmasını amaçlar. Bu amacın gerçekleşebilmesi için yetişkinlerin, kendileri için düzenlenecek bir eğitim programının (eğitsel gereksinimlerin, ilgilerin ortaya çıkarılması, eğitsel araçların saptanması, öğretim işleri için planlamanın yapılması, uygulanması ve değerlendirilmesi gibi) her sürecine katılımı sağlanmalıdır. Yetişkinleri yok sayan, onları göz ardı ederek hazırlanan programın gerçekleşme olanağı yok gibidir. (Bilir, 2004)

Yetişkinlerin ihtiyaçlarına göre hazırlanacak eğitim programları ve eğitim etkinlikleri yetişkinlerin bu eğitim etkinliklerine katılma oranlarını da artıracaktır. Yetişkinlerin görüşleri, ilgileri ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanan eğitim programları aynı zamanda yetişkinlerin çalışma durumlarına, kişisel özelliklerine, zamanlarına, maddi olanaklarına da göre hazırlanırsa gerçek anlamda başarıya ulaşabilir.

Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları İle İlgili Araştırmalar

İhtiyaç ile ilgili yapılan araştırmalardan birisi, Semiha Özyurt tarafından 1993 yılında "Mengen İlçe Merkezinde yaşayan Yetişkinlerin Eğitim ihtiyaçları ve Eğitime Katılma Engelleri" adlı araştırmadır.

Bu araştırma, Mengen ilçe merkezindeki yetişkinlerin eğitim ihtiyaçları ve eğitime katılma engellerini saptamayı ve ilçe merkezinde düzenlenen yetişkin eğitimi programlarının belirlenen eğitim ihtiyaçları açısından bir değerlendirmesini amaçlamıştır.

Araştırmaya katılan yetişkinler içinde okula gitmeyenlerin oranı az ve okur-yazarlık oranı çok yüksek. Bitirdiği öğrenim kurumundan sonra bir üst öğretime devam etmeme nedenleri arasında; ailenin okumaya karşı çıkması, erkeklerde maddi olanakların yetersizliği gibi nedenler ileri sürülmektedir. Araştırmaya katılan yetişkinlerin yarıya yakını öğrenime devam etmeyi istemektedirler. Araştırmaya katılanlardan okul dışı eğitim etkinliğine katılanların oranı, katılmayanlardan düşüktür. Katılma oranı ise kadınlarda ve eğitim düzeyi yüksek olanlarda daha fazladır.

Yetişkinlerin çoğu yeni bir şeyler öğrenme ihtiyacı duymaktadırlar. İhtiyaçlar ise cinsiyete göre farklılaşmakta; erkeklerde meslekle ilgili son gelişmeler, kadınlarda ev ekonomisi ile ilgili bilgiler önem kazanmaktadır. Yetişkinlerin çoğu ihtiyaç duyduğu konularda kursa devam etmeyi istemektedirler. Kursta yer almasını istedikleri programlar çeşitlilik göstermektedir. Gereksinme duyulan program çeşitleri ile Mengen Halk eğitim merkezi'nin sunduğu programlar arasında tam bir paralellik gözlenmemektedir. (Özyurt, 1993)

Güner'in 1988'de, Gecekonduda Yaşayan Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları Hakkında Görüşleri" adlı araştırması da ihtiyaçla ilgili bir diğer araştırmadır. Yetişkinlerin bazı bireysel ve toplumsal ihtiyaçları ile önerilen eğitim etkinliklerine katılma engelleri hakkındaki görüşlerine ilişkin bilgi toplamayı amaçlayan ve İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde yapılan araştırma sonuçlarının bulgularına göre eğitim ihtiyaçları dört grupta toplanmıştır.

Tamamlayıcı Eğitim ihtiyaçları, katılımcıların % 44'ü bir üst öğrenim kurumunu bitirmek istemektedirler. Bir üst öğrenime devam etmek istemeyenler katılımcıların % 19'udur. Mesleki eğitim ihtiyaçları ise, çalışanların % 31'i işinde ilerlemeyi istemekte,% 18'i ise iş değiştirmek istemektedirler. Çalışanların % 5'i, işinde ilerlemek, % 8'i de iş değiştirmek için herhangi bir meslek kursuna ihtiyaç duymamaktadırlar. Çalışmayanların % 40'ı bir işte çalışabilmek için gerekli bilgi ve becerişleri kazanmak üzere meslek kursuna katılmayı istemektedirler. Çalışmayanların % 22'si iş aramaya ihtiyaç duymazken, % 1'i iş aramakta, ama bir işte çalışmak için gerekli bilgi ve beceriyi kazandıracak herhangi bir kursa katılmaya da ihtiyaç duymamaktadırlar. Ek gelir için meslek eğitim ihtiyacı duyanlar da, tüm grubun % 71'ini oluşturmakta ve yeni bir hüner öğretecek, para kazandıracak kurslara katılmak istemektedirler. (Güner, 1988)

Alkış'ın yaptığı bir başka araştırma ise "Yetişkinlerin Mesleki Eğitim İhtiyaçları ve Katılma Engelleri" adlı çalışmasıdır. Bu araştırmanın bulgularına göre mesleki eğitim ihtiyaçları dört grupta toplanmıştır.

Çalışan ve işinden memnun olan yetişkinlerin % 67'si bilgi ve becerilerini işinde ilerlemek için yeterli bulurken, katılımcıların %81'i bilgi ve beceriyi geliştirecek kurslara katılma ihtiyacı duymaktadırlar. İşinden memnun olmayan yetişkinlerin % 67'si iş değiştirmeye ihtiyaç duymaktadırlar. İş değiştirmek isteyenlerin % 69'u yeni bir iş için yeterli bilgi ve donanıma sahip olduğunu belirtmiştir. Çalışmayanlar kadın ve işsizlerden oluşmaktadır. İş arayanların % 76'sı bir işte çalışabilmek için kendi bilgi ve becerilerini yetersiz bulmaktadır. Yetişkinlerin % 86'sı ek iş yapmamaktadır. Ek iş yapanların % 54'ü ek iş yapmak için bir hünere sahip olduğunu söylemektedir. (Alkış, 1990)

Eğitim ihtiyaçlarını saptamak üzere yapılan çalışmalardan biri, Çakır tarafından İstanbul ili Şişli-Gültepe Halk Eğitim Merkezi hizmet bölgesinde hane halkı görüşmeleriyle gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre en çok ihtiyaç bildirilen konular biçki-dikiş ve ev ekonomisi kurslarını genel kültür ve Endüstriyel Meslek kurslarını ilgilendirmektedir. İhtiyaç bildirilen konular ile cinsiyet ve öğrenim düzeyi, yaş ve öğrenim düzeyi, yaş ve iş durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. (Çakır, 1983 Akt. Güner, 1988, 44).

İhtiyaç saptamak üzere yapılan diğer bir çalışma Oğuzkan ve Okçabol tarafından İstanbul ili Silivri ilçesinde yapılan araştırmadır.

Araştırma evreni, Silivri ilçe merkezi ile tüm köylerinde, yazlığa gelenlerin dışında, tam zamanlı öğrenci sıfatını taşımayan 15 ve daha yukarı yaştaki yerleşik nüfustur. Örneklem, 971 kişiden oluşmuş, araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırma amaçları; Silivri ilçesinde merkez ve köylerinde halkın a) demografik özelliklerini, haberleşme, bilgi edinme, kültür araçlarından yararlanma düzeylerini, b) öğrenmeye karşı duyduğu ihtiyacı, ilgi duydukları konuları, tercih ettikleri öğrenme koşulları ve varsa öğrenme engellerini, c) örgün eğitim dışındaki öğrenme etkinliklerini, katılmada deneyimlerini, d) Halk Eğitim Merkezleri hakkında bildiklerini ve katılma derecelerini saptamaktır. Araştırmanın öğrenme ihtiyacı ile ilgili bulguları şöyle özetlenmiştir: Silivri ilçe merkezinde oturanlar ile henüz evlenmemiş olanlar ve ekonomik durumu daha iyi sayılanlar arasında öğrenme ihtiyacı daha yaygındır. Bununla birlikte, bu değişken arasında yaş ve öğrenme düzeyinin nispeten daha güçlü faktörler olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, öğrenme ihtiyacı ile deneğin cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (Oğuzkan, Okçabol, 1987, 64 Akt. Güner, 1988, 44–46)

İhtiyaçla ilgili yapılan bir diğer araştırma da Sevim Gölbaşı tarafından yapılan “Gecekondu Bölgelerinde Yaşayan Kadınların Eğitim ihtiyaçları” adlı araştırmadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların yarısından fazlası ilkokul mezunudur. (%63.8) ikinci sırada okur-yazar olmayanlar (%12.6), üçüncü

sırada ortaokul mezunu olanlar (%12.6) gelmektedir. Sadece okur-yazar olanlar dördüncü sırada yer alırken (7.7), lise ve dengi okul mezunları beşinci sırada yer almaktadır.(% 4.9). Altıncı sırada ise üniversite ve yüksekokul mezunları gelmektedir. (% 0.6).

Okur-yazar olmayanların büyük bir çoğunluğu okur-yazar olmamanın sıkıntısını çekmektedir. Okur-yazar olmayan kadınların yarısından fazlası okuma yazma kurslarına katılamayacaklarını belirtmişler. Katılmama nedeni olarak da zaman yokluğunu ve çevreden gelecek tepkilerden çekindiklerini belirtmişlerdir. Kadınların tamamına yakını bir üst öğrenime devam etmemiş. Bir üst öğrenime devam etmek isteyenlerin büyük çoğunluğu bir işte çalışabilmek için öğrenimlerine devam etmek istemektedirler.

Araştırmaya katılan kadınların büyük bir çoğunluğu (%85.0) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Herhangi bir becerisi olmayan kadınların kendilerine gelir getirici bir kurs açılırsa isteme- istememe durumları sorulduğunda, yarısından fazlasının (%63.0) istediği görülmüştür.

Kadınların yarısından fazlası, günlük yaşamda bilmemekten, öğrenmemekten sıkıntı duydukları konular olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuların başında ilk sırayı, “sağlıkla ilgili konular”, ikinci sırayı “çocukların bakımı ile ilgili konular”, üçüncü sırayı “çocukların eğitimi ile ilgili konular”, dördüncü sırayı “evlilik yaşamı, karı-koca ilişkileri ile ilgili konular”, beşinci sırayı “aile planlaması ile ilgili konular” almaktadır. Kadınların yarısına yakını, bu konularda, “yakın çevrelerinde evlerde toplantılar düzenlenirse, katılacaklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan kadınların yarısı boş zamanlarını değerlendirecek bir uğraşısının olmasını istemektedirler. Eğitim durumu yükseldikçe isteme oranı artarken, yaş ilerledikçe düşmektedir.

Araştırma kapsamındaki kadınların büyük çoğunluğunun (%82) herhangi bir kursa, eğitim toplantısına katılmadığı görülmektedir. Eğitim durumu yükseldikçe bir kursa ya da eğitim toplantısına katılanların oranı yükselmektedir.(Gölbaşı, 1998)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni, veriler ve verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey olay ya da nesne kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Olayları herhangi bir şekilde değiştirme, ekleme çabası gösterilmez.

Tarama modeli çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Bu kapsamda araştırmada, Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum sorunları ve eğitim ihtiyaçları yetişkin görüşlerine göre betimlenmeye çalışılmıştır.

> Nitel araştırmada; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlediği araştırma olarak tanımlanabilir(Yıldırım, Şimşek.2000).

Nitel araştırmada sosyal olgular araştırıldığı çevreyle ilişkileri içinde betimlenir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu araştırmada da, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, tümevarımcı analiz gibi özellikler ön plana çıkmaktadır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Eskişehir İli / Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinler oluşturmaktadır. Mahallede yaşayan yetişkinlerin arasından köyden kente göç etmiş olma özelliğine uygun olanlar içinden görüşmeye gönüllü olan 20 kişi amaçlı olarak çalışma grubuna alınmıştır. Araştırmaya katılan kadınlar (GK); erkekler ise (GE) olarak kodlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Geliştirilen görüşme formu uzman görüşüne başvurularak son şekli verilmiştir. Uzman görüşüne başvurulan kişiler; Prof. Dr. Meral Uysal, Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, Dr. Fevziye Sayılan ve Doç. Dr. Hüseyin Ünver'dir. Görüşülen kişilere ses kayıt cihazının kullanılması için izin alınmıştır. Katılımcıların tamamı ses kayıt cihazının kullanılmasına izin vermişlerdir. Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve sonra bu konuşmalar yazılı metin haline getirilmiştir.

Yapılan çalışmanın veri toplama işlemlerinde şu sıra izlenmiştir.

1- Kentleşme, göç, gecekondu ve yetişkin eğitimi ile ilgili literatür taraması yapılarak kavramlar incelenmiş, bunların sınıflaması ve tanımlaması yapılmıştır.
2- Literatür taramasından elde edilen verilere göre Gültepe Mahallesi gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlere uygulanmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.
3- Görüşme formuyla veri toplanacak örneklem grubu belirlenmiştir. Bu araştırmanın evrenini Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinler oluşturmaktadır. Sonra bu evrenden köyden kente göç edenler kriterine uygun olanlar gönüllü olarak seçilmiş ve bu grup örnekleme alınmıştır. Çalışma grubu olarak belirlenen yetişkinlerle yapılan görüşmeler sonucunda görüşme formuyla veri toplama işlemine geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Yapılan görüşmeler sonunda elde edilen verilerin analizini gerçekleştirmek için ‘betimsel analiz’ ve ‘içerik analizi’ yöntemi kullanılmıştır.

Wolcott (1994) veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılırken, çeşitli yolların olduğunu ve bunlardan birinin de, toplanan verilerin özgün (orijinal) formuna mümkün olduğu kadar sadık kalarak ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yaparak betimsel bir yaklaşımla verileri okuyucuya sunmaktır. İkinci yol, birinci yaklaşımı da içeren bir biçimde, bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla ‘sistematik analiz’ yapmaktır. Üçüncü yaklaşımda ise araştırmacı, birinci veya ikinci yaklaşımı temel alır ve buna ek olarak, veri analizi sürecine kendi yorumlarını da dâhil eder. (Wolcott, 1994, Akt. Yıldırım, Şimşek, 2005, 221–222)

Bu araştırmada, Wolcoot’un da belirttiği gibi betimsel analizin birinci ve ikinci yaklaşımını da temel alan üçüncü yaklaşımı kullanılmıştır.

Ayrıca bu araştırmada içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmış ve verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’in 2005’de yayınlanan çalışmalarında belirttikleri gibi, içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. (Yıldırım, Şimşek, 2005)

İçerik analizi yazılı ve sözlü materyali sistemli, bir analiz olup, söylenenin ya da yazılanın kodlanarak nicelleştirilmesidir (Balcı,2004). Böylece sözel bilgi nicel veriye dönüştürülmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma sonuçlarına göre toplanan bilgiler altı alt başlık halinde sunulmuş ve bulgular yorumlanmıştır.

1. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Bireysel Özellikleri

Görüşmeye katılan yetişkinlerin bireysel özellikleri çizelge 3'te görülmektedir. Görüşme, 12 kadın 8 erkek olmak üzere toplam 20 kişiyle yapılmıştır. Görüşmeye katılan yetişkinlerin yaşlara göre dağılımı, 25-34 yaş arası bir kişi, 35-44 yaş arası 10 kişi, 45-54 yaş arası 5kişi, 55 ve yukarısı ise 55 kişidir. Görüşmecilerden 19 kişi evli iken 1 kişinin eşi vefat etmiştir. 12 kişinin 1-2 tane, 5 kişinin 3-4 tane, 2 kişinin 5 veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır.

Çizelge 3. Yetişkinlerin Bireysel Özelliklerini Gösteren Çizelge

Değişken	Düzey	(f)	%
1. Cinsiyet	Kadın	12	60
	Erkek	8	40
	Toplam	20	100
2. Yaş	18-24	-	
	25-34	1	5
	35-44	10	50
	45-54	5	25
	55 ve yukarısı	4	20
	Toplam	20	100
3. Medeni durum	Evli	19	95
	Bekâr	-	0
	Boşanmış	-	0
	Ayrı Yaşıyor	-	0
	Eşi vefat etmiş	1	5

	Toplam	**20**	**100**
4. Çocuk Sayısı	**Yok**	**-**	**0**
	1-2 tane çocuk	**13**	**65**
	3-4 tane çocuk	**5**	**25**
	5 veya daha çok çocuk	**2**	**10**
	Toplam	**20**	**100**

Görüşmecilerin yaş düzeylerine bakıldığında daha çok orta yaş grubunun (35-44 yaş) ağırlıkta olduğu görülmektedir. Görüşmeye katılan yetişkinlerin hiçbirinin boşanmamış olması gecekondu bölgelerinde oturanların büyük oranda geleneksel kurumlara bağlı olduklarını ve evliliklerini sürdürme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu kişilerin çoğunun 1-2 tane çocuğunun bulunması görüşmeye katılan yetişkinlerin çoğunun aile planlaması ile ilgili bilinçlerinin gelişmiş olduğunu düşündürmektedir. Ancak kadın görüşmecilerin bir bölümünün hala doğurganlık yaşlarında olduğu düşünüldüğünde, bu verilerle görüşmecilerin aile planlaması hakkındaki bilinçlenme düzeylerinin iyi olduğunu tam olarak kestirmek mümkün görünmüyor.

2. Okuma-Yazma Ve Temel Eğitim İhtiyacı "Okuma Yazma Bilmeyince Kör Tavuksun!"

Türkiye'de zaman zaman hükümet programlarında temel eğitim ya da zorunlu eğitim ile ilgili maddeler konulmuştur. İlköğretim" kavramı ilk defa İnönü Hükümeti (1961–1962) programında kullanılmıştır. En son Necmettin Erbakan başkanlığında kurulan 54. Hükümet programında ise; zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması yer almıştır. 1997 yılında ilköğretim kurumlarında 8 yıl kesintisiz eğitimin yapılması ve mezun olanlara ilköğretim diploması verilmesi hükme bağlanmıştır. "İlköğretim 6–14 yaşlarında çocukların eğitim ve öğretimini kapsar, kız – erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır" (Arı, 2002) denilmesine rağmen Türkiye'de hala okuma- yazma bilmeyen çok sayıda vatandaş bulunmaktadır.

Bu araştırmaya katılanların %10'u okuma–yazma bilmemektedir. Okuma – yazma bilmeyenlerin tamamını kadınlar oluşturmaktadır. Görüşmeye katılan 12 kadından 2'si okuma – yazma bilmemektedir. Kadınların okuma – yazma bilmeme nedenleri

arasında çok küçük yaşlarda evlenmiş olmak ana dillerinin Kürtçe olması, ihtiyaç duymamaları, okuma yazmanın gerekli olduğunun farkına bile varmamaları, yaşadıkları yerlerde okul olmaması, maddi yetersizlikler, kız çocuklarının okutulmak istenmemesi gibi nedenler yer almaktadır. Okuma – yazma bilmeyen iki kadın da Doğu'dan göç ederek gelmişler. Her ikisi de önce Kürtçe öğrenmişler. 55 yaşındaki kadın Türkçeyi çocukken oyun oynadığı Türk çocuklardan öğrenmiş. Bu görüşmeci kadın Türkçeyi zorlanarak konuşmakta, Türkçeyi anlamakta da zorlanmaktadır ve okuma yazma bilmemenin sıkıntılarını şöyle ifade etmektedir:

> **Bir yere gidince bir yazı görünce zorlanıyorum. Hiç olmasa okumam olsa arabaya binerken zorlanmam. Bir de saati ve telefonu bilmiyorum, açayım. Çamaşır makinesini bilmiyorum, açayım. Önceden askere giden oğlum açardı, o da gitti. Adam açıyor bazen. Ben her zaman adamı nerede bulayım? Okuma – yazma bilsem her yere giderim, ama bilmeyince kör tavuksun! (GK1)**

Diğer okuma – yazma bilmeyen 35 yaşındaki kadın önce Kürtçe biliyormuş, sonradan Türkçe öğrenmiş. Gerçek adı Kürtçe bir isim (Kaze) olmasına rağmen evlenip Eskişehir'e gelince adı da (Nazlı) değişmiş, hayatı da. Ona Türkçe bir isim verilmiş ve o isimle bilinir olmuş Eskişehir'de. Eski adını kullanmaz olmuş dilini de unutmuş. O da okuma – yazma bilmemenin sıkıntılarını şöyle aktarmaktadır:

> **Okuma yazmam olmadığından dolayı istediğim yerlere gidemiyorum, bilmediğimden, hiçbir yere gidemiyorum. Bir gazete okuyamıyorum, televizyonda bir yazı çıkıyor, merak ediyorum. Şimdiki aklım olsa okurdum. Hayatımı yazardım. Aklımda çok güzel şeyler var. Okumadığım için yazamıyorum."(GK6)**

Araştırmaya katılan ve okuma yazma bilmeyen bu kadınlar, okuma – yazma bilmemelerinden dolayı en basit işlerini bile tek başlarına yapamamaktadırlar. Kentte uyum sürecinde yaşadıkları sıkıntıların temelini, okuma yazma bilmemeleri oluşturmaktadır. 1990 yılında Tayland'ın Jomtien kentinde toplanan Dünya Yetişkin Eğitimi Konferansı'nda ele alınan "Herkes İçin Temel Eğitim" temasına göre bir bireyin (yetişkinin) günlük yaşamını sürdürebilmesi için en az temel eğitim düzeyinde (8–11 yıllık) bir eğitime gereksinimi olduğu, çocuk ve gençler kadar yetişkinlerin de temel eğitim görme hakkına sahip olduğu ve hükümetlerin bunu sağlaması gerektiği ilke olarak benimsenmiştir. Bu ilkenin hayata geçirilemediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan, okuma yazma bilmeyen kadınların anadillerinin Kürtçe olması ve Türkçeyi ilk başlarda hiç bilmemeleri ve okullarda yalnızca Türkçe eğitim verilmesi de kadınların okuma – yazmayı öğrenememelerine, temel eğitimi alamamalarına neden olmaktadır. Bir diğer önemli neden ise doğudaki insanların kız çocuklarının eğitimine bakışları ile ilgilidir. Doğu'da kız çocuklarının okutulmaması yönündeki eğilim nedeniyle, bu kadınlar temel eğitimden mahrum kalmışlar, çok küçük yaşlarda evlenmişler ve kente göç etmişler.

Araştırmaya katılan diğer katılımcıların %75'i ilkokul, %15'i lise mezunudur. Köyden kente göç ederek kentin gecekondu bölgelerine yerleşen bu kişilerden ilkokul mezunu olanlar kentte çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını ifade etmektedirler. İlkokul mezunu olanların oranı küçümsenmeyecek derecede fazladır. Kadın ve erkekler arasında ilkokul veya lise mezunu olma oranında çok büyük farklılıklar görülmemektedir. Ancak katılımcılardan 35 yaşındaki bir kadın, bununla ilgili şunları söylemektedir:

O zamanlar maddi olanaklar yetersizdi, ailem abimi okutmak zorundaydı. Abimin okuması gerektiğinden ben okumaktan vazgeçtim. Aslında ablam ben okumadım, bari sen oku dedi. Ama hem abim hem ben okuyamazdım. Yani ben kendimi feda ettim abime." (GK4)

Görüşmecinin de belirttiği gibi hala kız çocuklarının okutulması ikinci plana itilmekte, okutulacak çocuklarda öncelik erkek çocuklara verilmektedir. 45 yaşındaki bir kadın görüşmeci de cinsiyetinden kaynaklı okutulmadığını şöyle ifade etmektedir:

Erzurum'un köyündeydik, ilkokulu okuduktan sonra, annem Erzurum merkeze bırakmadı beni. Kız kısmı gidip orada okuyamaz dedi. Aslında benim öğretmenim çok istedi okumamı. Babam da yoktu, beş kardeştik. Köyde tarla işleri, inekler vardı, o işlere yardım ettim. Eskişehir'e geldiğimde okumak istedim yine. Burada da okutmadı annem. "Ne yapacaksın okumayı?" dedi. Keşke okusaydım da mesleğim olsaydı, öğretmen olmayı çok istiyordum" (GK19)

35 yaşındaki bir diğer görüşmeci de ilkokuldan sonra öğrenimine devam etmeme nedenini şöyle açıklıyor:

Bulunduğum yerde okul yoktu. Maddi olanaklar da yetersizdi. Çevrenin tepkisinden de çekindim. Erkek kardeşlerim okudu, ben kız olduğum için okuyamadım.(GK7)

Okuma, öğrenme, eğitim hakkı hep öncelikli olarak erkek kardeşlere verilmektedir. 35 yaşındaki bir diğer görüşmeci bu durumu şöyle anlatmaktadır:

Çevremde okuyan olmadığı için okumak istemedim. Benim iki erkek kardeşim okudu. Ben hiç okumayı düşünmedim. Ama istesem ailem okuturdu. Köyümüz okumaya önem verir. (GK8)

Okumaya önem verilen bir köyde bile görüşmecinin erkek kardeşlerinin okuması, kendisinin okumak için bir isteğinin bile olmaması yine erkek çocuklarının kız çocuklarına göre öncelikli olarak okutulmak istenmesinin toplumsal algıda ne kadar yerleştiğinin göstergesidir.

35 yaşında bir diğer kadın da toplumsal algıda yer eden "kız çocukları okumaz" düşüncesinin mağdurlarından, o da bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Eskiden kız kısmı okumazdı. O yüzden bende, okuyacağım, demedim.(GK17)

60 yaşında bir diğer kadın okuma isteğini ve neden okuyamadığını şu sözlerle anlatmaktadır.

Öğretmenim çok isterdi. Bu çocuğu bana verin okutayım, dedi. Ama babam öğretmene fazla güvenmedi ve yollamadı. Şimdi ben okusaydım milletvekili olurdum. Ben ikinci sınıfta okurken dördüncü, beşinci sınıfların matematiğini yapardım." (GK18)

28 yaşında bir başka kadın da okuma isteğini şöyle ifade etmektedir:

Okumak istedim, ama okuyamadım. Maddi açıdan da zordu okumam, ailem de izin vermedi. Destekleyen olsa okurdum!" (GK2)

45 yaşında ilkokul mezunu bir diğer kadın okuyamama nedenini yine cinsiyet farklılığına ve yaşadığı yerin coğrafi koşullarına dayandırmakta ve şunları söylemektedir:

Kız çocuğu gidip okumaz, denildi. Doğuda köylerde böyle düşünülüyor. Köyler merkeze uzaktı ve kar kış olduğu için oralara gidip okumak çok zordu. (GK20)

Doğu'da okumak iki kere daha zor kız çocukları için. Ne kadar kampanyalar düzenlenirse düzenlensin, yeterince okul yapılmadıkça, ulaşım hizmeti yeterli düzeyde sunulmadıkça, köylerde, doğuda hala çocuklar, özellikle kız çocukları okuyamamaktadırlar.

Milli Eğitim Temel Kanunu 8. Maddesinde "Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır" hükmü yer almaktadır. Ancak araştırmaya katılan kadınların da belirttikleri gibi, maddi olanaksızlıklar, cinsiyetleri, yaşadıkları yerde okul olmayışı ya da kız çocuklarının okutulmaması gibi geleneksel inanışlar nedeniyle görüşülen kadınların çoğu ilkokuldan sonra okuyamamış ve hala benzeri nedenlerle pek çok kız çocuğu okuyamamakta, okutulmamakta.

Eğitimde eşitsizliklerin araştırıldığı bir çalışmada, eşitsizliğin ilk etapta cinsiyetten ve bölgesel farklılıklardan kaynaklandığı göze çarpsa da soruna bütünsel bakılması gerektiği vurgulanmaktadır.

> Eğitim var olan toplumsal yapının yeniden üretimi işlevini sürdürdüğü sürece, eğitimde eşitsizlik toplumsal eşitsizliklere paralel olarak varlığını sürdürecektir. Bu nedenle de eşit(siz)liğe, araçsallaştırılan eğitimin bir özelliği olarak yaklaşmak gerekir. Bu değerlendirme sonucunda da kız çocuklarının okula gönderilemeyişi sorununa "ciddi bir eğitimde eşitsizlik durumu" olarak yaklaşırken, kız çocuklarına genel olarak toplumsal yaşam içerisinde biçilen rol ve özelde ise okula gitmeyen bu çocukların sınıfsal aidiyetleri yüklenecekleri misyonları birlikte ele alan, ayrıca eğitim sürecine dâhil edilseler bile karşılaşacakları potansiyel ayrımcılıkları da hesaba katan bir yaklaşım geliştirmek gerekmektedir. (Aylar, 2007)

Eğitimden herkesin eşit bir şekilde faydalanabilmesi için, uluslar arası konferanslar düzenlenmekte, beyannameler, bildiriler yayınlanmakta, eğitim hakkı yasalarla güvence altına alınmakta, ulusal düzeyde kampanyalar düzenlenmekte. Yine de herkesin eğitime ulaşmasında eşitlik sağlanamamakta. "Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesinde" amaçlar bölümünde birinci maddede herkesin eğitim olanaklarından yararlanabilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

> Her insan –çocuk, genç, yetişkin- kendi temel öğrenme gereksinmelerini karşılamak üzere tasarlanmış eğitim olanaklarından yararlanabilmelidir. Bu gereksinmeler, hem temel öğrenme araçlarını (okuma- yazma, sözlü anlatım, rakamsal işlemler ve problem çözme gibi), hem de insanların varlıklarını sürdürmek, kapasitelerini sonuna kadar geliştirmek, onurlu bir biçimde yaşamak ve çalışmak, kalkınmaya her anlamda katılmak, yaşam standartlarını yükseltmek, bilgili kararlar vermek ve öğrenmeyi sürdürmek için gerek duydukları temel öğrenimin içeriğini (bilgi, beceri, değerler ve tavırlar gibi) kapsar. (Celep, 2003)

Görüşmeye katılan erkek görüşmeciler de kadın görüşmeciler gibi eğitimlerini tamamlayamamışlar. Görüşmeye katılan erkek katılımcıların da çoğu (6 kişi) ilkokulu okumuş ve öğrenimlerini yarım bırakmak zorunda kalmışlar. Geri kalanlar (2 kişi) liseyi bitirmiş. İlkokulu bitirdikten sonra öğrenimlerine devam etmeyenlerin hepsi ailelerinin maddi olanakları olmadığı için, küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalmışlar.

40 yaşındaki bir erkek görüşmeci bu durumu şöyle ifade etmektedir:

On iki yaşında çalışmaya başladım. Mobilyada boyacılık yaptım. O yüzden astım başlangıcı var. Maddi imkânlarımız el verseydi okurdum" (GE9)

37 yaşında bir diğer erkek görüşmeci de ailesinin maddi durumunun iyi olmaması nedeniyle okuyamadığını şöyle anlatmaktadır:

Ailemin çocuk okutacak kadar parası yoktu, benim de çalışmam gerekti. Çırak olarak mobilyacının yanında çalıştım. Tabi okula devam etmedim. Dört, beş yıl sonra da metal işine geçtim. Arçelik Yan Sanayisinde çalıştım." (GE11)

48 yaşındaki bir diğer katılımcı da yine maddi nedenlerden okuyamadığını şöyle belirtmektedir:

Aslında okumak istedim, maddi olanaklarımız yoktu, bu nedenle çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili çalışmaya başladım. (GE10)

46 yaşında bir başka erkek görüşmeci ilkokulu bitirdikten sonra yurtta kalmak zorunda kalmış. Ancak yurtta da ilkokulu bitirenleri çalıştırmaya başlamışlar. O da bu durumu şöyle anlatmaktadır:

Yetiştirme yurdunda ilkokulu bitirdikten sonra, okutmuyorlardı. Yetiştirme yurdu bizi okula yollamadı. Bizi çalıştırdı. Yurt bizi kaynakçı olarak, koltuk döşemecisi olarak çalıştırdı. Sosyal güvencemiz yoktu.

Haftalık alıyorduk. On dört yaşıma kadar yetiştirme yurdunda kaldım. On dört yaşımdan sonra kahve ve gazinolarda komi, garson olarak çalıştım. Hepsi de sosyal güvencesi olmayan işlerdi. (GE12)

67 yaşında bir başka ilkokul mezunu erkek görüşmeci ise babası eğitmen olmasına rağmen öğrenimini sürdürememiş. Bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Beni babam okuttu, ilkokulu bitirdim. Benim babam eğitmendi. Babam çocukları okutuyordu, ben çifte gidiyordum, ekine, tarlaya ben gidiyordum. Babam çocukları okuttuğu için ben diğer işlerle uğraşmak zorundaydım. (GE16)

Görüşmeci erkeklerin hemen hepsi çalışmak zorunda oldukları için okuyamadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların çoğunluğu maddi imkânsızlık ve cinsiyetlerinden kaynaklı okuyamazken, erkeklerin çoğu küçük yaşlarda çalışmaya başladıklarından ve maddi olanaksızlıklardan okuyamamaktadırlar.

Okuma yazma bilmeyen kadınlar okuma-yazmayı öğrenmeyi çok istemektedirler. Bu nedenle. “okuma yazma kursu açılırsa katılmak ister misiniz” sorusuna her ikisi de çok olumlu yaklaşırken kadınlardan birisi kursa katılmayı çok istediğini ancak eşine danışması gerektiğini biraz çekinerek ve emin olamayacak şu şekilde ifade etmiştir:

Ben isterim ama eşim ne der? Kendimi geliştirmek, kentte karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelebilmek için isterdim. Ama eşime sormalıyım, emin değilim. (GK6)

Diğer bir okuma yazma bilmeyen kadın ise okuma yazma kursu açılırsa katılacağını şöyle anlatmaktadır.

Okur - yazarlık kursu açılırsa mutlaka giderim, çünkü okursan her şey çok iyi. Kurban olduğum Allah inşallah açılır da giderim. Böyle işimi gücümü bırakıp giderim valla. Çok sevirem, çok isterem açılsın. (GK 1)

Böyle işimi gücümü bırakıp giderim” demesinin nedeni iki tane zihinsel engelli çocuğunun olması. Bir de dizinden ameliyat olmuş ve iyileşmemiş. Çocuklarıyla ilgilenmek zorunda olmasına rağmen, güçlükle yürüyor olmasına rağmen, maddi

durumları da çok kötü olmasına rağmen yaşına da aldırmadan okumak istemektedir. Çünkü kentte karşılaştığı sorunların nedeninin en başında okuma yazma bilmemesi geldiğini bilmektedir. Okumuş olsaydı hayatının çok daha farklı olacağına inanmaktadır. Evde saate telefona bile bakmayı bilememekte, çamaşır makinesini tek başına çalıştıramamaktadır. Yaşadığı bu güçlüklerin üstesinden gelebilmek için de okuma yazma kursu açılırsa mutlaka katılacağını belirtmektedir.

Bir yetişkinin her türlü eğitim çalışmasını alabilmesi, öncelikli olarak temel eğitimi almış olmasına bağlıdır. Temel eğitimini tamamlamamış ve okuma-yazma bilmeyen bir yetişkine diğer eğitim çalışmalarını vermek çok güçtür. Liveright ve Hoygood tamamlayıcı eğitimi şöyle tanımlamaktadırlar. “Temel eğitim ve okuma – yazma öğretimi bütün öteki tür yetişkin eğitimi çalışmaları için önkoşul.” (Liveright ve Haygood, 1969, 9 Akt. Lowe, 1985, 60, 61)

Okuma – yazma bilen ancak ilkokuldan sonra öğrenimlerine devam etmeyen görüşmecilere öğreniminize devam etmeyi isteyip istemedikleri sorulmuş, hemen hepsi devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. 29 yaşındaki görüşmeci kadınlardan biri bu isteğini şöyle ifade etmiştir:

> **İyi bir mesleğim olurdu, ekonomik özgürlüğüm olurdu. Kimseye muhtaç olmazdık. Kenara para ayırabilirdik. Çocuklarımı okutmak isterim. Biz gibi koca eline bakmasınlar. (GK2)**

47 yaşındaki bir başka görüşmeci kadınsa okuma isteğini tek cümleyle şöyle özetlemiştir: **“Ayaklarımın üzerinde durmak için okumak isterdim”(GK20).**

36 yaşındaki bir diğer görüşmeci kadın da öğrenimini yarıda bırakmamış olmayı istediğini şu sözlerle anlatmıştır:

> **Kendimi daha çok geliştirebilirdim. İyi bir yerde okumak, iyi bir iş edinmek isterdim. Eşim de iyi olurdu. Yani şu anda ilkokul mezunu biri ile uğraşmak zorunda kalıyorum. (GK4)**

64 yaşındaki başka bir kadın görüşmeci de bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

Ah yavrum imkânlarım olsaydı okurdum ben. Keşke bu çocukların zamanı gibi benimde zamanım olsaydı. Kafası iyi çalışan, işini iyi bilen biriydim. Hayatımı kurtarırdım. Ev kadını olmazdım. Değişik insanlarla görüşürdüm, konuşurdum, böyle evde bağlanıp kalmazdım. (GK18)

Bir başka kadın da çocuklarının eğitimine de destek olabilmek için okumuş olmayı çok istediğini şöyle belirtmiştir:

Hem iyi bir mesleğim olurdu hem de rahat bir hayatım. Kente ilk geldiğimde karşılaştığım her türlü zorluğu da bu şekilde yenebilirdim. Çocuklarımın eğitimine destek olabilirdim. Çocuklar soru sorduklarında cevabını bilemiyorum. Hiç olmasa onların sorularına rahatlıkla cevap verebilirdim. (GK17).

37 yaşında diğer bir kadın da okumuş olma isteğini şöyle anlatmaktadır.

Okuyan insan daha bir kendine güveniyor. Bizde eksiklik ve eziklik oluyor. Televizyondan falan ne kadar öğrensek yeterli olmuyor. (GK8)

39 yaşındaki başka bir görüşmeci kadın ise öğrenimine kaldığı yerden devam etmiş olmayı önce istemediğini belirtmekte sonra konuştukça o da fikrini değiştirmektedir.

Biz de hayat okulunu okuduk. Pek çok şeyi de bu yolla öğrendik. Okuyanlar da bizim bildiklerimizi bilmiyor. Ama iyi bir meslek sahibi olmak için okumak isterdim. Bir de bir yere bir şey yatırmaya gidiyorum, şunu doldur diye form veriyorlar, bazen bilemediklerim oluyor, zorlanıyorum. Bu zorlukları aşabilmek için okumuş olmayı isterdim. Kendimi daha çok geliştirirdim."(GK5)

Görüşmeci kadınlar içerisinde tek lise mezunu olan ve Açık öğretim'i yarıda bırakan bir görüşmeci kadın ise öğrenimine devam etmiş olmayı istediğini şu sözlerle anlatmıştır:

En azından üniversite mezunu olurdum. Bir dönem üniversite mezunları öğretmen olarak alınıyordu. Yaşantım en azından farklı olurdu. (GK13)

Görüşmeye katılan kadınların tamamının sıklıkla verdikleri nedenler ise kentte karşılaştıkları güçlükleri göğüsleyebilmek, iyi bir meslek sahibi olabilmek ve kendilerini geliştirmek olmuştur.

Erkek görüşmeciler de (8 kişi) öğrenimlerine kaldıkları yerden devam etmiş olayı isteyip istemedikleri sorulduğunda hepsi de devam etmiş olmayı istediklerini belirtmişlerdir.

46 yaşındaki bir erkek görüşmeci bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

> **Tabi ki devam etmek isterdim. Tek istediğim okumaktı. Eğer okusaydım güzel bir mesleğim olurdu. Daha rahat yaşardım. Kendimi daha iyi savunabilirdim. Kendi haklarımla ilgili mesela. Okusaydım insanlarla daha rahat iletişim kurabilirdim.(GE12)**

GE10'da **"İyi bir mesleğim olurdu, kendimi geliştirirdim, eğitimli olmak iyi bir şey"** diyerek okumuş olmayı istediğini dile getirmektedir.

65 yaşındaki bir başka erkek görüşmeci de öğrenimine kaldığı yerden devam etmiş olmayı istediğini şöyle ifade etmektedir.

> **Benim kafam iyi çalışırdı. Mesela çalışırken her şeyi ben biliyor, ben ayarlıyordum, alınacakları ben biliyordum, işi de ben yapıyordum, ama mühendis bana emir veriyordu. Niye emri ben vermeyeyim? Pazarlara tezgâh taşıdım, kum ocaklarında çalıştım, sonra usta oldum. Bizle gelen arkadaşlar amele geldi amele gitti. Müdürüm emekli olacağım zaman beni bırakmak istemedi. Yaptığım işlerden sonra teşekkür ederlerdi müdüre. Çok memnun kalırlardı benden. Ben yatınca hayal ederim yapacağım işi, tavana çizerdim kafadan, mesela banyo kazanını nasıl taksam daha iyi olur? diye. Bu evin sahiplerine nasıl az masraf çıkarırım diye. Yani okusaydım çok iyi bir mesleğim olurdu, daha rahat yaşantım olurdu. (GE16)**

Başka bir görüşmeci de okumuş olmayı istediğini şöyle açıklamaktadır:

> **Şu anda iyi bir mesleğim olurdu. İşi ararken ilkokul mezunu deyince, biz ortaokul ya da lise mezunu tercih ediyoruz diyorlar. (GE11)**

Lise mezunu iki erkek görüşmeci de bir üst öğrenim kurumunu tamamlamış olmayı istemektedirler. 40 yaşındaki erkek görüşmecilerden birisi okumaya devam etmiş olma isteğini şöyle ifade etmektedir:

İyi bir mesleğim olurdu. Mesela arkadaşım hizmetli olarak başladı, üniversite okudu, tarih öğretmeni oldu. Şimdi Milli Eğitim Bakanlığı'nda şef. Kadro bekliyor. Bir de resmi bir daireye girdiğimizde çok çekiniyoruz. Konuşmayı bilemiyoruz. Şimdi imkânım olsa bu yaşta da olsa okurum. Eğitim konusunda hata yaptım. Ben liseyi bitirdim ama eşimi okutamadım. Eşim okuma yazma bilmiyor. Çok pişmanım. İmkânlar olmadığı için olmadı. Bir gece okulu olsa eşimi gönderebilirim. (GE3)

Diğer bir lise mezunu 52 yaşındaki erkek görüşmeci ise bu konuda şunları söylemektedir:

Zaten liseyi ve ortaokulu dışarıdan bitirdim. Üniversite sınavlarına girmeyi düşünüyorum. Kendimi daha çok geliştirmek istiyorum. Maaşımın da 1. Dereceden olması için. Daha bilgili olmak için. Derslere çalışınca daha çok şey öğreneceğim. (GE14)

Araştırmaya katılan erkek görüşmeciler de kadınlar gibi öğrenimlerini tamamlamış olmayı istemektedirler. Erkeklerin de öğrenimlerini tamamlamış olma nedeni olarak sıklıkla verdikleri nedenler; iyi bir meslek sahibi olmak, kendini daha çok geliştirmek, kentte karşılaşılan güçlükleri üstesinden gelebilmek ve daha rahat bir yaşam sürdürebilmektir.

Köyden kente göç ederek kentin gecekondu bölgelerine yerleşen ve çeşitli zorluklarla karşılaşan yetişkinler, yaşadıkları sorunların eğitim – öğretim eksikliğinden kaynaklandığını düşünmekteler. "Şimdiki aklım olsa, elime imkân verilse, şimdiki zamanda yaşasam, destekleyen olsa" gibi ifadelerle başlayan ve okuma – öğrenme, kendini geliştirme isteğini anlatan bu ifadeler bu yetişkinlerin öğrenme, eğitilme ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlere yönelik düzenlenecek kurslar içinde öncelik okuma- yazma kurslarına verilirse, buradaki okuma-yazma bilmeyen yetişkinler diğer kurslara da katılma şansını yakalayabilir. Çünkü eğer okur -yazarlık sorunu çözülmezse, yetişkin eğitimi etkinliklerine katılım da düşük olacaktır.

3. Sosyal- Kültürel Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular "Görevlinin verdiği formu bile dolduramadım!"

Bu başlık altında Eskişehir'e göç yoluyla gelerek kentin gecekondu bölgelerine yerleşen yetişkinlerin göç etme nedenleri, göç ettikten sonra karşılaştıkları güçlükler, umdukları yaşantıyı bulup bulamadıkları, göç ettikten sonra yaşantılarındaki olumlu ve olumsuz değişimlerin neler olduğu, kentlilere özgü davranışların ne kadarını edindikleri, günlük hayatta çeşitli konularda bilememekten kaynaklı sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları ve varsa sıkıntı yaşanılan konuların neler olduğunun bulguları ve bunların cinsiyete, ekonomik durumlarına göre değişip değişmediğinin yorumlanması yer almaktadır. Ayrıca bu başlık altında, araştırmada edilen bulgulara dayanılarak, görüşmecilerin sosyal-kültürel eğitim ihtiyaçlarının neler olduğu saptanmıştır.

Görüşülen yetişkinlerin hemen hemen hepsi köyden kente göç ettikleri ilk yıllarda çok sorun yaşadıklarını, kente uyum güçlükleri çektiklerini, özellikle maddi açıdan çok zorluk yaşadıklarını belirtmektedirler. Köyden kente göç ederek gelen ve kentin gecekondu bölgelerine yerleşen yetişkinlerden 36 yaşındaki kadın görüşmeci yaşadığı sıkıntıları şöyle ifade etmektedir:

> **Buraya geldiğimde bazı konularda sıkıntı yaşadım. Yaşam şartları ağır geldi. İyi bir yaşantım olmadı. Eğitim, sağlık gibi haklardan yeterince faydalanamadım. Geldiğim zaman iyi bir iş, iyi bir meslek edinmek isterdim. Çocuğuma böylece daha çok destek verirdim. Burada sağlığım da bozuldu. Köyde su, hava her şey temiz, stres yok. Sağlık problemi de olmuyor. (GK4)**

65 yaşındaki bir başka kadın da daha iyi bir yaşantı umuduyla Kars'tan Eskişehir'e göç etmiş ama o da umduğu yaşantıyı tam anlamıyla bulamamış, o da bu durumu şöyle anlatmaktadır.

> **Ben 16 yaşında evlendim. 15 yıl kadar Kars'ta yaşadık. Orada herkes kendi idaresini zor yapıyordu. Çok fakirdi bizim köy. Elinde bir parça ekmekle geziyorsun. Tarlamız, çayırımız yoktu. Oğlan burada çalışsın diye geldik. Burada da hiçbir şey yolunda gitmedi. Oğlan iyi bir iş bulamadı. Yeşil kartımız var ama gene aynı hesap, ilaca aynı parayı veriyoruz. Muayene parası alıyorlar, bazen para olmuyor, kaç gündür hastayım bak hastaneye gidemiyorum. (GK1)**

39 yaşındaki bir başka kadın görüşmeci de ilk geldiğinde yaşadığı zorlukları şöyle ifade etmektedir:

İlk geldiğimde çok zorlandım. Burada içme suyu yoktu. Çeşme uzaktaydı. Suyu eve ellerimizle taşıyorduk. Çok zordu her şey. Şimdi evlerde çamaşır makinesi, bulaşık makinesi her şey var. Köylerde de yaşantı rahat artık. (GK5)

29 yaşındaki bir başka kadın görüşmeci de köydeki yaşantısının daha iyi olduğunu ve kentte karşılaştığı güçlükleri şu sözlerle anlatmaktadır:

Köydeki yaşantım daha iyiydi. Orada kira verilmiyor, su sorunu yok. Bir elektrik, bir telefon parası veriyorlar. Orada yaşayanlar daha rahat. Şimdi köydekilerin çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, bilgisayarı, otomobili var. (GK2)

37 yaşındaki diğer bir kadın da köydeki yaşantısının buraya göre daha iyi olduğunu şöyle ifade etmektedir:

Oradaki yaşantımız daha iyiydi. Buraya çocukları okutmak için geldik. Köyde evin temelini attık, kendi evimiz olacaktı, ama burada kiraya geldik. Kiracılık çok zor. Burada stresli bir yaşantım oldu. Köyde daha rahat gezilebiliyor. Gece burada dışarı çıkamıyoruz. Köye göre burada insanlara karşı güvenim de azaldı. (GK8)

35 yaşındaki diğer bir kadın görüşmeci de Eskişehir'in köyünden çeşitli kentlere ve sonunda Eskişehir merkeze gelişini ve karşılaştığı güçlükleri şöyle anlatmaktadır:

Ben orta sondayken Eskişehir'e geldik. Babam öğretmen olduğu için geldik. İlk başta ben çok ağladım. Okulum değişti. Ben çok yalnızlık çektim. Abimle sürekli ağlardık. Babama "Niye getirdin bizi buraya?" diye sorardık. İlk geldiğimizde iki odalı bir evde, bodrum katında kaldık. Küçük ve karanlık bir yerdi. Burada liseyi bitirdim. Sonra dayımın butiğinde çalıştım, daha sonra da bir cıvata dükkânında çalıştım. Sonra evlendim eşimin tayini Ankara'ya çıktı. Ankara'ya alıştım, her şeyi kendim yapıyordum, her yere yalnız gidebiliyordum, tam her şeyi öğrendim, bu sefer Eskişehir'e geldik. Sonra bu sefer burada bocaladım. Ama şimdi her şeyi kendim yapıyorum. Burada köydeki gibi akrabalık, komşuluk ilişkilerim iyi değil. Köyde daha iç içesiniz. Geç de olsa istediğin yere gidebilirsin. On dakika bile bir yere gitmek insanı rahatlatır. Şehir hayatı sıkıcı oluyor. (GK13)

Görüşmeye katılan kadınların hemen hepsi ilk geldiklerinde çok zorluk yaşadıklarını ifade etmekteler. Köyden kente göç etmiş ve kente uyum güçlüğü yaşayan erkekler de kente ilk geldiklerinde zorlandıklarını ve bu zorlukların üstesinden gelmeye çalıştıklarını, zamanla doğru orantılı olarak şimdiki yaşantılarının biraz daha iyi olduğunu söylemektedirler. 55 yaşındaki bir erkek görüşmeci bu durumu şöyle ifade etmektedir:

1960'da askere gittim. Babam eğitmendi. Çocukları 3 yıl okutuyordu. Kütahya'nın köylerinde çalıştı. 30 yıl eğitmenlik yaptı. Ben askerden sonra şehre geldim. Köyde okul yoktu, lise yoktu. Çoluğum, çocuğum okusun diye geldim. Geldik, kiraya girdik. Burada bahçelerde hanımla birlikte ırgatlık yaptık. Sonra kum ocaklarında kum taşıdım. Sigortasız çalışıyordum. Yoktan var olmaya çalışmak hiç kolay değil. Hele bir de çocuğun olursa çok daha zor. Bir oda, bir mutfak bir yerde kaldık. Bir banyo ve tuvaleti vardı. Şimdi o günlere göre çok rahatız çok. Bu evi yaptırmadan önce küçük bir ev yaptırmıştım. Sonra ona ek olarak bu iki katlı evi yaptırdım. Üstte oğlum oturuyor. İkinci katı oğlum evlenirken yaptırdık. O eski ilk yaptırdığım yerde de kızım oturuyor. İlk geldiğimde sıkıntılar yaşadım ama yine de çok sıkıntı yaşadım diyemem. Çünkü çalışıp da yemek başka. Bir de ondan bundan ödünç alıp borçlanmadım. Ayağımızı yorganımıza göre uzattık. Kimse kapımıza borç için gelmedi. O nedenle çok sıkıntı yaşamadık diyorum. Biz durumumuza göre yaşadık. Ama tabi burada köye göre güvenimiz daha az insanlara karşı. Mesela köyde biri borç istese ağızdan çıkan söz senetti. Şimdi senetsiz güvenilmiyor kimseye. (GE16)

44 yaşında bir başka erkek görüşmeci de kentte umduğu gibi bir yaşantıyı bulamadığını şöyle ifade etmektedir.

Çocuklarıma güzel bir gelecek sunmak istedim, ama sunamadım. Yeterince gelir sağlayamadım. Köyde zor durumda kalınca herkes birbirini korur, burada öyle bir şey yok. Allah'a şükür kendime güvenimi kaybetmedim. Çalışırsam güvendeyim, çalışmazsam yine güvende değilim. Burada sağlık problemlerin arttı, stresli bir yaşantım oldu. Komşuluk, akrabalık ilişkilerim zayıfladı. (GE9)

46 yaşındaki bir erkek görüşmeci de Eskişehir'e geldiğinde yaşadığı zorlukları şöyle anlatmaktadır:

Babam Eskişehir'e geldiğimiz yıl öldü. Annem başka bir adamla evlendi, babalığımda bizi yetiştirme yurduna verdi. Yurt bizi çalıştırdı, ilkokuldan sonra bizi okula yollamadılar. Şehirde en önemli şey okumaktı, onu sağlayamadım. İyi bir işim olmadı. Askerden geldikten sonra kiremit fabrikasına işe girdim. Altı yıl kadar çalıştım. Daha sonra

sendika temsilciğine seçilemedim. İşten atıldım. Tazminat aldım. Sonra oto yıkamada çalıştım. Sosyal güvencesiz olarak çalıştım. Sonra SSK'dan isteğe bağlı emekli oldum. Şimdi çaycılık yapıyorum. Asgari ücretin altında alıyorum. Ama 15 gün çalışıyorum. Arkadaşla dönüşümlü çalışıyoruz. İyi bir yaşantım oldu diyemem. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra cezaevine girdim. On bir ay kaldıktan sonra çıktım. İşkence gördüm, ama kabul ettirilmeye çalışılan örgüt üyeliğini kabul etmedim. Kendimi güvende hissetmiyorum. Mesela Türkiye'de alevi olmak, devrimci olmak suç. Bu nedenle kente geldiğimde güvenlikle ilgili endişelerim arttı. (GE12)

40 yaşında başka bir erkek görüşmeci de Eskişehir'e ilk geldiğinde yaşadığı sıkıntıları şöyle anlatmaktadır:

İlk geldiğimizde çok sıkıntı çektik. Gecekonduda tuvaletsiz, doğru düzgün mutfağı olmayan yerlerde yaşadık. Burada çok yabancılık çektim. Uyum sağlayamadım şehre. Köye geri dönmeyi düşündük, ama iş nedeniyle burada kaldık. Çok stres yaşadık. Hastalık nedir bilmezdim. Burada karaciğer vb. rahatsızlıklar çıktı. (GE3)

42 yaşında bir diğer erkek görüşmeci de bu konuda şunları söylemektedir:

Eskişehir'e ilk geldiğimizde çok zorlandık, çok sıkıntı çektik. İyi bir yaşantım olmadı. Maddi durumum köydeki yaşantıma göre daha iyi değil. Ama kendi yağımızla kavrulmaya çalışıyoruz. Çok stresli değiliz, ama kendimi güvende hissetmiyorum. Çalıştığım işten her an atılma riskim var. Kamu sektöründe çalışsam daha güvenle yatacağım, sabah daha güvenle kalkacağım. (GE11)

67 yaşındaki bir başka erkek görüşmeci de Eskişehir'e köyden ilk geldiğinde yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

İlk geldiğimde nakliyatçılık yaptım, kamyonum vardı. Sonra iflas ettim. Hamallık yaptım, inşaat ustalığı yaptım. Ve isteğe bağlı emekli oldum. Buraya gelmeden önce oturacağım evi köydeyken kendim yaptım, sonra geldim buraya. Ev yönünden çok sıkıntım olmadı. Ama ekmek almak çok zor. Saf olacaksın. Hak ararsan, sosyal güvence istersen iş bulamazsın Türkiye'de. (GE15)

45 yaşındaki diğer bir erkek görüşmeci de bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

> **Çocuklarım üniversite okumalarına rağmen iş bulamadılar. Buraya çocuklarımız okusun diye geldik. Okudular ama işsizler. Bir de köydeki iletişim daha iyiydi. Gerçi burada da köyümüzün derneği var, kendi kültürümüze bağlı bir yer olduğu için şanslıyız. Bu dernek olmasa daha yalnız kalabilirim.**

Eskişehir'in, Kars'ın, Erzurum'un, Kütahya'nın köylerinden Eskişehir kent merkezine göç eden yetişkinler en çok "İyi bir iş sahibi olmak" için köyden kente göç etmişler. Bu cevabı takip eden diğer cevaplar ise verilme sıklığına göre çizelge 4'te gösterilmektedir.

Çizelge 4. Yetişkinlerin Kente Göçme Nedenlerini Gösteren Çizelge

Kente Göçme Nedenleri	**Sıklık**
İyi bir iş sahibi olmak	13
Çocukların eğitim olanaklarından faydalanmasını sağlamak için	12
Daha iyi bir yaşam sürdürmek için	11
Sağlık ve sosyal haklardan faydalanabilmek için	8
Sosyal, kültürel yönden burada daha çok olanak olduğundan	6
Atama, tayin gibi iş ile ilgili	5
Köyde arazi ve iş olmadığı için	2
Zengin olmak için	2
Geçim sağlayamadığım için	1
Evlilik nedeniyle	1

İyi bir iş sahibi olmak, çocuklara iyi bir eğitim aldırmak ve iyi bir yaşam sürdürme isteği yetişkinlerin köyden kente göç etme nedenlerinin başında yer almaktadır. Şehirde eğitim, sağlık, sosyal kültürel alanlardan daha rahat faydalanabilmek isteği de göç etme nedenleri arasındadır. Atama, tayin gibi yine iş nedeniyle gelenler ve köyde arazileri olmadığı için şehre göç edenler, hep aynı nedenle, iyi bir iş sahibi olma isteğiyle göç etmişlerdir.

Görüşülen yetişkinlerin hepsi kente ilk geldiklerinde çok ciddi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Köyden kente göç ederek kentin varoşlarına, gecekondu bölgelerine yerleşen, kendi imkânlarıyla başlarını sokacak bir barınak bulmaya çalışan, sağlıksız ve kötü koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu yetişkinler hayatta kalabilmek ve çocuklarına iyi bir gelecek sunabilmek her türlü zorluğa göğüs germişlerdir. Gecekondu bölgelerinde yaşayan, köyden kente göç edenlerin yaşadığı en temel sorunlardan olan, yabancılık çekme, uyum sağlayamama, sıkıntılı, stresli bir yaşam sürdürme, iyi bir iş sahibi olamama, yoksulluk ve benzeri sorunlar Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin de yaşadığı temel sorunlardandır. Erkekler hamallık, nakliyatçılık, kapıcılık, kum taşımacılığı, inşaat işçiliği vb. pek çok örgütsüz, sosyal güvencesiz işlerde çalışmışlar, bu yolla hayatta kalmaya çalışmışlar.

Yetişkinler, kente ilk geldikleri günlere göre daha iyi, daha rahat bir yaşantıya kavuştukları için hallerine şükretmektedirler. Çünkü şu andaki yaşantılarında çok daha kötüsünü görmüşler, çok daha kötüsünü yaşamışlardır. "Beterin beteri var" düşüncesiyle bugünkü durumlarına şükretmektedirler.

Yetişkinlere "göç ettikten sonra umduğunuz yaşantıyı bulabildiniz mi?" şeklinde yöneltilen soruya kadınların %50'si buldum derken, %50'si bulamadığını ifade etmektedirler. Erkekler de ise bu oran değişmektedir. Erkeklerin %37,5'i buldum derken %62,5'i umduğunu bulamadığını ifade etmektedir. Erkeklerde umduğunu bulamama oranının kadınlar göre yüksek oluşu, erkeklerin kente göç ederken daha büyük beklentiler içinde olduklarını göstermektedir. Yetişkinlerin bazıları "umduğum yaşantıyı çok şükür buldum", "Çok şükür iyiyim ama umduğumu da bulamadım", "şükür diyelim, bulduk diyelim" gibi şükür ifade eden cümleler kurmaları, aslında umduklarını tam olarak bulamadıklarını ama yine de çok kötü durumda olmadıklarını düşündüklerini göstermektedir.

Bu yetişkinler kente ilk geldiklerinde her ne kadar zorluk yaşasalar da çeşitli yollarla hayata tutunabilmişler. Yetişkinler, yaşadıkları sıkıntıları aktarırken bir yandan da hallerine şükretmeleri gerektiğini düşünmekteler. "Allah'a şükür çok kötü duruma düşmedik", "Çok şükür yine de bugünlere geldik", "Şükür ki kimseden borç istemek zorunda kalmadık", "çok şükür kendime güvenimi kaybetmedim", "Şükürler olsun

çocuklarımız okudu" vb. gibi cümlelerle ifade ettikleri gibi durumları ne olursa olsun, hallerine şükretme eğilimleri bulunmaktadır.

Ölümü görüp sıtmaya razı olmak bu olsa gerek. Mevcut düzenin sürmesi için kullanılan bu yöntem insanların yaşantılarında daha iyiye değil, daha kötüye bakarak hallerine şükretmelerini sağlamaktadır. Yoksulluk ve çeşitli sorunlarla boğuşan halkın sığınacağı tek güç tanrıları olduğu için "Allah'ıma şükürler olsun!" demektedirler. Marx'ın "Din halkın afyonudur" demesinin altında da bu gerçek bulunmaktadır. İnsanlar mevcut kötü hallerinden şikâyet etmeyerek, kanaatkâr olarak, haline şükrederek. isyan etmeyerek öteki dünyada mükafatlandırılacağına inanmaktadırlar. Bu da bu kişilerin bu dünyada hak aramasına engel olmakta, insanca yaşamanın bu dünyada da mümkün olduğunu düşünmemelerine neden olmaktadır.

Bu yetişkinlerden şehre göç ettikten sonra umduklarımı bulamadım diyenlere hangi konularda umduklarını bulamadıkları sorulmuştur. Yetişkinlerin bu soruya verdikleri yanıtlar çizelge 5'te görülmektedir.

Çizelge 5. Yetişkinlerin Kentte Umduklarını Bulamadıkları Konuları Gösteren Çizelge

Umduklarını Bulamadıkları Konular	Sıklık
İyi bir yaşantım olmadı	8
Eğitim olanaklarından yararlanamadım	7
Sağlık ve sosyal haklardan yeterince yararlanamadım.	5
İyi bir iş bulamadım	7
Yeterince gelir sağlayamadım	8
Sosyal kültürel aktivitelere katılamadım	8
Çocuklarım üniversite okudular ama iş bulamadılar	1
En önemlisi okumaktı onu sağlayamadım.	1

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin bir bölümü kente gelmeden önce hayal ettikleri yaşantı ile kentte yaşadıkları yaşantının örtüşmediğini, umdukları yaşantıya sahip olamadıklarını düşünmektedirler. Eğitim, sağlık, sosyal haklardan ve kültürel aktivitelerden yeterince faydalanamamış, iyi bir iş bulamamış, yeterince gelir

sağlayamamış, kısacası iyi bir yaşantıları olmamış. Çok büyük hayaller ve hedeflerle kente göç eden, hatta sınıf atlayacağını düşünen bu insanlar yaşadıkları olumsuzluklar karşısında hayal kırıklığına uğramışlardır. Ö. Şenyapılı'nın da 1981'de yayımlanan çalışmasında belirttiği gibi "… yürürlükteki temel üretim ilişkilerinin oluşturduğu toplumsal sınıflar arasında devinimde bulunmak söz konusu değil. Anamalcı düzende sınıf değiştirmenin olanaksızlığı her türlü kentlinin "yabancılaşmasına" yol açan birincil etmen. Her türlü çabasına karşın, giderek gelirinde artış olsa bile, temelde değişen bir şey olmadığını görmesi kentliyi sarsıyor.

Yetişkinlerin hala yaşadıkları sıkıntılar ve olumsuz değişimler çizelge 6'da görülmektedir.

Çizelge 6. Yetişkinlerin Kentteki Yaşantılarındaki Olumsuz Değişimleri Gösteren Çizelge

Kentteki Yaşantılarındaki Olumsuz Değişimler	**Sıklık**
Güvenlikle ilgili endişelerim arttı	9
Komşuluk, akrabalık ilişkilerim zayıfladı	10
Stresli bir yaşantım oldu	15
Kendime güvenimi kaybettim	1
Sağlık problemlerim arttı	13
İnsanlara güvenimi kaybettim	10
Toplum içine giremedim, insanlarla rahat konuşamadım	1

Yetişkinlerin kentte yaşadıkları olumsuz değişimler daha çok kent insanının karşılaştığı problemler. Tabi ki köydeki yaşantılarına göre daha stresli bir yaşantıları olmuş. Çünkü köyde küçük bir yerde yaşamak daha kolay. Eş, dost, akraba hep bir arada. Yardımlaşma, insani ilişkiler, samimiyet, güven duygusu daha yaygın. Şehirde stresli yaşantı nedeniyle sağlık problemlerinin de artmış olması normal. Komşuluk akrabalık ilişkilerinin zayıflaması da köydeki gibi görüşmelerin sık yapılamamasından, ev ziyaretlerinin daha seyrek bazen hiç yapılamıyor olmasından kaynaklanıyor. Şehirde yaşanan, hırsızlık, kapkaç, dolandırıcılık, cinayet vb. olaylar köyden kente

gelen yetişkinlerin güvenlik endişelerinin artmasına ve insanlara olan güven duygularını kaybetmelerine neden olmuştur.

Görüşmeye katılan yetişkinler yaşadıkları olumsuzlukların yanı sıra kente geldikten sonra olumlu değişimlerin de olduğunu belirtmektedirler. Yetişkinlere göç etmeden önceki yaşantılarıyla şimdiki yaşantıları arasında ne tür olumlu değişimler olduğunu saptamak amacıyla çeşitli sorular sorulmuştur. Yetişkinlerin bu soruya verdikleri cevaplar çizelge 7'de görülmektedir.

Çizelge 7. Yetişkinlerin Kente Göç Ettikten Sonra Kentteki Yaşantılarındaki Olumlu Değişimleri Gösteren Çizelge

Kentteki Yaşantılarındaki Olumlu Değişimler	Sıklık
Daha konforlu bir yaşantım var	14
Maddi durumum daha iyi	16
Daha iyi bir işim var	8
Kendimi daha güvende hissediyorum	14
Eğitim, sağlık vb. olanaklardan daha rahat faydalanabildim	13
Sosyal kültürel etkinliklere daha rahat ulaşabildim	10
Kendimi geliştirdim.	16

69 yaşında bir erkek görüşmeci olumlu bulduğu bir değişimi şöyle ifade etmektedir:

> **Kültürel etkinliklere burada daha rahat ulaştık, köye bakarak sinemaya falan gittik. Köyde yirmi kişiyle görüşüyorsam, burada en azından günde elli kişiyle görüşüyorum. Daha çok şey öğreniyorum. (GE15)**

40 yaşında lise mezunu bir başka erkek görüşmeci de bu konuda şunları söylemektedir:

> **Devlet garantisi olan bir işim var, maaşım var. Kendimi daha çok güvende hissediyorum. Okulumu da burada bitirdim. Güvenlik endişem yok. Eskişehir'de polise ulaşmak daha kolay. (GE3)**

65 yaşındaki bir başka erkek görüşmeci de olumlu bulduğu değişimleri şöyle anlatmaktadır:

Maddi durumum gayet tabi daha iyi. Köydeyken topraklar verimli değildi. Üründen fazla gelir elde edemiyorduk. Burada belediyede sular idaresinde mesai bitince, boş durmuyordum. Evlere gidip çeşme onarıyordum. Köyde olsaydım pek bir gelir elde edemezdim. (GE16)

46 yaşındaki bir erkek görüşmeci de bu konuda şunları söylemektedir:

Burada derneklere gidebiliyorum. Sinemaya gidebiliyorum. Mesela Yılmaz Güney'in filmi gelse giderim. Köyde böyle bir şansımız yoktu. (GE12)

35 yaşında bir kadın görüşmeci de şehirde kendini daha çok geliştirdiğini şöyle ifade etmektedir:

Burada daktilo, bilgisayar kursuna gittim, liseyi bitirdim, bir yıl açık öğretim işletme bölümünde gece derslerine gittim. Burada kendime güvenimi kazandım diyebilirim. (GK13)

39 yaşındaki bir kadın görüşmeci de kendine daha çok güveni geldiğini şöyle anlatmaktadır:

Köyde laf çok, burada hiç değilse kimseyi görmüyoruz, laf olmuyor, söz olmuyor. Kendimi de geliştirdim burada. Mesela televizyonda her şeyi öğrendim. Kendime daha çok güvenim var. Güvenini kaybetsen yaşayamazsın. Mesela her şeyi kendim yatırıyorum. Bir de hayat daha rahat burada, eskiden çamaşırı kazanlara koyar yıkardık, şimdi makinede yıkıyoruz. (GK5)

65 yaşındaki Kars'ın köyünden gelen bir başka kadın da bu konuda şunları söylemektedir:

Buradaki yaşantım köydekinden daha iyi, burada senin gibiler geliyor, yardım yapıyor. Oruç zamanı fitre veriyorlar. Köyde bir parça ekmek veren yoktu. Bir kimse kapını çalmazdı, herkes kendini zor idare ediyordu. (GK1)

36 yaşında başka bir kadın görüşmeci de olumlu gördüğü değişimi şöyle ifade etmektedir:

Köyde başörtü takmak zorunda kalıyordum. Burada rahatım, başımı açabiliyorum. En azından rahat rahat hareket edebiliyorum. Daha özgürüm. Mesela pantolon giyebiliyorum. İlk geldiğimde pantolon giyemedim. Ama şimdi rahatlıkla giyebiliyorum. Kendime güvenim arttı. Eskiden hiç konuşmazdım. Şimdi her konuda konuşabilirim. Ben çok çekingen birisiydim. Artık çekingenliğim de kalmadı. Çalıştığım okul ve okuldaki öğretmenler sayesinde çok değiştim. (GK4)

43 yaşındaki bir kadın görüşmeci de yaşantısındaki olumlu değişimi şöyle anlatmaktadır:

Çok şükür, çocuklar okudu. Kızım Anadolu lisesini kazandı, oğlum üniversitede. Ailemize de yardım ettik. Biz geldikten sonra eş, dost, akrabayı da getirdik. Çünkü buradaki yaşantı köyden daha iyi.

64 yaşında bir kadın görüşmeci de şehirde yaşamanın hayatını daha kolaylaştırdığını şöyle anlatmaktadır:

Köyde rençperlik yapıyorduk, hayat daha zordu. Köyde elektrik yoktu, lambayla oturuyorduk, televizyon radyo yoktu. Okuduğum öğretmenin evinde radyo vardı. Ona kulağımı verip dinlerdim. Acaba kaç günde geliyor bunların sesi derdim. Maddi durumum da daha iyi. Komşumun makinesinde örgü örmeyi öğrendim, kendimi geliştirdim, sonra örgücülük yaptım.

Köyden kente göç eden ve çeşitli zorluklarla karşılaşan görüşme yapılan yetişkinler yaşadıkları zorlukları köydeki yaşantılarına tercih etmektedirler. Çünkü kentte köye göre daha konforlu yaşantıları var, eğitim, sağlık, kültürel aktiviteler vb. olanaklardan daha rahat faydalanabilmişler, maddi durumları da köydeki yaşantılara göre daha iyi. Köyde arazilerinin olmayışı ya da toprakların verimsizliği de köyde gelir elde edememelerini başlıca nedenlerinden. Kentte düşük de olsa, gelir elde ediyor olmaları, olumlu bir değişim olarak değerlendirilmektedir. Yetişkinlerin çoğu kentte kendilerini geliştirmişlerdir. Özellikle kadın görüşmeciler kentte kendilerine güvenlerinin geldiğini söylemektedirler. Kentte köydeki geleneksel giyim tarzından ve feodal ilişkilerden uzakta olmaları onlara daha rahat hareket etme imkanı vermekte ve daha özgür olduklarını hissetmelerini sağlamaktadır. Kentte soba yerine doğalgaz kullanmaları, çamaşırları makinelerde yıkamaları televizyon, telefon vb. iletişim araçlarını kullanmaları yaşantılarına belli düzeyde bir konfor getirmiş ve bu yolla kentlilere özgü pek çok davranışı edinmişler. Bu yetişkinler kente ilk geldiklerinde zorluk yaşamışlar, ancak bu güçlüklerin üstesinden gelmeyi başarabilmişler ve şu anda köydeki yaşantılarına göre daha iyi bir yaşantıya sahipler.

Görüşmeye katılan yetişkinlere kentte günlük yaşantılarında bilmedikleri, beceremedikleri konular olup olmadığı sorulmuş. Bu soruya kadın görüşmecilerin %91,6'sı (11 kişi) sıkıntı yaşadığını belirtirken, %8,3'ü (1 kişi) sıkıntı yaşamadığını belirtmiştir. Erkeklerde ise sıkıntı yaşadığını söyleyenlerin oranı %62,5 iken, sıkıntı yaşamadığını söyleyenlerin oranı %37,5 (3 kişi). Günlük hayatta bilememekten, becerememekten kaynaklı sıkıntı yaşadığını belirten görüşmecilere, hangi konularda sıkıntı yaşadıkları sorulmuştur. Yetişkinlerin sıkıntı yaşadıkları konular çizelge 8'de görülmektedir.

Çizelge 8. Yetişkinlerin Kentte Sıkıntı Yaşadıkları Konuları Gösteren Çizelge

Sıkıntı Yaşanılan Konular	**Kadın**	**Erkek**
Sağlıkla ilgili konular	5	2
Beslenme ile ilgili konular	1	-
Çocukların bakımı ile ilgili konular	3	1
Çocukların eğitimi ile ilgili konular	8	4
Aile planlaması ile ilgili konular	-	-
Evlilik ile ilgili konular	1	-
Hastane, banka, postane vs. işleri yalnız yapamamak	4	2
Siyasetle ilgili konular	4	1
Dilekçe yazmak, form doldurmak vb. yazı işleri	5	2
Bilgisayarı kullanamamak	1	-
Bankamatikten para çekememek	1	-

Bulgular incelendiğinde günlük hayatlarında bilmemekten, beceremekten kaynaklı olarak kadınların erkeklere göre daha çok sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Erkeklerin ev dışında daha çok vakit geçirmeleri, kahveye, derneğe giderek bilgi alış verişinde bulunmaları, dışarı işleri genelde erkeğin yapıyor olması, kadının ise evde ev işleri ve çocuklarla ilgileniyor olması, erkeklerin kadınlardan daha çok, daha çabuk öğrenmelerinin nedenlerindendir. Bu nedenle erkekler kadınlara göre bilmemekten kaynaklı günlük hayatlarında daha az sıkıntı yaşamaktadırlar.

36 yaşında bir kadın görüşmeci bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Bazı konularda özellikle dilekçe yazmada zorlanıyordum. Artık öğrendim. Hastane işlerinde de çok zorlanıyordum. Deneye deneye, yapa yapa öğrendim. Siyasetle ilgili konuları da zamanla öğreniyorum. Eskiden normal telefonu kullanamıyordum, şimdi cep telefonu bile kullanıyorum, mesaj bile çekiyorum. Şimdi hepsini öğrendim. Ve bunları öğrendikçe keyif alıyorum. Bunları yapabiliyorum diyorum. Bir de çalışma hayatı çok değiştirdi beni. Okulda çalışırken üç yılda çok şey öğrendim. Üç yıl öncesine göre çok değiştim. Daha önce kimseyle konuşmuyordum, şimdi her konuda konuşabiliyorum. Okulda çalışmaya başlamadan önce iş bulma kurumuna gittim. Görevli bana sordu "ne mezunusun" diye. İlkokul deyince bir garip baktı. Form verdi. Görevlinin verdiği bir formu bile dolduramadım. "Ben bunu doldurmayı bilemem" dedim. "Elinden ne gelir?" dedi. "Temizlik, ütü, yemek" dedim. O da "Ben sana iyi bir iş bulurum" dedi. Hala bulacak! (GK4)

39 yaşında bir başka görüşmeci kadın da hastane işlerinde zorluk yaşadığını şöyle ifade etmektedir:

Hastane işlerini yaparken çok zorlanıyorum. Bilemediğimde görevlilere soruyorum onlar da kızıyorlar. Hastaneye gitmeyi hiç istemiyorum.(GK5)

65 yaşındaki bir erkek görüşmeci de hastane işlerini yaparken zorlandığını şöyle anlatmaktadır:

Hastane işlerinde zorlanıyorum. Çocuklar yardımcı oluyor. Biraz yaşlılık nedeniyle zorluk yaşıyoruz. (GE16)

46 yaşında bir başka erkek görüşmeci de bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

Çocuğun okuluyla ilgili, dersleriyle ilgili konularda sıkıntı yaşıyorum. Bir soru soruyor, cevabını bilemiyorum. Bilseydim, çocuğumun derslerine yardımcı olabilseydim çok iyi olurdu. Hastane işlerinde de zorlanıyorum. Ama bak siyasetle ilgili konularda kendime laf söyletmem, iyi bilirim. Yalnız, evde mesela Marx ile ilgili kitapları anlayamıyorum. Bir de bankamatikten para çekmeyi beceremiyorum, çekerken yardım alıyorum. (GE12)

En çok sıkıntı duyulan konuların başında “Çocukların eğitimi ile ilgili konular” yer almaktadır. “Dilekçe yazmak, form doldurmak vb. yazı işleri” gibi konular da bilememekten kaynaklı en çok sıkıntı yaşanılan konulardan. Görüşmeye katılan yetişkinlerin bazıları sağlık ile ilgili konularda da sıkıntı yaşamakta, hastane, postane vb. işleri yalnız başlarına yapamamaktadırlar. Siyasetle ilgili konularda da sıkıntı yaşadıklarını söyleyenler bulunmaktadır. Öte yandan görüşmecilerin çoğu siyasetle ilgilenmedikleri için bu konuda sıkıntı da yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Yetişkinlerin çoğu siyaseti bir ihtiyaç olarak görmemekte, hayatlarında olmasa da olacak bir kavram olarak değerlendirmektedirler. Ancak çocuklarının eğitimi ile ilgili konularda çok daha hassaslar. Çocukların derslerine yardımcı olamamak ya da bir soru sorduklarında cevap verememek yetişkinler için ciddi sıkıntı oluşturmaktadır. Aynı şekilde dilekçe yazmak, form doldurmak gibi konular da bilememekten kaynaklı sorunlar yaşamaktalar. Kimisi yaşlı olduğu için, kimisi karışık bulduğu için hastane işlerini tek başlarına yapamamaktalar. Sayıları az olmakla birlikte, bilgisayar kullanamamak, bankamatikten para çekememek gibi sorunlarda yetişkinlerin günlük hayatlarını zorlaştırmaktadır.

Görüşmeye katılan yetişkinlere toplumsal ve kültürel eğitim ihtiyaçlarına yönelik çeşitli kurs isimleri verilmiş ve eğer açılırsa bu kurslara katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Çizelge 9’da bu kursların isimleri ve yetişkinlerin bu kurslara katılma isteklerinin sıklığı verilmiştir.

Görüşmeye katılan yetişkinlerden sağlık besleme kursuna, çocuk bakım kursuna ve halk oyunları kursuna sadece kadınlar katılacaklarını belirtmişlerdir. Yemek yapma, çocuğa bakma erkek egemen toplumlarda sadece kadının işi olarak algılandığından bu tür kurslara sadece kadınlar ihtiyaç duymaktadırlar. Kadınlar halk oyunları ya da özellikle semah kursu açılırsa katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Mahallede yaşayanların bir bölümünün alevi vatandaşlardan oluştuğu göz önüne alınırsa, kadınların semah kursuna gitme istekleri, bu mahallede yaşayan kadınların kendi kültürlerini sürdürmek, kendi kültürlerini yaşamak istedikleri biçiminde yorumlanabilir.

Çizelge 9. Yetişkinlerin İhtiyaç Duyduğu Sosyal Kültürel Kursları Gösteren Çizelge

Sosyal Kültürel kurslar	Kadın	Erkek
İnsan ilişkileri ve aile içi iletişim kursu	2	5
Sağlık ve beslenme kursu	3	-
Çocukların bakımı ile ilgili bir kurs	2	-
Çocukların eğitimi ile ilgili bir kurs	5	4
Aile planlaması kursu	-	1
Sporla ilgili bir kurs	1 (yüzme)	-
Halk oyunları, Modern dans vb. kurslar	5 (semah ve halk oyunları)	-
Enstrüman kursu	1	1 (keman, bağlama)
Fotoğrafçılık, resim vb.	-	1

Yetişkinlerin aile içi iletişim ve insan ilişkileri kursuna katılma isteklerine bakıldığında; özellikle erkeklerin iletişim kurmada zorluk yaşadıklarını ya da daha iyi iletişim kurmak istediklerini göstermektedir. Erkeklerin bu kursa katılmak isteklerinin oranı, kadınlarınkine göre daha yüksektir. Bu durum aile içi iletişimde erkeklerin kadınlara göre daha çok zorlandığı şeklinde yorumlanabilir. Hem erkekler hem kadınlar çocukların eğitimi ilgili kursa yoğun ilgi göstermektedirler. Köyden kente göç etme nedenlerinin başında "eğitim olanaklarından faydalanmak" isteği vardı. "Çocukların eğitimi ile ilgili bir kursa" katılmak isteği de bu isteği tamamlar nitelikte bir kurstur. Anne ve babalar çocuklarını iyi bir şekilde eğitmek için kendilerinin de bir kursa gitmelerinin iyi olacağını, çocuklarına bu yolla daha çok destek olacaklarını düşünmektedirler. Çoğu ilkokul mezunu olan köyden kente göçmüş bu yetişkinler çocuklarının eğitimi konusunda yetersiz olduklarını düşünmekte ve bu nedenle böyle bir kurs açılırsa katılacaklarını belirtmektedirler.

Aile planlaması ile ilgili kursa kadınların hiç birinin, erkeklerinse sadece birinin ilgi duyması ve çocuk sayılarının az oluşu, yetişkinlerin bu konuda bilinçli olduklarını, böyle bir kursa ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. Spor kursuna, kadınlardan birisi bel fıtığına iyi geleceğini düşündüğü için, yüzme kursu olursa katılacağını belirtirken, erkeklerden de bir kişi bu kursa tekvando kursu açılırsa katılacağını belirtmiştir. Yetişkinler sporla ilgili kurslara katılmak istememeleri sporun hayatın bir parçası olarak algılanmamasından sporun lüks bir şeymiş gibi görülmesinden kaynaklanmaktadır.

Enstrüman kursuna kadınlardan birisi org kursu açılırsa katılacağını bildirirken, erkeklerden birisi keman, ikisi bağlama kursu açılırsa katılacaklarını belirtmişlerdir.

Yetişkinlerin bu kursların açılmasını istedikleri yerler ve ne sıklıkla istedikleri Çizelge 10'da görülmektedir.

Çizelge 10. Yetişkinlerin Kursların Açılmasını İstedikleri Yerleri Gösteren Çizelge

Kursların Açılmasını İstedikleri Yerler	Sıklık
Halk Eğitim Merkezlerinde	7
Okullarda	17
Halkevinde	6
Derneklerde	4
Hacı Bektaş Beli Kültür Derneği (Cem evi)	13
Sendikalarda	2
Evime yakın olan herhangi bir yerde	9

Yetişkinlerin katılmak istedikleri kursların açılmasını istedikleri yerlerin isteme sıklığına göre sırasıyla okullarda, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği (Cem evi), evlerine yakın olan herhangi bir yerde, halk eğitim merkezlerinde, halkevlerinde ve derneklerde.

Bu yerleri istemelerinin en önemli nedenleri evlerine yakın olması, güvenilir bir yer olması, uygun ortam bulacaklarını düşünmeleri ve maddi durumlarına buralar

uygun olduğu için. Özellikle, okul ve Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği evlerine yakın olduğu için, yol parası vermeyecekleri için istemekteler. Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'nin istenme nedenlerinden birisi de tanıdıklarını bulmaya gidiyor olması.

Yetişkinler kursa katılacakları yerlerin hem bütçelerine uygun olmasını, hem de uygun ortam bulabilecekleri, eş, dost, akrabanın da aynı yerde olacağını düşündükleri yerleri istemekteler. Sosyo ekonomik düzeyleri çok iyi olmadığı için bu kişiler yol parası vermeden yakın yerlerde kursa gitmek istemektedirler. Köyden kente göçüp aynı kaderi paylaşan bu yetişkinler katıldıkları kurslarda yalnız kalmak istememekteler. Bu kişiler köydeki samimi ilişkilerini burada da sürdürmekte hemşerileriyle birlikte hareket etmektedirler.

Görüşmeye katılan yetişkinlere kentlilere özgü davranışları ne kadar edindiklerini ölçmek amacıyla çeşitli ev eşyaları listesinden evlerinde olmayanları işaretlemeleri istenmiştir. Eşya listesi ve işaretlenme sıklığı çizelge 11'de görülmektedir.

Çizelge11.Yetişkinlerin Evlerinde Bulunmayan Eşyaları Gösteren Çizelge

Evde Bulunmayan Eşyalar	**Sıklık**
Televizyon	-
Çamaşır makinesi	-
Bulaşık makinesi	13
Elektrikli süpürge	3
Bilgisayar	8
DVD, VCD, Video	10
Video kamera	17
Cep telefonu	5
Koltuk takımı	4
Porselen yemek takımı	8
Mutfak robotu vb. küçük mutfak eşyası	6
Dijital fotoğraf makinesi	17
Otomobil	12

Görüşmeye katılan yetişkinler köyden kente göç ettikten sonra önce başlarını sokacak bir barınak sağladıktan sonra yavaş yavaş kentlinin tüketim alışkanlıklarını edinmişlerdir. Görüşmeye katılan bütün yetişkinlerin evinde televizyon ve çamaşır makinesi bulunmaktadır. Hemen hepsinin evinde elektrikli süpürge, koltuk takımı, mutfak robotu gibi mutfak eşyaları bulunmaktadır. Hatta bazı evlerde listedeki eşyaların tamamı bulunmaktadır. Yetişkinlerin çoğu cep telefonunu sıradan bir eşya olarak kullanmaktadırlar.

Ö. Şenyapılı'ya göre, kente göçen köylüler, kentlinin tüketim normlarına ayak uyduruyorlar kısa sürede. Benimsedikleri tüketim normları, bir anlamda, "kentlileştikleri" sanısını uyandırıyor. (Ö. Şenyapılı, 1981)

Şenyapılı'nın da belirttiği gibi bu yetişkinler her ne kadar kentliler gibi evlerine kentlilere özgü eşyaları koysalar da kentle tam anlamıyla bütünleşememekteler. Çünkü kendi bildikleri, tanıdıkları çevrenin dışına çıkmak istemiyorlar. Kurların açılmasını istedikleri yerler yine mahalle içinde, bildik tanıdık, güvenilir bir yer. Mahallenin dışında çok iyi bilmedikleri yerlere gitmek istemiyorlar.

Sosyal-Kültürel hayatlarını anlamak ve sosyal- kültürel ihtiyaçlarının neler olduğunu saptamak amacıyla boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri sorusu yöneltilmiştir. Ulaşılan bulgular çizelge 12'de görülmektedir.

Boş zamanlarında da komşulara ziyarete gidiyorlar, kadınlar kendi eş, dost, akrabalarıyla kurdukları günlerde geleneksel böreklerini açıp, çaylarını içiyorlar. Erkekler kendi köylerinin derneklerinde buluşuyor ya da mahalledeki kahveye gidiyorlar. Buralarda hem kendi hemşerileri ile bir arada oluyorlar hem de okey, iskambil kâğıdı gibi oyunlarla vakit geçiriyorlar

Çizelge 12. Yetişkinlerin Boş Zaman Etkinliklerini Gösteren Çizelge

Boş Zaman Etkinlikleri	Kadınlar	Erkekler
Televizyon seyrederim	12	6
Gazete okurum	4	6
Kitap okurum	2	2
İnternete girerim	-	1
Örgü örerim	11	-
Komşuları ziyarete giderim	9	6
Kahveye giderim	-	5
Sinema, tiyatroya giderim	3	2
Ev temizliği, yemek vs. yaparım	1	-
Köy derneğine giderim	-	5
Parti çalışmaların katılırım	-	1
Ek iş yaparım (inşaat, şoförlük)	-	1
Spor yaparım	-	1
Evin gerekli işlerini yaparım (odun kırmak, tamir, tadilat vb.)	-	2
Cümbüş çalarım	-	1

En çok yapılan boş zaman etkinliği televizyon izlemek. Araştırma bulgularına bakıldığında kadınların erkeklere göre daha çok televizyon izlediği anlaşılmaktadır. Erkekler boş zamanlarında kahve ya da dernekte vakit geçirirken, kadınlar boş zamanlarında evde televizyon izlemekteler. Sadece kadınlara özgü olan boş zaman etkinliği ise örgü örmek. Sinema ve tiyatroya gitme oranı erkeklerde de, kadınlarda da oldukça düşük. Yetişkinler kentin sunduğu tiyatro, sinema gibi etkinliklere katılmamaktalar. Kadın görüşmecilerden sinemaya gittiğini belirtenler, çocuklarının ya da torunlarının isteği üzerine ayda ya da yılda bir kez gittiklerini belirtmişlerdir. Yetişkinler sinema, tiyatro gibi etkinliklere ekonomik yetersizliklerin de etkisiyle gidememekteler.

Bu bulgular köyden kente göçmüş gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin, içlerine kapanık bir nüfusu oluşturduklarını, kentin öteki kesimlerinde yaşayan nüfusla bütünleşmediklerini gösteriyor.

Ö. Şenyapılı bu konuda şunları söylemektedir:

> Kökende kentlerin, yalnızca eğlenme – dinlenme fırsatları bulundurmasından değil, kırda bulunmayan kurum, kuruluş, örgütler vb. içermesi, hizmetler sunması dolayısıyla, kır nüfusunun "kentin çekiciliği"ne kapılarak göçtüğü yolundaki savın sunduğu fırsatlar, hizmetler, kolaylıklar vb. genellikle kullanılmıyor, kullanılamıyor. Kullanılamaması doğal. Kullanabilmesi, ekonomik yeterliğe kavuşmaya bağlı. Kentteki gerçek fırsat tarımdan karnını doyurma olanağını yitirmiş nüfusa aç kalmamasını sağlayacak tarım dışı bir işin bulunması. Göçenler böyle bir iş bulabilme fırsatı bulunduğu için göçüyorlar. Oysa çoğunluğun bulduğu işten elde ettiği gelir, kentle bütünleşmesine, kent yaşantısını paylaşmasına yetmiyor. Ekonomik güçsüzlük, kentle uyum kurmakta da güçsüz bırakıyor yığınları. (Şenyapılı, 1981).

Şenyapılı'nın da belirttiği gibi ekonomik gelir düzeyleri ancak barınma, yemek, içmek, eğitim, sağlık vb. temel ihtiyaçları karşılamaya yeten, hatta bazen yetmeyen bu yetişkinler kentin sunduğu sinema, tiyatro vb. etkinliklere katılamamakta, kentle bütünleşememekteler.

Görüşmeye katılan yetişkinlere ülkemizde ve dünyada olan olayları, gelişmeleri nereden takip ettikleri sorulmuştur. Çizelge 13'de yetişkinlerin haberlere ulaşmada kullandıkları kaynaklar ve kullanılma sıklıkları görülmektedir.

Çizelge 13. Yetişkinlerin Haberlere Ulaşma Kaynaklarını Gösteren Çizelge

Haber Kaynakları	Kadınlar	Erkekler
Televizyon	12	8
Gazete	7	6
İnternet	-	1
Tanıdıklar	6	3
Dergiler	-	1

Gültepe Mahallesinde oturan yetişkinlerin hem kadınlar hem erkekler olmak üzere tamamı yani %100'ü ülkede ve dünyada olan gelişmeleri televizyondan takip

etmekteler. Bunu sırasıyla %65 ile gazete okuyarak, %45 ile tanıdıklardan seçenekleri takip etmektedir. %5'i internet kullanarak, %5'i de dergi okuyarak güncel gelişmeleri takip ettiklerini belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan yetişkinler güncel olayları en çok televizyon kanalıyla takip etmekteler. Televizyon ulaşılması, izlenmesi dinlenmesi en kolay iletişim aracı olduğundan buradaki yetişkinler tarafından da habere ulaşmada kullanılan araçlar içinde ilk sırada yer almaktadır. %45 gazete okuma oranı aslında iyi kabul edilebilecek bir oran. Türkiye genelinde gazete okuma alışkanlığının düşük olduğunu dikkate alırsak, çoğu ilkokul mezunu olan bu yetişkinlerin gazete okumaları kentin sunduğu bu imkânı kullanabildikleri anlamına gelmektedir ve iyi bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Öte yandan güncel gelişmeleri dergilerden ve internetten takip ediyorum diyenlerin oranındaki düşüklük dikkat çekicidir. Yetişkinlerin çoğu bilgisayar kullanmayı bilmediğinden, interneti iletişim, haberleşme aracı olarak kullanmamaktalar. İnternet aracılığı ile habere ve bilgiye ulaşmanın çok kolaylaştığı günümüzde bu yetişkinlerin teknolojik gelişmeleri yakalayamadıkları, çağa ayak uyduramadıkları anlaşılıyor. Dolayısıyla bu bulgulara dayanılarak yetişkinlerin kente uyum sürecini tamamlayamadıkları, kentle tam olarak bütünleşemedikleri sonucuna varılabilir.

4. Mesleki Eğitim İhtiyacı "Hem bir becerim yok hem de ev işleri ve çocuklarla ancak ilgileniyorum."

Bu bölümde yetişkinlerin iş ve meslek sahibi olma durumları incelenmiştir. Ayrıca çalışmayanların çalışmama nedenleri araştırılmış ve bulunan bulguların cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediği yorumlanmıştır. Yetişkinlere mesleki ve beceri kazandıracak, gelir getirecek kurslara katılma istekleri ve ihtiyaçları olup olmadığı sorulmuş ve ilgileri araştırılmış, katılınmak istenilen, ihtiyaç duyulan kursların cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediği incelenmiş ve Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin mesleki eğitim ihtiyaçları saptanmıştır.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlere meslekleri sorulmuştur. Yetişkinlerin mesleklerine ait bilgiler çizelge 14'te görülmektedir.

Çizelge 14. Yetişkinlerin Mesleki Bilgilerini Gösteren Çizelge

İş ve Çalışma Durumu		Sıklık	
		K	E
Memur (657'ye tabi)		-	2
Memur (Sözleşmeli)		-	-
Devamlı İşçi		-	2
Sözleşmeli İşçi		-	-
Mevsimlik İşçi		-	-
Esnaf		-	-
Serbest Meslek	Okulda Temizlikçi (Sigortasız)	1	-
Emekli		-	4
Ev Kadını		11	-
TOPLAM		12	8

Görüşmeye katılan 20 kişiden 9'u bir işte çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çalışmayanların tamamını ev hanımları oluşturmaktadır. Kadınlardan çalıştığını belirtilen (GK4) kadın görüşmeci ise sigortasız ve asgari ücretle bir okulda temizlikçi olarak çalışmaktadır. Erkeklerden 2'si 657'ye bağlı devlet memuru iken, 2'si de fabrikalarda işçi olarak çalışmaktadırlar. Erkek görüşmecilerden 4 kişi ise emekli olduklarını belirtmişlerdir. Emekli olanların sadece birisi belediyeden emekli olduğunu belirtmiş, diğer üçü ise isteğe bağlı olarak SSK'dan emekli olduklarını ifade etmişlerdir. Emekli olanlardan birisi köyünün derneğinden hala çaycılık yaparak gelir elde ettiğini belirtmiştir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerden işsiz olanların tamamını kadınların oluşturması, kırsal kesimde süren, erkek egemen topluma özgü olan kadının yeri evidir, düşüncesinin sürüyor olmasındandır. Evinin işini yapmak, yemek yapmak, çamaşır, bulaşık yıkamak, çocukların bakımı ile ilgilenmek kadının işidir, öte yandan eve gelir getiren erkektir, erkeğin birinci görevi de budur. Bu düşünce kırsal kesimde olduğu gibi, köyden kente göçen aileler de değişikliğe uğramamış.

Erkeklerden 657'ye bağlı devlet memuru statüsünden çalışan kişilerden biri MEB'na bağlı bir okulda hizmetli olarak çalışmakta, diğeri ise valilikte makam şoförlüğü yapmaktadır. Devamlı işçi olarak çalışan yetişkinlerden birisi Pepsi fabrikasında çalışmakta, diğeri organizede Arçelik yan sanayisinde çalışmaktadır. Emekli olanlardan birisi belediyeden işçi emeklisi olurken, diğerleri çeşitli işlerde çalıştıktan sonra SSK'dan isteğe bağlı emekli olmuşlar. Gültepe Mahallesi'nde görüşmeye katılan yetişkinlerin hiçbiri üst düzey görevlerde yer almazken, bir bölümü yardımcı hizmetler sınıfında memurluk yapmaktadırlar. Emekli olanlardan bazıları çaycılık, tesisat, onarım işlerini ek iş olarak yapmakta memurlar da tatil günlerinde boya, badana vb. işler yaparak ek gelir elde etmektedirler. Bu bulgular bize gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin gelir düzeylerinin yaşamlarını sürdürmelerine yetmediğini göstermektedir. Ve bu da bu bölgede yaşayanların kentin alt gelir düzeyi oluşturan yoksul kesimleri olduğunu göstermektedir. Görüşmeye katılan yetişkinlere eşlerinin yaptıkları işler sorulmuştur. Yetişkinlerin eşlerine ait bulgular çizelge 15'te görülmektedir.

Çizelge 15. Yetişkinlerin Eşlerinin Mesleki Bilgilerini Gösteren Çizelge

Meslekler	**Sıklık**	
	Kadınların Eşleri	**Erkeklerin Eşleri**
Memur (657'ye tabi)	1 (Öğretmen)	-
Memur (Sözleşmeli)	-	-
Devamlı İşçi	2	1
Sözleşmeli İşçi	3	-
Mevsimlik İşçi	1 (inşaat işçisi)	-
Esnaf	1 (Kamyon şoförü)	-
Serbest Meslek	1 (Kapıcı)	-
Emekli	-	-
Ev Kadını	-	7
Eşi Vefat Etmiş	1	-
İşsiz	2	
Toplam	12	8

Görüşmeye katılan yetişkinlerin eşlerinin iş ve çalışma durumlarına bakıldığında kadın görüşmecilerin eşleri çoğunlukla (6 kişi) devamlı, sözleşmeli, mevsimlik işçi olmak üzere işçi statüsünde çalışırken, biri kamyon şoförü, biri kapıcılık yapmaktadır. 12 kadın görüşmeciden sadece birinin eşi öğretmen olarak çalışmakta, iki kadın görüşmecinin eşi ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Erkek görüşmecilerin eşlerinden sadece birisi devamlı işçi olarak çalışırken, geri kalanı ev hanımı olarak işsizler grubunda yer almaktadır. Bu tabloya ve elde edilen bulgulara bakıldığında, gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin özellikle kadınların işsiz olduğu görülmektedir. Yetişkinlerden erkeklerin çalıştığı işler ise, devamlı işçilik ve öğretmenlik dışındaki diğer işler de (mevsimlik işçi, sözleşmeli işçi, kapıcı, kamyon şoförlüğü vs.) güvencesiz, yarın ne olacağı belli olmayan, sabit gelir getirmeyen örgütsüz işler. İyi bir iş sahibi olma, iyi bir gelir elde etme, geleceklerini güvence altına alma hayaliyle köyden kente göç eden, gecekondu bölgelerine yerleşerek hayata tutunmaya çalışan bu kişiler kentte umduklarını bulamamaktalar ve kentin yoksul kesimini oluşturmaktadırlar.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlere evlerine giren aylık toplam gelirleri sorulmuştur. Yetişkinlerin gelir düzeyleri çizelge 16'da görülmektedir.

Çizelge 16. Yetişkinlerin Gelir Düzeylerini Gösteren Çizelge

Aylık Toplam Gelir	**Sıklık**
Hiç Gelirimiz Yok	1
500 YTL'den az	1
500 – 1000 YTL	11
1001 – 1500 YTL	4
1501 – 2000 YTL	2
2001 YTL'den çok	1

Araştırmaya katılanlardan 11 kişi eve giren toplam gelirlerinin 500-1000 YTL arasında olduğunu, 4 kişi 1001-1500 YTL arasında olduğunu 2 kişi 1501-2000 YTL arasında olduğunu belirtmişlerdir. 1'er kişi de 2001 YTL'den çok, 500 YTL'den az ve hiç gelirimiz yok şeklinde cevaplar vermişlerdir.

2008 yılında asgari ücret brüt 638,7 iken, 1 Ocak 2009 yılında % 4'lük zamla asgari ücretlinin maaşında 25, 25 YTL artış sağlanacak ve yeni asgari ücret 664,25 olacaktır. (www.sol.org.tr). Bulgulara bakıldığında katılımcıların çoğunun aylık gelirleri ya asgari ücret düzeyinde ya da biraz üzerindedir. İşsizliğin yoğun olarak görüldüğü gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinler asgari ücretli işlerde karın tokluğuna çalışmakta, hatta düzenli bir iş bulabildikleri için şükretmektedirler. 2008 yılında Kesk Araştırma Merkezinin yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre 4 kişilik bir ailenin açlık sınırı 730 YTL olup, yoksulluk sınırı ise 2.310 YTL olarak belirlenmiştir. (www.kesk.org.tr).

Bu verilere göre, 1001–1501 YTL arası geliri olan aileler ise yoksulluk sınırının altında yaşamaktadırlar. Açlık sınırının altında yaşayan hiç geliri olmadığını belirten aile, belediyenin aş evinden gelen yemeklerle karınlarını doyurabilmekte, 500 YTL'den az geliri olduğunu belirten aile ise, ev babalarının olduğundan ev kirası vermemekteler ve hayata tutunabilme şansını yakalamaktadır.

Evlerine giren toplam geliri 2001 YTL'den çok olduğunu belirten yetişkinin eşi de çalışmakta, ancak bu şekilde iki kişinin maaşının toplam 2001 YTL üzerine ulaşmaktadır ve 20 kişiden sadece 1 katılımcının geliri insanca yaşamaya yetecek düzeydedir. 2000 YTL altında gelirle geçinmeye çalışan bölge halkının çoğu ya yoksulluk sınırının altında ya açlık sınırında, ya da açlık sınırının altında yaşamaktadırlar. Gültepe Mahallesinde yapılan bu araştırma, dünyayı sarsan 2009 ekonomik krizinin Türkiye'yi de etkilemesinden daha önce yapıldığından, görüşmeye katılanların çoğunun bu krizden sonra kendisi ya da eşi işten çıkarılmış, gelir düzeyleri çok daha düşük seviyelere inmiştir. Bu sonuçlar bize gecekondu da yaşayanların ciddi anlamda ekonomik sıkıntılar yaşadığını göstermektedir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerden çalışmayanlara çalışmama nedenleri sorulmuş ve çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular çizelge 17'de yer almaktadır.

Çizelge 17. Yetişkinlerin Çalışmama Nedenlerini Gösteren Çizelge

Bir işte çalışmama nedenleri	Sıklık
Bir işte çalışmak için herhangi bir becerim yok	3
Çalışabileceğim işlerde verilen ücreti düşük buluyorum	1
Çalışabileceğim işlerin sosyal güvencesi yok	-
Aile, eş ve çevre baskısı nedeniyle çalışmıyorum	5
Ev işleri ve çocuklarla ancak ilgileniyorum	5
Çalışma ihtiyacı hissetmiyorum	-
Vaktim yok	-
Eve gelir sağlamak erkek işidir	-
İş arıyorum ama bulamıyorum	2
Sağlık nedeniyle	2

Görüşmeye katılan yetişkinler içinde sadece kadınlardan toplam 11 kişi çalışmadığını belirtmiş.

Görüşmeye katılan görüşmecilerden bir kadın çalışmama nedenini şu sözlerle anlatmıştır:

Eşim izin vermez. Doğunun erkekleri kadınları kıskandıkları için çalıştırmazlar. (GK20)

Bir başka görüşmeci kadın da çalışmasını oğlunun istemediğini şöyle ifade etmiştir:

Önceden hep sobalı evlerde oturuyorduk. Oğlum çalışmamı istemedi, "biz okuldan gelince soğuk eve mi geleceğiz? Perişan oluruz, zorluk çekeriz" dedi. Oğlum istemediği için çalışmadım. Yoksa çalışırdım. (GK13)

Görüşmeci bir diğer katılımcı ise çalışmamasını sağlık nedenlerine bağlamakta ve şunları söylemektedir:

Eskiden burada, tarlalara bahçelere giderdim, patates, soğan toplardım. Yine giderdim, ama dizim böyle gidemem. Zaten zor yürüyorum, işe nasıl gideyim, gidemem. (GK1)

Bir başka görüşmeci de çalışmayı denediğini ancak sağlık nedenleriyle çalışamadığını şöyle anlatmıştır:

Ev işlerimi ancak yapabiliyorum, çocuklarla da ancak ilgileniyorum. Sağlığım da müsait değil. Bel fıtığım var. Birkaç kez ev temizliğine gittim. Çok zor geldi. Bir daha gitmedim .(GK8)

Başka bir görüşmeci de çalışmasını oğlunun istemediğini şöyle anlatmaktadır:

Hem bir işte çalışmak için becerim yok hem ev işleri, çocuklar, yemek ile ancak ilgilenebiliyorum. Oğlum da çalışmamı istemiyor. Çalışmama izin vermiyor. (GK19)

Görüşmecilerden bir diğeri de çalışmamasını yaş ve eğitim düzeyine bağlıyor:

Aslında iş arıyorum, ama bulamıyorum. Ya yaşı ya da eğitim düzeyini sorun ediyorlar. Belki bir işte başlayacağım, geçen hafta görüştüm. 330 YTL ev temizliğine gideceğim. SSK'sı yok. Güvencesiz bir iş, ama mecbur çalışacağım. (GK17)

Bir başka görüşmeci de çalışmama nedenini şöyle anlatmaktadır:

Bir ara bulaşıkçılık yaptım lokantanın birinde. Ama sonra eşim izin vermedi. Şimdi de ara sıra ev temizliğine gidiyorum. (GK6).

Başka bir görüşmeci de çalışmama nedenini yaşına ve sağlık nedenlerine bağlamaktadır:

Sağlık nedeniyle çalışmıyorum. Bir de yaşım gereği çalışamam. Gençliğimde olsa imkânlar çoktu. Şimdi üniversite bitirenler dışarıda. İş bulamıyorlar. Ben nasıl bulayım.(GK18)

Bir diğer görüşmeci de çalışmamasını şöyle açıklamaktadır:

Eskiden şuradaki okula temizlikçi olarak gireyim dedim. Evde küçük çocuklar olduğu için çalışamadım. Şimdi de yaşım geçti. Çalışamam. Zaten bir ev temizliği yapabilirim. Onu da ben istemem. Yazın köye nohut yolmaya gidiyorum. Irgatlıktan 15–20 lira günlük alıyorum. (GK5)

Görüşmeye katılan görüşmecilerden herhangi bir işte çalışmadığını belirtenlerin tamamı kadın. Yetişkinler çalışmama nedenleri olarak şu nedenleri

belirtmişlerdir: Aile, eş ve çevre baskısı (5 kişi), ev işleri de çocuklarla ancak ilgilenilmesi (5 kişi), bir işte çalışmak için herhangi bir beceriye sahip olunmaması (3 kişi), çalışılabilecek işlerde ücretin düşük bulunması (1 kişi), iş arayıp bulunamaması (2 kişi) ve sağlık nedenleri (2 kişi).

Görüşmecilerin de belirttikleri gibi kadınların ev işleri ve çocuklarla ilgileniyor olması nedeniyle ve eş, aile, çevre baskısı nedeniyle çalışmamaları "Kadın çalışmaz, kadının yeri evidir" gibi köy ve kıra ait düşüncelerin hala hüküm sürdüğünü göstermektedir. Gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin kentleşme sürecinde karşılaştıkları bu eksiklik ataerkil bir toplum oluşumuzun sonuçlarındandır. Görüşmecilerin de ifade ettiği gibi çalışmalarına, eşlerinden önce oğulları karşı çıkmaktadır. Bu erkek egemen düşüncenin etkisinin yanı sıra, kadınlardan bazıları da (2 kişi) iş aradığını fakat bulamadığını belirtirken, bir bölümü de (3 kişi) bir işte çalışmak için herhangi bir beceriye sahip olmadığını belirtmektedir. Köyden kente göçmüş kadınların hemen hemen hepsinin yapabileceği işler, ev, okul temizliği, bulaşıkçılık, yemek yapmak vb. işler. Kadınlar bu işler dışında yapabilecekleri herhangi bir iş olmadığını, işlerin gerektirdiği beceriye sahip olmadıklarını düşünmektedirler.

Görüşmecilerden yalnızca 1 kişinin "çalışabileceğim işlerde verilen ücreti düşük buluyorum" seçeneğini çalışmama nedenleri arasında göstermesi ve çoğunluğun bu seçeneği çalışmama nedenleri arasında saymaması gecekondu bölgelerinde yaşayan, herhangi bir becerisi olmayan, herhangi bir güvencesi olmayan bu insanların, iş bulsalar verilen ücrete bakmadan çalışabileceklerini göstermektedir. Kadınlardan ilkokul mezunu olan görüşmecilerden birisi (GK4) bir okulda sigortasız, asgari ücretin altında çalışmakta, iş bulduğu için haline şükretmektedir. Bu bulgu bize gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin, özellikle kadınların, iş bulduklarında şükrettiklerini, işten atılmamak için de verilen ücrete razı olduklarını göstermektedir. Buna rağmen Gültepe Mahallesi'nde yaşayan bu kadınların çoğu çalışamamaktadır. Bu bulgulara dayanarak "çalışmak isteyene iş çok" cümlesinin Gültepe Mahallesi'nde ve gecekondu bölgelerinde geçerli olmadığını söyleyebiliriz.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan ve görüşmeye katılan kadınlara çeşitli kurs ve eğitim programlarının adları söylenmiş ve bunlardan katılmak istedikleri ya da ihtiyaç

duydukları kurslar sorulmuş. Bu soruların bir bölümü Sosyal-kültürel eğitim ihtiyaçlarına denk düştüğünden bazı kurslar ve eğitimler bu araştırmanın önceki sayfalarında, “Sosyal-Kültürel Eğitim İhtiyacı” adlı başlık altında incelenmiştir. Bu bölüm Mesleki Eğitim İhtiyaçları ile ilgili olduğu için, beceri kazandıracak ve gelir artırıcı kurslar da bu bölümde incelenmiştir. Yetişkinlerin ihtiyaç duydukları kurslar ve bu kursların erkek ve kadın görüşmecilere göre ihtiyaç duyulma sıklığı çizelge 18’de görülmektedir.

Çizelge 18. Yetişkinlerin İhtiyaç Duydukları Kursları Gösteren Çizelge

Kurs/Eğitim Programı Adı	**Sıklık**	
	Kadın	Erkek
Yabancı Dil	1	2
Bilgisayar	5	3
Mesleki Beceri Kazandıracak Kurslar	12	2
Gelir artıracak herhangi bir kurs	8	4

Görüşmeye katılan yetişkinlerden 12 kadın görüşmeci mesleki beceri kazandıracak kurslar açılırsa katılmak istediklerini belirtirken, 2 erkek görüşmeci de mobilyacılık gibi kursların açılması durumunda, bu kurslara katılabileceklerini belirtmişlerdir. 8 kadın görüşmeci ise kolye yapımı gibi gelirimin artmasını sağlayacak bir kursa katılırım derken, 4 erkek görüşmeci de arıcılık, hayvancılık, tarım ile ilgili bir kurs açılırsa katılmak isterim demişlerdir. Kadınların büyük bir kısmı ve erkeklerin de çoğunluğu mesleki beceri kazandıracak ve gelirin artmasına katkı sağlayacak kurslara katılmak istemektedirler. Bu durum kadınların bir beceriye sahip olmak ve aile ekonomisine katkıda bulunmak istediklerini göstermektedir. Önceki sayfalarda herhangi bir beceriye sahip olamadıklarından meslek sahibi olamadıklarını belirten kadınlar, bu kurslar yoluyla çeşitli beceriler edinmek istemektedirler. Erkekler ise bu kurslar yoluyla hem beceri kazanmak hem de mobilyacılık vb. ek işler yaparak gelir düzeylerini artırmak istemektedirler. Çünkü gelir düzeyleri, daha önce de belirtildiği gibi ya açlık sınırında ya da yoksulluk sınırının altında.

Ayrıca 1 kadın ve 2 erkek görüşmeci yabancı dil öğrenmek isterken, 5 kadın ve 3 erkek görüşmeci de bilgisayar öğrenmek istemektedirler. Bu da köyden kente göç eden yetişkinlerin bazılarının kendilerini geliştirmek istemeleri, kente uyum sağlamaya çalışmaları olarak açıklanabilir. Aynı zamanda yabancı dil ve bilgisayar bilmek kendilerine iş bulmada avantaj sağlayacak nitelikler olduğundan, biraz daha kendine güveni olan yetişkinler bu kurslar açılırsa, katılacaklarını belirtmişlerdir.

5. Yurttaşlık Ve Siyasal Eğitim İhtiyacı "Televizyonda yürüyüş yapanları, ellerini yumruk yapıp bağıranları merak ediyorum!"

Bu başlık altında, Gültepe Mahallesinde yaşayan yetişkinlerin yurttaşlık hak ve sorumluluklarını bilip bilmedikleri, siyasal bilinçlilik düzeyleri, siyasal haklarının farkında olup olmadıkları incelenmiştir. Görüşmeye katılan yetişkinlerin verdikleri cevaplara göre bulgular değerlendirilmiş ve bulunan bulguların cinsiyete göre değişip değişmediği yorumlanmıştır.

Görüşülen yetişkinlere politik örgütlenme düzeylerinin saptanması amacıyla "herhangi bir sivil toplum kuruluşu ya da örgütte faal olarak görev alıp almadıkları" sorulmuştur. Kadınların hiçbiri herhangi bir örgüte ya da sivil toplum kuruluşuna üye olmadığını belirtmişlerdir. Bu soruya erkeklerden 7 kişi olumlu cevap verirken 1 kişi olumsuz cevap vermiştir. Soruya olumlu cevap verenlere, aktif olarak görev aldıkları örgütün adı sorulmuştur. Çizelge 19'da yetişkinlerin çeşitli örgülerde örgütlenme sıklıkları görülmektedir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerden erkeklerden 2 kişi siyasi bir partiye üye olduklarını ve aktif olarak görev aldıklarını belirtirken, 3 kişi sendikaya, 1 kişi de halkevine üye olduğunu belirtmiştir. 11 kişi ise derneklere üye olduğunu belirtmiş ve bunlardan 6'sı köylerinin derneklerine üye olduklarını belirtirken, 2'si Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'ne, 1'er kişi de Sakatlar Derneği, Çevre Derneği ve İnsan Hakları Derneği'ne üye olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 19. Yetişkinlerin Örgütlenme Sıklığını Gösteren Çizelge

ÖRGÜTÜN ADI	SIKLIK
Siyasi Parti	2
Sendika	3
Vakıf	-
Halkevi	1
Köy Derneği	6
Sakatlar Derneği	1
Çevre Derneği	1
Hacı Bektaş Veli Derneği	2
İnsan Hakları Derneği	1

Kadınların hiçbirinin herhangi bir dernek, siyasi parti vb. örgütlere üye olmayışı ya da aktif olarak görev almayışı kadınların kentleşme sürecinde haklarını örgütlü bir şekilde arama bilincine sahip olmadıklarını göstermektedir. Böyle bir bilince sahip olmamalarının, siyasetten uzak durmalarının birinci nedeni, sistemin kişiler üzerindeki apolitikleştirme etkisi olabilir. Ayrıca göç edenlerin bu konularda kendilerini bilgisiz hissetmeleri ve siyasete karşı oluşan genel güvensizlik, siyasetin kötü ya da kirli bir işmiş gibi algılanması da göç edenlerin siyasetten uzak durmalarına neden olmaktadır. Vergin'in 1986'da yayımlanan çalışmasında bazı sosyologların yeni kentlileşenlerin siyasal ilgisizliğini özerklik ve dıştan etkilenme kavramları ile açıkladıklarını belirtmektedir.

Göçmenler kentte ikamet etmekle özerk olan bir siyasal hayata derhal girememektedirler. Dış kaynaklardan alınan bilgi, tavsiye ya da buyruklarla yönlendirilme alışkanlığı içerisindedirler. Bu durum onların belirli siyasi partiler ya da akımları red etmelerine yol açmakla kalmayıp, siyasetin tümünü, siyasal olguyu bir bütün olarak dışlamalarına neden olmaktadır. Diğer yandan, kendilerini etkisiz ve cahil bilmeleri siyasal makamlara karşı güvensizlik duygusu beslemelerine yol açmaktadır. (Vergin, 1986)

Erkeklerden ise siyasi parti, sendika ve halkevine üye olduklarını ya da aktif olarak görev aldıklarını belirtenlerin sayısının derneklere üye olma veya aktif olarak görev yapmaya göre daha düşük olduğu görülmektedir. Görüşmeye katılan yetişkinler siyasal örgütlenmelere pek ilgi göstermezken özellikle Köy Derneği gibi derneklere daha yoğun ilgi göstermektedirler. Bu durum erkeklerin çoğunluğunun da kentleşme sürecinde siyasal haklarına örgütlü bir şekilde sahip çıkma bilincinin gelişmediğini göstermektedir. Görüşmeye katılan erkekler köydeki geleneklerini, ahbaplıklarını, arkadaşlık ve akrabalık ilişkilerini sürdürebilecekleri, cemaat kültürünü yaşatabilecekleri köy derneklerine yoğun olarak üye olmuşlardır. Hacı Bektaş Veli Derneği'ne üyelik de, bölge halkının bir bölümünün alevi vatandaşlardan oluşması ve kendi kültürlerini yaşatmak isteğiyle açıklanabilir.

Çizelge 20. Yetişkinlerin Örgütlenmeme Nedenlerini Gösteren Çizelge

Nedenler	**Sıklık**	
	Kadınlar	**Erkekler**
İhtiyacım yok	6	1
Zamanım yok	2	1
Çevrem hoş karşılamaz	2	-
Eşim-ailem izin vermez	3	-
Güvenmiyorum-inanmıyorum	-	-
Endişe ve korkularım var	-	-
Hiçbiri bana uygun değil	-	-
Fazla ilgim yok	3	-
Hiç düşünmedim	3	-
Kimseyi tanımıyorum, utanıyorum,	1	-
Hiçbirini yerlerini bilmiyorum	1	-
Okumadığım için o işleri anlamıyorum	1	-

Araştırmaya katılan ve herhangi bir örgütte faal olarak görev almayanlara bunun nedeni sorulmuş ve yetişkinler bu soruya cinsiyetlerine göre farklı nedenler sunmuşlardır. Bu nedenler ve söylenme sıklıkları çizelge 20'de görülmektedir.

Görüşmeye katılan ve herhangi bir örgüte üye olmadığını belirten kadınların yarısı böyle bir örgütlenmeye ihtiyacı olmadığını, 3'er kişi eşinin veya ailesinin izin vermeyeceğini, 3 kişi ilgisinin olmadığını, 3 kişi böyle bir şeyi hiç düşünmediğini belirtmiştir. 2 kişi çevresinin hoş karşılamayacağını, 2 kişi de zamanın olmadığını ifade etmiştir. " Kimseyi tanımadığını, utandığını, çekindiğini ", "Hiçbirini bilmediğini, yerlerini dahi bilmediğini", " Okumadığı için o işlerden anlamadığını " ifade eden görüşmeci kadın sayısı ise 1'er kişi, erkeklerden 1 kişi ise ihtiyacı ve zamanının olmadığını belirtmiştir.

Bu bulgular bize köyden kente göç eden ve kentin gecekondu bölgelerine yerleşen kadınların kentlileşme sürecinde örgütlenerek haklarını arama bilincinden yoksun olduklarını göstermektedir. Kadınların yarısının ihtiyacının olmadığını, bir bölümünün bunu hiç düşünmediğini, bazılarının ilgilerinin olmadığı söylemesi, örgütlenmenin öneminin hiç bilinmediğini göstermektedir. Kadınlardan bazılarının eşim ailem izin vermez, bazılarının çevrem hoş karşılamaz şeklinde cevap vermeleri, kadınların üzerinde erkek egemen düşüncenin etkili olduğunu ve feodal ilişkilerin sürdüğünü göstermektedir.

Bu bölgedeki kadınların çoğunun ev kadını oluşu da bu tür örgütlenmelere ilginin az olmasında etkilidir. Kadınlar çalışmadıkları için haklarını arayacakları sendika ve benzeri örgütlenmelere ihtiyaç duymamaktadırlar. Köy derneklerinin lokallerinin erkeklerin toplandığı, iskambil kâğıdı, okey, tavla vb. oyunlar ile vakit geçirdikleri, bir nevi kahve işlevi görmesi de kadınların bu derneklere de gitmeme nedenleri arasındadır. Bu derneklerde ölüm, evlilik vb. günlerde dayanışma amaçlı yardımlar yapılmakta, bu işlerle de yine evin erkeği ilgilenmektedir.

Görüşmeye katılan ve siyasi parti, dernek, sendika vb. üyelikleri olanlara ya da faal olarak burada görev alanlara da bu örgütlerde faal olarak görev almalarının nedenleri sorulmuştur. Çizelge 21'de yetişkinlerin örgütlenme nedenleri ve bu nedenlerin söylenme sıklıkları görülmektedir.

Çizelge 21. Yetişkinlerin Örgütlenme Nedenlerini Gösteren Çizelge

Nedenler	**Sıklık**
Haklarımı aramak için örgütlü olmak gerektiğine inanıyorum	4
Boş zamanlarımı değerlendirmek için	4
Sosyal bir ortama girmek için	5
Topluma, ülkeme, insanlığa faydalı olabilmek için	4
Tanıdıklarım oraya gittiği için	5
Yeni bir şeyler öğrenerek kendimi geliştirmek için	2
Kendimin, ülkemin ve insanlığın geleceğine dair kaygılarım olduğu için	2

Görüşmeye katılan yetişkinlerden siyasi parti, sendika, dernek vb. üyeliği olanlara bunların nedeni sorulduğunda farklı bir yelpazeye yayılan nedenlerin olduğu görülmektedir. Katılımcılardan siyasi parti, sendika, halkevi vb. politik içerikli örgütlere üye olanlar " Haklarımı aramak için örgütlü olmak gerektiğine inanıyorum" (4 kişi) "Topluma, ülkeme, insanlığa faydalı olabilmek için " (4 kişi), " Kendimin, ülkemin ve insanlığın geleceğine dair kaygılarım olduğu için" (2 kişi), seçeneklerini neden olarak belirtirken, köy derneği gibi politik yönü olmayan cemaat kültürüne dayalı yerlere üye olanlar, "Boş zamanlarımı değerlendirmek için " (4 kişi), " Sosyal bir ortama girmek için" (5 kişi), "Tanıdıklarım oraya gittiği için" (5 kişi), " Yeni bir şeyler öğrenerek kendimi geliştirmek için" (2 kişi) gibi seçenekleri neden olarak ifade etmişlerdir.

Bunlardan kendi köyünün derneğine üye olan 65 yaşındaki bir erkek görüşmeci bu konuyla ilgili şunları aktarmıştır:

Başkalarından yeni bir şeyler öğrenmek için derneğe gidiyorum. Birileri tarihten bir şey anlatıyor. Yeni bir şeyler öğreniyoruz. Tarihten bir şeyler konuşulunca insanlar bilinçleniyor. Derneğe gelen arkadaşlar, izledikleri programı, gazeteyi tam teferruatıyla anlatıyor. Bilgileniyoruz. Gözden katarakt ameliyatı oldum. O yüzden gazete okuyamıyorum. Arkadaşların aktardıklarıyla bayağı bilgileniyoruz. (GE16)

Bir siyasi partiye, Köy Derneğine, Sakatlar Derneğine ve Çevre Derneğine üye olan bir başka görüşmeci bu konuyla ilgili şunları ifade etmiştir:

Ülkemin geleceğine dair kaygılarım var. Hem ülkem için hem kendim için örgütlü olmak gerektiğini düşünüyorum. Sakatlar Derneğine üye olmam da engelli insanların sorunlarını dile getirmek, haklarını aramak için. Toplumun engellilere verdiği değer çok önemli. Mesela ilköğretimde hayat bilgisi derslerinde bu konu işlenebilir. Böylece insanlar daha duyarlı olur. Sakatlar derneğinde çok çalışmalarımız oluyor, ben aynı zamanda dernek başkanıyım. Bunun yanı sıra Çevre Derneği'ne de üyeyim. Çevremiz bize her zaman lazım. Çevre derneğine üyeliğim beni çok değiştirdi. Hacı Bektaş Veli Kültür derneğine de kendi inanç ve kültürümü yaşatmak için üye oldum.(GE10)

Bulgulara bakıldığında, siyasi parti, sendika, halkevi vb. örgütlere üye olma nedenleri daha çok hak arama, ülke sorunlarıyla ilgilenme, gelecek ile ilgili endişelenme gibi daha politik nedenler olurken, köy derneği, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği vb örgütlere üye olma nedenleri politik olmayan dayanışma, yardımlaşma, kendi kültürünü yaşatma, eş ve dost ile birlikte zaman geçirme ve fikir alışverişinde bulunma gibi bir nevi kır kültürünü devam ettirme isteği ve ihtiyacı olarak değerlendirilebilir. Sakatlar Derneği ve Çevre Derneği üyeliği ise köyden kente gelip kentte çeşitli güçlüklerle karşılaşan ve bedensel özrü nedeniyle bu güçlüklerin daha fazlasını yaşayan görüşmecinin kendini geliştirerek Sakatlar Derneği başkanlığına kadar gelmiş olması azınlıkta da olsa bazı görüşmecilerin kentleşme sürecinde kendilerini geliştirdiklerini ve hak arama konusunda bilinçlendikleri göstermektedir. Bu görüşmecinin çevreye karşı duyarlı olması da burada da faaliyetlere katılması ve aynı zamanda bir de bir siyasi partiye üye olması örgütlenme konusunda ciddi anlamda bilinçlendiğini, siyasal, sosyal, yurttaşlık haklarını ve sorumluluklarını bildiğini, bu anlamda kentlileşme sürecini tamamladığını söyleyebiliriz.

Öte yandan bulgulardan Gültepe Mahallesinde yaşayan ve görüşmeye katılanların çoğunluğunun siyasal ve sosyal haklarını aramak için örgütlü hareket etme bilincinden yoksun olduklarını ve kentleşme sürecinde demokratik kitle örgütleri, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler vb. örgütlere ilgilerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Görüşmeye katılan yetişkinlere siyasal ve demokratik bir hak ve yurttaşlık görevi olan "oy kullanma" haklarını kullanıp kullanmadıkları ve bu haklarını ne sıklıkta kullandıkları sorulmuştur Yetişkinlerin oy kullanma sıklıkları çizelge 22'de görülmektedir.

Çizelge 22. Yetişkinlerin Oy Kullanma Sıklıklarını Gösteren Çizelge

Oy Kullanma Sıklığı	**Sıklık**	
	Kadın	**Erkek**
Evet, Her Zaman	12	7
Evet, Bazen	**-**	1
Hayır, Hiçbir zaman	-	-
Toplam	**12**	**8**

Yetişkinlerin hemen hepsi her zaman oy kullandıklarını belirtirken sadece 1 kişi bazen oy kullandığını belirtmiştir. Siyasal haklarını örgütlü bir biçimde aramak için örgütlerde yer almayan yetişkinler, demokratik yurttaşlık hakkı olan oy kullanmaya yoğun olarak katılmaktadırlar."Bazen oy kullanıyorum" diyen görüşmecinin bir siyasi partiye ve halkevine üyeliği olduğundan bu yetişkinin "Bazen oy kullanıyorum" seçeneğini işaretlemesi siyasal bilinçsizlikten değil ya desteklediği partinin seçime katılmaması ya da genel olarak seçim sistemini protesto etmesi olarak yorumlanabilir.

Görüşmeye katılan yetişkinlere oy verecekleri partiyi kimin belirlediği sorulmuş ve çizelge 23'de bu sorunun cevaplarının bulgularına yer verilmiştir.

Çizelge 23. Yetişkinlerin Oy Verecekleri Partiyi Belirleyen Kişileri Gösteren Çizelge

Oy Verilecek Partiyi Kimin Belirlediği	Kadın	Erkek
Kendim	7	8
Eşim	3	-
Ailem / Akrabalarım	1	-
Arkadaşlarım	1	-
Hemşerilerim	1	-
Eşimle beraber karar veriyoruz	2	-

Bazı kadın görüşmeciler bu konuyla ilgili olarak şunları söylemişlerdir:

Eşim bana hiçbir şekilde karışmaz. Şuna oy ver diyemez. (GK4)

Bir başka kadın görüşmeci de hangi partiye oy vereceklerine eşiyle birlikte karar verdiklerini şöyle ifade etmiştir:

Eşimle beraber karar veriyoruz. Bana oy kullanmam konusunda baskı yapmaz.(GK17)

Okuma yazma bilmeyen bir başka kadın görüşmeci de kime oy vereceğini eşinin belirlediğini şöyle anlatmıştır:

Oraya gidince, yani seçim yerine, adam bana söyler. Zengin zaten yolunu tutmuş. Fakir fukarayı düşünmek lazım. Niye böyle yapıyorlar. Ama rey zamanı yalnızca zenginler rey atsa zenginleri düşünenler başa geçemez.(GK1)

Görüşmeye katılan kadınlardan 7 kişi oy verecekleri partiyi kendilerinin belirlediğini ifade ederken, 3 kişi eşlerinin belirlediğini, 2 kişi ise eşiyle birlikte belirlediklerini ifade etmişlerdir. 1'er kişi de akraba, arkadaş ve hemşerilerinin verdikleri partiye göre oylarını verdiklerini söylemişlerdir. Kadınların çoğunun oylarını verecekleri partiyi kendilerinin belirlemesi kadınların oy kullanma işini bireysel, özel ve önemli olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Eşinin kararına göre oy verdiğini söyleyen kadın görüşmecilerden 2'si okuma yazma bilmemektedir. Bu kadın görüşmeciler okuma yazma bilmediklerinden oylarını kendi seçtikleri partiye verememekteler. Eşlerinin söyledikleri partilere oy vererek aslında demokratik sürece kendi benlikleriyle katılmamış olmaktalar.

Çizelge 24. Yetişkinlerin Oy Verecekleri Partide Aradıkları Özellikleri Gösteren Çizelge

Oy Verilecek Partide Aranan Özellikler	Kadın	Erkek
Tanınmış, büyük bir parti oluşuna bakarak	3	2
Siyasi, ideolojik görüşlerime uygun oluşuna bakarak	6	8
Seçimde barajı aşabilecek bir parti oluşuna bakarak	4	2
Parti programlarını okuyarak	-	3
Parti liderinin dürüstlüğüne ve güvenilirliğine bakarak	7	7
Seçim dönemindeki propagandalardan	3	4
Medyayı takip ederek	7	5
Aile geleneğinde hep aynı partiye oy verildiğinden	3	2
Eş, dost ve akrabadan fikir alarak	1	1
Fark etmez, önemli bir kriterim yok	-	-

Erkek görüşmecilerin tamamı (8 kişi) oylarını kendi seçtikleri partiye verdiklerini beyan etmişlerdir. Bu bulguya dayanarak, Gültepe Mahallesi'nde yaşayan, görüşmeye katılan erkeklerin, kadınlara göre, siyasi konularda kendilerine daha çok güvendikleri söylenebilir. Görüşmeye katılan ve oylarını kendilerinin seçtikleri partiye verdiklerini belirtenlere, "oylarını neye göre verdikleri kriterlerin ne olduğu" sorulmuştur. Çizelge 24'de yetişkinlerin oy verirken dikkat ettikleri bu kriterler ve söylenme sıklığına yer verilmiştir.

Görüşmeye katılan kadınlar oy vereceğiniz partiyi neye göre belirlersiniz sorusuna sıklık sırasına göre " Parti liderinin dürüstlüğüne ve güvenilirliğine bakarak " (7 kişi), "Siyasi, ideolojik görüşlerime uygun oluşuna bakarak" (6 kişi) ,"Medyayı takip ederek" (7 kişi), "Seçimde barajı aşabilecek bir parti oluşuna bakarak" (4 kişi), "Tanınmış, büyük bir parti oluşuna bakarak " (3 kişi), "Seçim dönemindeki propagandalardan" (3 kişi), " Aile geleneğinde hep aynı partiye oy verildiğinden" (3 kişi), "Eş, dost ve akrabadan fikir alarak" (1 kişi) şeklinde cevaplar vermişlerdir. Kadın görüşmecilerin hiçbiri oy vereceği partiyi parti programını okuyarak belirlememektedir. Aynı zamanda oy verecekleri partiyi seçerken fark etmez, önemli bir kriterim yok diyen kadın görüşmeci de bulunmamaktadır. Kadın görüşmeciler oylarının değerli olduklarının bilincindeler, oy vermenin sıradan bir iş olmadığının belli kriterlere bakılması gerektiğinin farkındalar. Ancak, çoğunun parti liderine (7 kişi) ve medyaya bakarak (6 kişi) oy vereceği partiyi seçiyor olması parti ilkelerine çok dikkat etmediklerini göstermektedir. Parti programının bir partiyi anlatan en önemli araç olmasına rağmen, bu bölgedeki kadın görüşmeciler parti programına hiç bakmadan oy vereceği partiyi seçmekteler. Öte yandan görüşmeci kadınların siyasi, ideolojik görüşlerine uygun partileri seçmeleri parti programlarını okumasalar da eşin, dostun, medyanın propagandaların etkisiyle kendi görüşlerine uygun olan partinin hangisi olduğuna karar verebildiklerini göstermektedir. Görüşmeci kadınların çoğunun ilkokul mezunu olduğu düşünüldüğünde bu kadınların siyasi bir görüşe sahip olmaları köyden kente yerleşen bu yetişkinlerin kentleşme sürecinde siyasal olarak az da olsa bilinçlendiklerini göstermektedir.

Bazı görüşmeci kadınlar da siyasi ideolojik duruşu olmayan daha genel görüşler bildirmişlerdir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Halkımıza hizmet etsin yeter. İşsiz insanımız çok. İşsizliğe çare bulunsun. (GK2)

Anket sonuçlarına göre en çok oy alan parti hangisiyse, kafama hangisi yatarsa ona veriyorum. (GK8)

Kim hayırlıysa o gelsin! (GK17)

Ülkeyi iyi yetiştiren biri gelse, öyle insan da kalmadı valla! (GK18)

En çok oyu alma ihtimali olanlara veriyorum. Hayırlısı gelsin. Valla bak şimdi bir sürü işçi çıkarılıyor. Herkes akacağı yeri biliyor. Kendim oy versem de eşim de öneriyor. (GK5)

Kadın görüşmecilerin birçoğu işsizliğe çözüm bulacak birilerin iktidara gelmesini isterken bir bölümü ülkeye iyi hizmet edecek kişinin gelmesini istemektedir. "Hayırlısı hangisiyse o gelsin." cümlesinden bu bölgedeki bazı kadınların siyasi olarak siyasi bir duruşlarının olmadıklarını, tüm siyasi parti ve görüşlere eşit baktıkları anlaşılmaktadır. Bazı görüşmecilerin "En çok oyu alan partiye oyumu veririm." demesi ise düşündürücüdür. Bu bulguya dayanarak bazı yetişkinlerin sadece anket sonuçları ve medya yönlendirmesiyle seçim yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu durum bazı anket şirketleri ve bazı medyanın desteklediği partilerin dışında kalan diğer partileri bazı seçmenler tarafından seçimde hesaba katılmamakta olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu da demokratik siyasal süreçlerin gelişmesine engel olmakta, her düşüncenin yeterince temsil edilmemesine neden olmaktadır. Çünkü insanlar gerçekte kendi çıkarlarını savunan partilerin varlığından bile haberdar olmadan ya da haberdar olsa bile barajı aşamayacağını düşündüğünden anket sonuçları ve medyayı takip ederek birkaç parti arasında bir seçim yapmak zorunda kalmaktadırlar. Türkiye'deki seçim sistemindeki eksiklikler Gültepe Mahallesi'ndeki kadın görüşmecileri de etkilemektedir.

Görüşmeye katılan erkeklerin oy verirken dikkat ettikleri, önem verdikleri ilk özellik "siyasi, ideolojik görüşlerine uygun olması " (8 kişi), bunu sırasıyla; "Parti liderinin dürüstlüğüne ve güvenilirliğine bakarak" (7 kişi), "Medyayı takip ederek "(5 kişi) ,"Seçim dönemindeki propagandalardan"(4 kişi), "Parti programlarını okuyarak "(3 kişi), "Tanınmış, büyük bir parti oluşuna bakarak "(2 kişi), "Seçimde barajı aşabilecek bir parti oluşuna bakarak" (2 kişi), "Aile geleneğinde hep aynı partiye oy verildiğinden" (2 kişi) ve "Eş, dost ve akrabadan fikir alarak" (1 kişi) yanıtları izlemektedir. Görüşmeye katılan toplam 8 erkek görüşmecinin tamamının "oy

verirken siyasi, ideolojik görüşlerime uygun olmasına bakarım" demesi bu yetişkinleri kadınlara göre daha bilinçli seçmenler olduğunu düşündürmektedir. Parti liderinin güvenirliği, medyayı takip etmek, seçim dönemindeki propagandalar, tanınmış büyük bir parti oluşuna bakarak, seçim de barajı aşacak bir parti olmasına bakarak, eş, dost, akrabadan fikir alarak gibi seçeneklerin oy vermede etkili olması bu kişilerin oylarına sahip çıktıkları, oylarının değerli olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Çünkü oyların belli bir kritere göre vermektedirler. Erkek görüşmecilerin içinde de kadın görüşmeciler gibi "Fark etmez, önemli bir kriterim yok " seçeneğini belirten olmamıştır. Bu seçeneği, cevaplar arasında sunmamaları da yine oylarının değerli olduğunun bilincinde olduklarını göstermektedir. Kırdan kente göç ederek gecekondu bölgesine yerleşen yetişkinler kentin pek çok nimetlerinden faydalanamazken ellerindeki tek güç olan seçme hakkını kullanmaktalar. Bu nedenle oylarına sahip çıkmakta ve oylarını kullanırken belli kriterlere göre oy kullanmaktadırlar.

Görüşmeye katılan erkeklerden bazıları oyunuzu vereceğiniz partiyi neye göre belirlersiniz sorusuna sunulan seçeneklerin dışında oy verirken dikkat ettikleri hususları şöyle ifade etmişlerdir:

Ülkeyi iyi idare edecek olmasına bakarım. (GE15)

Yaptığı hizmetlere bakarım.(GE3)

Ülkemi daha iyi yönetebilecek, cumhuriyete, laikliğe, Atatürk İlke ve inkılâplarına sahip çıkacak bir parti olmasına bakarım. Özellikle engellilere sahip çıkacak bir parti olmasına dikkat ederim. (GE10)

Seçimde barajı aşması önemli. Bu işler iddia ile olmaz. Reylerimize yazık olur, şu memlekete yarayışlı kişiler gelsin isterim.(GE16)

Vicdani olarak memleketin çıkarına kimi uygun bulursam hiç ayrım gözetmeksizin oyumu veririm. Kafama yatmadı mı vermem.(GE14)

Görüşmeye katılan erkeklerin bir bölümü de oy verecekleri partinin ülkeye iyi hizmet edecek, ülkeyi iyi yönetebilecek bir parti olmasına dikkat etmektedirler. Sakatlar derneği başkanı kendi özel durumundan kaynaklı olarak daha özel bir konuya dikkat etmekte. Engelli vatandaşları da düşünecek bir parti olmasına önem verdiğini belirtmektedir. Bu görüşmecinin, konuşmalarında Cumhuriyet, laiklik ve

Atatürk ilkeleri konusunda hassasiyeti olduğu anlaşılmaktadır. Kimi görüşmeciler ise barajı geçemeyen partiye oy vermek istemediğini, oylarının boşa gideceğini düşünmekte, kendisini temsil edecek partinin barajın altında kalma ihtimali olduğunu görürse seçimini barajı geçecek partiler içinden seçerek yapmaktadırlar. Seçim sisteminden kaynaklanan demokrasi sorunu gecekondu bölgelerindeki yetişkinleri de etkilemekte seçimlerini birkaç parti içinden yapmaktadırlar. Bir başka görüşmeci de vicdanının sesini dinleyerek oy kullandığını, ideolojik olarak ayrım yapmadan memlekete faydalı olacağına inandığı partiye oy verdiğini belirtmektedir. Bu durum bazı yetişkinlerin görüş ve ideoloji kavramlarına önem vermediği şeklinde yorumlanabilir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlere " Daha önce herhangi bir miting, basın açıklaması, yürüyüş ve protesto eylemine katıldınız mı?" sorusu yöneltilmiştir. Çizelge 25'de kadın ve erkek görüşmecilerin bu tür eylemlere katılıp katılamadıkları bilgisi yer almaktadır.

Çizelge 25. Yetişkinlerin Çeşitli Eylemlere Katılıp Katılmadıklarını Gösteren Çizelge

Katılıp Katılmadığı	**Sıklık**	
	Kadın	**Erkek**
Katıldım	3	3
Katılmadım	9	5
Toplam	**12**	**8**

Görüşmeye katılan kadınlardan daha önce herhangi bir miting, basın açıklaması, yürüyüş veya protesto eylemine katılan görüşmeci sayısı 3 kişi iken katılmayan görüşmeci sayısı 9 kişi. Erkek görüşmecilerden de 3 kişi katıldığını belirtirken 5 kişi de katılmadığını belirtmektedir.

Miting, yürüyüş vb. etkinliğe katıldığı belirten kadınlar birisi (GK19) ”Cumhuriyet Mitingine” katıldığını belirtirken, bir başka görüşmeci kadın da “ışık yakıp söndürme eylemine” katıldığını belirtmektedir. Herhangi bir miting vb. eyleme katılmadığını belirten bir kadın görüşmeci (GK13) ise “Cumhuriyet Mitinglerine” katılmak istediğini belirtmektedir. Yine bu eylemlerden herhangi birine katılmadığını belirten ve okuryazarlığı olmayan görüşmeci kadın şunları söylemiştir:

Televizyonda yürüyüş yapanları, ellerini yumruk yapıp bağıranları merak ediyorum. Ama okumam yazmam olmadığı için anlayamıyorum. Hak arayanlara hak veriyorum. (GK6)

Bulgulara baktığımızda 3 görüşmeci dışındaki kadın görüşmecilerin (9 kişi) miting, basın açıklaması, yürüyüş, protesto vb. hiçbir etkinliğe katılmamış olması düşündürücüdür. Gecekondu bölgelerinde yaşayan ve çoğunun gelir düzeyi yoksulluk sınırının altında ya da açlık sınırında olan bu yetişkinler bir yurttaşlık hakkı olan hak arama, eylem ve etkinliklere katılmıyor olmaları bu haklarının farkında olmadıklarını ve siyasal bilinç düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu tür eylemlere katıldığını belirten kadın görüşmeciler ise sayıları az olmakla birlikte kentlileşme sürecinde demokratik haklarının farkına varmış ve gerektiğinde bu haklarını kullanmışlardır. Bu kadınlardan birisi “ışık kapatıp açma” gibi daha pasif bir eyleme katılırken 2’si sokağa çıkmıştır. Bu eylemlere katılan kadın görüşmecilerin hepsinin ilkokul mezunu olduğu düşünüldüğünde böyle bir hak arama bilincine sahip olmaları, gecekondu bölgelerindeki kadınlara yurttaşlık ve siyasal eğitim verilirse yurttaşlık ve siyasal haklarını öğrenebileceklerini göstermektedir.

Erkek görüşmecilerden ise daha önce miting, yürüyüş, protesto eylemine katıldığını belirten 3 görüşmeciden birisi (GE3) bir okulda hizmetli olarak çalışmakta ve bir sendikaya üyeliği bulunmaktadır. Diğer bir görüşmeci ise (GE10) siyasi parti ve birçok derneğe üyedir. Üçüncü görüşmecinin de (GE12) bir siyasi partiye, Halkevine, bir sendikaya, İnsan Hakları Derneği’ne üyeliği bulunmaktadır. Bir siyasi partiye, sendikaya, derneklere ya da sivil toplum kuruluşlarına üyeliği olan örgütlü görüşmecilerin miting, basın açıklaması, yürüyüş, protesto eylemlerine diğer örgütsüz ya da sadece köy derneği üyeliği olan görüşmecilere göre daha yoğun katılım gösterdikleri görülmektedir. Bu veriler bize örgütlü insanların hak arama, demokratik hakkı kullanmada daha bilinçli olduklarını göstermektedir.

Diğer görüşmeci erkeklerin herhangi bir miting, yürüyüş, protesto vb. etkinliğe katılmamış olmaları yurttaşlık haklarını bilmediklerini ya da bu haklarını kullanmadıklarını göstermektedir. Erkek görüşmecilerden birisi de bu konuda şunları söylemektedir:

Hiçbir yürüyüşe, mitinge katılmadım. Çalışırken sağlık, itfaiye amme hizmetiydi. O nedenle zaten grev yoktu. Evine su doluyor ben yokum diyemezsin, evin yanıyor itfaiyeci yokum diyemez, greve gidemez. (GE16)

Bir başka erkek görüşmeci de (GE15) görüşme başlamadan henüz görüşmenin konusu kendisine anlatılmadan " **Eğer siyasetle ilgili bir şeyse yapmak istemem"** dedi. Konunun eğitim araştırması olduğunu öğrendiğinde ise " **Bu çalışmaları gençlerle yapsanız daha iyi olur.**" dedi. Bu bulgu, Gültepe Mahallesi'nde yaşayan görüşmecilerden bazılarının siyasi konularla ilgili konuşmak dahi istemediğini göstermektedir. Bir diğer görüşmecinin greve gitmenin yasak olduğunu söylemesi ve bu nedenle herhangi bir eyleme katılmadığını ifade etmesi bu bölgede yaşayan kişilerin çeşitli yasaklar ve bunların doğurduğu korkular nedeniyle siyasetten uzak durduklarını ve demokratik haklarını aramadıklarını göstermektedir.

Gültepe mahallesinde yaşayan yetişkinlere çeşitli kurs isimleri sorulmuş ve bu kurslardan hangilerine ihtiyaçları olduğu ve bu kurslardan hangilerine açılırsa katılacakları sorulmuştur. Bu kurslardan bazılarına yetişkinlerin katılıp katılmayacakları bulgularına daha önceki bölümlerde yer verilmiş ve bulgular yorumlanmıştı. Bu bölümde ise vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğrenebilecekleri yurttaşlık eğitimi kursuna ihtiyaçları olup olmadığı incelenmiş ve yorumlanarak yurttaşlık eğitimi ihtiyacı saptaması yapılmıştır. Çizelge 26'da kadın ve erkek görüşmecilerin yurttaşlık eğitimi kursuna olan taleplerinin istenme sıklığı görülmektedir.

Çizelge 26. Yetişkinlerin Yurttaşlık Eğitimi Kursuna Olan Taleplerini Gösteren Çizelge

Yurttaşlık Eğitimi Kursu	Kadın	Erkek
Katılmak isteyenler	6	8
Katılmak istemeyenler	6	-

Kadın görüşmecilerin yarısı vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğrenebileceği bir kursa katılmak isterim derken, erkek görüşmecilerin tamamı böyle bir kursa katılmak istediklerini belirtmektedirler. Bu bulgu Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin yurttaşlık ve siyasal eğitim ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Yetişkinler yurttaşlık ve siyasetle ilgili konularda eksikleri olduğunu düşünmekteler. Bu da böyle bir kursun açılması durumunda katılımın yoğun olacağını göstermektedir.

6. Yetişkinlerin Araştırma Konusu İle İlgili Düşünceleri " İhtiyaçlarımıza uygun kurslar açılırsa biz de noksanlarımızı gideririz."

Görüşmeye katılan yetişkinlere son olarak araştırma konusuyla ilgili söylemek istedikleri bir şeyler olup olmadığını sorulmuş, şu bulgulara ulaşılmıştır:

Kadın görüşmecilerden bazıları ihtiyaç belirttikleri kursların evlerine yakın yerlerde açılması durumunda bu kurslara katılacaklarını belirtmişlerdir. Bu konuda görüşmeci kadınlar şunları söylemişlerdir:

Okuryazarlık kursu açılırsa giderim. Çünkü okursam her şey çok iyi. Kurban olduğum Allah inşallah açılır da giderim. Böyle işimi gücümü bırakır giderim valla. Çok sevirem, çok isterem açılsın.(GK1)

Ben cahilim, oğullarıma okuyun diyorum. Pişmanım ama iş işten geçti. Okusaydım elimden kitabı düşürmezdim. Şimdi sana çok özeniyorum,

elinde kâğıt kalem, ne güzel bir araştırma, ben de böyle şeyler yapmayı çok isterdim. Ama okumam yazmam bile yok, elimden bir şey gelmiyor. (GK 6)

İnşallah bu araştırma faydalı olur da cem evinde kurs açılır, ben de bu kursa katılırım. (GK20)

Bu istediğimiz kurslar açılırsa halk bilinçlenecek, evde oturup körelmektense, toplumsal bir üretime katılma bizleri daha mutlu edecek. (GK13)

Yaş ne olursa olsun kendimizi geliştirmek için böyle faaliyetlerin olması iyi ben de bu faaliyetlerin içinde olmak isterim. (GK19)

Ben kente uyumda çok sorun yaşadım. Ulaşım, sağlık hizmeti açısından işlerimi kendim yaptım. Ancak çocukların dersle ilgili sordukları soruları cevaplandıramadım. Açılacak kurslara katılmak isterim.(GK2)

Ben şehre geldiğimde zorlukla karşılaşmadım. Köyden geldim zaten iyi bir evde oturdum. Zaten orası da çok gelişmiş bir yer. Bu mahalleden hiçbir farkı yok. Mesela köyde ekmek kapının önüne geliyordu. Kalabak su, tüp vs. her şey eve gelirdi. Burada gidip kendimiz alıyoruz. Orası çok gelişmiş bir köy. Köyde 1 lise 2 tane de ilköğretim okulu var. O yüzden bu mahalleden çok farkı yok. (GK8)

Gençler için bu açılacak kurslar çok önemli okumayanlar için böyle şeyler çok önemli. Mesela kızım okumayınca bilgisayara yolladım, o sayede de işe girdi. Benim sülalem hep okudu. Bir ben cahil kalmışım. Okuyamayanlar için de bu kurslar çok faydalı olur. (GK18)

Eskiden olsa sorunlarım çoktu, ama şimdi her şeye aklım eriyor. Mesela eskiden çocukları hastaneye götürdüğümde bir heyecan basıyordu yapabilecek miyim diye. Şimdi hiç sorun yaşamıyorum. Her işimi rahatlıkla halledebiliyorum. Şimdi buradan rahat rahat köye de giderim, Kütahya'ya da giderim. (GK17)

Çok kötü koşullarda yaşadık şehre ilk geldiğimizde. Ablam doğuma gittiğinde ambulansa haber vermeyi bilmiyormuş. Ama şimdi çok rahatız. Her konuda rahatız. Babam da her şeyi destekleyen birisi. Biz kendi imkânlarımızla yaptığımız evde yaşadık. İki odalı evlerde, tuvalet yoktu, banyo yoktu. Suyu kuyudan taşıyorduk. Sobada odun vs. bulup yakıyorduk. Mesela pazara gidemedik. Maddi yetersizlikler nedeniyle. Babam anneme 2,5 kuruş veriyordu. Onunla annem idare etmeye çalışırdı. Annem bahçelerde çalışmış, turp, domates, biber, tere vs. toplamış. Çapaya gitmiş. Para kazanmış. O iki odalı evin üzerine kat çıkıldı. Yani bu günlere gelene kadar köyden ilk geldiğimizde çok sıkıntılar yaşadık. Şimdi okuduğum için kendimi çok geliştirdim. Konuşmam da değişti. Eskiden teşekkür etmeyi bile bilmiyordum. (GK4)

İnşallah güzel, iyi eğitim etkinlikleri olur da ben de katılırım. Yakın okullarda veya cem evinde açılırsa gideriz. (GK5)

Kadın görüşmecilerin araştırma konusuyla ilgili ifade ettikleri cümleler, bu araştırmanın faydalı olmasını, ihtiyaç duydukları kursların açılmasını istediklerini göstermektedir. Okur-yazarlığı olmayan iki kadın da okumanın önemli olduğunu, okuyamamanın sıkıntısını anlatmaktalar. Bu kadın görüşmecilerden birisi ise okuma-yazma kursu açılırsa yaşına aldırmadan kursa katılacağını belirtmektedir. Kadınların bir bölümü de istedikleri kursların açılması durumunda, kendilerinin de kurslara katılacaklarını, kendilerini geliştirerek toplumsal üretime katılmak istediklerini ve bu yolla daha bilinçli bireyler olacaklarını ifade etmişlerdir. Bazı kadın görüşmeciler de kente ilk geldiklerinde yaşadıkları sıkıntıları anlatmış, zamanla bu sıkıntıların üstesinden geldiklerini ve kentte kendilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Bu bulgular ihtiyaç duyulan kursların, özellikle mahallede bulunan okul ya da Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'nde açılması durumunda, kadınların bu kurslara yoğun katılımı olacağını göstermektedir.

Bazı kadın görüşmecilerin köyden ilk geldiklerinde zorlandıklarını ancak daha sonra işlerini rahatlıkla yapabildiklerini ve kendilerini geliştirdiklerini söylemesi, bu kadınların çeşitli kurs ve eğitim etkinlikleriyle daha da geliştirebileceklerini ve kadınların kendilerini geliştirmek için emek harcayacaklarını göstermektedir. Bu kurslar ve eğitim etkinlikleri yoluyla, gecekondu bölgelerinde yaşayan ve kente uyum sıkıntısı yaşayan kadınların kente uyum sağlamaları daha kolaylaşabilir.

Gültepe Mahallesi'nde görüşmeye katılan erkek görüşmecilere de son olarak araştırma konusu ile ilgili söylemek istedikleri bir şeyler olup olmadığı sorulmuş ve görüşmeci erkeklerden bir kişi dışında herkes bu konuda görüş bildirmiştir. Aşağıda görüşmeci erkeklerin konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Erkek görüşmeciler araştırma konusuyla ilgili şunları ifade etmişlerdir:

Bu tür çalışmalar yapılsın. İnsanlarımız kültür sahibi olsun. Buralarda iyi kurslar açılırsa noksanlarımızı gideririz. Mesela güzel konuşmalar yapılsa eğitimler olsa kendimizi geliştiririz.(GE16)

Çok teşekkür ediyorum. Böyle şeyleri gerçekleştirdiğiniz için. Gelip de "hangi partiye oy veriyorsun?" diye araştırma yapılacağına, "neden okuyamadın, eğitimle ilgili ihtiyaçlar neler?" gibi eğitimle ilgili araştırmaların yapılması daha önemli. Türkiye'de okuma seviyesi çok düşük. İnsanlar bir çuval kömüre ve bir ufak altına, bir teneke yağa oy veriyorlar. Hâlbuki okusalar böyle şeylere gitmezler. Daha bilinçli şekilde oy verirler. O yüzden insanların bilincini geliştirecek kurslar olsa çok iyi olur.(GE12)

Bu tür çalışmaların sürekli yapılmasını, insanların bilinçlenmesini, köy-kent projelerinin geliştirilmesini istiyorum. Halkın sivil toplum kuruluşlarına, partilere üye olmasını sağlayacak çalışmalar yapılsın. Bence evde mutfaktan dışarıya çıkamayan kadınlara eğitim verilmeli. Kadın da erkeğin yaptığı her işi yapabilmeli. Böyle bir çalışma ile kadınların ve erkeklerin eğitim ihtiyaçlarını belirlediğiniz için size çok teşekkür ederim.(GE10)

Eğitime daha çok önem verilsin. İnsanlara verilecek siyasi eğitimle sağ-sol olayı bitsin. Çünkü bu ayrışma haklarımızı aramamızda engel oluyor. Yokluk çekenlerin hepsi ayrım olmadan birleşse haklarını arayabilirler. İnsanlara eğitimle bu da anlatılsın.(GE3)

Herkesin ihtiyacına göre kurslar ya da etkinlikler düzenlenebilir. Bu tür çalışmaların gelecek nesillere de faydası olabilir. İlköğretim dördüncü sınıf öğrencisi çocuğumun derslerine yardımcı olamıyorum. Zaman ve maddi yönden uygun olursa, evime yakın bir yerde ihtiyaç duyduğum kursa katılabilirim.(GE11)

Bir kurs açılırsa, saatleri uygun olursa, bütçeme de uyarsa katılırım. 25–30 yıl önce kente ilk geldiğimde iş bulmak daha kolaydı. Şimdi gelen iş bulamaz. İşsizlik çok. Ev kirası, faturalar vs. burada geçim sağlayamaz. Şehre ayak uydurmak çok zor. Kızım liseyi okumadı. Oğluma da liseyi zorla bitirttim. Kızımın da okumasını istedim ama okumadı. Oğlum şimdi işçi. Liseyi okumasa belki onu bile bulamazdı.(GE 14)

Sizin için faydalı olduysam sevindim. Yaşım genç olsa çeşitli istekler yapardım. Bu yaştan sonra eğitimle ilgili bir şey isteyemem. Size kolay gelsin. (GE15)

GE9 ise araştırma konusu ile ilgili herhangi bir şey söylemek istemediğini belirtmiştir.

Görüş bildiren erkek görüşmecilerden özellikle bir siyasi partiye ya da sendikalara üye olan yetişkinler, GE12, GE10, GE3 halkın eğitilerek bilinçlenmesini ve oy kullanırken, haklarını ararken daha bilinçli olmalarını istemektedirler.

GE10 insanların özellikle kadınların sivil toplum kuruluşlarına ve siyasi partilere üye olmalarını istemektedir. Kadınların da kendilerini geliştirmeleri gerektiğini, mutfaktan dışarıya çıkamayan kadınlara eğitimler verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu görüşmecilerin çeşitli sendika, siyasi parti, sivil toplum kuruluşlarına üye oluşları ile son olarak araştırma konusuyla ilgili söyledikleri örtüşmektedir. Bölgede eğer açılırsa açılacak kursların insanların siyasal eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesini ve insanların siyasi konularda bilinçlenmesini istemişlerdir.
Bu yetişkinler örgütlenerek insanların bilinçleneceğini, yurttaşlık haklarını öğreneceklerini düşünmektedirler. Bu bulgu bu yetişkinlerin yurttaşlık ve siyasal haklarının, sorumluluklarının farkında olduklarını göstermektedir. Erkek görüşmecilerden GE10' un kadınların eğitilmesi ve kadınların mutfaktan çıkması gerektiği yönündeki görüşleri, bu görüşmecinin "kadının evi yeridir" gibi kıra ait düşünceleri terk ettiğini ve kadınların da toplumsal alanda erkekler kadar söz sahibi olması gerektiğinin farkında olduğunu, bu anlamda kentleşme sürecini tamamladığını göstermektedir.

Diğer erkek görüşmeciler de, istedikleri, ihtiyaç duydukları kursların, mahallelerinde, evlerine yakın bir yerlerde açılması ve de bütçelerine uygun olması durumunda katılacaklarını belirtmişlerdir. GE11 ilkokulda çocuğuna derslerinde yardımcı olamadığını belirtirken, GE14 ise oğlunu zorla okuttuğunu, kızının ise okumadığını ayrıca kente ayak uydurmanın çok zor olduğunu belirtmektedir. Bazı yetişkinlerin çocuklarının eğitimine yardımcı olabilmek için kurslara katılmak istediğini, bazı görüşmeciler çocuklarını okutabilmek için çok çaba harcadığını belirtmiştir. GE15 ise eğitim almak için yaşının çok büyük olduğunu belirtmiştir.

Bu bulgular, gecekondu bölgelerinde yaşayan bazı yetişkinlerin, kentte insanca yaşayabilmek için en azından iyi bir eğitim almanın şart olduğunu ve kendi yaşadıkları sıkıntıları çocuklarının yaşamasını istemediklerini göstermektedir.GE15'in ise yaşından kaynaklı olarak eğitimle ilgili bir şey istemem demesi yetişkinlerin bazılarının çeşitli kurslara, eğitim etkinliklerine katılmak için yaşlarını sorun ettiklerini göstermektedir.

Görüşmecilerin ifadelerinden evlerine yakın bir yerlerde kurs açılması durumunda, bu kurslara katılacakları anlaşılmaktadır. Bu yetişkinler ihtiyaç duydukları kurslara maddi yönden ve çalışma saatlerine de uygun olması halinde katılmak istemektedirler. Bu bulgu, Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak, çalışma saatlerine uygun olarak düzenlenecek ve de bütçelerine uygun olacak kursların mahallelerinde ya da evlerine yakın yerlerde açılması durumunda yoğun olarak katılacaklarını göstermektedir.

Araştırma konusuyla ilgili görüş bildiren erkeklerin tamamı, bu araştırmanın faydalı olmasını ve kurslar ve eğitim etkinlikleri yoluyla insanların, yetişkinlerin, bilinçlenmesini istemişlerdir.

Bu bulgu bölgede yaşayan yetişkinlere yönelik çeşitli kurslar verilmesi durumunda, bu yetişkinlerin kendilerini geliştirmek için çok istekli olacaklarını göstermektedir. Bu kurslar ve eğitim etkinlikleri yoluyla, bölgede yaşayan ve kente uyum sıkıntısı yaşayan erkeklerin, kente uyum sağlaması kolaylaşabilir, kendilerini geliştirmelerine katkı sağlanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu çalışmada köyden kente göç eden ve kentlerin gecekondu bölgelerine yerleşen yetişkinlerin kentlileşme sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü için ne tür eğitim ihtiyaçları olduğu araştırılmıştır. Gültepe Mahallesi'nde yetişkinlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Okuma- Yazma Ve Temel Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmaya katılanların %10'u okuma–yazma bilmemektedir. Okuma–yazma bilmeyenlerin tamamını kadınlar oluşturmaktadır. Görüşmeye katılan on iki kadından ikisi okuma – yazma bilmemektedir. Kadınların okuma – yazma bilmeme nedenleri arasında çok küçük yaşlarda evlenmiş olmak, ana dillerinin Kürtçe olması, ihtiyaç duymamaları, okuma yazmanın gerekli olduğunun farkına bile varmamaları, yaşadıkları yerlerde okul olmaması, maddi yetersizlikler, kız çocuklarının okutulmak istenmemesi gibi nedenler yer almaktadır.

Okuma – yazma bilmeyen iki kadın da Doğu'dan göç ederek gelmişler. Her ikisi de önce Kürtçe sonra Türkçe öğrenmişler. Araştırmaya katılan, okuma yazma bilmeyen kadınların anadillerinin Kürtçe olması ve Türkçeyi ilk başlarda hiç bilmemeleri ve okullarda yalnızca Türkçe eğitim verilmesi de kadınların okuma–yazmayı öğrenememelerine, temel eğitimi alamamalarına neden olmaktadır. Bir diğer önemli neden ise doğudaki insanların kız çocuklarının eğitimine bakışları ile ilgilidir. Doğu'da kız çocuklarının okutulmaması yönündeki eğilim nedeniyle, bu kadınlar temel eğitimden mahrum kalmışlar, çok küçük yaşlarda evlenmişler ve kente göç etmişler.

Araştırmaya katılan ve okuma yazma bilmeyen bu kadınlar, okuma – yazma bilmemelerinden dolayı en basit işlerini bile tek başlarına yapamamaktadırlar. Kentte uyum sürecinde yaşadıkları sıkıntıların temelini, okuma yazma bilmemeleri oluşturmaktadır. Bu da kadınların kente uyum sağlamalarını güçleştirmektedir.

Araştırmaya katılan diğer katılımcı kadınların %75'i ilkokul, %15'i lise mezunu. Köyden kente göç ederek kentin gecekondu bölgelerine yerleşen bu kişilerden ilkokul mezunu olanlar kentte çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını ifade etmektedirler. İlkokul mezunu olanların oranı küçümsenmeyecek derecede fazladır. Kadın ve erkekler arasında cinsiyetleri bakımından ilkokul veya lise mezunu olma oranında çok büyük farklılıklar görülmemektedir.

Milli Eğitim Temel Kanunu 8. Maddesinde "Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır" hükmü yer almaktadır. Ancak araştırmaya katılan kadınların da belirttikleri gibi, maddi olanaksızlıklar, cinsiyetleri, yaşadıkları yerde okul olmayışı ya da kız çocuklarının okutulmaması gibi geleneksel inanışlar nedeniyle görüşülen kadınların çoğu ilkokuldan sonra okuyamamış ve hala benzeri nedenlerle pek çok kız çocuğu okuyamamakta, okutulmamakta.

Doğu'da okumak iki kere daha zor kız çocukları için. Kız çocuklarının okutulması için çeşitli kampanyalar düzenlenerek kız çocuklarının okuma oranı yükseltilmeye çalışılmaktadır. Ancak ne kadar kampanyalar düzenlenirse düzenlensin, yeterince okul yapılmadıkça, ulaşım hizmeti yeterli düzeyde sunulmadıkça, feodal ve erkek egemen düşünce sistemi değişmedikçe, kadına biçilen misyon değişmedikçe köylerde, doğuda hala çocuklar, özellikle kız çocukları okuyamamaktadırlar.

Görüşmeye katılan erkek katılımcıların da çoğu ilkokulu okumuş ve öğrenimlerini yarım bırakmak zorunda kalmışlar. Bir kısmı da liseyi bitirmiş. İlkokulu bitirdikten sonra öğrenimlerine devam etmeyenlerin hepsi çalışmak zorunda kaldıkları için, ailelerinin maddi olanakları olmadığı için, küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalmışlar.

Görüşmeci erkeklerin hemen hepsi çalışmak zorunda oldukları için okuyamadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların çoğunluğu maddi imkânsızlık ve cinsiyetlerinden kaynaklı okuyamazken, erkeklerin çoğu küçük yaşlarda çalışmaya başladıklarından ve maddi olanaksızlıklardan okuyamamaktadır.

Okuma yazma bilmeyen kadınlar okuma-yazmayı öğrenmeyi çok istemektedirler. Bu nedenle “okuma yazma kursu açılırsa katılmak ister misiniz?” sorusuna her ikisi de çok olumlu yaklaşırken kadınlardan birisi kursa katılmayı çok istediğini ancak eşine danışması gerektiğini ifade etmiştir.

Okuma- yazma kursuna katılmayı çok istediğini ifade eden kadın görüşmeci, kentte karşılaştığı sorunların nedeninin en başında okuma yazma bilmemesi geldiğini bilmektedir. Okumuş olsaydı hayatının çok daha farklı olacağına inanmaktadır. Evde saate telefona bile bakmayı bilememekte, çamaşır makinesini tek başına çalıştıramamakta, dolmuşa, otobüse binmekte güçlük çekmekte, dışarıdaki hiçbir işini tek başına yapamamaktadır. Yaşadığı bu güçlüklerin üstesinden gelebilmek için de okuma- yazma kursuna katılmak istemektedir.

Okuma – yazma bilen ancak ilkokuldan sonra öğrenimlerine devam etmeyen görüşmecilere öğreniminize devam etmeyi isteyip istemedikleri sorulmuş, hemen hepsi devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan kadınların tamamının sıklıkla verdikleri nedenler ise kentte karşılaştıkları güçlükleri göğüsleyebilmek, iyi bir meslek sahibi olabilmek ve kendilerini geliştirmek olmuştur.

Erkek görüşmecilere de (8 kişi) öğrenimlerine kaldıkları yerden devam etmiş olmayı isteyip istemedikleri sorulduğunda hepsi de devam etmiş olmayı istediklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan erkek görüşmeciler de kadınlar gibi öğrenimlerini tamamlamış olmayı istemektedirler. Erkeklerin de öğrenimlerini tamamlamış olma nedeni olarak sıklıkla verdikleri nedenler; iyi bir meslek sahibi olmak, kendini daha çok geliştirmek, kentte karşılaşılan güçlükleri üstesinden gelebilmek ve daha rahat bir yaşam sürdürebilmektir.

Köyden kente göç ederek kentin gecekondu bölgelerine yerleşen ve çeşitli zorluklarla karşılaşan yetişkinler, yaşadıkları sorunların eğitim – öğretim eksikliğinden

kaynaklandığını düşünmekteler. “Şimdiki aklım olsa, elime imkan verilse, şimdiki zamanda yaşasam, destekleyen olsa” gibi ifadelerle başlayan ve okuma – öğrenme, kendini geliştirme isteğini anlatan bu ifadeler bu yetişkinlerin öğrenme, eğitilme ihtiyaçlarını ve isteklerini ortaya koymaktadır.

Bir yetişkinin her türlü eğitim çalışmasını alabilmesi, öncelikli olarak temel eğitimi almış olmasına bağlıdır. Temel eğitimini tamamlamamış ve okuma-yazma bilmeyen bir yetişkine diğer eğitim çalışmalarını vermek çok güçtür. Bu nedenle Gültepe Mahallesi’nde yaşayan yetişkinlere yönelik düzenlenecek kurslar içinde öncelik okuma- yazma kurslarına verilirse, buradaki okuma-yazma bilmeyen yetişkinler diğer kurslara da katılma şansını yakalayabilir. Çünkü eğer okur -yazarlık sorunu çözülmezse, yetişkin eğitimi etkinliklerine katılım da düşük olacaktır.

2. Sosyal- Kültürel Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar

Görüşülen yetişkinlerin hemen hemen hepsi köyden kente göç ettikleri ilk yıllarda çok sorun yaşamış, kente uyum güçlükleri çekmiş, özellikle maddi açıdan zorluklar yaşamışlar. Köyden kente ilk geldiklerinde çok zorlanan ve bu zorlukların üstesinden gelmeye çalışan bu yetişkinler uğraş, çaba ve mücadelelerinin sonunda biraz daha rahat bir yaşantıya kavuşmuşlar.

İyi bir iş sahibi olmak, çocuklara iyi bir eğitim aldırmak ve iyi bir yaşam sürdürme isteği yetişkinlerin köyden kente göç etme nedenlerinin başında yer almaktadır. Şehirde eğitim, sağlık, sosyal kültürel alanlardan daha rahat faydalanabilmek isteği de göç etme nedenleri arasındadır. Atama, tayin gibi yine iş nedeniyle gelenler ve köyde arazileri olmadığı için şehre göç edenler, hep aynı nedenle, iyi bir iş sahibi olma isteğiyle göç etmişlerdir.

Görüşülen yetişkinlerin hepsi kente ilk geldiklerinde çok ciddi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Köyden kente göç ederek kentin varoşlarına, gecekondu bölgelerine yerleşen, kendi imkânlarıyla başlarını sokacak bir barınak bulmaya çalışan, sağlıksız ve kötü koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu yetişkinler hayatta kalabilmek ve çocuklarına iyi bir gelecek sunabilmek her türlü zorluğa göğüs germişlerdir. Gecekondu bölgelerinde yaşayan, köyden kente göç

edenlerin yaşadığı en temel sorunlardan olan, yabancılık çekme, uyum sağlayamama, sıkıntılı, stresli bir yaşam sürdürme, iyi bir iş sahibi olamama, yoksulluk ve benzeri sorunlar Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin de yaşadığı temel sorunlardandır. Erkekler hamallık, nakliyatçılık, kapıcılık, kum taşımacılığı, inşaat işçiliği vb. pek çok örgütsüz, sosyal güvencesiz işlerde çalışmışlar bu yolla, hayatta kalmaya çalışmışlardır.

Yetişkinlere "göç ettikten sonra umduğunuz yaşantıyı bulabildiniz mi?" şeklinde yöneltilen soruya kadınların %50'si buldum derken, %50'si bulamadığını ifade etmektedirler. Erkekler de ise bu oran değişmektedir. Erkeklerin %37,5'i buldum derken %62,5'i umduğunu bulamadığını ifade etmektedir. Erkeklerde umduğunu bulamama oranının kadınlara göre yüksek oluşu, erkeklerin kente göç ederken daha büyük beklentiler içinde olduklarını göstermektedir.

Yetişkinlerin bazıları "umduğum yaşantıyı çok şükür buldum", "Çok şükür iyiyim ama umduğumu da bulamadım", "şükür diyelim, bulduk diyelim" gibi şükür ifade eden cümleler kurmaları, aslında umduklarını tam olarak bulamadıklarını ama yine de çok kötü durumda olmadıklarını düşündüklerini göstermektedir.

Bu yetişkinler kente ilk geldiklerinde her ne kadar zorluk yaşasalar da çeşitli yollarla hayata tutunabilmişler. Yetişkinler yaşadıkları sıkıntıları aktarırken bir yandan da hallerine şükretmeleri gerektiğini düşünmekteler. "Allah'a şükür çok kötü duruma düşmedik", "Çok şükür yine de bugünlere geldik", "Şükür ki kimseden borç istemek zorunda kalmadık", "çok şükür kendime güvenimi kaybetmedim", "Şükürler olsun çocuklarımız okudu" vb. gibi cümlelerle ifade ettikleri gibi durumları ne olursa olsun, hallerine şükretme eğilimleri bulunmaktadır.

Mevcut düzenin sürmesi için insanların hallerine şükretmeleri gerektiği inancı empoze edilmeye çalışılır. Kullanılan bu yöntem insanların yaşantılarında daha iyiye değil, daha kötüye bakarak hallerine şükretmelerini sağlamaktadır. Yoksulluk ve çeşitli sorunlarla boğuşan halkın sığınacağı tek güç tanrıları olduğu için "Allah'ıma şükürler olsun!" demektedirler. İnsanlar mevcut kötü hallerinden şikâyet etmeyerek, kanaatkâr olarak, haline şükrederek. isyan etmeyerek öteki dünyada mükafatlandırılacağına inanmaktadırlar. Bu da bu kişilerin bu dünyada hak

aramasına engel olmakta, insanca yaşamanın bu dünyada da mümkün olduğunu düşünmemelerine neden olmaktadır.

Görüşmeye katılan yetişkinler yaşadıkları olumsuzlukların yanı sıra kente geldikten sonra olumlu değişimlerin de olduğunu belirtmektedirler. Köyden kente göç eden ve çeşitli zorluklarla karşılaşan görüşme yapılan yetişkinler yaşadıkları zorlukları köydeki yaşantılarına tercih etmektedirler. Çünkü kentte köye göre daha konforlu yaşantıları var, eğitim, sağlık, kültürel aktiviteler vb. olanaklardan daha rahat faydalanabilmişler, maddi durumları da köydeki yaşantılara göre daha iyi. Köyde arazilerinin olmayışı ya da toprakların verimsizliği de köyde gelir elde edememelerini başlıca nedenlerindendir. Kentte düşük de olsa, gelir elde ediyor olmaları, olumlu bir değişim olarak değerlendirilmektedir. Yetişkinlerin çoğu burada kendilerini geliştirmişlerdir. Özellikle kadın görüşmeciler kendilerine güvenlerinin geldiğini söylemektedirler. Kentte köydeki geleneksel giyim tarzından ve feodal ilişkilerden uzakta olmaları onlara daha rahat hareket etme imkânı vermekte ve daha özgür olduklarını hissetmelerini sağlamaktadır. Soba yerine doğalgaz kullanmaları, çamaşırları makinelerde yıkamaları televizyon, telefon vb. iletişim araçlarını kullanmaları yaşantılarına belli düzeyde bir konfor getirmiş ve bu yolla kentlilere özgü pek çok davranışı edinmişler. Bu nedenle görüşmeye katılan yetişkinler kente ilk geldiklerinde zorluk yaşamalarına rağmen, bu güçlüklerin üstesinden gelmeyi başarabildiklerini ve şu anda köydeki yaşantılarına göre daha iyi bir yaşantıya sahip olduklarını düşünmektedirler.

Görüşmeye katılan yetişkinlere kentte günlük yaşantılarında bilmedikleri, beceremedikleri konular olup olmadığı sorulmuş. Bu soruya kadın görüşmecilerin %91,6'sı (11 kişi) sıkıntı yaşadığını belirtirken, %8,3'ü (1 kişi) sıkıntı yaşamadığını belirtmiştir. Erkeklerde ise sıkıntı yaşadığını söyleyenlerin oranı %62,5 iken, sıkıntı yaşamadığını söyleyenlerin oranı %37,5 (3 kişi). Günlük hayatta bilememekten, beceremememekten kaynaklı sıkıntı yaşadığını belirten görüşmecilere, hangi konularda sıkıntı yaşadıkları sorulmuş ve aşağıdaki konularda sıkıntı yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

En çok sıkıntı duyulan konuların başında "Çocukların eğitimi ile ilgili konular" yer almaktadır. "Dilekçe yazmak, form doldurmak vb. yazı işleri" gibi konular da

bilememekten kaynaklı en çok sıkıntı yaşanılan konulardan. Görüşmeye katılan yetişkinlerin bazıları sağlık ile ilgili konularda da sıkıntı yaşamakta, hastane, postane vb. işleri yalnız başlarına yapamamaktadırlar. Siyasetle ilgili konularda da sıkıntı yaşadıklarını söyleyenler bulunmaktadır. Öte yandan görüşmecilerin çoğu siyasetle ilgilenmedikleri için bu konuda sıkıntı da yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Yetişkinlerin çoğu siyaseti bir ihtiyaç olarak görmemekte, hayatlarında olmasa da olacak bir olgu olarak değerlendirmektedirler. Ancak çocuklarının eğitimi ile ilgili konularda çok daha hassaslar. Çocukların derslerine yardımcı olamamak ya da bir soru sorduklarında cevap verememek yetişkinler için ciddi sıkıntı oluşturmaktadır. Aynı şekilde dilekçe yazmak, form doldurmak gibi konularda bilememekten kaynaklı sorunlar yaşamaktalar. Kimisi yaşlı olduğu için, kimisi karışık bulduğu için hastane işlerini tek başlarına yapamamaktalar. Sayıları az olmakla birlikte, bilgisayar kullanamamak, bankamatikten para çekememek gibi sorunlarda yetişkinlerin günlük hayatlarını zorlaştırmaktadır.

Bulgular incelendiğinde günlük hayatlarında bilmemekten, beceremememekten kaynaklı olarak kadınların erkeklere göre daha çok sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Erkeklerin ev dışında daha çok vakit geçirmeleri, kahveye, derneğe giderek bilgi alış verişinde bulunmaları, dışarı işlerini genelde erkeğin yapıyor olması, kadının ise evde ev işleri ve çocuklarla ilgileniyor olması, erkeklerin kadınlardan daha çok, daha çabuk öğrenmelerinin nedenlerindendir. Bu nedenle erkekler kadınlara göre bilmemekten kaynaklı günlük hayatlarında daha az sıkıntı yaşamaktadırlar.

Görüşmeye katılan yetişkinlerden sağlık besleme kursuna, çocuk bakım kursuna ve halk oyunları kursuna sadece kadınlar katılacaklarını belirtmişlerdir. Yemek yapma, çocuğa bakma erkek egemen toplumlarda sadece kadının işi olarak algılandığından bu tür kurslara sadece kadınlar ihtiyaç duymaktadırlar. Kadınlar halk oyunları ya da özellikle semah kursu açılırsa katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Mahallede yaşayanların bir bölümünü alevi vatandaşlardan oluştuğundan, bazı kadın görüşmeciler kendi kültürlerini sürdürmek, kendi kültürlerini yaşatmak için semah kursuna gitmek istemektedirler.

Yetişkinlerin aile içi iletişim ve insan ilişkileri kursuna katılma isteklerine bakıldığında; özellikle erkeklerin iletişim kurmada zorluk yaşadıklarını göstermektedir.

Erkeklerin bu kursa katılmak isteklerinin oranı, kadınlarınkine göre daha yüksektir. Erkek görüşmeciler aile içi iletişimde kadınlara göre daha çok zorlanmaktadırlar. Hem erkekler hem kadınlar çocukların eğitimi ilgili kursa yoğun ilgi göstermektedirler. Köyden kente göç etme nedenlerinin başında "eğitim olanaklarından faydalanmak" isteği vardı. "Çocukların eğitimi ile ilgili bir kursa" katılmak isteği de bu isteği tamamlar nitelikte bir kurstur. Anne ve babalar çocuklarını iyi bir şekilde eğitmek için kendilerinin de bir kursa gitmelerinin iyi olacağını, çocuklarına bu yolla daha çok destek olacaklarını düşünmektedirler. Çoğu ilkokul mezunu olan köyden kente göçmüş bu yetişkinler çocuklarının eğitimine destek olma konusunda yetersizdirler. Bu nedenle bu bölgede yaşayan yetişkinlerin bu tür kurslara ihtiyacı bulunmaktadır.

Aile planlaması ile ilgili kursa kadınların hiç birinin, erkeklerinse sadece birinin ilgi duyması ve çocuk sayılarının az oluşu, yetişkinlerin bu konuda bilinçli olduklarını, böyle bir kursa ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. Yetişkinlerin sporla ilgili kurslara ilgileri düşüktür. Yetişkinler sporla ilgili kurslara katılmak istememeleri sporun hayatın bir parçası olarak algılanmamasından sporun lüks bir şeymiş gibi görülmesinden kaynaklanmaktadır. Bağlama, org ve keman gibi enstrüman kursları açılması durumunda kadın ve erkek görüşmeciler bu kurslara katılacaklarını belirtmişlerdir. Yetişkinlerin katılmak istedikleri kursların açılmasını istedikleri yerlerin isteme sıklığına göre sırasıyla şöyledir: Okullarda, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği (cem evi), evlerine yakın olan herhangi bir yerde, halk eğitim merkezlerinde, halkevlerinde ve mahallede bulunan derneklerde.

Bu yerleri istemelerinin en önemli nedenleri evlerine yakın olması, güvenilir bir yer olması, uygun ortam bulacaklarını düşünmeleri ve maddi durumlarına buraların uygun olması. Özellikle, okul ve Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği evlerine yakın olduğu için, yol parası vermeyecekleri için istemekteler. Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'nin istenme nedenlerinden birisi de tanıdıklarının buraya gidiyor olması.

Yetişkinler kursa katılacakları yerlerin hem bütçelerine uygun olmasını, hem de uygun ortam bulabilecekleri, eş, dost, akrabanın da aynı yerde olacağını düşündükleri yerleri istemekteler. Sosyo ekonomik düzeyleri çok iyi olmadığı için bu kişiler yol parası vermeden yakın yerlerde kursa gitmek istemektedirler. Köyden kente göçüp aynı kaderi paylaşan bu yetişkinler katıldıkları kurslarda yalnız kalmak

istememekteler. Bu kişiler köydeki samimi ilişkilerini burada da sürdürmekte hemşerileriyle birlikte hareket etmektedirler.

Görüşmeye katılan yetişkinler köyden kente göç ettikten sonra önce başlarını sokacak bir barınak sağladıktan sonra yavaş yavaş kentlinin tüketim alışkanlıklarını edinmişlerdir. Görüşmeye katılan bütün yetişkinlerin evinde televizyon ve çamaşır makinesi bulunmaktadır. Hemen hepsinin evinde elektrikli süpürge, koltuk takımı, mutfak robotu gibi mutfak eşyaları bulunmaktadır. Hatta bazı evlerde araba, bulaşık makinesi, fotoğraf makinesi, kamera, VCD, bilgisayar, cep telefonu vb. pek çok son teknoloji ürünü eşyalar, araçlar bulunmaktadır.

Kentte yaşayan bir kentlinin tüketim alışkanlıklarını edinen ve bu eşyalara sahip olan kişilerin kentlileştikleri sanısını uyandıran bu göstergeler bireylerin kentlileşip kentlileşmediğini tek başına açıklayamaz. Bu yetişkinler her ne kadar kentliler gibi evlerine kentlilere özgü eşyaları koysalar da kentle tam anlamıyla bütünleşememekteler. Çünkü kendi bildikleri, tanıdıkları çevrenin dışına çıkmak istemiyorlar. Kursların açılmasını istedikleri yerler yine mahalle içinde, bildik tanıdık, güvenilir bir yer. Mahallenin dışında çok iyi bilmedikleri yerlere gitmek istemiyorlar. Boş zamanlarında da komşulara ziyarete gidiyorlar, kadınlar kendi eş, dost, akrabalarıyla kurdukları günlerde geleneksel böreklerini açıp, çaylarını içiyor, örgülerini örüp hoşça vakit geçiriyorlar. Erkekler kendi köylerinin derneklerinde buluşuyor ya da mahalledeki kahveye gidiyorlar. Buralarda hem kendi hemşerileri ile bir arada oluyorlar hem de okey, iskambil kâğıdı gibi oyunlarla vakit geçiriyorlar. Köyden kente göçmüş gecekondu bölgelerinde yaşayan bu yetişkinler, içlerine kapanık bir nüfusu oluşturmaktadırlar, kentin öteki kesimlerinde yaşayan nüfusla bütünleşememektedirler.

En çok yapılan boş zaman etkinliği televizyon izlemektir. Araştırma bulgularına bakıldığında kadınların erkeklere göre daha çok televizyon izlediği anlaşılmaktadır. Erkekler boş zamanlarında kahve ya da dernekte vakit geçirirken, kadınlar boş zamanlarında evde televizyon izlemekteler. Sadece kadınlara özgü olan boş zaman etkinliği ise örgü örmektir. Sinema ve tiyatroya gitme oranı erkeklerde de, kadınlarda da oldukça düşük. Yetişkinler kentin sunduğu tiyatro, sinema gibi etkinliklere katılmamaktalar. Sinema, tiyatro gibi etkinliklere katılmama nedenlerinden birisi böyle

bir etkinliğe ihtiyaç duymamaları iken, bir diğer önemli neden ise ekonomik yetersizlikleridir. Ekonomik gelir düzeyleri ancak barınma, yemek, içmek, eğitim, sağlık vb. temel ihtiyaçları karşılamaya yeten, hatta bazen yetmeyen bu yetişkinler kentin sunduğu sinema, tiyatro vb. etkinliklere katılamamakta, kentle bütünleşememekteler.

Gültepe Mahallesinde oturan yetişkinler ülkede ve dünyada olan gelişmeleri en başta televizyondan (%100) takip etmekteler. Bunu sırasıyla (%65) gazete okuyarak, (%45) tanıdıklardan, (%5) internetten, (%5) dergi okuyarak, takip etmektedir.

Televizyon, ulaşılması, izlenmesi, dinlenmesi en kolay iletişim aracı olduğundan buradaki yetişkinler tarafından da habere ulaşmada kullanılan araçlar içinde ilk sırada yer almaktadır. %45 gazete okuma oranı aslında iyi kabul edilebilecek bir oran. Türkiye genelinde gazete okuma alışkanlığının düşük olduğunu dikkate alırsak, çoğu ilkokul mezunu olan bu yetişkinlerin gazete okumaları kentin sunduğu bu imkânı kullanabildikleri anlamına gelmektedir ve iyi bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Öte yandan güncel gelişmeleri dergilerden ve internetten takip ediyorum diyenlerin oranındaki düşüklük dikkat çekicidir. Yetişkinlerin çoğu bilgisayar kullanmayı bilmediğinden, interneti iletişim, haberleşme aracı olarak kullanmamaktalar. İnternet aracılığı ile habere ve bilgiye ulaşmanın çok kolaylaştığı günümüzde bu yetişkinlerin çoğu teknolojik gelişmeleri yakalayamamakta, bilgiye kolay bir şekilde ulaşamamaktalar. Bu yetişkinler kente ilk geldikleri günlere göre daha rahat bir yaşantıya kavuşmuş olsalar da, kente uyum sürecini tam olarak tamamlayamamış, kentle tam olarak bütünleşememişlerdir. Bu nedenle sosyal-kültürel alanda eğitim ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

3. Mesleki Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Sonuçlar

Gültepe Mahallesi'nde görüşmeye katılan yirmi kişiden dokuzu bir işte çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çalışmayanların tamamını ev hanımları oluşturmaktadır. Kadınlardan çalıştığını belirtilen kadın görüşmeci ise sigortasız ve asgari ücretle bir okulda temizlikçi olarak çalışmaktadır. Erkeklerden ikisi 657'ye bağlı devlet memuru iken, ikisi de fabrikalarda işçi olarak çalışmaktadırlar. Erkek görüşmecilerin dördü ise emekli olmuşlar. Emekli olanların sadece birisi belediyeden emekli olduğunu, diğer

üçü ise isteğe bağlı olarak SSK'dan emekli olduklarını ifade etmişlerdir. Emekli olanlardan birisi köyünün derneğinden hala çaycılık yaparak gelir elde etmektedir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerden işsiz olanların tamamını kadınların oluşturması, kırsal kesimde süren, erkek egemen topluma özgü olan kadının yeri evidir, düşüncesinin sürüyor olmasındandır. Evinin işini yapmak, yemek yapmak, çamaşır, bulaşık yıkamak, çocukların bakımı ile ilgilenmek kadının işidir, öte yandan eve gelir getiren erkektir, erkeğin birinci görevi de budur, diye düşünülmektedir. Bu düşünce kırsal kesimde olduğu gibi, köyden kente göçen ailelerde de değişikliğe uğramamıştır.

Görüşülen erkeklerden bir bölümü devlet memuru olarak çalışırken bir bölümü de işçi statüsünde çalışmaktadır. Emekli olanlardan birisi belediyeden işçi emeklisi olurken, diğerleri çeşitli işlerde çalıştıktan sonra SSK'dan isteğe bağlı emekli olmuşlar. Gültepe Mahallesi'nde görüşmeye katılan yetişkinlerin hiçbiri üst düzey görevlerde yer almazken, bir bölümü yardımcı hizmetler sınıfında memurluk yapmaktadırlar. Emekli olanlardan bazıları çaycılık, tesisat, onarım işlerini ek iş olarak yapmakta memurlar da tatil günlerinde boya, badana vb. işler yaparak ek gelir elde etmektedirler. Gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin gelir düzeyleri insanca yaşamaya yetmemektedir. Bölgede yaşayanlar kentin alt gelir düzeyi oluşturan yoksul kesimlerdir.

Görüşmeye katılan yetişkinlerin eşlerinin iş ve çalışma durumlarına bakıldığında kadın görüşmecilerin eşleri çoğunlukla (Altı kişi) devamlı, sözleşmeli, mevsimlik işçi olmak üzere işçi statüsünde çalışırken, biri kamyon şoförü, biri kapıcılık yapmaktadır. On iki kadın görüşmeciden sadece birinin eşi öğretmen olarak çalışmakta, iki kadın görüşmecinin eşi ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Erkek görüşmecilerin eşlerinden sadece birisi devamlı işçi olarak çalışırken, geri kalanı ev hanımı olarak işsizler grubunda yer almaktadır.

Gültepe Mahallesi'nde gecekondularda yaşayan yetişkinlerin özellikle kadınların işsiz olduğu görülmektedir. Yetişkinlerden erkeklerin çalıştığı işler ise, devamlı işçilik ve öğretmenlik dışındaki diğer işler de (mevsimlik işçi, sözleşmeli işçi, kapıcı, kamyon şoförlüğü vs.) güvencesiz, yarın ne olacağı belli olmayan, sabit gelir

getirmeyen örgütsüz işler. İyi bir iş sahibi olma, iyi bir gelir elde etme, geleceklerini güvence altına alma hayaliyle köyden kente göç eden, gecekondu bölgelerine yerleşerek hayata tutunmaya çalışan bu kişiler kentte umduklarını bulamamaktalar ve kentin yoksul kesimini oluşturmaktadırlar.

Araştırmaya katılanlardan on bir kişi eve giren toplam gelirlerinin 500–1000 YTL arasında olduğunu, dört kişi 1001–1500 YTL arasında olduğunu iki kişi 1501–2000 YTL arasında olduğunu belirtmişlerdir. Birer kişi de 2001 YTL'den çok, 500 YTL'den az ve hiç gelirimiz yok şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Evlerine giren toplam geliri 2001 YTL'den çok olduğunu belirten yetişkinin eşi de çalışmakta, ancak bu şekilde iki kişinin maaşının toplam 2001 YTL üzerine ulaşmaktadır ve yirmi kişiden sadece 1 katılımcının evine giren toplam gelir, insanca yaşamaya yetecek düzeydedir.

Katılımcıların çoğunun aylık gelirleri asgari ücret civarındadır. İşsizliğin yoğun olarak görüldüğü gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinler asgari ücretli işlerde karın tokluğuna çalışmakta, hatta düzenli bir iş bulabildikleri için şükretmektedirler. Yoksulluk sınırının altında yaşamakta olan yetişkinler ya ek iş yapmaya çalışmaktalar ya da insanca bir yaşam sürdürememekteler. Açlık sınırının altında yaşayan hiç geliri olmayan aileler ise alabilirlerse belediyeden, çevreden gelen yardımlarla karınlarını doyurabilmekte, mahallede kurulan pazar dağıldıktan sonra kalan sebze meyveleri toplamakta ve bu şekilde karınlarını doyurarak hayatta kalabilmektedirler.

Bölge halkının çoğu ya yoksulluk sınırının altında ya açlık sınırında, ya da açlık sınırının altında yaşamaktadırlar. Gecekonduda yaşayanlar ciddi anlamda ekonomik sıkıntılar yaşamaktalar ve kentin yoksul kesimini oluşturmaktadırlar.

Görüşmeye katılan görüşmecilerden herhangi bir işte çalışmadığını belirtenlerin tamamı kadın. Yetişkinler çalışmama nedenleri olarak şu nedenleri belirtmişlerdir: Aile, eş ve çevre baskısı (5 kişi), ev işleri ve çocuklarla ancak ilgilenilmesi (5 kişi), bir işte çalışmak için herhangi bir beceriye sahip olunmaması (3 kişi), çalışılabilecek işlerde ücretin düşük bulunması (1 kişi), iş arayıp bulunamaması (2 kişi) ve sağlık nedenleri (2 kişi).

Görüşmecilerin de belirttikleri gibi kadınların ev işleri ve çocuklarla ilgileniyor olması nedeniyle ve eş, aile, çevre baskısı nedeniyle çalışmamaları “Kadın çalışmaz, kadının yeri evidir” gibi kıra ait düşüncelerin hala hüküm sürdüğünü göstermektedir.

Gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinlerin kentleşme sürecinde karşılaştıkları bu eksiklik Türkiye’de yaşayan toplumun ataerkil bir toplum oluşunun sonuçlarındandır. Görüşmecilerin de ifade ettiği gibi çalışmalarına, eşlerinden önce oğulları karşı çıkmaktadır. Bu erkek egemen düşüncenin etkisinin yanı sıra, kadınlardan bazıları da (2 kişi) iş aradığını fakat bulamadığını belirtirken, bir bölümü de (3 kişi) bir işte çalışmak için herhangi bir beceriye sahip olmadığını belirtmektedir. Köyden kente göçmüş kadınların hemen hemen hepsinin yapabileceği işler, ev, okul temizliği, bulaşıkçılık, yemek yapmak vb. işler. Köyden kente göçerek kentin gecekondu bölgelerine yerleşen kadınlar bu işler dışında başka işleri yapabilecek bilgi beceri ve donanıma sahip değildirler.

Gecekondu bölgelerinde yaşayan, herhangi bir becerisi olmayan, herhangi bir güvencesi olmayan bu insanlar, iş bulduklarında verilen ücrete bakmadan çalışmaktadırlar. Çünkü iş bulanlar durumlarına şükretmekte, işten atılmamak için de verilen ücrete razı olmaktadırlar. Buna rağmen Gültepe Mahallesi’nde yaşayan bu kadınların çoğu çalışamamaktadır. “Çalışmak isteyene iş çok” cümlesinin Gültepe Mahallesi’nde ve gecekondu bölgelerinde geçerli olmadığını söyleyebiliriz.

Görüşmeye katılan yetişkinlerden on iki kadın görüşmeci mesleki beceri kazandıracak kurslar açılırsa katılmak istediklerini belirtirken, iki erkek görüşmeci de mobilyacılık gibi kursların açılması durumunda, bu kurslara katılabileceklerini belirtmişlerdir. Sekiz kadın görüşmeci ise kolye yapımı gibi gelirlerinin artmasını sağlayacak bir kursa katılmak isterken, dört erkek görüşmeci de arıcılık, hayvancılık, tarım ile ilgili kurslara katılmak istemektedirler.

Kadınların büyük bir kısmı ve erkeklerin de yarısı mesleki beceri kazandıracak ve gelirlerinin artmasına katkı sağlayacak kurslara katılmak istemektedirler. Herhangi bir beceriye sahip olamadıklarından meslek sahibi olamadıklarını belirten kadınlar, bu kurslar yoluyla çeşitli beceriler edinmek istemektedirler. Erkekler ise bu kurslar yoluyla hem beceri kazanmak hem de mobilyacılık vb. ek işler yaparak gelir

düzeylerini artırmak istemektedirler. Çünkü gelir düzeyleri, daha önce de belirtildiği gibi ya açlık sınırında ya da yoksulluk sınırının altında.

Ayrıca bir kadın ve iki erkek görüşmeci yabancı dil öğrenmek isterken, beş kadın ve üç erkek görüşmeci de bilgisayar öğrenmek istemektedirler. Köyden kente göç eden yetişkinlerin bazıları kendilerini geliştirmeye çalışmakta bu yolla kente uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda yabancı dil ve bilgisayar bilmek kendilerine iş bulmada avantaj sağlayacak nitelikler olduğundan, yetişkinler bu tür kurslara katılmak istemektedirler. Bu tür kurslara katılmak isteyen yetişkinler kendilerine bu konuda güvenmekte, kendilerini geliştirmek istemekteler.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin mes*leki bilgi ve beceri kazandıracak kurslara ihtiyacı vardır. Bu tür kursların ve eğitim etkinliklerinin, özellikle mahalde açılması durumunda kadın erkek pek çok yetişkin, bu kurslara yoğun olarak katılacaklardır. Böylece bilgi, beceri ve donanım yönünden kendini geliştiren yetişkinler hem üretime katılmış olurlar, hem de yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, potansiyellerinin farkına vararak topluma ve insanlığa katkıda bulunabilirler.

4. Yurttaşlık Ve Siyasal Eğitim İhtiyaçları İlişkin Sonuçlar

Görüşmeye katılan kadınların hiçbiri herhangi bir örgütte ya da sivil toplum kuruluşunda faal olarak görev almamakta ve üyelikleri bulunmamaktadır. Erkek görüşmecilerden ise yedi kişi çeşitli örgütlerin çalışmalarına faal olarak katılmakta ya da bu örgütlere üye olmaktalar. Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerden görüşülen erkeklerden iki kişi siyasi bir partiye üye ve aktif olarak görev almaktalar, üç kişi sendikaya, bir kişi de halkevine üyedir. On bir kişi ise derneklere üye, bunlardan altısı köylerinin derneklerine üye olduklarını belirtirken, ikisi Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'ne, birer kişi de Sakatlar Derneği, Çevre Derneği ve İnsan hakları derneğine üyelerdir.

Kadınların hiçbirinin herhangi bir dernek, siyasi parti vb. örgütlere üye olmayışı ya da aktif olarak görev almayışı kadınların kentleşme sürecinde haklarını örgütlü bir şekilde arama bilincine sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu, tek başına kadınların

köyden gelmiş ve kentle bütünleşememiş olmasıyla açıklanamaz. Çünkü kente göç ederek gelmeyen, doğduğundan beri kentte yaşayan kişilerin de örgütlenme düzeyleri oldukça düşüktür. İnsanların örgütlenmemesi ve hak arayışına girmemesi mevcut düzenin sürmesini isteyen egemen sınıfların bilinçli bir tercihidir ve insanlar bu yönde manipüle edilmektedir. Türkiye geneline yansıyan örgütsüzlük gecekondu bölgelerindeki kadınları da etkisi altına almaktadır.

Erkeklerden ise siyasi parti, sendika ve halkevine üye olduklarını ya da aktif olarak görev aldıklarını belirtenlerin sayısının derneklere üye olma ya da aktif olarak görev almaya göre daha düşük olduğu görülmektedir. Görüşmeye katılan yetişkinler siyasal örgütlenmelere pek ilgi göstermezken özellikle köy dernekleri gibi derneklere daha yoğun ilgi göstermektedirler. Bu durum erkeklerin çoğunluğunun da kentleşme sürecinde siyasal haklarına örgütlü bir şekilde sahip çıkma bilincinin gelişmediğini göstermektedir. Görüşmeye katılan erkekler köydeki geleneklerini, ahbaplıklarını, arkadaşlık ve akrabalık ilişkilerini sürdürebilecekleri, cemaat kültürünü yaşatabilecekleri köy derneklerine yoğun olarak üye olmuşlardır. Hacı Bektaş Veli Derneği'ne üyelik de, bölge halkının bir bölümünün alevi vatandaşlardan oluşması ve kendi kültürlerini yaşatmak isteğiyle açıklanabilir.

Görüşmeye katılan ve herhangi bir örgüte üye olmadığını belirten kadınların yarısı böyle bir örgütlenmeye ihtiyacı olmadığını, üçer kişi eşinin veya ailesinin izin vermeyeceğini, üç kişi ilgisinin olmadığını, üç kişi böyle bir şeyi hiç düşünmediğini belirtmiştir. İki kişi çevresinin hoş karşılamayacağını, iki kişi de zamanın olmadığını ifade etmiştir. " Kimseyi tanımadığını, utandığını, çekindiğini ", "Hiçbirini bilmediğini, yerlerini dahi bilmediğini", " Okumadığı için o işlerden anlamadığını " ifade eden görüşmeci kadın sayısı ise birer kişi, erkeklerden bir kişi ise ihtiyacı ve zamanının olmadığını belirtmiştir.

Bu bulgular bize köyden kente göç eden ve kentin gecekondu bölgelerine yerleşen kadınların kentlileşme sürecinde örgütlenerek haklarını arama bilincinden yoksun olduklarını göstermektedir. Kadınların yarısının ihtiyacının olmadığını, bir bölümünün bunu hiç düşünmediğini, bazılarının ilgilerinin olmadığı söylemesi, örgütlenmenin öneminin hiç bilinmediğini göstermektedir. Kadınlardan bazılarının

eşim ailem izin vermez, bazılarının çevrem hoş karşılamaz şeklinde cevap vermeleri, kadınların üzerinde erkek egemen düşüncenin, feodal ilişkilerin etkili olduğunu göstermektedir.

Bu bölgedeki kadınların çoğunun ev kadını oluşu da bu tür örgütlenmelere ilginin az olmasında etkilidir. Kadınlar çalışmadıkları için haklarını arayacakları sendika ve benzeri örgütlenmelere ihtiyaç duymamaktadırlar. Köy derneklerinin lokallerinin erkeklerin toplandığı, iskambil kâğıdı, okey vb. oyunlar ile vakit geçirdikleri, bir nevi kahve işlevi görmesi de kadınların bu derneklere de gitmeme nedenleri arasındadır. Bu derneklerde ölüm, evlilik vb. günlerde dayanışma amaçlı yardımlar yapılmakta, bu işlerle de yine evin erkeği ilgilenmektedir.

Görüşmeye katılan yetişkinlerden siyasi parti, sendika, dernek vb. üyeliği olanlara bunların nedeni sorulduğunda farklı bir yelpazeye yayılan nedenlerin olduğu görülmektedir. Katılımcılardan siyasi parti, sendika, halkevi vb. politik içerikli örgütlere üye olanlar " Haklarımı aramak için örgütlü olmak gerektiğine inanıyorum" (4 kişi) "Topluma, ülkeme, insanlığa faydalı olabilmek için " (4 kişi), "Kendimin, ülkemin ve insanlığın geleceğine dair kaygılarım olduğu için" (2 kişi), seçeneklerini neden olarak belirtirken, köy derneği gibi politik yönü olmayan cemaat kültürüne dayalı yerlere üye olanlar, "Boş zamanlarımı değerlendirmek için" (4 kişi), "Sosyal bir ortama girmek için" (5 kişi), "Tanıdıklarım oraya gittiği için" (5 kişi), "Yeni bir şeyler öğrenerek kendimi geliştirmek için" (2 kişi) gibi seçenekleri neden olarak ifade etmişlerdir.

Siyasi parti, sendika, halkevi vb. örgütlere üye olma nedenleri daha çok hak arama, ülke sorunlarıyla ilgilenme, gelecek ile ilgili endişelenme gibi daha politik nedenler olurken, köy derneği, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği vb. örgütlere üye olma nedenleri politik olmayan dayanışma, yardımlaşma, kendi kültürünü yaşatma, eş ve dost ile birlikte zaman geçirme ve fikir alışverişinde bulunma gibi bir nevi kır kültürünü devam ettirme isteği ve ihtiyacı olarak beliren nedenlerdir. Sakatlar Derneği ve Çevre Derneği üyeliği ise, azınlıkta da olsa bazı görüşmecilerin kentleşme sürecinde kendilerini geliştirdiklerini, hak arama konusunda bilinçlendikleri, çeşitli konularda duyarlılıklarının geliştiğini göstermektedir. Bazı görüşmecilerin bir siyasi

partiye üyeliğinin yanı sıra pek çok sivil toplum kuruluşuna üye olması, örgütlenme konusunda ciddi anlamda bilinçlendiğini, siyasal, sosyal, yurttaşlık haklarını ve sorumluluklarını bildiğini, bu anlamda kentlileşme sürecini tamamladığını göstermektedir.

Öte yandan Gültepe Mahallesi'nde yaşayan ve görüşmeye katılanların çoğunluğunun siyasal ve sosyal haklarını aramak için örgütlü hareket etme bilincinden yoksun olduklarını ve kentleşme sürecinde demokratik kitle örgütleri, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler vb. örgütlere ilgilerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Yetişkinlerin hemen hepsi her zaman oy kullandıklarını belirtirken sadece bir kişi bazen oy kullandığını belirtmiştir. Siyasal haklarını örgütlü bir biçimde aramak için örgütlerde yer almayan yetişkinler, demokratik yurttaşlık hakkı olan oy kullanmaya yoğun olarak katılmaktadırlar.

Görüşmeye katılan kadınlardan yedi kişi oy verecekleri partiyi kendileri belirlerken, üç kişinin eşleri belirlemekte, iki kişi ise eşiyle birlikte belirlemektedir. Birer kişi de akraba, arkadaş ve hemşerilerinin verdikleri partiye göre oylarını vermektedirler. Kadınların çoğunun oylarını verecekleri partiyi kendilerinin belirlemesi kadınların oy kullanma işini bireysel, özel ve önemli olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Eşinin kararına göre oy verdiğini söyleyen kadın görüşmecilerden ikisi okuma yazma bilmemektedir. Bu kadın görüşmeciler okuma yazma bilmediklerinden oylarını kendi seçtikleri partiye verememekteler. Eşlerinin söyledikleri partilere oy vererek aslında demokratik sürece kendi benlikleriyle katılamamaktalar. Erkek görüşmecilerin tamamı (8 kişi) oylarını kendi seçtikleri partiye vermektedirler. Gültepe Mahallesi'nde yaşayan, görüşmeye katılan erkekler kadınlara göre siyasi konularda kendilerine daha çok güvenmektedirler.

Görüşmeye katılan kadınlar oy vereceğiniz partiyi neye göre belirlersiniz sorusuna sıklık sırasına göre “Parti liderinin dürüstlüğüne ve güvenilirliğine bakarak“ (7 kişi), “Siyasi, ideolojik görüşlerime uygun oluşuna bakarak” (6 kişi) ,“Medyayı takip ederek“ (7 kişi), “Seçimde barajı aşabilecek bir parti oluşuna bakarak” (4 kişi), “Tanınmış, büyük bir parti oluşuna bakarak“ (3 kişi), “Seçim dönemindeki propagandalardan” (3 kişi), “Aile geleneğinde hep aynı partiye oy verildiğinden” (3 kişi), “Eş, dost ve akrabadan fikir alarak” (1 kişi) şeklinde cevaplar vermişlerdir. Kadın görüşmecilerin hiçbiri oy vereceği partiyi parti programını okuyarak belirlememektedir. Aynı zamanda oy verecekleri partiyi seçerken fark etmez, önemli bir kriterim yok diyen kadın görüşmeci de bulunmamaktadır. Kadın görüşmeciler oylarının değerli olduklarının bilincindeler, oy vermenin sıradan bir iş olmadığının belli kriterlere bakılması gerektiğinin farkındalar. Ancak, çoğunun parti liderine (7 kişi) ve medyaya bakarak (6 kişi) oy vereceği partiyi seçiyor olması parti ilkelerine çok dikkat etmediklerini göstermektedir. Parti programının bir partiyi anlatan en önemli araç olmasına rağmen, bu bölgedeki kadın görüşmeciler parti programına hiç bakmadan oy vereceği partiyi seçmekteler. Öte yandan, görüşmeci kadınların siyasi, ideolojik görüşlerine uygun partileri seçmeleri parti programlarını okumasalar da eşin ,dostun, medyanın propagandaların etkisiyle kendi görüşlerine uygun olan partinin hangisi olduğuna karar verebildiklerini göstermektedir. Görüşmeci kadınların çoğunun ilkokul mezunu olduğu düşünüldüğünde bu kadınların siyasi bir görüşe sahip olmaları köyden kente yerleşen bu yetişkinlerin kentleşme sürecinde siyasal olarak az da olsa bilinçlendiklerini göstermektedir.

Kadın görüşmecilerin birçoğu işsizliğe çözüm bulacak birilerinin iktidara gelmesini isterken, bir bölümü ülkeye iyi hizmet edecek kişilerin gelmesini istemektedir. “ Hayırlısı hangisiyse o gelsin.” cümlesinden bu bölgedeki bazı kadınların siyasi bir duruşlarının olmadığı, tüm siyasi parti ve görüşlere eşit baktıkları anlaşılmaktadır. Bazı görüşmecilerin “En çok oyu alan partiye oyumu veririm.” demesi ise düşündürücüdür. Görüşmeye katılan bazı yetişkinler sadece anket sonuçları ve medya yönlendirmesiyle seçim yapmaktadırlar. Bazı anket şirketleri ve medyanın desteklediği partilerin dışında kalan diğer partiler bu seçmenler tarafından seçimde hesaba katılmamaktadır. Bu da demokratik siyasal süreçlerin gelişmesine engel olmakta, her düşüncenin yeterince temsil edilmemesine neden olmaktadır. Çünkü görüşmeye katılan kadınlar kendilerini tam anlamıyla temsil edebilecek partileri

araştırmadan ya da bu partilerden haberdar olsa bile barajı aşamayacağını düşündüğünden anket sonuçları ve medyayı takip ederek birkaç parti arasında bir seçim yapmaktadırlar. Türkiye'deki seçim sistemindeki eksiklikler Gültepe Mahallesi'ndeki kadın görüşmecileri de etkilemektedir.

Görüşmeye katılan erkeklerin oy verirken dikkat ettikleri, önem verdikleri ilk özellik "siyasi, ideolojik görüşlerine uygun olması " (8 kişi), bunu sırasıyla "Parti liderinin dürüstlüğüne ve güvenilirliğine bakarak" (7 kişi), "Medyayı takip ederek "(5 kişi)", "Seçim dönemindeki propagandalardan" (4 kişi)" "Parti programlarını okuyarak "(3 kişi), "Tanınmış, büyük bir parti oluşuna bakarak "(2 kişi), "Seçimde barajı aşabilecek bir parti oluşuna bakarak", "Aile geleneğinde hep aynı partiye oy verildiğinden" (2 kişi) ve "Eş, dost ve akrabadan fikir alarak" (1 kişi) yanıtları izlemektedir. Erkek görüşmecilerin içinde de kadın görüşmeciler gibi "Fark etmez, önemli bir kriterim yok " seçeneğini belirten olmamıştır. Görüşmeye katılan toplam 8 erkek görüşmecinin tamamının oy verirken siyasi, ideolojik görüşlerime uygun olmasına bakarım demesi bu yetişkinleri kadınlara göre daha bilinçli seçmenler olduğunu düşündürmektedir. Parti liderinin güvenirliği, medyayı takip etmek, seçim dönemindeki propagandalar, tanınmış büyük bir parti oluşuna bakarak, seçim de barajı aşacak bir parti olmasına bakarak, eş,dost, akrabadan fikir alarak gibi seçeneklerin oy vermede etkili olması bu kişilerin oylarına sahip çıktıkları, oylarının değerli olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Çünkü oyların belli bir kritere göre vermektedirler. Kırdan kente göç ederek gecekondu bölgesine yerleşen yetişkinler kentin pek çok nimetlerinden faydalanamazken ellerindeki tek güç olan seçme hakkını kullanmaktalar. Bu nedenle oylarına sahip çıkmakta ve oylarını kullanırken belli kriterlere göre oy kullanmaktadırlar.

Görüşmeye katılan erkeklerin bir bölümü de oy verecekleri partinin ülkeye iyi hizmet edecek, ülkeyi iyi yönetebilecek bir parti olmasına dikkat etmektedirler. Kimi görüşmeciler ise barajı geçemeyen partiye oy vermek istememekte, oylarının boşa gideceğini düşünmekte, kendisini temsil edecek partinin barajın altında kalma ihtimali olduğunu görürse, seçimini barajı geçecek partiler içinden seçerek yapmaktadırlar.

Seçim sisteminden kaynaklanan baraj sorunu gecekondu bölgelerindeki yetişkinleri de etkilemekte seçimlerini birkaç parti içinden yapabilmektedirler. Türkiye seçim sistemindeki bu eksiklik, gecekondu bölgelerinde yaşayan yetişkinleri etkilemekte, farklı düşüncelerin parlamentoda temsil edilmemesine neden olmakta ve demokrasinin gelişmesi önünde engel oluşturmaktadır.

Bir başka görüşmeci de vicdanının sesini dinleyerek oy kullandığını, ideolojik olarak ayrım yapmadan memlekete faydalı olacağına inandığı partiye oy verdiğini belirtmektedir. Bu da görüşmeye katılan bazı görüşmecilerin siyasi görüş ve ideoloji kavramlarına önem vermediğini göstermektedir.

Görüşmeye katılan kadınlardan daha önce herhangi bir miting, basın açıklaması, yürüyüş veya protesto eylemine katılan görüşmeci sayısı üç kişi iken katılmayan görüşmeci sayısı dokuz kişi. Erkek görüşmecilerden de üç kişi katıldığını belirtirken beş kişi de katılmadığını belirtmektedir.

Miting, yürüyüş vb. etkinliğe katıldığı belirten kadınlardan birisi ”Cumhuriyet mitingine” katıldığını belirtirken, bir başka görüşmeci kadın da “ışık yakıp söndürme eylemine” katıldığını belirtmektedir. Herhangi bir miting vb. eyleme katılmadığını belirten bir kadın görüşmeci ise “Cumhuriyet mitinglerine” katılmak istediğini belirtmektedir.

Bulgulara baktığımızda üç görüşmeci dışındaki kadın görüşmecilerin (9 kişi) miting, basın açıklaması, yürüyüş, protesto vb. hiçbir etkinliğe katılmamış olması düşündürücüdür. Gecekondu bölgelerinde yaşayan ve çoğunun gelir düzeyi yoksulluk sınırının altında ya da açlık sınırında olan bu yetişkinler bir yurttaşlık hakkı olan hak arama, eylem ve etkinliklere katılmıyor olmaları bu haklarının farkında olmadıkları ve siyasal bilinç düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu tür eylemlere katıldığını belirten kadın görüşmeciler ise sayıları az olmakla birlikte kentlileşme sürecinde demokratik haklarının farkına varmış ve gerektiğinde bu haklarını kullanmışlardır. Bu kadınlardan birisi “ışık kapatıp açma” gibi evinde gerçekleştirebildiği daha pasif bir eyleme katılırken ikisi sokağa çıkmış, aktif olarak yürüyüşe katılmıştır. Bu eylemlere katılan kadın görüşmecilerin hepsinin ilkokul mezunu olduğu düşünüldüğünde böyle bir hak arama bilincine sahip olmaları,

gecekondu bölgelerindeki kadınlara yurttaşlık ve siyasal eğitim konularında eğitim verildiği taktirde, bu kadınların yurttaşlık ve siyasal haklarına sahip çıkacaklarını göstermektedir.

Erkek görüşmecilerden ise daha önce miting, yürüyüş, protesto eylemine katıldığını belirten üç görüşmeciden birisi, bir okulda hizmetli olarak çalışmakta ve bir sendikaya üyeliği bulunmaktadır. Diğer bir görüşmeci ise siyasi parti ve birçok derneğe üyedir. Üçüncü görüşmecinin de bir siyasi partiye, halkevine, bir sendikaya, İnsan Hakları Derneği'ne üyeliği bulunmaktadır. Herhangi bir siyasi partiye, sendikaya, derneklere ya da sivil toplum kuruluşlarına üyeliği olan örgütlü görüşmecilerin miting, basın açıklaması, yürüyüş, protesto eylemlerine diğer örgütsüz ya da sadece köy derneği üyeliği olan görüşmecilere göre daha yoğun katılım gösterdikleri görülmektedir. Bu veriler bize siyasi örgütlere üye olan yetişkinlerin hak arama, demokratik hakkı kullanmada daha bilinçli olduklarını göstermektedir. Diğer örgütlü olmayan erkeklerin herhangi bir miting, yürüyüş, protesto vb. etkinliğe katılmamış olmaları bu haklarını kullanmadıklarını göstermektedir.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan görüşmecilerden bazıları siyasi konularla ilgili konuşmak dahi istememektedir. Bir diğer görüşmecinin greve gitmenin yasak olduğunu söylemesi ve bu nedenle herhangi bir eyleme katılmadığını ifade etmesi bu bölgede yaşayan kişilerin çeşitli yasaklar ve bunların doğurduğu korkular nedeniyle siyasetten uzak durduklarını ve demokratik haklarını aramadıklarını göstermektedir.

Kadın görüşmecilerin yarısı vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğrenebilecekleri bir kursa katılmak isterken, erkek görüşmecilerin tamamı böyle bir kursa katılmak istemektedirler. Erkek görüşmecilerin yoğun olarak, kadın görüşmecilerin yarısının bu tür yurttaşlık bilinci kazandıracak, siyasal haklarını öğrenebilecekleri kurslara istekli olmaları Gültepe mahallesinde yaşayan yetişkinlerin yurttaşlık ve siyasal eğitim ihtiyaçları olduğunu, bu tür kursların açılması durumunda yoğun olarak katılacaklarını göstermektedir.

Köyden kente göç eden ve Gültepe Mahallesi gecekondu bölgelerinde yaşayan bu yetişkinlerin, okuma-yazma, temel eğitim, sosyal-kültürel, mesleki, yurttaşlık ve siyasal eğitim ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Erkek ve kadın görüşmecilerin hemen hemen tamamı evlerine yakın bir yerlerde ihtiyaçlarına uygun

kursların açılmasını istemektedirler. Bu yetişkinler ihtiyaç duydukları kurslara maddi yönden ve çalışma saatlerine uygun olması durumunda katılmak istemektedirler. Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak, çalışma saatlerine uygun olarak düzenlenecek ve de bütçelerine uygun olacak kursların mahallelerinde ya da evlerine yakın yerlerde açılması durumunda yoğun olarak katılım olacağı anlaşılmaktadır.

Yetişkinler bu araştırmanın faydalı olmasını ve kurslar ve eğitim etkinlikleri yoluyla insanların, yetişkinlerin, bilinçlenmesini istemişlerdir. Bu da bölgede yaşayan yetişkinlere yönelik çeşitli kurslar verilmesi durumunda, bu yetişkinlerin kendilerini geliştirmek için çok istekli olacaklarını göstermektedir. Bu kurslar ve eğitim etkinlikleri yoluyla, bölgede yaşayan ve kente uyum sıkıntısı yaşayan yetişkinlerin, kente uyum sağlaması kolaylaşabilir, kentle bütünleşmelerinin önündeki bazı engeller kaldırılabilir.

Öneriler

Kırdan kente göç ederek, kentin gecekondu bölgelerine yerleşen ve kente uyum sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşan insanların sorunlarının çözümü için kamu kuruluşlarının yanı sıra yerel yönetimler, üniversiteler, basın-yayın kuruluşları ve sivil toplum örgütleri de katkı sunmalıdırlar.

Yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarının başında okuma yazma ve temel eğitim ihtiyacı gelmektedir. Bir yetişkinin günlük işlerini yürütebilmesi ve farklı eğitim etkinliklerine katılması öncelikli olarak okuma yazma ve temel eğitim alması koşuluna bağlıdır. Bu nedenle Gültepe Mahallesi'nde okuma yazma bilmeyen yurttaşlara yönelik okuma yazma kursları açılmalı ve kentleşme sürecinde sıkıntı yaşayan yetişkinlerin en az temel eğitim düzeyinde eğitim hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalıdır.

Eğitim etkinlikleri yoluyla, kız çocuklarının okumasının gerekliliği ve kadının toplumsal üretimde rol almasının zorunluluğu anlatılmalı eğitimde cinsiyet ayrımı önlenmelidir.

Erkek çocuklarının çalışmak zorunda kalmaları daha geniş kapsamlı bir soruna işaret etmektedir. Her ailenin asgari yaşam standardını sağlaması için sosyal-siyasal politikaların değiştirilmesi gerekmektedir. Ailenin gelir düzeylerinin insanca yaşayacak düzeyde olması sağlanmalıdır. İnsanca yaşayacak gelire sahip bir aile çocuğunu çalıştırmak zorunda kalmayacaktır. Devlet eğitimi her kesime eşit bir şekilde dağıtmakla yükümlüdür. Eğitimde eşitliğin sağlanması eğitimin parasız olması ve eğitime kolay ulaşılması ile mümkündür. Bu nedenle bir an evvel eğitimin her düzeyde parasız hale getirilmesi ve doğudan batıya her yerde okul sayısının arttırılması gerekmektedir.

Gültepe mahallesinde yaşayan yetişkinlerle yapılan araştırmaların sonuçlarına göre yetişkinlerin bazıları öğrenimlerine devam etmiş olmayı istemektedirler. Yetişkinlerin bu istekleri karşılanmalıdır. Ayrıca yetişkin eğitimi etkinliklerine katılmaları için katılma engelleri ortadan kaldırılmalı, katılmalarını özendirici çalışmalar yapılmalıdır.

Katılma engelleri ortadan kaldırmak için parasız kurslar düzenlenmeli kurslarda gerekli malzeme ve ulaşım giderleri karşılanmalı, çalışanlara eğitimleri için izin verilmeli, çocuklu yetişkinler için kurs açılan yerlerde kreşler olmalı. Kadınların katılmaları ile ilgili engelleri kaldırmak için, ailelerin ya da eşlerin tutumlarının değiştirilmesine yönelik çalışmalar, eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir. Kurslar yetişkinlerin yaşadıkları yerlere yakın, çalışanların çalışma saatlerine uygun gün ve saatlerde açılmalıdır.

Kadınlar herhangi bir mesleki beceri ve bilgileri olmadığından meslek sahibi olmadıklarını belirtmişler ve mesleki bilgi ve becerilerini geliştirici kurslar açılmasını istemişlerdir. Bu nedenle Halk Eğitim Merkezleri biçki-dikiş, nakış, boyama, el sanatları, kolye-takı yapımı, çinicilik, seramik yapımı vb. kurslar açmalı. Böylece kadınların yeteneklerini geliştirmelerine, yaratıcı potansiyellerini ortaya çıkarmalarına ve üretime katılarak toplumsallaşmalarına yardımcı olunmalıdır. Erkeklerin de ihtiyaçları doğrultusunda mobilyacılık, arıcılık, ziraat, tarım, hayvancılık ile ilgili kurslar açılmalı, yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlanmalıdır.

Yetenekleri gelişen, çeşitli bilgi ve beceriye, donanıma bu kurslar yoluyla sahip olan yetişkinlerin meslek sahibi olmaları ve bir işte çalışarak gelir elde etmeleri için de çeşitli istihdam olanakları yaratılmalıdır. Devlet ya da yerel yönetimler özellikle kadınların iş sahibi olmaları ve üretime katılmaları için çeşitli düzenlemeler yapmalı, işçi alırken kadınlara öncelik verilmeli, bu kadınlara iş imkânı sağlanmalıdır.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlere meslek ve sanat kurslarının yanı sıra çocuk eğitimi, aile içi iletişim kursu, sağlık-beslenme, çocuk bakımı, kursları da verilmeli, bu konularda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır.

Yetişkinlerin istekleri doğrultusunda halk oyunları, semah, bağlama, cümbüş, org vb. kurslar açılmalı, yetişkinlerin bu yöndeki istekleri karşılanmalı, yeteneklerinin ortaya çıkmasına yardımcı olunmalıdır. Bu kurslar yetişkinlerin özellikle evlerine yakın yerlerde açılmalı, kurslara katılım sayısı bu yolla yükseltilmelidir.

Bölgede bulunan okullar, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği, Halkevi ve çeşitli köy dernekleri bu tür kurslar açarak bölgedeki halkın, özellikle kadınların sosyalleşmesine katkı sağlamalıdırlar. Halk Eğitim Merkezleri ve bu kurumların ortak

yürüteceği çalışmalar bölge halkının kurslara katılımını kolaylaştıracağından, Halk Eğitim Merkezleri de bu kurumlara yardımcı olmalıdır. Halk Eğitim Merkezleri programlar düzenleyerek ve alanlarında uzman kişiler görevlendirerek bu bölgedeki dernek, okul vb. yerlerde çalışmalar yapabilir.

Kadınlar boş zamanlarında televizyon izlemektedirler. Bu nedenle televizyonlarda çeşitli eğitim etkinlikleri yer almalı, halkı bilinçlendirecek programlara yer verilmelidir. Erkekler ise boş zamanlarında kahveye gitmekte; okey, iskambil kâğıdı, tavla vb. oyunlar oynayarak vakit geçirmekteler. Erkeklerin de bu tür yerlerde çok fazla vakit harcamalarının yerine farklı kültürel etkinliklere yönlendirilmeleri gerekmektedir. Bölgede bulunan dernekler, halkevi vb. kurumlar çeşitli kültürel aktiviteler, sinema, tiyatro vb. etkinlikleri düzenlemeli halkın boş vakitlerini daha verimli bir şekilde geçirmelerine yardımcı olmalıdırlar.

Gültepe Mahallesi'nde yaşayan yetişkinlere yurttaşlık hak ve sorumluluklarını öğrenebilecekleri, siyasal bilinçlik düzeylerini artıracak kurslar düzenlemelidir. Halk eğitiminin en önemli ödevlerinden birisi de bireylerin hak ve sorumluluklarının öğretilmesi olduğuna göre, Halk Eğitim Merkezleri tarafından, yetişkinler için bu tür eğitim programları düzenlenmeli ve eğitim etkinlikleri yoluyla, bir toplumun ilerleyebilmesinin, gerçek demokrasiyi hayata geçirebilmesinin ve toplumsal sorunların çözülebilmesinin en önemli koşulunun bireylerin demokratik ve siyasal süreçlere katılmaları olduğu anlatılmalıdır.

Düzenlenen bütün eğitim çalışmaları, bu tür alan çalışmalarının bulgularına, sonuçlarına ve önerilerine bakılarak yapılmalıdır. Ayrıca eğitim etkinlikleri ve kurslar düzenlenirken, eğitim verilmesi planlanan yetişkinlerin görüşlerinden faydalanılmalı, eğitim etkinlikleri ve kurslar onların gerçek ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmelidir. Yoksa bu eğitim programları ve kurslar halkın gereksinmeleri dikkate alınmadan düzenlenirse halkın ilgisizliği ile karşılaşır ve topluma hiçbir getirisi olmaz.

Özetle köyden kente daha iyi bir yaşam sürdürmek umuduyla göç eden ve kentin varoşlarında yoksulluk içinde yaşayan, çeşitli zorluklarla mücadele eden, kente uyum sağlamakta güçlük çeken bu yetişkinlerin kentle bütünleşmelerini sağlamak için

halk eğitimi merkezleri ve yetişkin eğitimcileri gerekli çalışmaları yapmalıdır. Yurttaşların oy kullanmalarının yanı sıra demokratik süreçlere bilinçle katılmalarını sağlamak ve toplumun kültür ve sanat değerlerini halka ulaştırmak da halk eğitiminin görevleri arasındadır. Halk Eğitim Merkezleri mesleki beceri kazandırıcı, yetenekleri geliştirici, gelir getirici kursların yanı sıra yetişkinlerin bilgi, bilinç ve kültür düzeylerini de yükseltmelidir.

Halkın kendi sorunlarına sahip çıkmasında ve bilinçlenmesinde halk eğitimine önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle halk eğitimi çalışmalarının önünde engel oluşturan temel aksaklıklar düzeltilmelidir. Yetişkinlere yönelik düzenlenecek eğitim etkinlikleriyle, köyden kente göç ederek gecekondu bölgelerine yerleşen ve kente uyum sürecinde sıkıntı yaşayan yetişkinlerin sıkıntıları giderilmeli ve kentle bütünleşmelerine katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akkayan, Taylan. (1979). *Göç ve Değişme***.** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

Alkış, Nur. (1993). *Gecekonduda Yaşayan Yetişkinlerin Mesleki Eğitim İhtiyacı ve Katılma Engelleri.* Yıldız Teknik Üni. Fen Edb. Fak. Eğt. Bil. Böl. Sayı. 263 İstanbul.

Arı, Asım. (Kış- Bahar 2002). *İlköğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi Normal, Taşımalı ve Yatılı İlköğretim Okullarının Karşılaştırılması).* Milli Eğitim Dergisi. Sayı:153-154 Web: **http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/153-154/ari.htm** 22 Haziran 2009'da alınmıştır.

Aylar, Ebru. (2007). *Lise öğrencilerinin Eğitimde Eşit(siz)liğe İlişkin Kavrayışlarının Çözümleyişi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balcıoğlu, İbrahim. (2001). *Şiddet ve Toplum.* İstanbul: Bilge Yayınları. Web http://www.kriminoloji.com/Stres_Kentlesme_Suc.Balcioglu.htm adresinden 19 Ocak 2008'de alınmıştır.

Bilir, Mehmet. (2004). *Kentleşme Sürecinde Yetişkinlerin Eğitim Gereksinimi: Ankara Mamak İlçesi, Tuzluçayır Semti, Ege Mahallesi Örneği.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 37, (1), 98–121

Celep, Cevat. (2003). *Halk Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çakıcıoğlu, Erdal. (2005). *Sosyalizm ve Eğitim.* İstanbul: NK Yayınları:26

Çezik, Asuman. (1982). *Kent Eşiği Araştırması*. Ankara: DPT Yayın No: 1838

Doğan, İsmail. (1998) *Sosyoloji.* İstanbul: Sistem Yayınları.

Erten, Metin. (1999). *Nasıl Bir Yerel Yönetim*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Eronat, A. İlhan. (1977). Türkiye'de Konut Sorunu ve Politikası. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No:11

Fichter, Joseph. *(*1994). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. Nilgün Çelebi), (1996) Ankara, Atilla Kitabevi. (Eserin orijinali 1971'de yayınlandı.)

Geray, Cevat. (2002). *Halk Eğitimi*. (Güncelleştirilmiş 3. Baskı). Ankara: İmaj Yayınları.

Gölbaşı, Sevim.(1998). *Gecekondu Bölgelerinde Yaşayan Kadınların Eğitim İhtiyaçları. (Derbent Mahallesi Örneği)* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güner, Nur. (1988). *Gecekondu Bölgelerinde Yaşayan Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları Hakkında Görüşleri.* Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güneş, Firdevs. (1996). *Yetişkin Eğitimi. (Halk Eğitimi).* Ankara: Odak Yayınları.

Hancı, Hamit, İ. (Mayıs-Haziran 1999). *Kentte Suç ve Kent Suçu.* Hekim ve Yaşam. İzmir Tabip Odası Bülteni. Sayı:6; 24–28. Web: http://www.kriminoloji.com/ adresinden 19 Ocak 2008'de alınmıştır.

İşçi, Metin. (2000). *Yapı Ve Sosyal Değişme*. İstanbul: Der Yayınevi.

Jarvis, Peter. (2009). Yetişkin ve Devam Eden Eğitim. Teori ve Uygulama. Second

Edition. (Çev. Zuhal Tatar) London, Published by Routledge. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı.)

Karabulut, Figen. (2008). *Sınır Tanımayan Düşlere Pamuk İpliğiyle Bağlanmak.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kartal, Kemal. (1982). *Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara.* T. Erder.(Editör). *Kentsel Bütünleşme.* Ankara. Türkiye Geliştirme Araştırmaları Vakfı Yayını, sf.123-163'deki makale.

Kartal, Kemal. (1983). *Ekonomik Ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Yurt Yayıncılık.

Keleş, Ruşen. (1984). *Kentleşme ve Konut Politikası*. Ankara: A.Ü. S.B.F. Yayınları.

Keleş, Ruşen. (1996). *Kentleşme Politikası. Ankara*: İmge Kitabevi Yayınları.

Keleş, Ruşen. (1975). *Göç ve Gelişme. Uluslar arası İşçi Göçünün Boğazlıyan İlçesindeki Etkileri Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: AÜSBF, İskân ve Şehircilik Enstitü Yayını.

Kılıç, Eşref. (1981). *Halk Eğitiminde Kuram ve Uygulama*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

Knowles, Malkolm. (1996). *Yetişkin Öğrenenler. Göz Ardı Edilen Bir Kesim.* (Çev. S. Ayhan). Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara. (Eserin orijinali 1973'de yayımlandı).

Koptagel, G. (1985). *Değişen Toplumda ve Türkiye'de Aile.* İstanbul. Yaprak Yayınları.

Kurt, İhsan. (2000). *Yetişkin Eğitimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lowe, John. (1985). *Dünyada Yetişkin Eğitimine Toplu Bakış.* (Çev. T. Oğuzkan). Ankara, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (Eserin orijinali 1975'de yayımlandı)

Marx, Karl ve Engels Friedrich. (2005). *Komünist Parti Manifestosu.* (Çev. E. Özalp). İstanbul: NK Yayınları. (Eserin orijinali 1848'de yayımlandı.)

Marx, Karl ve Engels, Friedrich. (1999). *Alman İdeolojisi. (Feuerbach).* (Çev. S. Belli) Ankara: Sol Yayınları. Eserin orjinali 1932'de yayımlandı)

Onat, Ümit (1993). *Gecekondu Kadının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci,* Ankara, KKS Yayınları.

Özer, İnan. (2004). Kentleşme, *Kentlileşme ve Kentsel Değişme,* Bursa: Ekin Kitabevi.

Özkalp, Enver. (1992) *Sosyolojiye Giriş.* Eskişehir: Anadolu Üniv. Yay.

Özyurt, Semiha. (1993). *Mengen İlçe Merkezinde Yaşayan Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları ve Katılma Engelleri.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hancı, Hamit, İ. (Mayıs-Haziran 1999). *Kentte Suç ve Kent Suçu. Hekim ve Yaşam.* İzmir Tabip Odası Bülteni" Sayı:6; 24-28. Web: http://www.kriminoloji.com/ adresinden 19 Ocak 2008'de alınmıştır.

Sencer, Yakut. (1979). *Türkiye'de Kentleşme. Bir Toplumsal ve Kültürel Değişim Süreci.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Simpson, John Alexander. (1974). *Avrupa'da Yetişkinler Eğitiminin Bugünü ve Yarını*. (Çev. Cavit Sıdal) Ankara: MEB Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları Etüd ve Programlama Dairesi Yayınları.

Şenyapılı, Önder. (1981). *Kentleşemeyen Ülke, Kentlileşen Köylüler.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Ara- Yayınları

Şenyapılı, Tansı. (1978). *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Şenyapılı, Tansı. (1981). *Gecekondu 'Çevre' İşçilerin Mekânı.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.

Tatlıdil, Ercan. (1989). Kentleşme ve Gecekondu. İzmir: Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Tekeli, İlhan ve Erder Leile (1978). *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci olarak İç göçler.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tekin, Meral. (1989). *Yetişkin Eğitiminde Katılma ve İlgili Araştırmalar.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22, (2), 547–563.

Tekin, Meral. (1991). *Dünyada ve Türkiye'de Halk Eğitimi Alanının Temel Sorunları.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi, 24, (1), 1–12

Tekin, Meral ve Günlü, Ramazan (1992). *Kentleşme, Yerel yönetimler Ve Eğitim.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bil. Fak. Dergisi, 25, (1), 215–233.

Tezcan, Mahmut. (1994). *Ülkemizde Göç Ve Eğitim Sorunları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 27* (1), 61–67.

Vergin, Nur. (1986). *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar.* Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı. İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi.

Yörükan, Turhan. (1968). *Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri. Sosyal İncelemeler 1*. Ankara: İmar İskân Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü.

http://www.kesk.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=829&temid=91 adresinden 10.04.2009 tarihinde alınmıştır.

http://haber.sol.org.tr/ekonomi/5581.html adresinden 31.10.2009 tarihinde alınmıştır.

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Eğitimi Bölümü'nde yüksek lisans yapmaktayım. "Yetişkinlerin Kentlileşme ve Eğitim İhtiyaçları" adlı tezim için Eskişehir Gültepe Mahallesi'nde bir araştırma yapmak istiyorum.

Eskişehir ili Gültepe Mahallesi gecekondu bölgesinde yaşayan yetişkinlerin kentlileşme sürecinde karşılaştıkları uyum sorunlarını ve eğitim ihtiyaçlarının neler olduğunu yetişkin görüşlerine göre belirlemek amacıyla aşağıdaki ekte çeşitli sorular bulunmaktadır.

Bu bilimsel çalışma için yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Zuhal Tatar
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Halk Eğitimi Bölümü

ESKİŞEHİR'DEKİ GECEKONDULARDA YAŞAYAN YETİŞKİNLERİN EĞİTİM İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet

1. ( ) Kadın
2. ( ) Erkek

2. Yaşınız?

1. ( ) 18 – 24
2. ( ) 25 – 34
3. 35– 44
4. 45 – 54
5. 55 ve yukarısı

3. Medeni durumunuz nedir?

1. ( ) Evli
2. ( ) Bekâr
3. ( ) Boşanmış
4. ( ) Ayrı yaşıyor
5. ( ) Eşi vefat etmiş

4. Varsa kaç çocuğunuz var?

1. ( ) Yok
2. ( ) 1 – 2 tane çocuk
3. ( ) 3 – 4 tane çocuk
4. ( ) 5 veya daha çok çocuk

5. Kaç yıldır Eskişehir'de yaşıyorsunuz?

1. ( ) 1 – 5 Yıl
2. ( ) 6 – 10 Yıl
3. ( ) 11 – 20 Yıl
4. ( ) 20 Yıldan fazla

6. Buraya göç yoluyla mı geldiniz?

1. ( ) EVET
2. ( ) HAYIR

CEVAP EVET İSE 7. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP HAYIR İSE 13. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

7. Buraya nereden göç ettiniz?

1. ( ) Köyden
2. ( ) Kasabadan
3. ( ) Başka bir kentten (……)
4. ( ) Yurtdışından (……)

8. Buraya göç etme nedeniniz neydi?

1. ( ) Daha iyi bir yaşam sürdürmek
2. ( ) Çocuklarımın eğitim olanaklarından faydalanmasını sağlamak için
3. ( ) Sağlık ve sosyal haklardan faydalanabilmek için
4. ( ) İyi bir iş sahibi olmak için
5. ( ) Zengin olmak için
6. ( ) Sosyal, kültürel yönden burada daha çok olanak olduğundan
7. ( ) Bireysel özel nedenlerden dolayı
8. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……..

9. Göç ettikten sonra umduğunuz yaşantıyı bulabildiniz mi?

1. ( ) Buldum
2. ( ) Bulamadım

CEVAP HAYIR İSE 10. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP EVET İSE 11. SORUYA GEÇİNİZ

10. Hangi konularda umduklarınızı bulamadınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz?)

1. ( ) İyi bir yaşantım olmadı
2. ( ) Eğitim olanaklarından yararlanamadım
3. ( ) Sağlık ve sosyal haklardan yeterince yararlanamadım
4. ( ) İyi bir iş bulamadım
5. ( ) Yeterince gelir sağlayamadım
6. ( ) Sosyal kültürel aktivitelere katılamadım
7. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ)

11. Göç etmeden önceki yaşantınızla şimdiki yaşantınız arasında önemli olumlu değişimler sizce hangileridir?

1. ( ) Daha konforlu bir yaşantım var
2. ( ) Maddi durumum daha iyi
3. ( ) Daha İyi bir işim var
4. ( ) Kendimi daha güvende hissediyorum
5. ( ) Eğitim, sağlık vb. olanaklardan daha rahat faydalanabildim
6. ( ) Sosyal kültürel etkinliklere daha rahat ulaşabildim
7. ( ) Kendimi geliştirdim
8. ( ) Herhangi olumlu bir değişim olmadı
9. ( ) Diğer ……

12. Göç etmeden önceki yaşantınızla şimdiki yaşantınız arasında en önemli olumsuz değişim sizce hangisidir?

1. ( ) Güvenlikle ilgili endişelerim arttı
2. ( ) Komşuluk, akrabalık ilişkilerim zayıfladı
3. ( ) Stresli bir yaşantım oldu
4. ( ) Kendime güvenimi kaybettim
5. ( ) Sağlık problemlerim arttı
6. ( ) İnsanlara güvenimi kaybettim
7. ( ) Herhangi bir olumsuzluk yaşamadım
8. ( ) Diğer ……..

13. Oturduğunuz evi nasıl tanımlarsınız?

1. ( ) Gecekondu
2. ( ) Müstakil
3. ( ) Baraka
4. ( ) Apartman dairesi
5. ( ) Apartman (hizmetli, kaloriferci dairesi)
6. ( ) Dubleks, tripleks, villa

14. Evinizin ısıtma sistemi nedir?

1. ( ) Soba
2. ( ) Doğalgaz sobası
3. ( ) Doğalgaz (kombi)
4. ( ) Kalorifer
5. ( ) Elektrikli ısıtıcı
6. ( ) Katalitik

15. Oturduğunuz evdeki durumunuz nedir?

1. ( ) Kiracıyım
2. ( ) Ev sahibiyim
3. ( ) Ev bir yakınımızın olduğu için kira ödemiyorum

16. Aşağıdaki ev eşyalarından hangisi evinizde yok?

1. ( ) Televizyon
2. ( ) Çamaşır makinesi
3. ( ) Bulaşık makinesi
4. ( ) Elektrikli süpürge
5. ( ) Bilgisayar
6. ( ) DVD, VCD, Video
7. ( )Video Kamera
8. ( ) Cep telefonu
9. ( ) Koltuk takımı
10. ( ) Porselen yemek takımı
11. ( ) Mutfak robotu vb. küçük mutfak eşyalarından herhangi birisi
12. ( ) Dijital fotoğraf makinesi

17. Eve giren toplam aylık geliriniz ne kadar?

1. ( ) Hiç gelirimiz yok
2. ( ) 500 YTL' den az
3. ( ) 500 – 1000 YTL
4. ( ) 1001 – 1500 YTL
5. ( ) 1501 – 2000 YTL
6. ( ) 2001 YTL'den çok

18. Eğitim Durumunuz Nedir?

1. ( ) Okur- Yazar Değil
2. ( ) Okur- Yazar
3. ( ) İlkokul mezunu
4. ( ) Ortaokul (İlköğretim) mezunu
5. ( ) Lise mezunu
6. ( ) Üniversite /Yüksek Okul

CEVAP OKUR – YAZAR İSE 19. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP OKURYAZAR DEĞİL İSE 20. SORUYA GEÇİNİZ

19. (CEVAP OKURYAZAR İSE)

Okuma - yazmayı nereden öğrendiniz?

1. ( ) Halk Eğitim Merkezlerinden
2. ( ) MEB' in okullarda açtığı kurslardan
3. ( ) Halkevinden
4. ( ) Eş, dost, akrabalardan
5. ( ) Kendi kendime
6. ( ) Diğer …….

20. (CEVAP OKURYAZAR DEĞİLSE) Okuryazar olmamanın sıkıntılarını yaşıyor musunuz?

1. ( ) EVET
2. ( ) HAYIR

21. Okuma - yazma kursu açılırsa katılır mısınız?

1. ( ) Katılmam
2. ( ) Katılırım

CEVAP "KATILMAM" İSE 22. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP "KATILIRIM İSE" 23. SORUYA GEÇİNİZ

22. (CEVAP KATILMAM İSE) Neden böyle bir kursa katılmayı düşünmezsiniz?

1. ( ) İhtiyacım yok
2. ( ) Zamanım yok
3. ( ) Çevrem hoş karşılamaz
4. ( ) Yaşım uygun değil
5. ( ) Eşim – ailem izin vermez
6. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ……..

23. (OKULA GİTMİŞSE) Bir üst öğrenim kurumuna devam ediyor musunuz?

1. ( ) EVET 2. ( ) HAYIR

CEVAP HAYIR İSE 24. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP EVET İSE 28. SORUYA GEÇİNİZ

24. (CEVAP HAYIR İSE) Neden devam etmediniz?

1. ( ) İhtiyaç duymadım
2. ( ) Bulunduğum yerde okul yoktu
3. ( ) Maddi olanaklar yetersizdi
4. ( ) Ailem – Eşim izin vermedi
5. Evlendim
6. Çalışmaya başladım
7. Çevrenin tepkisinden çekindim
8. Diğer (BELİRTİNİZ) ……

25. Öğreniminize kaldığınız yerden devam etmeyi ister miydiniz?

1. ( ) EVET 2. ( ) HAYIR 3. ( ) KARARSIZIM

CEVAP EVET İSE 26. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP HAYIR VEYA KARARSIZIM İSE 27. SORUYA GEÇİNİZ

26. (CEVAP EVET İSE) Neden devam etmek isterdiniz?

1. ( ) Kendimi daha çok geliştirmek için
2. ( ) İyi bir meslek sahibi olmak için
3. ( ) Kentte karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelebilmek için
4. ( ) Başka (BELİRTİNİZ) ……

27. (CEVAP HAYIR VEYA KARARSIZIM İSE) Neden devam etmeyi düşünmüyorsunuz?

1. ( ) İhtiyacım yok
2. ( ) Zamanım yok
3. ( ) Çevrem hoş karşılamaz
4. ( ) Yaşım uygun değil
5. ( ) Eşim – ailem izin vermez
6. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……..

28. Ne iş yapıyorsunuz?

1. ( ) Memur (657'ye tabi)
2. ( ) Memur (Sözleşmeli)

3. ( ) Devamlı işçi

4. ( ) Sözleşmeli işçi

5. ( ) Mevsimlik işçi

6. ( ) Esnaf

7. ( ) Serbest meslek (Belirtiniz:…….)

8. ( ) Emekli

9. ( ) Ev kadını

10. ( ) İşsiz

11. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ)

ÇALIŞMIYOR İSE 29. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

ÇALIŞIYOR İSE 30. SORUYA GEÇİNİZ

29. (ÇALIŞMIYORSA) Bir işte çalışmamanızın nedenleri nelerdir?

1. ( ) Bir işte çalışmak için herhangi bir becerim yok

2. ( ) Çalışabileceğim işlerde verilen ücreti düşük buluyorum

3. ( ) Çalışabileceğim işlerin sosyal güvencesi yok

4. ( ) Aile, eş veya çevre baskısı nedeniyle çalışmıyorum

5. ( ) Ev işleri ve çocuklarla ancak ilgileniyorum

6. ( ) Çalışma ihtiyacı hissetmiyorum

7. ( ) Vaktim yok

8. ( ) Eve gelir sağlamak erkek işidir

9. ( ) İş arıyorum ama bulamıyorum

10. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……

30. Günlük yaşantınızda bilmediğiniz ya da beceremediğiniz konularda sıkıntı yaşıyor musunuz?

1. ( ) EVET 2. ( ) HAYIR

CEVAP EVET İSE 31. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP HAYIR İSE 32. SORUYA GEÇİNİZ

31. (CEVAP EVET İSE) Ne tür konularda sıkıntı yaşıyorsunuz?

1. ( ) Sağlıkla ilgili konular

2. ( ) Beslenme ile ilgili konular

3. ( ) Çocukların bakımı ile ilgili konular

4. ( ) Çocukların eğitimi ile ilgili konular

5. ( ) Aile planlaması ile ilgili konular

6. ( ) Evlilik ile ilgili konular

7. ( ) Hastane, banka, postane vb. işleri yalnız yapamamak

8. ( ) Siyasetle ilgili konular

9. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ)

32. Aşağıdaki konuların hangisi ile ilgili bir eğitim programı ya da kurs açılsa katılırsınız?

1. ( ) Hiçbirine katılmam

2. ( ) Sağlık ve beslenme kursu

3. ( ) Çocuk bakımı ile ilgili bir kurs

4. ( ) Çocukların eğitimi ile ilgili bir kurs

5. ( ) Aile planlaması kursu

6. ( ) Vatandaşlık hak ve sorumluluklarımı öğrenebileceğim yurttaşlık eğitimi kursu

7. ( ) Yabancı dil kursu

8. ( ) Bilgisayar kursu

9. ( ) Sporla ilgili kurslar (Belirtiniz ……)

10. ( ) Halk oyunları – Modern Danslar vb. kurslar

11. ( ) Enstrüman kursu (Gitar, bağlama, piyano, keman, yan flüt vb.)

12. ( ) Fotoğrafçılık, resim vb. kursu

13. ( ) Mesleki beceri kazandıracak kurslar

14. ( ) Gelirimin artmasını sağlayacak herhangi bir kurs

15. (Diğer) BELİRTİNİZ ……

CEVAP “HİÇBİRİ” DEĞİLSE 33. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP “HİÇBİRİ” İSE 35. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

33. (CEVAP “HİÇBİRİ DEĞİL İSE) Bu eğitim programlarının nerede açılmasını istersiniz?

1. ( ) Halk eğitim merkezlerinde

2. ( ) Okullarda

3. ( ) Halkevinde

4. ( ) Dernek, sendika, siyasi parti vb. kurumlarda

5. ( ) Evime yakın olan herhangi bir yerde

6. ( ) Fark etmez

34. Neden burayı tercih edersiniz?

1. ( ) Yakın olduğu için

2. ( ) Güvenilir bir yer olduğu için

3. ( ) Uygun bir ortam bulacağım için

4. ( ) Ailem sadece buraya izin verdiği için

5. ( ) İsteğime, ihtiyacıma uygun kurslar burada olduğu için

6. ( ) Maddi durumuma burası uyduğu için

7. ( ) Kurs saatleri daha uygun olduğu için

8. ( ) Tanıdıklarım buraya gittiği için

9. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……

35. Herhangi bir örgütte, sivil toplum kuruluşunda faal olarak görev aldınız mı veya alıyor musunuz?

1. ( ) EVET 2. ( ) HAYIR

CEVAP HAYIR İSE 36. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP EVET İSE 37. SORUYA,

36. Böyle bir örgütte görev almamanızın nedeni nedir?

1. ( ) İhtiyacım yok
2. ( ) Zamanım yok
3. ( ) Çevrem hoş karşılamaz
4. ( ) Eşim – ailem izin vermez
5. ( ) Güvenmiyorum, inanmıyorum
6. ( ) Endişe ve korkularım var
7. ( ) Hiçbiri bana, uygun değil
8. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……

37. Aşağıdaki örgütlerden hangisinde faal olarak görev almaktasınız?

1. ( ) Siyasi parti
2. ( ) Sendika
3. ( ) Dernek
4. ( ) Vakıf
5. ( ) Halkevi
6. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……

38. Böyle bir örgüte görev almanızın nedeni nedir?

1. ( ) Haklarımı aramak için örgütlü olmak gerektiğine inanıyorum
2. ( ) Boş zamanlarımı değerlendirmek için
3. ( ) Sosyal bir ortama girmek için
4. ( ) Topluma, ülkeme, insanlığa faydalı olabilmek için
5. ( ) Tanıdıklarım oraya gittiği için
6. ( ) Yeni bir şeyler öğrenerek kendimi geliştirmek için
7. ( ) Kendimin, ülkemin ve insanlığın geleceğine dair kaygılarım olduğu için
8. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) ……..

39. Ülkemizde ve dünyada olan olayları, gelişmeleri nereden takip ediyorsunuz?

1. ( ) Takip etmiyorum
4. ( ) İnternetten

2. ( ) Televizyondan
3. ( ) Gazetelerden
5. ( ) Tanıdıklardan
6. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ)

40. Seçimlerde oy kullanıyor musunuz?

1. ( ) Evet, her zaman
2. ( ) Evet, bazen
3. ( ) Hayır, hiçbir zaman

CEVAP EVET İSE 41. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP HAYIR İSE43. SORUYA GEÇİNİZ

41. Oyunuzu vereceğiniz partiyi kim belirler?

1. ( ) Kendim
2. ( ) Eşim
3. ( ) Ailem ve akrabalarım
4. ( ) Arkadaşlarım
5. ( ) Hemşerilerim
6. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ) …..

CEVAP KENDİM İSE 42. SORUDAN DEVAM EDİNİZ

CEVAP KENDİM DEĞİL İSE 44. SORUYA GEÇİNİZ

42. Oyunuzu vereceğiniz partiyi neye göre belirlersiniz?

1. ( ) Tanınmış büyük bir parti oluşuna bakarak
2. ( ) Siyasi, ideolojik görüşlerime uygun oluşuna bakarak
3. ( ) Seçimde barajı aşabilecek bir parti oluşuna bakarak
4. ( ) Parti programlarını okuyarak
5. ( ) Parti liderinin güvenilirliğine ve dürüstlüğüne bakarak
6. ( ) Seçim dönemlerindeki propagandalardan
7. ( ) Medyayı takip ederek
8. ( ) Eş, dost, akraba, komşulardan fikir alarak
9. ( ) Aile geleneğinde hep aynı partiye verildiğinden
10. ( ) Fark etmez, önemli bir kriterim yok
11. ( ) Başka ……

43. Seçimlerde neden oy kullanmıyorsunuz?

    1. ( ) Oy kullanma işini gereksiz buluyorum

    2. ( ) Kendi düşüncelerime uygun bir parti yok

    3. ( ) Hangi parti gelirse gelsin bir değişiklik olmayacağına inanıyorum

    4. ( ) Hangi partinin iktidarda olduğunun benim için bir önemi yok

    5. ( ) Seçim sistemini beğenmiyorum

    6. ( ) Diğer …….

44. Şimdiye kadar herhangi bir mitinge, yürüyüşe, basın açıklamasına ya da protesto eylemine katıldınız mı?

    1. ( ) Katıldım 2. ( ) Katılmadım

45. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

    1. ( ) Boş zamanım olmuyor

    2. ( ) Televizyon seyrederek

    3. ( ) Gazete okuyarak

    4. ( ) Kitap okuyarak

    5. ( ) İnternete girerek

    6. ( ) Örgü örerek

    7. ( ) Komşulara ziyarete gidiyorum

    8. ( ) Kahveye gidiyorum

    9. ( ) Sinemaya, tiyatroya gidiyorum

    10. ( ) Diğer (BELİRTİNİZ)……

46. Araştırma konusuyla ilgili söylemek istediğiniz bir görüşünüz var mı? Lütfen belirtiniz. ……

Görüşme tamamlanmıştır. Teşekkür ederim.

Ek 2: Görüşülenlerin Kişisel Bilgileri

Çizelge 1

Cinsiyet	Kadın GK1	Kadın GK2	Erkek GE3	Kadın GK4	GK5	GK6	GK7	GK8	GK9
Yaş	65	29	40	36	39	36	43	37	44
Medeni Durum	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli
Çocuk sayısı	4 tane	2 tane	2 tane	1 tane	3 tane	2 tane	2 tane	3 tane	2 tane
Eskişehir'de Yaşama Süresi	35 yıl	10 yıl	25 yıl	30 yıl	25 yıl	20 yıl	30 yıl	3 yıl	30 yıl
Nereden Göç Ettiği	Kars'ın köyünden	İzmir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Kütahya'nın köyünden	Eskişehir'in köyünden	Kars'ın köyünden	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden
Oturduğu Ev	Gecekondu	Müstakil	Apartman Dairesi	Gecekondu	Müstakil (Gecekondu)	Müstakil (2 katlı)	Müstakil (Tek katlı)	Müstakil (3 katlı)	Müstakil
Evin Isıtma Sistemi	Soba	Soba	Doğalgaz (kombili)	Doğalgaz (kombili)	Soba	Soba	Doğalgaz (kombili)	Doğalgaz (kombili)	Soba
Evin Sahipliği	Belediyeye ait (kira ödemiyor)	Kiracı	Ev bir yakınının kira ödemiyor	Kiracı	Ev sahibi	Ev sahibi	Ev sahibi	Kiracı	Ev sahibi
Hane Geliri	Hiç geliri yok	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası	1001-1500 YTL arası	500 YTL'den az	1001-1500 YTL arası	1501-2000 YTL arası	500-1000 YTL arası
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	İlkokul mezunu	Lise Mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	Okur-yazar değil	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu
Mesleği	Ev kadını	Ev kadını	657'ye tabi devlet memuru (hizmetli)	Sigortasız Asgari ücretli işçi (okul temizlikçisi)	Ev kadını	Ev kadını (Bazen ev temizliğine gidiyor)	Ev kadını	Ev kadını	Devamlı işçi
Eşinin Mesleği	İşsiz	Organizede işçi	Ev kadını	Organizede işçi (şu an işsiz)	Kamyon şoförü (esnaf)	Kapıcı	Sözleşmeli işçi	Sözleşmeli işçi (teknisyen)	Ev kadını

Çizelge 2

Cinsiyet	**GE10**	**GE11**	**GE12**	**GE13**	**GE14**	**GK15**	**GK16**	**GK17**	**GK18**	**GK19**	**GK20**
Yaş	**45**	**42**	**46**	**35**	**52**	**67**	**65**	**36**	**64**	**54**	**47**
Medeni Durum	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli
Çocuk sayısı	2 tane	3 tane	1 tane	2 tane	2 tane	5 tane	3 tane	2 tane	5 tane	2 tane	2 tane
Eskişehirde Yaşam Süresi	30 yıl	30 yıl	30 yıl	28 yıl	30 yıl	37 yıl	40 yıl	15 yıl	45 yıl	33 yıl	36 yıl
Nereden Göç Ettiği	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Eskişehir'in köyünden	Kütahya'nın köyünden	Kütahya'nın köyünden	Kars'ın köyünden	Erzurum'un köyünden	Erzurum'un köyünden
Oturduğu Ev	Müstakil	Gecekondu	Müstakil	Müstakil (2 katlı)	Apartman Dairesi	Geckondu	Müstakil	Müstakil (2 katlı)	Müstakil (1 katlı)	Müstakil (2 katlı)	Müstakil (3 katlı)
Evin Isıtma Sistemi	Kalorifer	Soba	Doğalgaz (kombili)	Doğalgaz (kombi)	Doğalgaz (kombi)	Soba	Doğalgaz (kombi)	Doğalgaz (kombi)	Doğalgaz (kombi)	Soba	Doğalgaz (kombi)
Evin Sahipliği	Ev Sahibi	Ev bir yakınının	Ev Sahibi	Kiracı	Ev Sahibi	Ev Sahibi	Ev Sahibi	Ev bir yakınının	Ev Sahibi	Ev Sahibi	Ev Sahibi
Hane Geliri	1500-1501 YTL arası	500-1000 YTL arası	1001-1500 YTL arası	1001-1500 YTL arası	2001 YTL'den fazla	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası	500-1000 YTL arası
Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	Lise Mezunu	Lise Mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu
Mesleği	İşçi Emeklisi	Devamlı işçi (Fabrikada)	Emekli (SSK) Çaycı (isteğe bağlı)	Ev kadını	657'ye tabi devlet memuru (makam şoförü)	İsteğe bağlı Emekli (SSK)	Belediyede İşçi Emeklisi	Ev kadını	Ev kadını	Ev kadını	Ev kadını
Eşinin Mesleği	Ev kadını	Ev kadını	Ev kadını	Öğretmen	Devamlı işçi (asgari ücretli)	Ev kadını	Ev kadını	Fabrikada işçi	-	Mevsimlik işçi (inşaat)	Devamlı işçi Anadolu Tarım işl.

Ek 3: Görüşme Formunun Hazırlanmasında Uzman Görüşüne Başvurulan Kişiler:

Prof. Dr Meral Uysal

Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy

Doç. Dr. Hüseyin Ünver

Dr. Fevziye Sayılan